

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

**AVRUPA SAVUNMA AJANSI'NIN AVRUPA GÜVENLİK
VE SAVUNMA POLİTİKASI'NIN GELİŞİMİNDEKİ ROLÜ**

Yüksek Lisans Tezi

GÖKSEL YÜKSEL

Tez Danışmanı: Doç. Dr. SİNEM KOCAMAZ

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum “Avrupa Savunma Ajansı'nın Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Gelişimindeki Rolü” adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Göksel YÜKSEL

T.C.EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

ÖĞRENCİNİN

Adı Soyadı : Göksel YÜKSEL
Numarası : 92-16-1541
Anabilim Dalı : Uluslararası İlişkiler Tezli Yüksek Lisans
Tez Başlığı (Türkçe) : Avrupa Savunma Ajansı'nın Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Gelişimindeki Rolü
Tez Başlığı (İngilizce) : The Role of the European Defence Agency in the Development of European Security and Defence Policy
Tez Savunma Tarihi : 06.08.2019
Tez Başlığı Değişikliği Varsa Yeni Başlık:

JÜRİ ÜYELERİ

Jüri Başkanı

Unvan, Adı, Soyadı : Doç. Dr. Sinem KOCAMAZ
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza : .....

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Dr. Öğr. Üyesi Feride Aşlı ERGÜL JORGENSEN
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza : .....

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Dr. Öğr. Üyesi Zuhale ÜNALP ÇEPEL
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza : .....

TEZ HAKKINDA JÜRİNİN GENEL GÖRÜŞÜ

(Jüri Başkanı Tarafından Doldurulacaktır)

Tez savunması sonucunda öğrenci tarafından hazırlanan çalışma;

Oybirliğiyle

Oy çokluğuyla

Başarılıdır

Düzeltilmelidir

Başarısızdır

- Bu tutanak üç (3) işgünü içerisinde jüri üyelerinin raporlarıyla beraber Anabilim Dalı Başkanlığı üst yazısıyla Enstitü Müdürlüğüne gönderilmelidir.
- Tezli yüksek lisans programlarında düzeltme alan öğrencinin 3 (üç) ay içerisinde yeniden savunmaya girmesi zorunludur.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması Uluslararası İlişkiler/ Avrupa Birliği literatürüne Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın önemli bir unsuru olan Avrupa Savunma Ajansı'nın temel işlevlerine ve çalışma alanlarına yönelik bir analiz ortaya koyarak, Birliğin kendi geleceğini kurgulaması açısından önemli olan işbirliği faaliyetlerinin gelişiminde kurumun üstlendiği ortak savunma projeleri ve programları yoluyla AB'nin savunma ayağının güçlendirilmesi için yapılan çalışmaları içeren kapsamlı bir araştırma kazandırmak amacıyla yazılmıştır. Bu bağlamda dönemler itibari ile AGSP'nin AB bağlamında geçirdiği evrim ve Avrupa Savunma Ajansı'nın bu politika içerisindeki yeri ve rolü incelenmiş, daha sonra Avrupa savunması açısından güncel gelişmelere detaylı bir şekilde yer verilmiştir. Buna ek olarak başlıca devletlerin AGSP'ye ve ASA'ya yönelik tutumları ile değişen küresel güvenlik tehditlerine karşı aldıkları önlemlerle geliştirdikleri politikalara yer verilmiştir.

Tezin odak noktasını oluşturan ortak savunma projeleri hem AB'nin entegrasyonu hem de AB içerisindeki üyelerin ulusal çıkarlarını gerçekleştirip daha fazla kazanç sağlamaları açısından önem taşımaktadır. Bu açıdan bu tez çalışması literatürde çok fazla değinilmeyen savunma alanındaki işbirliği projelerine detaylı olarak yer verip bu alanla ilgili boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

Tez çalışmamın her aşamasında bana destek olan, sonuna kadar pes etmemem gerektiğine inandıran danışmanım Sayın Doç. Dr. Sinem KOCAMAZ'a verdiği emeklerden ötürü çok teşekkür ederim.

Beni bugünlere hazırlayan, her zaman benim için en iyisini isteyen, bu süreçte de desteğini hiç eksik etmeyen annem Güneş YÜKSEL'e ve anneannem Gülten COŞAN'a, beni en iyi anlayan, aynı umutları ve sevinçleri paylaştığım Handan İLHAN'a teşekkür ederim.

ÖZET

Bu tez çalışmasının amacı, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP)'nin önemli bir unsuru olan Avrupa Savunma Ajansı'nın temel işlevinin ve etkinliğinin analiz edilerek sözü edilen kurumun AGSP açısından taşıdığı önemin ortaya konulmasıdır. Bu bağlamda, Avrupa Savunma Ajansı'nın Avrupa Birliği bütünleşme sürecinde savunma alanında oynadığı rolün tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu tez çalışmasında Avrupa Savunma Ajansı kurumsal olarak ele alınmakta, bu kurumun çatısı altında geliştirilen savunma program ve projeleri değerlendirilmektedir. Savunma sanayinin geliştirilmesi ve ortak işbirliği projeleri hem AB'nin bütünleşmesi hem de Birlik içerisindeki üyelerin ulusal çıkarlarını gerçekleştirip daha fazla kazanç sağlamaları açısından önem taşımaktadır. Bu çalışma, AB'nin çeşitli sorunlarla baş etmek zorunda olduğu bu dönemde Birlik'in bütünleşmesi açısından önemli olan işbirliği alanı üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu bakımdan teorik çerçeve olarak Avrupa bütünleşme teorilerinden liberal hükümetlerarasıcılık kullanılmıştır. Bununla birlikte, AB bütünleşmesinin AGSP politikası ayağının nasıl bir gelişme izlediği, başlıca üye ülkelerin günümüzde değişen uluslararası koşullara yönelik tutumlarının Ajans'a etkisi gibi konular tahlil edilmektedir.

Anahtar kelimeler: Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası, Avrupa Savunma Ajansı, Liberal Hükümetlerarasıcılık, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası.

ABSTRACT

The aim of this thesis is to analyze the basic function and effectiveness of the European Defence Agency, which is an important element of the European Security and Defence Policy (ESDP), and to emphasize the importance of the said institution for ESDP. In this context, it is aimed to determine the role of the European Defence Agency in the field of defense and also in the process of European Union integration. In this thesis, the defence programs and projects developed under European Defence Agency are evaluated. The development of the defence industry and joint cooperation projects are important both for the integration of the EU and for the realization of the national interests of the member states for their greater profit. This study focuses on the area of cooperation that is important for the integration of the Union during this period when the EU has to deal with various problems. In this respect, liberal intergovernmentalism from European integration theories are used as the theoretical framework. In addition to this, issues such as the progress of the ESDP policy as an important dimension of the EU integration and the attitudes of the major member states towards the changing international conditions on the effect of the Agency are analyzed.

Key words: European Security and Defence Policy, European Defense Agency, Liberal intergovernmentalism, Common Security and Defense Policy.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
KISALTMALAR.....	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ÇERÇEVE

1.1. TEORİK ÇERÇEVE: LİBERAL HÜKÜMETLERARASİCİLİK	7
1.1.1. Liberal Hükümetlerarasıcılık Teorisinin Düşünsel Kökenleri.....	7
1.1.2. Liberal Hükümetlerarasıcılık Teorisinin Temel Argümanları	11

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL ARKA PLAN

2.1. İkinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Ortak Dış Güvenlik ve Savunma Politikası Kurma Girişimleri.	19
2.1.1. Pleven Planı ve Avrupa Savunma Topluluğu Kurma Girişimi	20
2.1.2. Batı Avrupa Birliği'nin Kurulması ve 1950'li Yıllarda Avrupa Güvenliği.....	21
2.1.3. Fouchet Planı ve 1960'lı Yıllarda Avrupa Güvenliği.....	22
2.1.4. Avrupa Siyasi İşbirliği ve 1970'li Yıllarda Avrupa Güvenliği	25

2.1.5. 1980’li Yıllarda Avrupa Güvenliği: Tek Senet ile Gerçekleştirilen Kurumsallaşma S¼reci.....	27
2.2. Soğuk Savaş Sonrası D¼nemde Ortak Dış ve G¼venlik Politikası’nın D¼n¼ř¼m¼.....	32
2.2.1. Maastricht Antlaşması	34
2.2.2. Amsterdam Antlaşması.....	43
2.2.3. Nice Antlaşması.....	48
2.3. Avrupa Savunma Ajansı (ASA)’nın Kurulması	53
2.4. Lizbon Antlaşması’nda AGSP ve ASA ile İlgili Kuramsal D¼zenlemeler	67
2.5. 2017-2018 Daimi Yapılandırılmış İşbirliği (PESCO) : AGSP’nin Yeniden Canlandırılması ve ASA’nın Artan ¼nemi	90

¼C¼NC¼ B¼L¼M

AGSP KAPSAMINDA AVRUPA SAVUNMA AJANSI’NIN ROL¼ VE

İşLEVSELLİĞİ

3.1. Avrupa Savunma Ajansı’nın Yapısı ve İşleyişi.....	113
3.2. Avrupa Savunma Ajansı’nın Faaliyetleri	126
3.2.1. AB Askeri Kapasitesinin Gelişimi ve ASA	127
3.2.2. AB Silahlanma İşbirliği ve ASA	141
3.2.3. AR-GE ¼alıřmaları ve ASA	145
3.2.4. Daimi Yapılandırılmış İşbirliği Kapsamında ASA ve Yeni İşbirliği Projeleri: 17 Proje.....	152
3.3. Avrupa Savunma Ajansı’nın AB Operasyonel Kapasitesine Etkisi	163
3.4. Avrupa Savunma Ajansı’nın ve Avrupa Savunma Politikalarının Liberal H¼k¼metlerarasıcılık Teorisiyle Değerlendirilmesi	164

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEĞİŞEN ULUSLARARASI SİSTEMDE AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKALARI

4.1. NATO-AB İlişkileri ve ASA	175
4.2. Brexit Referandumu Sonrası Dönüşen Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikaları.....	180
4.3. Avrupa Güvenlik Savunma Politikası ve Avrupa Savunma Ajansı ile İlgili Üye Ülkelerin Yaklaşımları.....	181
4.4. Fransa'nın Yaklaşımı	182
4.4.1. Fransa'nın Yenilenen Savunma Politikaları	186
4.5. Almanya'nın Yaklaşımı.....	188
4.5.1. Almanya'nın Yenilenen Savunma Politikası	193
4.6. Birleşik Krallık'ın Yaklaşımı.....	198
SONUÇ	202
KAYNAKLAR.....	210
ÖZGEÇMİŞ.....	224

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo-1: 19 Kasım 2018 Tarihinde Eklenen 17 Yeni PESCO Proje Listesi..... 159

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Avrupa Güvenlik ve Savunma Çalışmalarının Gelişim Süreci.....	90
Şekil 2: Ajansın Organizasyon Yapısı.....	118
Şekil 3: 2008-2017 Yılları Arasında Avrupalı NATO Üyelerinin Reel Olarak Toplam Savunma Harcaması.....	169
Şekil 4: 2009–2017 Yılları Arasındaki Avrupalı NATO Üye Ülkelerinin Bölgelere Göre Savunma Harcamalarındaki Artış Hızı	170
Şekil 5: 2009-2017 Yılları Arasında Almanya'nın Yıllık Savunma Harcamaları	194
Şekil 6: Avrupa'daki Savunma Şirketleri'nin Büyüklüklerinin Ükelere Göre Payları.	198

KISALTMALAR

- AB: Avrupa Birliği
ABA: Avrupa Birliği Antlaşması
ABD: Amerika Birleşik Devletleri
AET: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGİK: Avrupa G¼venlik ve İşbirliği Konferansı
AGİT: Avrupa G¼venlik ve İşbirliği Teşkilatı
AGS: Avrupa G¼venlik Stratejisi
AGSK: Avrupa G¼venlik ve Savunma Kimliği
AGSP: Avrupa G¼venlik ve Savunma Politikası
AR-GE: Araştırma-Geliştirme
ASA: Avrupa Savunma Ajansı
ASEAN: G¼neydođu Asya ¼lkeleri Birliği
ASİ: Avrupa Siyasi İşbirliği
AST: Avrupa Savunma Topluluğu
AT: Avrupa Topluluğu
ATS: Avrupa Tek Senedi
BAB: Batı Avrupa Birliği
BDT: Bağımsız Devletler Topluluğu
CARD: Koordineli Yıllık Savunma İncelemesi
COROPER: Daimi Temsilciler Komitesi
DARPA: Savunma İleri Araştırma Projeleri Ajansı
EADS: Avrupa Havacılık, Savunma ve Uzay şirketi
ECAP: Avrupa Kabiliyet Eylem Planı
EEAS: Avrupa Dış İlişkiler Servisi
EUCORPS: Avrupa Kolordusu
EUPM: Avrupa Birliği Polis Misyonu
GSYH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IEPG: Bağımsız Avrupa Program Grubu
KAİK: Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi
KOBİ: K¼çük ve Orta ¼lçekli İşletmeler

OCCAR: Ortak Silahlanma İşbirliği Örgütü

ODGP: Ortak Dış ve Güvenlik Politikası

OGSP: Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası

PESCO: Daimi Yapılandırılmış İşbirliği

SALT: Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri

SHAPE: Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Karargahı

WEAG: Batı Avrupa Silahlanma Grubu

GİRİŞ

Avrupa Birliği bütünleşme sürecinde ortak güvenlik ve savunma politikalarının oluşturulması AB üyesi ülkelerin egemenliklerini bir üst otoriteye devretme konusundaki çeşitli hassasiyetleri ve çekinceleri, üye ülkelerin farklı ekonomik seviyeleri, özellikle savunma konusunda bazı ülkelerin ekonomik kaygılarla bu konuya isteksiz yaklaşması, savunma konusunda yapılan çalışmaların birbiriyle uyumsuz olması gibi nedenlerle en ağır ilerleyen alan olmuştur. Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle birlikte küresel dinamikler hızla değişmiş, bu süreçte artan küresel terör eylemleri ve göç dalgaları yaşanmış, ekonomik krizle birlikte AB'nin geleneksel partneri olan ABD Asya'da yükselen güçlere karşı dış politika odağını Asya-Pasifik bölgesine kaydırmış ve bu durum sonucu güvenlik odaklı transatlantik ilişkiler değişikliğe uğramıştır. Özellikle savunma konusunda transatlantik güvenliğin ana aktörlerinden NATO'da savunma harcamaları konusunda yük ve sorumluluk paylaşımı tartışmaları gündeme gelmiştir. Ek olarak, Avrupa'ya yönelik Rusya'nın saldırgan tutumu devam etmiş, Ortadoğu'da gerçekleşen Arap Baharı, Suriye'deki iç savaş ve neticesinde Avrupa'da mülteci krizi gerçekleşmiştir.

Böylesine değişken ve belirsizliklerle dolu bir ortamda Avrupa küresel aktör olarak varlığını korumaya çalışmış, güvenlik ve savunma konuları literatürde Avrupa'nın geleceği tartışmalarında sıklıkla gündeme gelmiştir. Bunun üzerine AB, 2003 ve 2016 yıllarında güvenlik strateji belgeleri yayımlamış, aşamalı olarak AB'nin dönüştürücü ve normatif güç aktörü olma özelliğinin yanı sıra stratejik güvenlik aktörü olarak da küresel sistemde yerini alma isteği gözlemlenmiştir. Üye devletlerin egemenlik kaygıları dolayısıyla güvenliklerini ulusüstü bir yapıya devretme konusundaki isteksizleri yarı otonom hükümetlerarası yapıda bir kurum olan ajans oluşturma formülü ile çözülmüştür. Ayrıca dünya genelinde başat bir konumda olan neoliberal politikaların bir sonucu olarak savunma sanayilerinin liberalleşmesi gerçekleşmiş, Avrupa'daki savunma pazarında önemli bir konumda olan çokuluslu şirketler ile güvenlik konusunda temel aktör olan devletleri ortak bir platformda buluşturacak bir kuruma ihtiyaç duyulmuştur. Bu boşluk da 2004 yılında kurulan Avrupa Savunma Ajansı (ASA) ile doldurulmaya çalışılmıştır.

Avrupa Savunma Ajansı, Avrupa Birliği Konseyi'nin hükümetlerarası bir ajansıdır. Günümüzde 27 ülke, Danimarka dışındaki tüm AB üyesi ülkeler, Ajans'a katılmaktadır. Kuruluş aşamasında Konsey ajansın çalışmasıyla ilgili olarak dört temel alan belirlemiştir. İlki kriz yönetimi alanında savunma kapasitesinin geliştirilmesi, ikincisi Avrupa'da silahlanma konusunda işbirliğinin teşviki ve geliştirilmesi, üçüncü olarak savunma sanayi tabanını geliştirmek ve uluslararası rekabet gücü yüksek Avrupa savunma pazarını oluşturmak için çabalamak ve son olarak Avrupa savunma konusunda araştırma-geliştirme programlarının etkisini geliştirmektir. Daha kapsayıcı bir şekilde açıklamak gerekirse savunma kapasitesi gereksinimlerinin belirlenmesi başta olmak üzere, savunma kabiliyetlerinin üye devletler tarafından belirlenen ölçütlere göre değerlendirilmesi ve kabul edilmesinin ardından bu faaliyetlerin devletlerarasında koordine edilmesi görevi ajansın temel görev alanını oluşturmaktadır. Bunların dışında savunma konusunda ortak faaliyetler ve projeler üretme görevi, bu projeleri yönetme ve belirlenen standartların uyumlaştırılmasını takip etme görevleri Ajans'a devredilmiştir.¹ Kuruluş aşamasından beri Ajansa verilen görevler 2008, 2011 ve son olarak 2015 yıllarında Konsey kararlarıyla genişletilmiş ve çeşitlendirilmiştir. Bu bağlamda ASA, yarım yüzyıla uzanan Avrupa silahlanma ve işbirliği çalışmasının son adımını oluşturmaktadır.

Bu tez çalışmasının odak noktasını, Avrupa Savunma Ajansı'nın Avrupa savunma alanındaki gelişmelere katkısı ve ortak savunma politikalarının gelişimindeki rolü oluşturmaktadır. AB'nin çeşitli zorluklarla baş ettiği bu dönemde Birlik'in bütünleşmesi ve etkin bir aktör olarak uluslararası sistemdeki yerini güçlendirmesi için savunma alanında işbirliği yapması, bu çerçevede üye ülkelerin çıkarlarına hizmet edecek şekilde AGSP'yi ve bunun sonucu olarak da ASA'yı güçlendirip yeni projelerle desteklemesi tezin ana argümanını oluşturmaktadır. Uluslararası İlişkiler/ Avrupa Birliği literatürü incelendiğinde AGSP alanında yapılmış çok sayıda çalışma olmasına rağmen Avrupa Savunma Ajansı kurumsal olarak nadiren ele alınmış, kurumun çatısı altında geliştirilen savunma sanayi projeleri ile ilgili çok sayıda araştırma yapılmamıştır. Halbuki savunma sanayinin geliştirilmesi çabaları ve ortak işbirliği projeleri hem

---

¹ Helena Ekelund, "Institutionalist Approaches to Agency Establishment", Karampekios ve Oikonomou (ed.) **The European Defence Agency: Arming Europe**, New York, Routledge Yayınları, 2015, s. 20.

AB'nin entegrasyonu hem de AB içerisindeki üyelerin ulusal çıkarlarını gerçekleştirip daha fazla kazanç sağlamaları açısından önem taşımaktadır. Bu tez çalışması AB'nin 2016 yılında yayımladığı Küresel Strateji Belgesi ile belirlediği alanlara yönelik gerçekleştirdiği işbirliği çalışmalarıyla Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın gelişiminin irdelenmesi aracılığıyla AB literatürüne katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu tez çalışmasının önemli katkılarından bir diğeri de literatürde çok az değinilen, teknik özellikler barındıran savunma alanındaki işbirliği projelerinin detaylarını İngilizce resmi belgelerden çevirileri yapılarak ülkemiz literatürüne katkı sağlamak amacıyla teze aktarılmasıdır. Bunun yanı sıra bu tez çalışmasında araştırma yöntem türlerinden betimleme yöntemi ile AB bütünleşme teorilerinden liberal hükümetlerarasıcılık teorisi kullanılarak kuramsal bir çerçeve çizilmektedir.

AB üyesi ülkelerin savunma konusunda işbirliğine giderek ortak silahlanma, savunma tedariki, AR-GE faaliyetleri ve kapasite geliştirme konusundaki temel amaçlarını analiz edebilmek için tezin ilk bölümünde kuramsal çerçeve olarak AB bütünleşme teorilerinden liberal hükümetlerarasıcılık kullanılmaktadır. Bu teorinin argümanlarından yola çıkarak, ekonomi ve güvenlik konusundaki kazanımların yalnız hareket etmekten daha avantajlı olması sebebiyle bütünleşme konusunda iç politika unsurları ve çıkar gruplarının daha destekleyici oldukları görülmektedir. Bu aşamada devletlerin ulusal çıkarlarının uzlaştırılması, karşılıklı güvensizliklerin ortadan kaldırılması ve gelecekteki tercihlerin belirsizliğinin azaltılması açısından önemli olan pazarlık sürecinde ve müzakerelerde kurumlar önemli roller üstlenmektedir. Bu noktada, ASA teknik konularda olduğu kadar, siyasi konularda da önemli bir rol üstlenerek savunma konusunda önemli meselelerin ele alındığı bir platform oluşturmaktadır. Bu bakımdan, ASA'nın üstlendiği rol devletleri temel aktör olarak ele alan, iç politika unsurları ile çıkar gruplarının ekonomik kaygılarla dış politika oluşturma sürecinde hükümetlerin kararlarını etkilediği görüşünü savunan, hükümetlerarası müzakereleri ve bunun sonucu imzalanan antlaşmaları analiz eden ve antlaşmalarda kararlaştırılan taahhütleri uygulama yolunda bilinçli olarak oluşturulup kararların bağlayıcı etkisini artırma amacıyla kısıtlı yetkiler verilen kurumları araştırma gündemine alan liberal hükümetlerarasıcılık teorisiyle değerlendirilmektedir.

Daha sonra tezin ikinci bölümünde tarihsel arka plan olarak kökleri Avrupa bütünleşme sürecinin başlangıcına kadar uzanan ortak güvenlik ve savunma politikalarının oluşturulma süreci ve bu alanda gerçekleştirilen çalışmalar kronolojik bir sıra ile ele alınmaktadır. Bu çerçevede ilk olarak İkinci Dünya Savaşı'ndan Soğuk Savaş döneminin bitişine kadar Avrupa'da ortak dış güvenlik ve savunma politikası oluşturulmasına yönelik kısıtlı ama öncü özelliğe sahip girişimler ele alınmaktadır. İkinci bölümde, Soğuk Savaş sonrası dönemde Ortak Dış ve Güvenlik Politikaları'nın dönüşümü, AGSP'nin ve ASA'nın kurulması, Lizbon Antlaşması ile AGSP ve ASA ile ilgili hükümlerin ilk kez kurucu antlaşmada yer alması ile gerçekleşen girişimler detaylı olarak ele alınmaktadır. Sonrasında ise AB'ye yönelik küresel tehditlerin karmaşıklaştığı ve çeşitlendiği bir dönemde Avrupa Küresel Strateji Belgesi'nin yayımlanması ile başlayan Avrupa Savunma Fonu, Koordineli Yıllık Savunma İncelemesi ve Daimi Yapılandırılmış İşbirliği ile AB'nin bu zorluklarla başa çıkmak üzere geliştirdiği güncel girişimlerin kronolojik sırası ile aşama aşama gelişen güvenlik ve savunma politikalarının gelişimi ele alınmakta ve ASA'nın bu girişimlerdeki artan rolüne yer verilmektedir.

Ardından, tezin üçüncü bölümünde ASA'nın yapısı ve işleyişine yönelik Konsey kararında yer alan bilgiler ışığında bir analiz sunulmakta, daha sonra ASA'nın faaliyet alanlarından olan AB'nin askeri kabiliyetini ve silahlanma kapasitesini geliştirme, AR-GE faaliyetleri ve Daimi Yapılandırılmış İşbirliği kapsamında ele alınan projeler ile ASA'nın AB'nin operasyonel kapasitesine etkisi açıklanmaktadır. ASA'nın çalışma alanlarının incelenmesinin ardından bölüm ASA'nın ve Avrupa savunma politikalarının liberal hükümetlerarasıcılık teorisiyle değerlendirilmesiyle teorik bir analiz katılarak sürdürülmektedir.

Tezin dördüncü ve son bölümünde ise değişen uluslararası sistemde Avrupa güvenlik ve savunma politikalarının dönüşümüne yer verilmiştir. AB'nin üç büyük üye ülkesinin ASA'ya yönelik tutumları incelenmiştir. Bununla birlikte yenilenen savunma ve güvenlik politikalarına etkisi ile savunma konusunda Avrupa için önemli bir aktör olan NATO'nun AB ile ortak olarak geliştirdiği savunma çalışmaları ele alınarak Avrupa savunma ve güvenlik politikalarına yönelik güncel bir perspektif sunulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ÇERÇEVE

Avrupa bütünleşme sürecinde ortak güvenlik ve savunma politikalarının oluşturulması devletlerin savunma konusunda yapılan çalışmalara farklı yaklaşımlarının olması, egemenlik kaygıları, NATO'nun varlığına ve transatlantik ilişkilere farklı tutumların bulunması gibi nedenlerle en zorlu ve yavaş ilerleyen süreçlerden biri olmasına sebep olmuştur. Bu durum ortak güvenlik ve savunma politikaları oluşturulmasının köklerinin Avrupa bütünleşme sürecinin başlangıcı kadar eskilere uzanmasıyla birlikte, halen kesinlik kazanmayan, dönemin dinamikleri ile üye devletlerin güvenlik ve savunma gereksinimleri etrafında şekil alan bir süreç olmasına yol açmaktadır.

Avrupa güvenlik ve savunma politikalarının geliştirilmesine yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde üye devletlerin savunma ve güvenlik alanında bütünleşmeyi kendi egemenliklerinden taviz verme olarak görmeleri sebebiyle bu alanda gerçekleştirilen çalışmalar ulusüstü bir yapı yerine hükümetlerarası bir düzeyde sürdürülmektedir. Böylece üye ülkeler kendi ulusal çıkarlarına ve bu alanda geliştirdikleri savunma ve güvenlik politikalarıyla uyumlu bir şekilde çalışacak mekanizmaları tercih ettikleri görülmektedir. Avrupa Savunma Ajansı da benzer bir şekilde üye devletlerin savunma bakanlarının Ajansın yönetim kurulunu oluşturulmasıyla hükümetlerarası bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum da liberal hükümetlerarasıcılık teorisinin hükümetlerarası boyutuyla uyum göstermektedir.

Liberal hükümetlerarasıcılık teorisi devletler ve uluslararası örgütler arasındaki etkileşimi ve ulusal tercih oluşumunu analiz için çıkış noktası kabul ederek devletler arasındaki işbirliği davranışlarının oluşumunu ve devletler arasındaki pazarlık ilişkilerini araştıran Avrupa bütünleşme kuramıdır. Bu çerçevede, liberal hükümetlerarasıcılık teorisinin ilk veya bir başka deyişle liberal aşamasında ulusal tercihlerin ortaya çıkması araştırılmaktadır. Teoriye göre, ulusal tercihler iç politika unsurlarından ekonomik çıkar grupları, seçmenler, siyasi partiler ve bürokratların tercihleriyle hükümetlerin dış politika kararlarını etkilemektedir.

Avrupa bütünleşmesinin savunma boyutunda da benzer şekilde başlıca iç politika unsurlarından ve çıkar gruplarından olan AB'nin önde gelen savunma şirketlerinin, lobi gruplarının ekonomik çıkarlarına uygun olarak bütünleşik Avrupa savunma sanayisi oluşturmasını desteklediği görülmektedir. AB bütünleşmesini destekleyen bürokratlar ile seçmenler, değişen güvenlik tehditlerine karşı üye ülkelerin işbirliği yaparak Avrupa'nın güvenliğinin sağlanmasına ve AB'nin küresel olarak rekabetçi bir savunma aktörü olmasına destek vermektedirler. Böylece iç politika unsurlarından gelen taleplerin hükümetlerin ortak Avrupa güvenlik ve savunma politikalarına yönelik çalışmalar yürütmesine destekleyici etkisi olmaktadır. Böylece ekonomi ve güvenlik konusunda kazanımların, ülkenin yalnız hareket etmesinden daha avantajlı olması durumunda ekonomik çıkarlarına uygun olarak küresel olarak rekabetçi, değişen küresel tehditlere cevap verebilen Avrupa savunması oluşturulması için devletler işbirliği yollarını artırıcı uluslararası pazarlıklara başlamaktadır. Gerçekleştirilen hükümetlerarası pazarlıkların sonucunda küçük üye devletlerin de ortaya çıkabilecek durumdan faydalanabileceği belirtilmektedir. Bunların uygulanmasında üye devletlerin kararlarına uyacak biçimde görevler üstlenen, sınırlı yetkilere sahip kurumlar ortaya çıkmaktadır. Avrupa güvenlik ve savunması açısından gerçekleşen son güncel gelişmelerden olan Daimi Yapılandırılmış İşbirliği (PESCO)'nun bağlayıcı taahhütlerle kurulması, ASA'nın PESCO Sekreteryası gibi sınırlı bir rol üstlenerek taahhütlerin denetimini takip etmesi ve devletlerin uzlaşabilecekleri önemli bir platform sunması gibi gerekçelerle ASA liberal hükümetlerarasıcılık teorisiyle uyum göstermektedir. Bu bağlamda tezin bu bölümünde ilk olarak kuramsal bir sentez olan liberal hükümetlerarasıcılık teorisinin ortaya çıkmasına katkı sağlayan diğer kuramların etkisi değerlendirilmekte, daha sonra liberal hükümetlerarasıcılık teorisinin temel argümanlarına yer verilmektedir.

1.1. TEORİK ÇERÇEVE: LIBERAL HÜKÜMETLERARASICILIK

1.1.1. Liberal Hükümetlerarasıcılık Teorisinin Düşünsel Kökenleri

Liberal Hükümetlerarasıcılık, devletler ve uluslararası örgütler arasındaki etkileşimi ve ulusal tercih oluşumunu analiz için çıkış noktası kabul ederek, devletlerarasındaki işbirliği davranışlarının oluşumunu ve devletler arasındaki pazarlık ilişkisini araştıran Andrew Moravcsik tarafından geliştirilen bir Avrupa bütünleşme kuramıdır.² Liberal Hükümetlerarasıcılık düşünsel alt yapısını geniş bir şekilde sosyal bilimler teorilerine dayandırmakta, genel anlamda siyaset biliminin entegrasyon teorilerini modernleştirmeyi amaçlamaktadır.³ Bu bağlamda liberal hükümetlerarasıcılık 1960'lı yılların önde gelen Avrupa bütünleşme teorilerinden hükümetlerarasıcılık teorisi başta olmak üzere, liberal kuram, rasyonalist pazarlık kuramı, iki düzlemlilik oyunu yaklaşımı ve işlevsel rejim kuramı gibi çeşitli görüşlerden etkilenecek kuramsal bir sentez sunmaktadır.

Liberal Hükümetlerarasıcılık ilk olarak, Stanley Hoffman tarafından Realist kuram çerçevesinde geliştirilen AB bütünleşme teorilerinden Hükümetlerarasıcılık teorisinden etkilenmiştir. Hükümetlerarasıcılık kuramının temel özelliği, Avrupa entegrasyon sürecinde temel aktörler olarak devletleri kabul eden devlet merkezli bir bakış açısı benimsemesidir. Bu çerçevede Avrupa bütünleşmesinin temel aktör olarak kabul edilen üye devletlerin ulusal çıkarlarının gerçekleştirilmesine hizmet eden hedefler doğrultusunda şekillendirildiği kabul edilmektedir. Bütünleşmenin çıkarlar söz konusu olduğu kamu yararı, uluslararası sistemde ulus devletin konumu ve geleneksel stratejilerin gerçekleştirilmesi gibi ulus devleti güçlendirecek ekonomik sektör ile sektörel entegrasyon konularıyla ilgili başlıca 'düşük politika' alanlarında gerçekleşeceğini öne sürmektedir.⁴ Bu bağlamda hükümetlerarasıcılığı destekleyen teorisyenler, ulusal kimliğin ön planda olduğu, devlet yetkilerinin paylaşılması veya devredilmesi olarak algılanan dış politika, güvenlik ve savunma alanlarından ziyade, çıkar çatışmalarının görece olmadığı 'alçak politika' alanlarından sosyal, kültürel ve

² Dimitris N. Chrysochoou, **Theorizing European Integration**, 2009, s. 57.

³ Andrew Moravcsik ve Frank Schimmelfennig, "Liberal Intergovernmentalism", Antje Wiener ve Thomas Diez (ed.), **European Integration Theory**, 2009, Oxford University Press s. 67.

⁴ Jeremy Richardson (ed.), **European Union: Power and Policy Making**, Routledge, 2006, s. 78.

ekonomik alanlarda, ortak hareket ederek işbirliği gerçekleştirebileceklerini öne sürmektedir. Hükümetlerarasıcılık teorisi özellikle 1960'lı yıllarda dönemin Fransa Başbakanı De Gaulle'ün Avrupa bütünleşmesine karşı ülkesel çıkarlarını ön plana koyduğu ve AB bütünleşmesinin federasyondan ziyade hükümetlerarası boyutta sürdürülmesini destekleyen politikaları neticesinde, sektörel ve ekonomik entegrasyondan siyasal entegrasyona geçileceğini savunan Yeni-İşlevselcilik teorisine eleştirel bir yaklaşım olarak geliştirilmiştir. Hükümetlerarasıcılık teorisini destekleyen dönemin önemli gelişmelerinden birisi 1965 yılında gerçekleşen Avrupa Topluluğu kurumlarına yönelik Fransa'nın uyguladığı boş sandalye politikası sonucu varılan Lüksemburg Uzlaşısı ile ulusüstü yapının temel bileşenlerinden olan nitelikli çoğunluk yönteminin önemli çıkarlar söz konusu olduğunda uygulanmasının askıya alınabilmesi ile üye ülkelere veto yetkisinin tanınmasıyla ulus devletin kararlarının güçlendirilmesidir. 1973 petrol krizinin yarattığı ekonomik sorunların AB düzeyinde ortak ekonomi politikaları yerine ulusal düzeydeki korumacı politikalarla önlemeye çalışılması da diğer önemli bir konu başlığı olmuştur. Liberal Hükümetlerarasıcılık teorisi ise 1990'lı yıllarda hükümetlerarasıcılık kuramının yeni yaklaşım ve kuramlarla desteklenerek genişletilmesi ile oluşturulmuştur. Dönemin dinamiklerinden 1992 yılında Maastricht Antlaşması'nın imzalanmasıyla Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP)'nin sütununun oluşturulması ile sonraki dönemde ele alınan AGSP gibi savunma ve güvenlik alanındaki bütünleşme çabaları yine aynı şekilde hükümetlerarası bir yapıda, ulusüstü kurumların yetkisi olmadan, hükümetlerarasıcılık yaklaşımının da öngördüğü gibi devlet merkezli anlayışla devam ettirilmiştir. Sonraki süreçte ise Lizbon Antlaşması ile oluşturulan kurumsal yapı ve Avrupa ekonomik yönetim sisteminin müzakereci bir yapıda karar alması devleti temel aktör olarak kabul eden hükümetlerarasıcılığın AB bütünleşmesinde geçerliliğini sürdürmeye devam ettirdiği görüşünü desteklemiştir.⁵ Bu bağlamda liberal hükümetlerarasıcılık teorisi, hükümetlerarasıcılık kuramından devletleri temel aktör olarak benimsemesi ulusal çıkarların önemi, birlik içindeki nispeten daha büyük güçlerin belirleyici olması ve

---

⁵ Sevilay Kahraman, "Avrupa Bütünleşmesi Kuramları: 1950-1970 Yılları, ", Belgin Akçay ve İlke Göçmen (ed.), **Avrupa Birliği: Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar**, Seçkin Yayıncılık, 2014, s.115.

hükümetlerarası pazarlık yöntemiyle belirlenen antlaşmalara önem vermesi yönüyle oldukça etkilenmiştir.

Liberal Hükümetlerarasıcılık, diğer bir düşünsel temelini Robert Putnam'ın 1988 yılında geliştirdiği iki düzlemli oyun (*two-level game*) yaklaşımından alarak devletlerin yerel ve uluslararası siyaset dinamikleri arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmaktadır. Bu yaklaşıma göre ilk aşamada devletlerin siyasi tercihleri ve ulusal çıkarlarını iç politikada nasıl belirledikleri saptanır, ikinci oyun olarak ise uluslararası aşamada devletlerin bu amaçlarına ulaşması için gerçekleştirdikleri uluslararası pazarlıkları temel alır. Bu noktada bu iki düzlem karmaşık bir şekilde iç içe geçerek yerel ve uluslararası etkileşime katılmaktadır.⁶ Bu bağlamda liberal hükümetlerarasıcılık, iç politika unsurlarının ve çıkar gruplarının isteklerini AB seviyesindeki hükümetlerarası görüşmelerde hükümetlerin temsil ettiklerini, dış politika karar alımının bu çerçevede gerçekleştiğini belirtmektedir.

Benzer şekilde, Moravcsik'in teorisine bu konuda katkı sağlayan bir diğer görüş Simon Bulmer'ın 1983 yılında yazdığı 'ulusal politika' yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre ulusal hükümetler Avrupa Topluluğu karar alımında temel aktörlerdir ve bütünleşmenin dinamiklerinin ve topluluk sisteminin anlaşılmasında bu ulusal hükümetlerin tercihlerinin birbiriyle etkileşimini anlamak önem arz etmektedir.⁷ Liberal hükümetlerarasıcılık teorisi de bu görüşlerden yola çıkarak iç politikadaki çıkar gruplarının karar alımı ve ulusal çıkarlar bağlamındaki rolünü hesaba katarak, uluslararası pazarlıklarda oynadıkları rolü dikkate almaktadır.

Liberal Hükümetlerarasıcılık teorisinin analizini zenginleştiren diğer bir faktör ise realist hükümetlerarasıcılık yaklaşımından farklı olarak neoliberal etkenleri dikkate almasıdır. Bu etkiler neorealistlerin odaklandığı dış politika hedeflerinin dış bağlamda şekillenen yeteneklerin devletlerarası dağılımını incelemekten ziyade, daha çok uluslararası pazarlık sürecinde devlet tercihlerinin etkileşimine ve bunların iç politikada oluşum sürecine odaklanmakta⁸, dış politika seçimlerinin iç politikada baskı gruplarının

---

⁶ Michelle Cini ve Nieves Perez-Solorzano Borrigan, **European Union Politics**, Oxford University Press, 2009, s. 96.

⁷ Simon Bulmer, "Domestic Politics and European Community Policy-Making", **Journal of Common Market Studies**, 1983, ss. 349-352.

⁸ Ben Rosamond, **Theories of European Integration**, Palgrave, 2000, s. 135.

etkisine göre şekillendiğini vurgulamaktadırlar. Bu noktada bütünleşme iç politikadaki üretici grupların ekonomik avantajlarının dikkate alındığı bir süreç olarak değerlendirilmekte, liberal hükümetlerarasıcılık teorisi ekonomik faktörleri diğer etkenlerden önce gelen bütünleşme yolundaki en önemli faktör olarak görülmektedir.⁹ Dolayısıyla, ulusal tercihler her üye devletin ayırt edici ekonomilerini, siyasi partilerini ve kurumlarını yansıttığı için karmaşıktır ve her biri Yeni-İşlevselcilerin söylediği gibi AB kurumlarının katılımıyla değil, yerel olarak belirlemektedirler.¹⁰ Liberal hükümetlerarasıcılık Keohane ve Nye'nin ortaya attığı neoliberal kurumsalcılığı uluslararası kurumların sürdürülebilir uluslararası işbirliği oluşumu için gerekli olduğu konusundaki fikirleri kısmen benimsese de hükümetlerarasıcılık teorisinin devlet merkezli yaklaşımıyla bir sentez oluşturarak ulusüstü örgütlere kasten kısıtlı yetkiler verdiğini söylemektedir.¹¹

Liberal Hükümetlerarasıcılık teorisine etki etmiş diğer bir görüş devletlerin rasyonel aktörler olduğu varsayımdır. Bu görüşün temeli realist argümanlarda yer alsa da Moravcsik rasyonel devlet davranışını sabit tercihlerden ziyade iç politikadaki dinamik siyasal süreçlerin etkisiyle şekillendirildiğini dile getirmektedir.¹² Aktörlerin çıkarlarını rasyonalite bağlamında açıklamaya çalışarak nedensel anlayışların gelişim sürecini dikkate almakta, iç siyasi dinamiklerle birleşen devlet yapılarının ekonomik gündemlerini, toplu karar almaya yatkınlıklarını ve diğer devletlerle çıkarları çerçevesinde koalisyon oluşturma biçimleri arasında nedensel bağları temellendirmeye çalışmaktadır.¹³

Devletlerin karar alımında takip ettikleri rasyonalist çerçeve neticesinde olası eylem biçimlerinin faydası hesaplanıp, koşullar içinden kendisine faydasını en üst düzeye çıkararak eylem biçimini seçtiği kabul edilmektedir.¹⁴ Moravcsik, bu noktada AB üye devletlerinin çıkarlarına uygun olarak belirli AB kurumlarını benimsediklerini

---

⁹ Sinem Kocamaz, **Tony Blair Döneminde İngiltere'nin Transatlantik İlişkilerinin Avrupa Birliği Bütünleşme Sürecine Etkisi**, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2011, ss. 11-12.

¹⁰ Mark A. Pollack, Hellen Wallace ve Mark Wallece (ed.), **Policy-Making in the European Union**, Oxford University Press, 2005, s. 18.

¹¹ Moravcsik ve Schimmelfennig, s. 72.

¹² Rosamond, 2000, s. 137.

¹³ Chrysochoou, s. 57.

¹⁴ Richardson, 2006, s. 77.

savunarak, kurumların diğer devletlerle işbirliği yapmanın daha avantajlı olduğu durumlarda karşılıklı taahhütlerin bağlayıcılığını arttırmada önemli işlevleri olduğunu söylemekte¹⁵, bu bağlamda kurumsal seçim teorisi ve işlevsel rejim teorisinin bir sentezine teorisinde yer vermektedir. Tüm bu düşünsel temelleri doğrultusunda Liberal Hükümetlerarasıcılık teorisi, bölgesel bütünleşmenin gelişim aşamalarını genel kuram ya da tek bir politik davranışı analiz etmeye yarayan kısıtlı bir yaklaşım olarak değil, kurumsal bir sentez ve çerçeve olarak değerlendirilmektedir.¹⁶

1.1.2. Liberal Hükümetlerarasıcılık Teorisinin Temel Argümanları

Temeli önceki bölümde açıklandığı üzere geniş bir şekilde sosyal bilimler teorilerine dayanan liberal hükümetlerarasıcılık, genel anlamda siyaset biliminin entegrasyon teorilerini modernleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda teorik bir sentez sunarak, tek bir siyasal davranışı ele alan dar kapsamlı bir yaklaşım sunmaktan ziyade birden çok teoriyi ve faktörü içeren tek ve tutarlı yaklaşım sunmayı amaçlamaktadır.¹⁷ Liberal hükümetlerarasıcılık tercihler, pazarlık ve kurumlardan oluşan çok aşamalı bir model üzerine kurulmuştur. Çok aşamalı olan bu modelde kullanılan teorilerin özellikleri, konu alanları ve koşulları farklılık göstermekle birlikte bunların sentezini yapmak kendi içerisinde çeşitli zorlukları barındırmakta, liberal hükümetlerarasıcılık bu zorlukları ikincil faaliyet alanlarını dışarıda tutup gerekli olanların üzerinde durarak AB politikalarının bilinçli olarak basitleştirerek çözmektedir.¹⁸ Bunun yanı sıra, liberal hükümetlerarasıcılık diğer Avrupa entegrasyon teorilerinden farklı olarak, sosyal aktörlerin, liderlerin ve devletlerin etkileşimlerinden kaynaklanan davranışların veya dinamik etkilerin tahminlerinin elde edilmesini sağlamaya çalışmaktadır.

---

¹⁵ Pollack ve diğerleri, 2005, s. 18.

¹⁶ Sevilay Kahraman “Avrupa Bütünleşmesi Kuramları: 1980 Sonrası”, Belgin Akçay ve İlke Göçmen (ed.), **Avrupa Birliği: Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar**, 2014, s. 141.

¹⁷ Antje Wiener ve Thomas Diez (ed.), **European Integration Theory**, Oxford University Press, 2009, s. 68.

¹⁸ Wiener ve Diez, s. 68.

Liberal hükümetlerarasıcılık teorisinin argümanlarını genel olarak Andrew Moravcsik'in 1998 yılında yazdığı "The Choice for Europe" adlı eserinde şu şekilde özetlenmektedir:

*"AB bütünleşmesi, ulusal liderler tarafından yapılan bir dizi rasyonel seçimin sonucu olarak oluşmakta, iç siyasetteki ekonomik çıkarların sonucunda belirlenen birçok seçenek ve kısıtlamanın neticesinde şekillenmekte, uluslararası sistem çerçevesinde üye devletlerin asimetrik göreceli gücüne ve kurumların devletlerarası taahhütlerin güvenilirliğini sağlamadaki rolüne bağlı olarak değerlendirilmektedir."*¹⁹

Liberal hükümetlerarasıcılık teorisi Avrupa entegrasyon sürecine yönelik üç aşamalı bir plan öngörmektedir. Buna göre kuramın ilk veya bir başka deyişle liberal aşamasında ulusal tercihler önemli rol oynamaktadır. Bu tercihlerin oluşumunda hükümetler iç politika unsurlarından ekonomik çıkar grupları, siyasi partiler, seçmenler ve bürokratların taleplerini kendilerinin iktidarda kalmasını sağlamak amacıyla belirledikleri çıkarlarıyla bir araya getirerek AB'ye yönelik ulusal tercihlerini belirlemektedirler.²⁰ Bu çerçevede devletlerin temel tercihleri sabit veya değişmez değildir. Devletlerin temel tercihleri zamana, konunun içeriğine, yani konuya özgü toplumsal veya sektörel kavrayışa ve ulusal kurumların yapılarına göre farklılık göstermektedir. Kısaca, soruna özgü bir şekilde ele alınan ulusal tercihler rasyonel aktörler olarak devletlerin bu konudaki çıktılardan faydalarını maksimize ederek çıkarlarını gerçekleştirecekleri bir yapıda şekil almaktadır.²¹

Moravcsik'e göre Avrupa bütünleşmesinin genel itici gücünün ekonomik temellere bağlı olmasından dolayı, genişleyen ve küreselleşen bir uluslararası ekonomik ortamda rasyonel seçim anlayışına bağlı olarak karşılıklı yarar sağlamak ve daha güçlü bir pozisyonda yer edinmek için işbirliği yapmak, tek başına var olmaya çalışmaktan daha karlı olmaktadır. Bu durumda AB bütünleşmesinde tercihlerin belirlenmesinde temel dinamikler olarak sektörel çıkarlar, ekonomik küreselleşmenin destekleyici etkisi, uyum ve iletişim maliyetlerinin göz önüne alınması ve bazen de ikincil etki olarak uzun vadede ideolojik ve jeopolitik çıkarlar önemli rol oynamaktadır. Moravcsik bu

¹⁹ Andrew Moravcsik, **The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht**, Cornell University Press, 1998, s.18.

²⁰ Pollack ve diğerleri, s.18.

²¹ Wiener ve Diez, s. 68.

dinamiklerin etkisini ekonomik boyutta üreticilerin ticari çıkarlarını gerçekleştirmek için başlatılan AB çerçevesindeki piyasa bütünleşmesiyle ve iktidardaki hükümetlerin makroekonomik çıkarlarını gerçekleştirmek için katıldıkları parasal birlik ile örneklendirmektedir.²²

Moravcsik 1998 yılında ele aldığı “*The Choice for Europe*” isimli eserinde genel olarak Avrupa entegrasyonunun üç faktör etrafında şekillendiğini söylemiştir. Bunlar sırasıyla ticari avantaj elde etmek üzere gerçekleştirilen girişimler, ikinci olarak Birlik içerisindeki başat konumdaki üye ülkelerin göreceli güçlerini yansıttıkları müzakere kabiliyeti çerçevesinde şekil alan gelişmeler ve son olarak devletlerarası taahhütlerin güvenilirliğini arttırmaya yönelik teşvikler olarak sıralanmıştır.²³ Bu eserde incelediği iç politika unsurlarının karar verme sürecine etki ettikleri on beş olayın tümünde ekonomik küreselleşmenin en önemli etken olduğunu, ekonomik ve ticari öncelikler söz konusu olduğunda entegrasyonun gerçekleştiğini söylemekle birlikte, jeopolitik ve ideolojinin ikinci planda geldiğini söylemektedir.²⁴ İncelediği olaylar arasında ekonomik etkilerin yanında jeopolitik ve ideolojik etkilerin önemli olduğu örnek ise 1960’lı yıllarda Birleşik Krallık’ın AT’ye başvurmasının Fransa tarafından veto edilmesi Moravcsik’in “*The Choice for Europe*” adlı eserinde Messina’dan Maastricht’e AB seçimleri içerisinde değerlendirilen olaylar arasında yer almıştır.

Belirlenen ulusal çıkarların ardından liberal hükümetlerarasıcılık teorisinin ikinci yani hükümetlerarası aşamasında, Avrupa bütünleşme sürecinde üye ülkeler arasındaki hükümetlerarası pazarlıkların önemine vurgu yapılmakta ve bunlar neticesinde kurumlara yetki devredilecek politika alanları ve konuları belirlenmektedir.²⁵ Moravcsik Avrupa entegrasyonunu hükümetlerarasıcılık teorisinin de savunduğu gibi temel aktörler olan devletler olduğunu kabul etmekle birlikte, Avrupa entegrasyonunu ‘modern dünyada demokratik devletler arasındaki genel eğilimlerin bir alt kümesini temsil ettiğini savunmaktadır.²⁶ Uluslararası politikalarda karar alımı ve siyasa bütünleşme çalışmaları genellikle hükümetlerarası müzakerelerle gerçekleştirilmekte ve

---

²² Richardson, 2006, s. 79.

²³ Michelle Cini ve Nieves Perez-Solorzano Borraran, s. 97.

²⁴ Kocamaz, 2011, s. 12.

²⁵ Burak Tangör, **Avrupa Birliğinin Dış Güvenlik ve Savunma Politikaları: OGSP**, Seçkin Yayıncılık, 2010, s. 29.

²⁶ Moravcsik, 1998, s. 5.

bunun sonucu olarak varılan anlaşmalar tüm katılımcı devletlerin onayına sunulmaktadır.²⁷ Bu aşamada birbirinden farklı ulusal tercih önceliklerine sahip devletlerin kararlarının nadiren birbirine yaklaşması varsayımından yola çıkarak, uluslararası müzakerelerin sonuçlarının nasıl uzlaşmaya varıldığı konusunu açıklamak ve uluslararası pazarlıkların dinamiklerini kavramak için uluslararası işbirliğinin pazarlık yaklaşımı kullanılmaktadır. Bu noktada liberal hükümetlerarasıcılık teorisi, yeni işlevselcilik kuramından farklı olarak Avrupa Komisyonu gibi ulusüstü yapıların etkisinden ziyade üye devletlerin pazarlık gücünü vurgulayarak hükümetlerarası pazarlığı ön plana koymaktadır. Pazarlık süreci alternatif politikaların, alternatif koalisyonların bulunması, bilgi ve iletişim seviyesi, yapılacak hamlelerin varlığı, stratejik çıkarların yanlış temsil edilme ihtimali, tehditlerin maliyeti, tercihlerin göreceli olması, risklerin ve beklentilerin kabul edilmesi ve pazarlık sürecine katılan devletlerin sahip olduğu yetenekler gibi etkenler pazarlık sürecini etkilemekte ve şekillendirmektedir.²⁸

Pazarlık yaklaşımına göre devletler karşılıklı yarar için eşgüdüm veya işbirliğini gerçekleştirebilme adına hükümetlerarası pazarlıkları başlatmalı, işbirliğinden sağlanan faydaların devletlerarasında nasıl dağıtılacağına karar vermeleri gerekmektedir. Ulusal çıkarların çoğu zaman alınacak kararlarla tam olarak uzlaştırılmaması işbirliğine karşı motivasyonu azaltmakta, kimi zaman diğer devletleri işbirliği yapmamakla tehdit etmeye varan sonuçlara götürmekte ve böylece diğer devletleri alınacak kararlarda kendi lehlerine taviz vermeye zorlamaktadır. Bunun gibi durumlarda dağıtımsal kazanımlar üzerinde sıkı pazarlıklar gerçekleştirilmektedir.²⁹

Liberal hükümetlerarasıcılık teorisi kimliğin dışsal olarak belirli olduğunu, yani devletlerin kurumsallaşmış diplomatik kültürleri ve stratejileri aracılığıyla dış politikadaki davranışlarının belirlenip bu kimliklere göre şekil aldıklarını ve devletlerarası pazarlıklara katıldıklarını vurgulamaktadır.³⁰ AB bütünleşmesi açısından pazarlık kavramı değerlendirildiğinde, önemli AB kararlarının alınmasında hükümetlerarası pazarlıkların neticesi olarak anlaşmalar ortaya çıktığı görülmektedir.

---

²⁷ Richardson, s. 76.

²⁸ Kocamaz, 2011, s. 13.

²⁹ Wiener ve Diez, s. 70.

³⁰ Kocamaz, 2011, s. 24.

Devletlerarası müzakerelerin sonucu olan antlaşmaların ortaya çıkması, işbirliğinin ne zaman ve hangi durumlarla belirleneceği, aktörlerin göreceli pazarlık gücüne bağlı olarak gerçekleşmektedir.³¹ Buna göre bütünleşme sürecinden en karlı çıkanlar en fazla uzlaşmaya gitmeyi seçenler iken, ortak alınan kararlara uymada en az avantaj elde edenler ise belli koşulları dayatmaya ve taviz elde etmeye çalışanlar olmaktadır.³² Kısaca, AB antlaşmaları her devletin göreceli gücünü, yani asimetrik karşılıklı bağımlılık kalıplarını göstermektedir. Bu çerçevede rasyonalist olarak değerlendirilen ulusal tercihler işbirliğinden fayda sağlama amacıyla pazarlıklar ile birbirine yaklaştırılmakta ve neticesinde AB tarafından alınan kararlar nihai olarak devletlerarasındaki pazarlıkların sonucu olarak oluşmaktadır.

Liberal Hükümetlerarasıcılık teorisinin üçüncü ve son aşamasında supranasyonel kurumlar oluşturulmakta ve bu kurumlarla egemenlik yetkileri paylaşılmaktadır. Ulusüstü kurumların ortaya çıkmasındaki ilk aşama devletlerin ulusal çıkarlarının kurum içerisinde yapılacak işbirliği ile daha iyi korunacağını düşünmeleri sonucu egemenliklerinden ödün vermeye razı gelmeleridir. Bu sebeple, kurumlar devletlerin çıkar ve stratejilerini değiştirmezler, iç politikada kendilerini en iyi sonuca götürecek kararlar neticesinde devletler rasyonel stratejiler geliştirerek kurumları şekillendirmeye çalışırlar. Dolayısıyla iç politikada etkin olan aktörlerin AB'nin politikalarını belirleme konusunda önemli bir etkileri vardır.³³

Moravcsik bu görüşlerini 1955 Messina'dan 1992 Maastricht Antlaşmasına olan süreci araştırma odağına alarak temellendirmiş ve süreci en güçlü üye devletler arasında kademeli bir tercihi yaklaşma süreci ile bu devletlerarasındaki sıkı pazarlıklar sonucunda şekillenen, küçük üye devletlerin ortaya çıkacak durumdan faydalanabileceği ve bunların uygulanmasında üye devletlerin kararlarına itaatkar görevler üstlenen ulusüstü kurumlara rasyonalist çerçeveye uyumlu bir şekilde sınırlı yetkiler vermeleri olarak belirtmiştir.³⁴

Kurumların oluşturulmasındaki bir diğer bir faktör, hükümetlerarası pazarlıklar neticesinde antlaşmaların uygulanması aşamasında amaçlanmayan, öngörülmeven ve

---

³¹ Wiener ve Diez, ss. 70-71.

³² Akçay ve Göçmen, s. 142.

³³ Kocamaz, 2011, s. 145.

³⁴ Pollack, 2005, s. 18.

genellikle istenmeyen sonuçları engelleyecek mekanizmaların oluşturulması çabasıdır.³⁵ Bu çerçevede, devletler rasyonel olarak hareket etmelerinden kaynaklı olarak işbirliğinin mevcut durumdan daha avantajlı, beklenen kazancın belirleyici olduğu durumlara yönelmektedirler. Bu aşamada devletlerarası koordinasyon sorunlarının üstesinden gelebilecek, itibarlı taahhütlerde bulunarak antlaşmaların uygulanmasına yönelik denetim ve yaptırım konularında katkı sağlayabilecek kurumlara devletler egemenliklerini devretmektedirler.

Kurumların bir diğer önemli rolü devletlerarası müzakerelerin işlem maliyetini azaltarak devletlerin uzlaşabilecekleri önemli bir platform oluşturmaktır. Kurumlar vasıtasıyla devletlerin birbirine güvensizlikleri ve gelecekteki seçimlerinin belirsizlikleri kurumların gerekli bilgileri sağlamasıyla azaltılmaktadır. Bunun yanı sıra egemenliğin uluslararası kurumlara devredilmesi, hükümetleri iç politikadaki baskıların ve kararsızlıkların paylaşılması adına çeşitli faydalar sağlamaktadır. İç politikada güçlü yerel aktörlerle fikir ayrılıklarının bulunması durumunda hükümetler kurumların aldığı kararlar doğrultusunda hareket ederek, iç politikada uyumsuzluk oluşturan ve onaylanması tartışmalara yol açan konularda karar alımını kolaylaştırmaktadır.³⁶ Kısaca, bütün bu faktörler neticesinde işbirliğine katılım ya da uluslararası kurumlar oluşturma kararları stratejik rasyonel devlet tercihleri ve hükümetlerarası pazarlıkların ortak sonucu olarak açıklanabilmektedir.³⁷

Liberal hükümetlerarasıcılık teorisi üye ülkelerin tercihlerinin fazla rasyonel ve toparlayıcı bir çerçevede yalnızca tarihi karar alımının resmi ve final evrelerine önem vererek, yalnızca stratejik ve maddi politika alanlarını dikkate alıp, ideoloji, inançlar gibi üye ülkelerin normatif değerlerini dikkate almaması ve resmi olmayan kurumsal bütünleşme unsurlarıyla AB kurumlarının bu kararlar üzerindeki etkisini analizine yer vermemesi yönünden eleştirilmiştir.³⁸ Bu bağlamda liberal hükümetlerarasıcılık evrensel ve kapsayıcı bir teori olmaktan ziyade, anayasal değişimi açıklamaya odaklanan, AB sürecini ikincil etkinlikleri dışarıda bırakarak AB siyasetini bilinçli olarak kolaylaştırıp birden fazla kurumu birleştirerek tek ve tutarlı bir analiz sunmaya

---

³⁵ Wiener ve Diez, s. 72.

³⁶ Kocamaz, 2011, s. 16.

³⁷ Akçay ve Göçmen, s. 141.

³⁸ Akçay ve Göçmen, ss.144-145.

alışan bir teori olarak değerlendirilmektedir. Bu açıdan, liberal hükümetlerarasıcılık teorisinin geçerliliği çıkarların daha açık olduğu, sosyal çıkar gruplarının kararlarının bu durumu desteklediği ekonomik kaygıların etkili olduğu alanlarda daha belirgin olmaktadır. Liberalleşen savunma sanayi Şirketlerinin savunma politikalarında etkinliğinin arttığı, ye devletlerin önceden verili dışsal kimlikleri ve stratejik kültürleriyle pazarlıklara katıldığı, ulusüstü bir kurum olmadan hükümetlerarası düzeyde sürdürülen pazarlıklarla belirlenen işbirliği alanındaki projelere katılım konusunda esnekliğin sağlandığı, ekonomik avantajların belirleyici olduğu Avrupa savunma ve güvenlik politikaları alanıyla uyum göstermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL ARKA PLAN

Avrupa güvenlik ve savunma politikalarının oluşumu Avrupa bütünleşmesinin en zorlu ve ağır ilerleyen alanlarından biri olmuştur. Bu alanda gerçekleştirilmeye çalışmaların kökeni AB bütünleşme çalışmalarının başlangıcına kadar gitmekle birlikte, AB üyesi ülkelerin ortak dış politikalar ve özellikle de güvenlik ve savunma politikaları geliştirme konularındaki egemenlik kaygıları, üye devletler arasındaki görüş ayrılıkları, kapasite eksiklikleri ve Soğuk Savaş'ın etkisiyle bağımsız Avrupa savunmasından ziyade dönemin iki süper gücünden biri olan ABD'nin öncülüğündeki NATO güvenlik semsiyesinin tercih edilmesiyle AB güvenlik ve savunma politikaları alanındaki çalışmalar oldukça kısıtlı kalmıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte iki kutuplu sistemden çok kutuplu bir düzene geçilmiş, Avrupa Birliği bu dönemde küresel bir aktör olma çabasıyla bütünleşme çabalarını derinleştirmesinin yanında, güvenlik ve savunma alanları konusunda da çeşitli adımlar atmıştır. Bu süreç Maastricht Antlaşması'nda Ortak Dış ve Güvenlik Politikası sütununun oluşturulmasıyla Avrupa Birliği Antlaşmasında hukuki olarak yer almış, Petersberg Görevleri'nin kabulü ile çalışmalar hız kazanmış ve 1999 yılında Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) resmi bir şekilde başlatılmıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde AB'de bütünleşmenin derinleştirilmesi adına gerçekleştirilen anayasa çalışmaları başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu bağlamda gündeme gelen NATO'dan bağımsız AB savunmasını oluşturma fikri o dönemde yaşanan krizleri çözüme kavuşturulması hedefinden yola çıkılmasına karşın AB üyelerinin başarısızlıkları, savunma konusunda ortak politika oluşturamamaları ve özellikle savunma alanında yapılan çalışmaların uyumsuz olması gibi nedenlerle kısa vadede gerçekleştirilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmıştır. Buna karşılık 2003 yılında AB Avrupa Güvenlik Stratejisi belgesini yayınlamış, AB küresel bir aktör olma niyetini sürdürmüştür. Bunun için Soğuk Savaş sonrasında NATO bağlamında da sıklıkla gündeme gelen Avrupa ülkelerinin azalan savunma harcamalarının arttırılması gerekliliği ve yük paylaşımı konusu gündeme gelmiş, bu sorunun çözümü için teknik olduğu kadar siyasi konularda da önemli rol üstlenecek Avrupa Savunma Ajansı'nın kurulmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda AGSP'nin

önemli bir unsuru olan hükümetlerarası bir yapıda olan Avrupa Savunma Ajansı 2004 yılında kurulmuştur. Daha sonra Avrupa güvenlik ve savunma politikaları alanında ASA'nın ve AGSP hükümlerinin kurumsallaşmasını sağlayan Lizbon Antlaşması imzalanmış 2007 yılında imzalanmış, 2009 yılında ise üye devletler tarafından onaylanarak yürürlüğe geçmiştir. Buna karşılık bu dönemde gerçekleşen küresel finansal kriz etkisiyle devletler savunma harcamalarını azaltmış, Lizbon Antlaşması beklenen etkiyi yaratmamış, Lizbon Antlaşması ile düzenlenen PESCO hükümleri uzun süre kağıt üstünde kalmıştır. Sonraki yıllarda AB'nin karşı karşıya kaldığı Birlik'in doğusundaki ülkelerden kaynaklanan sorunlar başta olmak üzere güvenlik tehditleri sınırları aşan bir şekilde karmaşık bir yapıya bürünmüş, Avrupalı devletlerin savunma alanında işbirliği yapmaları giderek önemli bir hal almıştır. Bu çerçevede tezin bu bölümünde giderek artan bir şekilde savunma işbirliğini gerçekleştirmek adına gerçekleştirilen girişimler kronolojik bir sırada verilerek, ASA'nın artan rolünü de içerecek şekilde açıklanmaktadır.

2.1. İkinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Ortak Dış Güvenlik ve Savunma Politikası

Kurma Girişimleri

Avrupa Bütünleşme sürecinin en zorlu ve tartışmalı konularından biri olan güvenlik ve savunma konusundaki çalışmalar Avrupa bütünleşme sürecinin tarihi kadar eskidir. Ortak bir Avrupa savunması düşüncesi, ilk olarak İkinci Dünya Savaşı sonrası savunma konusunda işbirliği ile barışı geliştirebilme çabası olarak ortaya çıkmıştır. Bu fikir, Avrupa ülkeleri arasında ilk savunma girişimi olarak 1947 yılında Dunkirk'de Fransa ile Birleşik Krallık arasında imzalanan İttifak ve Karşılıklı Yardım Antlaşması'nın imzalanmasına katkıda bulunmuştur. Bu antlaşmayla iki ülke, Avrupa'da gelecekte olası bir Alman saldırısına karşı barışın korunması ve saldırıya karşı direniş konusunda kendi aralarında ve Birleşmiş Milletler ile yakın işbirliği kararı vermişlerdir.³⁹ Ardından ertesini yıl 1948'de Birleşik Krallık ve Fransa'nın bu girişimine Belçika, Hollanda ve Lüksemburg da katılmış ve Brüksel Antlaşmasını imzalamışlardır. Bu antlaşmada Batı kültürünün insan hakları ve demokrasi gibi prensiplerinin

---

³⁹ Avrupa Savunma Ajansı, 10 Years of Working Together, 2014, s. 7.

korunması gerektiğine vurgu yapmışlar, Avrupa ekonomisinin yeniden oluşturulması ve güvenliğin sağlanması için işbirliği yapılması gerektiğine dikkat çekmişlerdir.⁴⁰ İttifaklarını ekonomik, sosyal, kültürel konularda işbirliği ve ortak savunma olarak tanımlamışlardır. Bunun yanında bu anlaşma herhangi bir saldırıya karşı oluşturulacak karşılıklı yardım ve ortak savunma ilkesinin temelini oluşturmuştur.

2.1.1. Pleven Planı ve Avrupa Savunma Topluluğu Kurma Girişimi

Avrupa savunması konusunda işbirliğine yönelik bu adımdan sonra, 1950 yılında Fransa ulusal planlama kurulu üyesi Jean Monnet ve Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman'ın Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu kurma girişiminden esinlenerek, Avrupa Savunmasını ulusüstü düzeyde örgütlenme konusundaki isteği olarak bir 'Avrupa Ordusu' kurma fikrini dile getirmiştir. Bu dönemde Berlin ablukası ve Doğu Avrupa'daki gelişmelerle Sovyet tehdidi baş göstermiş, 1950'de gerçekleşen Kore Savaşıyla birlikte Sovyet tehdidine karşı Batı Almanya'nın silahlanması ve Avrupa güvenliğine katkısı konusu gündeme gelmiştir. ABD'nin bu fikre olumlu yaklaşmasının üzerine dönemin Fransa başbakanı René Pleven, Pleven Planı olarak anılan ulusüstü bir otorite olması planlanan Avrupa Savunma Bakanlığına bağlı kurulacak ve ortak bütçe ile finanse edilecek Avrupa Ordusu kurma çağrısında bulunmuştur. Bunun üzerine, 1951 yılında Batı Almanya, İtalya, Belçika, Lüksemburg ve Hollanda Paris'te bu konuyu müzakere etmek için bir araya gelmişler, ABD, Birleşik Krallık, Kanada, Norveç ve Danimarka ise gözlemci göndererek süreci takip etmişlerdir. Görüşmeler sonucunda 27 Mayıs 1952'de Avrupa Savunma Topluluğu (AST) antlaşması imzalanmıştır. Dönemin NATO Avrupa Müttefik Yüksek Komutanı D. Dwight Eisenhower AST projesini Avrupa'nın askeri potansiyelini en üst düzeye çıkarmanın etkili bir yolu olduğunu söyleyerek desteklemiştir. İlk başlarda AST'ye şüpheci yaklaşan Birleşik Krallık ise AST'nin NATO aracılığıyla özgür dünyanın savunmasının güçlendirilmesinde önemli bir faktör olacağına ve onunla yakın bir ortaklığın kurulmasını istediklerini dile getirmişlerdir.⁴¹

---

⁴⁰ İrfan Kaya Ülger, **Avrupa Birliğinde Siyasal Bütünleşme: Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası'nın Oluşumu**, Gündoğan Yayınları, 2002, s. 50.

⁴¹ ASA, 2014, s. 3-4.

1953-1954 yılları arasında AST antlaşması Almanya ve Benelüks ülkeleri (Belçika, Hollanda ve Lüksemburg) tarafından onaylanmıştır. Anlaşma, İtalya'daki yetkili meclis komisyonu tarafından onaylanmış, fakat meclis bunun yerine ülkede görülen ulusal istikrarsızlıklar dolayısıyla Fransa'nın kararı beklendiğinden oylama yapmamıştır. Fransa'da ise bu sırada hükümet değişikliği gerçekleşmiş, yeni hükümette De Gaullistlerde yer almış, bunun sonucu olarak AST antlaşması kamuoyunda tartışmalara neden olmuştur.⁴² 1954 yılında Çin-Hindi'de yaşanan gelişmeler ve Fransız hükümetinin antlaşmayı onaylamak için istediği egemenlik kaygılarını gidermeye yönelik ek güvencelerin kabul edilmemesi nedeniyle Fransa ulusal meclisi tarafından reddedilmiştir.⁴³ Fransa'nın beklenmeyen bu tutumu sonrası Avrupa güvenliğinde askeri bütünleşme yolunda ulusüstü bir yapı oluşturma çabası olan AST'nin sonunu getirmiştir. AST'nin sona ermesi siyasi konularda bütünleşmeyi öngören AST ile ilgili bir girişim olan Avrupa Siyasi Topluluğu'nun da aynı zamanda sonlanmasına neden olmuştur.⁴⁴ Sonraki yıllarda Avrupa'nın savunma konusundaki bütünleşme çalışmaları NATO öncülüğünde gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

2.1.2. Batı Avrupa Birliği'nin Kurulması ve 1950'li Yıllarda Avrupa Güvenliği

Avrupa Güvenliğinde çözümlenemeyen bir konu olan Almanya'nın silahlanması, ABD'nin de desteğini alan dönemin İngiliz Dışişleri Bakanı Anthony Eden'in girişimleriyle ele alınmıştır. 1954 yılı boyunca Batı Almanya'nın NATO'ya katılımı, İtalya ve Batı Almanya'nın Brüksel Antlaşmasına katılımı için 1948 Brüksel Antlaşması'nda değişikliğe gidilmesi ile Batı Avrupa Birliği (BAB) örgütünün kurulması için çeşitli protokoller ve antlaşmalar imzalanmıştır. Bu antlaşma ve protokollerle ülkelerin silah gücü kısıtlamaya tabi tutulmuş, bu sayede Almanya'nın askeri gücü on iki tümeni aşmayacak şekilde nükleer silahlanmayı içermeyen konvansiyonel silahlarla kısıtlı tutulmuştur.⁴⁵

---

⁴² Federiga Bindi (ed.), **The Foreign Policy of the European Union: Assessing Europe's Role in the World**, The Brooking Institution, 2010, s. 14.

⁴³ Ülger, s. 54.

⁴⁴ Desmond Dinan, **Avrupa Birliği Tarihi**, Kitap Yayınevi, 2008, s. 89.

⁴⁵ Ülger, s.55.

BAB'ın kuruluşunun ertesini yılı olan 1955'te, Varşova Paktının kurulmasıyla Avrupa'da ideolojik farklılıkların fiziksel sınırlarını oluşturan 'demir perde' ile bölünmüşlük gözler önüne serilmiş, iki süper gücün çekişmesi Avrupa savunmasında Sovyet tehdit algısını arttırmıştır. Bu sebeple ABD gibi bir süper güç ile desteklenen NATO, Avrupa Savunma ve güvenlik konularında daha etkili bir rol oynamış, BAB'ın etkinliğini gölgede bırakmıştır. Avrupa Güvenliği konusunda ilk örgüt olan BAB'ın bu yıllardaki bölgedeki etkisi, Birleşik Krallığın 1973'te Avrupa Topluluğuna katılmasına kadarki dönemde Birleşik Krallık ile Avrupa kurumları arasında irtibat rolünü oynaması ile sınırlı kalmıştır.⁴⁶

Savunma topluluğu ve siyasi birlik kurma çalışmalarının başarısızlığı nedeniyle, Avrupalı devletler bütünleşme çabalarını 'yüksek politika' alanı olarak görülen savunma ve ortak dış politika geliştirme konuları yerine ekonomik alanda yoğunlaştırmışlar, bu alanda bütünleşme çabalarına odaklanmışlardır.⁴⁷ Bu çabaların sonucu olarak 1957'de Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) kurulmuştur. Böylece kömür ve çelik alanında başlayan bütünleşme çabalarının ekonominin diğer sektörlerinde de etkili olması, ardından ortak pazarın oluşturulmasının yolunun açması ve üye devletlerde barışçıl atom enerjisinin kullanılması ile nükleer sanayinin kurulumu sağlanmaya çalışılmıştır.⁴⁸

2.1.3. Fouchet Planı ve 1960'lı Yıllarda Avrupa Güvenliği

Bu gelişmelerin ardından dönemin Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle 1960 yılında bir basın toplantısında bütünleşme çabalarından ziyade daha gerçekçi ve pratik olan, devlet egemenliğine engel oluşturmayan, ABD'nin içinde yer almadığı Batı Avrupa ülkeleri arasında siyasi, ekonomik, kültürel ve savunma alanlarında hükümetlerarası nitelikte işbirliğini gerekli gördüğünü dile getirmiştir.⁴⁹ Bunun üzerine 1961 yılında Fransız büyükelçisi olan Christian Fouchet kendi adıyla anılan Fouchet

⁴⁶ ASA, 2014, s. 8-9.

⁴⁷ Haydar Efe, "Soğuk Savaş Döneminde Avrupa'da Ortak Dış Politika Oluşturma Çabaları", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, 2010, s. 41.

⁴⁸ Akçay ve Kahraman, s. 26.

⁴⁹ Brent F. Nelson, Alexander C-G. Stubb (ed.), **The European Union: Readings on the Theory and Practice of the European Integration**, s. 41.

Planını hazırlamıştır. Fakat Fouchet Planı özellikle De Gaulle'ün dışında tutmaya çalıştığı Atlantikçi politikalar izleyen Birleşik Krallığın rolü hakkındaki anlaşmazlık⁵⁰ ve böylesi bir hükümetlerarası yapının gelecekte siyasi birlik hedeflerini engel olabileceği nedeniyle sonuçsuz kalmıştır.

Bu süreçte Avrupa savunması konusunda ise bütünleşmeye gidilmesinden ziyade Avrupa savunma sanayisini güçlendirme adına ikili girişimler gündeme gelmiştir. Özellikle Fransa'da De Gaulle'ün iktidarda olması ve 1966 yılında NATO kanadından çekilmesi ikili antlaşmaların gerçekleştirilmesinde etkili olmuştur. Fransa'nın gerçekleştirdiği bu ikili antlaşmalardan ilki 1963 yılında Fransa ile Batı Almanya arasında imzalanan Élysée Antlaşması olarak anılan dostluk ve işbirliği antlaşmasıdır. Bu antlaşma Avrupa'daki tarihsel açıdan siyasi sorunları olan iki önemli gücün siyasi ve kültürel anlamda yakınlaşması sağlamıştır. Aynı zamanda bu antlaşma silahlanma alanında işbirliği için önemli bir adım oluşmuştur. Hava savunma sistemlerinin yanı sıra Euromissile adı verilen konsorsiyumun oluşturulmasıyla anti-tank güdümlü füze üretilmesi hedefinin başlatılmasına sebep olmuştur. Bu siyasi girişim uzun vadede Roland adı verilen hava savunma sisteminin yanında, Milan ve HOT muharebe füzelerinin oluşturulmasında öncülük etmiştir. Buna rağmen bu iki ülke arasında tam anlamıyla birbirine bağlı bir füze endüstrisi kurulamamıştır. Bu siyasi girişimin bir benzeri de, Birleşik Krallık ile Fransa arasında 1968 yılında gerçekleştirilen SEPECAT Jaguar taktik vuruş saldırı uçağı oluşturulmasıdır.⁵¹ Fakat bu gelişmeler alanında öncü ikili girişimler olsa da iki ülke arasında sınırlı kalmış, savunma sanayisinin bütünleşmesi adına büyük bir etki yaratmamıştır. Bu dönemde savunma konusunda bütünleşmeye engel olan başlıca nedenler NATO ile bağlantılar, ABD ile ilişkiler, Birleşik Krallığın katılımının sağlanamaması ve egemenlik problemleridir. Böylece Avrupa güvenlik ve savunma konularında federallik, Avrupalılık ve hükümetlerarası işbirliği tartışmaları sıklıkla gündeme gelmiştir.⁵²

ABD ile yakın ilişkilerinin olması sebebiyle Birleşik Krallığın bu toplulukta yerinin olmadığını düşünen 'Avrupalılık' taraftarı olan Fransa'daki dönemin De Gaulle

---

⁵⁰ Dinan, s. 406.

⁵¹ ASA, 2014, s. 9.

⁵² Mehmet Akif Morkaya, **Avrupa Birliği'nin Yönetmelik Askerî Kapasitesi ve Belirsiz Müzakere Başlığı: Dış, güvenlik ve Savunma Politikası**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 2014, s. 28.

hükümeti tarafından Birleşik Krallığın AT üyeliği başvurularının veto edilmesi üzerine Avrupa savunması konusundaki gelişmeler 1968 yılında NATO bünyesinde Avrupa Grubu'nun (*Eurogroup*) kurulmasıyla sağlanmıştır. Böylece Avrupa güvenlik işbirliğine yönelik çalışmalar BAB'dan NATO'ya doğru yönelmiştir. Avrupa Grubunun kurulma sebepleri arasında transatlantik ilişkiler içinde Avrupa bütünleşmesine verilen desteği göstermek, NATO bağlamında Birleşik Krallık ile ikinci bir iletişim katmanı sunmak, ABD ile ilişkileri güçlendirmek bu bağlamda ABD- Avrupa Topluluğu (AT) arasında savunma işbirliğini güçlendirmek için savunma bakanlarının altı ayda bir toplanmasını sağlamak yer almaktadır.⁵³ Ayrıca, Avrupa Grubu'nun NATO içinde birincil savunma-planlama grubu olarak hareket etmesi ve planlama sürecinde Avrupa girdilerini teşvik etmesi kararlaştırılmıştır. Fransa ise bu grubun dışında tutulmuştur. Fransa, Avrupa Grubu'nun NATO Savunma ve Planlama Grubu'na hizmet ettiğini savunmuş, Avrupa Grubuna karşılık BAB'ın geliştirilmesini savunmuşsa da Avrupa Grubu özellikle Batı Almanya ve Birleşik Krallık tarafından ise desteklenmiştir.⁵⁴

1969 yılında George Pompidou'nun iktidara gelmesiyle Fransa'da hükümet değişikliği yaşanmış, iktidara gelen Pompidou Batı Almanya'nın AT'de giderek daha fazla artan ekonomik ve siyasi gücü karşısında tedirgin olmuştur. Özellikle Batı Almanya'nın doğu komşularıyla ilişkilerini düzenleyen "Ostpolitik" yaklaşımından sonra Almanya'nın etkisini AT içinde dengelemek için Birleşik Krallık'ın topluluğa katılımına daha sıcak bakmıştır.⁵⁵ Bunun üzerine Avrupalı devletler Fransa'da yaşanan bu siyasi değişikliği fırsat bilerek 'siyasi birleşmede ilerleme kaydetmek için yeni yollar' ve 'dünyaya karşı sorumluluklarını üstlenecek birleşmiş bir Avrupa'nın kurulması' temalarını içeren Lahey'de bir zirve düzenlenmişlerdir. Bu zirvede ekonomi ve para politikaları açısından birlik hedeflerinin yanı sıra genişleme politikaları da ele alınmış topluluğun yeni birlik hedefleri belirlenmiştir. Bu süreçte gerçekleşen Vietnam Savaşı, 1969 yılında Helsinki'de ABD ve SSCB arasında başlatılan Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri (SALT) Avrupalı devletleri dış siyaset konularında daha sağlam adımlar atmasına sebep olmuştur.

⁵³ Simon Duke, *The Elusive Quest for European Security*, MacMillan Yayınları, 2000, s. 55.

⁵⁴ Duke, s. 56.

⁵⁵ Martin J. Dedman, *The Origins and Development of the European Union 1945-95: A History of European Integration*, Routledge, New York, s. 119.

2.1.4. Avrupa Siyasi İşbirliği ve 1970'li Yıllarda Avrupa Güvenliği

1970'li yıllara gelindiğinde, ilk olarak 1970 yılında Lüksemburg Zirvesinde Belçikalı diplomat Étienne Davignon tarafından hazırlanan literatüre Davignon raporu olarak geçen çalışma kabul edilmiş ve Avrupa Siyasi İşbirliği (ASİ) oluşturulmuştur. ASİ minimalist bir anlayışla oluşturulmuştur. Başlıca hedefleri düzenli bilgi alışverişi ve danışma yoluyla uluslararası sorunların karşılıklı olarak daha iyi anlaşılmasını sağlamak; ulusal görüşlerin uyumlulaştırılmasını teşvik etmek ve bu sayede ortak eylemler ortaya koymak için politikaların koordine edilmesini sağlayarak 'uygun koşullarda ve istenildiği takdirde' dayanışmayı güçlendirmektir.⁵⁶ ASİ ortak politikalar alanında, hükümetlerarası bir anlayışla ve hukuki bir temeli olmadan kurucu anlaşmalar dışında oluşturulmuş bir yapıdadır. ASİ'nin bu yapısı, NATO ve transatlantik güvenlik bağlantısına zarar vermemek, Benelüks ülkelerinin etki ve kapasitelerinin Almanya, Birleşik Krallık ve Fransa gibi ülkelere göre daha az olması neticesinde onların boyunduruğu altında kalmamayı içeren egemenlik kaygıları gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır.⁵⁷ ASİ'nin oluşturulması içerik olarak savunma alanını kapsamasa da hükümetlerarası mutabık kalınan ve diplomatlar tarafından yönetilen süreçlerde doğrudan iletişim sunması, çalışma grupları oluşturulması, ulusal çapta uzun vadede dönüştürülen çalışma pratiği sayesinde dış politika adına ortak hareket edebilmek siyasi bir platform oluşturmuştur.

Daha sonra 1973 yılında gerçekleşen Arap-İsrail Savaşı ve yaşanan Petrol Krizi sonucunda ABD-Fransa arasında fikir ayrılığı derinleşmiş, Ortadoğu'da yaşanan gelişmeler diğer Avrupa ülkeleri ve ABD arasında da fikir ayrılığı başlatmıştır. Ortadoğu'daki enerji kaynaklarına bağımlı olan Avrupalı devletler Arap-İsrail savaşında ABD'yi desteklememiş, savaş sırasında ABD'nin İsrail'e doğru yola çıkması planlanan askeri uçakların Avrupa kıtasındaki üstlerden hareket etmesi engellenmiştir. ABD yaşanan gelişmelerin üzerine Avrupa'daki askeri üstlerini çekmekle Avrupalı devletleri tehdit etmiş, bu durum transatlantik ilişkilerde gerginliğe neden olmuştur.⁵⁸

---

⁵⁶ Daniel Möckli, **European Foreign Policy during the Cold War: Heath, Brandt, Pompidou and the Short Dream of Political Unity**, I.B. Tauris, New York, 2009, s. 45.

⁵⁷ Duke, s. 58.

⁵⁸ Sudeshna Roy, Dana Cooper and Brian M. Murphy (ed.), **Transatlantic Relations and Modern Diplomacy: An Interdisciplinary Examination**, Routledge, 2014, s. 8.

Yaşanan bu gelişmelerin ardından, Aralık 1973 tarihinde gerçekleştirilen Kopenhag Zirvesinde üye devletler arasında Avrupa Kimliği'ni tanımlayan bir belge hazırlanmıştır. Böylece AT ile ASİ arasında bağ kurulmuş, üye devletler değişen uluslararası gelişmelere karşı ortak kimlik oluşturmaya yönelik hedeflerini ilk kez ifade etmişler. Kopenhag raporuyla birlikte ortak tavır ve hareketlerin belirlenmesi konusunda uzlaşmaya varmışlardır.⁵⁹ ABD ile yaşanan ASİ konusundaki anlaşmazlık ise NATO bağlamında 1974 Ottawa Deklarasyonu ile çözülmüştür. Bu deklarasyona göre her ASİ bakanlar toplantısından önce ve sonra dönüşümlü ASİ başkanlığı ile ABD Dışişleri Bakanlığı arasında ek bir danışma mekanizması oluşturulmuştur.⁶⁰ Böylece ABD'nin arka plandan liderlik anlayışının devamı sağlanmıştır.

Öte yandan, 1970'li yıllarda Avrupa'da gerçekleşen bir diğer gelişme, ABD ve SSCB arasında başlatılan Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri (SALT) ile hız kazanan iki kutup arasında ilişkilerdeki yumuşama sürecinin ardından 1973 yılında Helsinki'de başlayan işbirliğine dayalı güvenlik anlayışını temel alan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK)'dir. Yapılan görüşmelerin ardından 1975 yılında taraflar Helsinki Nihai Senedi üzerinde uzlaşmışlardır. Otuz beş devlet tarafından uzlaşmaya varılan, antlaşmadan çok sözleşme niteliğindeki siyasi niyet ve taahhüt beyanı olan⁶¹ Helsinki Nihai Senedi, katılan devletler arasındaki ilişkilerde kuvvet kullanımından kaçınma, uyuşmazlıkların barışçıl çözümü gibi temel prensiplerin yanında güven artırıcı önlemler ve silahlanma konuları ile ekonomi, bilim, teknoloji, çevre, insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi alanlarında işbirliğini temel almaktadır.⁶² 1994 yılında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) adını alacak kurum, Sovyetler Birliği tarafından Avrupa'daki NATO merkeziliğini dengeleyebilecek güvenlik alanında pratik işbirliğini destekleyici bir platform oluştururken⁶³, Avrupalı devletler içinse ideolojik olarak karşıt olduğu dönemin süper gücü ve onu destekleyen ülkeler ile diyalog ortamı sağlaması açısından önemlidir.

---

⁵⁹ Morkaya, s. 29.

⁶⁰ William Wallace, "Foreign and Security Policy: The Painful Path from Shadow to Substance", M.A. Pollack, H. Wallace ve W. Wallace (ed.) , **Policy Making in the European Union**, Oxford University Press, s. 19

⁶¹ Dinan, 2005, s. 129.

⁶² Conference On Security and Co-Operation in Europe Final Act, Helsinki, 1975.

⁶³ Stefan Ganzle ve Allen G. Sens (ed.), **The Changing Politics of European Security: Europe Alone?**, Palgrave Macmillan, 2007, s. 136.

Bütünleşme çalışmaları adına bu dönemde gerçekleştirilen gelişmelerden bir diğeri 1975 yılında Belçika Başbakanı Leo Tindemans tarafından hazırlanan Tindemans Raporu'dur. Tindemans raporu açık bir şekilde ortak bir güvenlik politikası olmaksızın 'Avrupa Birliği'nin eksik kalacağını belirtmiştir. Fakat bu rapor federal özellikler barındırdığı için desteklenmemiş, etkisi ilerlemeyi değerlendiren raporlar sunulmasıyla kısıtlı kalmıştır.⁶⁴

Avrupalı devletler bu süreçte savunma alanında bütünleşme için siyasi adım atmaktan uzak dursalar da, uzun vadede güçlü bir Avrupa savunması için gerçekleştirmeleri gereken ortak savunma programlarının oluşturulmasına katkı sağlayacak, ortak proje kontrolünün gerçekleştirilmesi için çalışacak bir yapı oluşturmanın önemini fark etmişlerdir. Bu bağlamda NATO çatısı altında bir araya gelen Avrupalı devletler Bağımsız Avrupa Program Grubu (IEPG)'nu kurmuşlardır. Bu grup, başlıca görevi silah alımıyla ilgili işbirliğini teşvik etmek olan uluslararası koordinasyon organı olarak görülmüş, her yıl İzlanda hariç tüm Avrupa NATO ülkeleri savunma bakanlarının katıldığı, önemli konuların tartışıldığı bir forum görevini üstlenmiştir. Ayrıca Avrupalı ülkelerin NATO ittifakının ortak savunmasına katkısını güçlendirmek, Avrupa teknolojik tabanını geliştirmek ve Avrupa-ABD savunma ticaretini dengelemek, Avrupa Havacılık İşbirliği ve Avrupa savunma sanayisi üzerine çalışmalar yapmak gibi görevler üstlenmiştir.⁶⁵

2.1.5. 1980'li Yıllarda Avrupa Güvenliği: Tek Senet ile Gerçekleştirilen

Kurumsallaşma Süreci

1980'li yıllara gelindiğinde, dünya genelinde yaşanan ekonomik durgunluğun ardından neoliberal politikalar ön plana çıkmış, ticari konularda korumacı yaklaşımlardan ziyade dışa açılma ve kısıtlayıcı tarifelerin kaldırılması konuları sıklıkla gündeme gelmiştir. Dönemin dinamiklerine benzer bir şekilde, AT içinde de ikinci genişlemenin ardından Roma Antlaşmasında kararlaştırılan hedeflerden olan ortak pazar oluşturmaya yönelik çalışmalar hız kazanmıştır. Ayrıca ASİ'yi daha etkin hale getirme

---

⁶⁴ Duke, s. 61.

⁶⁵ ASA, 2014, s. 10.

ve uluslararası meselelerde daha aktif katılımını sağlama çalışmaları gerçekleştirilmiştir. 1981 yılında, Yunanistan'ın AT'ye katılımından sonra on üye devlet ASİ'de güvenliğe ilişkin sorunların siyasi yanları üzerinde yoğunlaşan, ASİ'nin işlevlerini içeren Londra Raporu'nu kabul etmişlerdir. Böylece AET ile üçüncü ülkeler arasındaki ilişkiler ve Gymnich'te bir araya gelen dışişleri gayri resmi toplantılarının düzenlenmesi ve dışişleri bakanlarının acil toplantıya çağırılması ve bu sürecin işleyişi gibi konular üzerinde durulmuştur.⁶⁶

1981 yılında İtalyan ve Alman dışişleri bakanlarının girişimiyle ortaya çıkan ve literatüre Genscher-Colombo Girişimi olarak geçen plana göre ASİ'yi İngilizlerin öngördüğü usul yeniliklerinden daha ileri götürmeyi kapsamaktadır. Bu girişim genel anlamda değiştirilmesi mümkün olmayan bir konu olarak değerlendirilen NATO bağlamı dışındaki savunma alanını Avrupalı devletlerin tartışması için gündeme getirme, kültürel işbirliği ve kültürel kimlik konularının önemine vurgu yapma ve 1993 Avrupa Birliği Antlaşması'ndaki üçüncü sütun olan hukuk ve düzen alanındaki ortak eylem fikrinin öncülü olma gibi özelliklere sahiptir.⁶⁷ Bu girişim özellikle Danimarka, Yunanistan ve tarafsız kalmak isteyen İrlanda'nın egemenlikleri konusunda çekinceler belirtmeleri sebebiyle Tindemans raporunda olduğu gibi kabul görmemesine yol açsa da genişletilebilir bir ASİ sekreterliğinin kurulmasını sağlama, yapıcı çekimserlik fikrini vurgulama, İtalya ve Almanya gibi AT içindeki iki önemli devletin ortak görüşlerini içermesi açısından önemlidir.

Genscher-Colombo Girişiminin etkisiyle 1983 yılında düzenlenen Stuttgart Zirvesi'nden sonra 1983 Avrupa Birliği Deklarasyonu ortaya atılmıştır. Londra Raporu'nda güvenliğin politik yönleri ele alınırken, 1983 tarihli bu deklarasyonda güvenliğin politik ve ekonomik yönü olarak genişletilmiş, askeri konular kapsam dışı bırakılmıştır.⁶⁸ Bu deklarasyonla ortak ilke ve hedeflerin aşamalı olarak gerçekleştirilmesi ve tanımlanması ile uyumlu eylemlerin ele alınması konusunda anlaşmaya varılmıştır.⁶⁹

---

⁶⁶ Bindi, s. 124.

⁶⁷ Christopher Hill ve Karen E. Smith (ed.), **European Foreign Policy: Key Documents**, Routledge, 2000, s. 120.

⁶⁸ Desmond Dinan, **Avrupa Birliği Ansiklopedisi**, Kitap Yayınevi, 2005, s. 184.

⁶⁹ Bindi, s. 125.

Avrupa Güvenliği açısından ise 1980'li yıllarda, Fransa'nın artan bir ilgiyle Avrupa güvenlik meselelerine dahil olduğu görülmüştür. Özellikle 1981 yılında Mitterand'ın Fransa'da başkan olarak seçilmesi Fransa ile Batı Almanya arasındaki bağları güçlendirmiştir. 1963 lysee antlaşmasına istinaden 1982 yılında Fransa-Almanya savunma diyalogunu geliştirmişlerdir. Daha sonra Fransa ile Almanya arasında askeri öneminden çok siyasi öneme sahip ortak bir tugayın oluşturulması ve Fransa-Almanya savunma konseyinin oluşturulması ile sonuçlanacak süreci başlatmışlardır. Ayrıca Fransa aynı süreçte BAB'ın Avrupa güvenliği ve savunması konularındaki görüşmelerin yapılması için bir forum olarak kullanılması fikrini ne sürmüş, BAB'ın canlandırılması için çalışmalar başlatmıştır. Fransa, bu dönemde ayrıca diğer komşusu İtalya ile de hava savunması ve Akdeniz'de ortak kara ve deniz devriyesi yapılmasının koordine edilmesi için bir antlaşma imzalamıştır.⁷⁰

ASİ'nin 1980'li yıllarda ye ülkelerin dış politikalarını uzlaştırma çabaları için platform oluşturması Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği tartışmalarını yeniden gündeme getirmiştir. Bu durum 1985 yılı Ekim ayında Roma'da yapılan toplantı sırasında etkisini göstermiş BAB'ın yeniden hayata geçirilmesi sağlanmıştır. Bu toplantı sonucu yayımlanan deklarasyonda, BAB'ın yalnızca Avrupa güvenliğine katkı sağlayan bir örgüt olarak görülmediği, Atlantik İttifakı içindeki tüm ülkelerin savunma gücünün geliştirilmesi için daha aktif kullanılan bir mekanizma olarak hareket edeceği açıklanmıştır.⁷¹ BAB'ın yeniden canlandırılması Reagan yönetiminin onayını alsa da Avrupa ve Kanada işlerinden sorumlu Dışışleri Bakan Yardımcısı Richard Burt Fransa'nın başlattığı bu girişimin NATO'nun üstünlüğünü tehlikeye atmaması için yedi BAB hkmetine, özellikle NATO erevesinin dışında silah kontrol meseleleri üzerinde ortak bir tutum oluşturmamalarını belirten bir mektup göndermiştir. Amerika'nın bu kaygısı, BAB'ın yeniden harekete geçmesinin Fransa'nın umduğu kadar ilerlememesi gerçeğiyle kısmen hafifletilmiştir.⁷²

---

⁷⁰ Michael Clarke ve Rod Hague, **European Defence Co-operation: America, Britain and NATO**, Manchester University Press, 1990, s. 100.

⁷¹ Dinan, 2005, s. 243.

⁷² Geir Lundestad, **The United States and Western Europe since 1945**, Oxford University Press, 2003, s. 232.

Bu yıllarda Avrupa Bütünleşme sürecinde gerçekleşen diğer önemli gelişme 1986'da Roma Antlaşması'nın ilk büyük revizyonu olan ve 1987'de yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi (ATS) olmuştur. ATS ile iç pazarın tanımlanması, nitelikli oy çoğunluğu sisteminin uygulanması gibi yenilikler gündeme gelmiştir. Ekonomik bütünleşme adına yaşanan bu gelişmelere ek olarak Avrupa Tek Senedi siyasi konularda da önemli gelişmelerin gerçekleştirilmesine neden olmuştur.⁷³ ATS'nin 30. maddesine göre dış politikada işbirliği konusunda koordinasyon, tavır ortaklığı, birbirine danışma, uluslararası kuruluşlarda tutarlı bir güç olma, Batı Avrupa Birliği ve Atlantik İttifakı çerçevesinde güvenlik konusunda daha yakın bir işbirliğinin var olmasına engel taşımama, AT dış politikaları ve ASİ içinde kararlaştırılan politikaların birbiriyle tutarlı olması, çalışma gruplarının oluşturulması gibi hedefler belirlenmiştir. Bunun yanı sıra Brüksel'de ASİ'nin faaliyetlerinin düzenlenişi, uygulanışı ve idari konulara yardım edecek bir sekreterlik kurulması kabul edilmiştir. Böylece 1970'lerin başından itibaren kurucu antlaşmalar dışında de facto nitelikte hükümetlerarası çabayla yaşatılan ASİ Avrupa Tek Senedi ile hukuki bir temele dayanmıştır.⁷⁴

Avrupa Tek Senedi, Fransa Başkanı Mitterand, Almanya Şansölyesi Kohl ve Komisyon başkanı Jacques Delors tarafından desteklenmiş, dönemin Birleşik Krallık Başbakanı Thatcher ise ticaretin serbestleştirilmesine yol açacağı gerekçesiyle ATS'ye sıcak bakmıştır. ATS ile 1992 yılına kadar Avrupa'da tam entegre bir pazar oluşturulup insanlara, mallara, sermayeye ve hizmetlerin dolaşımında serbestlik sağlama hedeflenmiştir. Tek Senedin ortaya çıkmasındaki diğer bir faktör ise ekonomik öncelikler üzerinde transatlantik gerilimin artması olmuştur. Batı Avrupalı şirketler, Amerikan ve Asyalı rakiplerine karşı kendi yararlarına ayrımcılık yapan tek bir Avrupa pazarı olmadan, asla rekabetçi olmayacaklarına ikna olmuşlardır.⁷⁵

ATS'ye yönelik ABD'nin tutumu ise dönemin Reagan yönetimi tarafından geleneksel olarak bütünleşme yanlısı retorikten devam etmiş, ATS ilk başta çok ciddiye alınmayarak memnuniyetle karşılanmıştır. Avrupa Parlamentoları tarafından ATS'nin onaylanması, yalnız ATS sebebiyle değil güncel ticaret pratiklerinden kaynaklanan

---

⁷³ Kjell A. Eliassen (ed.), **Foreign and Security Policy in the European Union**, SAGE Publications, 1998, s. 22.

⁷⁴ Sabir Aydın, **Siyasi ve Hukuki Olarak Avrupa Birliği**, Asil Yayın Dağıtım, 2008, s. 84.

⁷⁵ Alex Warleigh-Lack, **European Union- The Basics**, Routledge, 2009, s. 26.

ABD için ekonominin ticaret fazlası sağlarken ticaret açığına dönüşmeye başlaması, ABD’de ‘Avrupa Kalesi’ oluşturulması tehlikesi görüşünün ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bunun üzerine ABD yönetimi, Avrupa’yı ayıran tek bir pazarın oluşturulması Avrupa ekseninde tek taraflı ekonomik sistem oluşturup olumsuz etkiler yaratacağı gerekçesiyle endişelerini dile getirmiştir.⁷⁶ Bu yıllarda Avrupa ile ABD arasında artan ekonomik rekabet uzun vadede Soğuk Savaş sonrası ABD’nin dikkatinin Uzakdoğu’ya yönelmesine yol açan bir faktör oluşturmuştur.

ATS’nin güvenlik konusundaki önemi, güvenliğin ekonomik yönleri tartışmasını başlatması, savunma sanayi ve teknolojisi konularını gündeme getirilmesine sebep olmasındır.⁷⁷ Savunma politikaları açısından ise ATS’de ASİ’nin görevlerinin yalnızca güvenliğin siyasi ve ekonomik yönlerini kapsamaması, askeri konuların kapsam dışında bırakılmasına yol açmıştır. Savunma bakanlıklarının çalışmaları tamamen Avrupa Siyasi İşbirliği dışında kalmıştır; dokuz AB savunma bakanlığı ve silahlı kuvvetleri (Fransa, İspanya ve İrlanda hariç) NATO’nun bütünleşik askeri yapısı içinde birlikte çalışmışlardır.⁷⁸

Bu dönemde yaşanan Körfez ve Yugoslavya krizleri sırasında üye ülkeler arasında fikir ayrılığı yaşanması ASİ’nin zayıflığını göstermiştir.⁷⁹ Buna rağmen ASİ mekanizması ODGP, AGSP ve ASA’nın kurulmasına kadar ki süreçte kurumsal hafızanın şekillenmesine sebep olmuş⁸⁰, uluslararası konulara karşı yayınlanan bildireler ile tutarlı bir güç ve politik blok oluşturma şeklindeki Avrupa refleksinin oluşturulmasına ve üçüncü ülkeler tarafından böyle bir alginın oluşturulmasına katkı sağlamıştır.⁸¹ Ayrıca ASİ mekanizmasının yasal bir zemine taşınmasıyla ASİ ve ODGP’deki gelişmeleri yansıtan, dış politikada işbirliğinin en eski göstergelerinden olan Coreu sistemi⁸² üzerinden bilgi alışverişini içeren ağ, 1989 yılında yaklaşık iki bin

---

⁷⁶ Lundestad, ss. 231-232.

⁷⁷ Kjell, s. 23.

⁷⁸ Pollack, s. 434.

⁷⁹ Dinan, 2005, s. 174.

⁸⁰ Morkaya, s. 35.

⁸¹ Dinan, 2005, s. 185.

⁸² Federica Bicchì & Caterina Carta ‘The COREU Network and the Circulation of Information Within EU Foreign Policy’, *Journal of European Integration*, 34:5, 465-484, 2012, s. 467.

ile üç bin arasında değişen telgraf sayısı dokuz bine yükselmiştir.⁸³ Bu durum ASİ'nin işbirliği üzerindeki etkisinin somut göstergesi olmuştur.

Avrupa Tek Senedi'nin imzalanmasından sonra yaşanan diğer bir gelişme Ekim 1987 yılında Lahey'de Avrupa Güvenlik Çıkarları Platformu'nun bir deklarasyon imzalaması olmuştur. Deklarasyon, Avrupa bütünleşme sürecine güvenlik boyutunu ekleyerek Avrupa'nın savunma alanında kendi kimliğini üretmesini ve Avrupa'nın Atlantik İttifakı ve Doğu-Batı ilişkilerindeki nüfuzunu arttırmak için gelecekte izleyeceği programın genel hatlarının oluşturulmasını içermektedir. BAB bağlamındaki gelişmeler 1988 yılında BAB Körfez sularını mayından temizlemeyi içeren ilk ortak askeri operasyon ile 1990 yılında Portekiz ve İspanya'nın BAB'a katılımıyla devam etmiş, Körfez Savaşı sırasında üye ülkelerin içinde yer aldıkları operasyonların koordine edilmesi konusunda BAB daha aktif rol oynamaya başlamıştır.⁸⁴

2.2. Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın

Dönüşümü

1980'lerin son yılları dünya ve özellikle Avrupa siyaseti açısından önemli dönüşümün yaşandığı yıllar olmuştur. Bu yıllarda Doğu Almanya'da demokrasi yanlısı halk hareketleri başlamış, özellikle Sovyet desteğinin azalması sonucu 1989 yılında Almanya Demokratik Cumhuriyeti Başbakanı Erich Honecker'ın görevden alınmasıyla sonuçlanan süreç başlamıştır. Bu süreci 9 Kasım 1989'da Berlin Duvarının yıkılması takip etmiş, süreç 1990 yılında İki Almanya'nın birleşmesi ile sonuçlanmıştır.⁸⁵ 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Soğuk Savaş dönemi sona ermiş ve yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştur.

Bu dönemde değişen uluslararası konjonktüre karşılık atılan önemli adımlardan ilki 1990 yılında NATO ve Varşova Paktı ülkeleri arasında gerçekleşmiş, bu iki kutupta yer alan ülkelerin artık birbirlerini düşman olarak görmediklerini açıklamaları olmuştur. Bir diğeri, Soğuk Savaş sonrası yaşan bu değişimi takiben transatlantik ilişkilerin seyrine yönelik 1990 yılında ABD ile AT arasında imzalanan Transatlantik

⁸³ Pollack, s. 434.

⁸⁴ Dinan, 2005, s. 243.

⁸⁵ Tony Judt, **Postwar: A History of Europe since 1945**, the Penguin Press, 2005, ss.614-615.

Deklarasyon'dur. Bu deklarasyon ile AT, ASİ ve ABD arasındaki iletişim ağını resmileştirip, genişletilmesi sağlanmış fakat savunma alanındaki ilişkide bir değişiklik yapılmamıştır.⁸⁶ Transatlantik deklarasyon ABD'nin tarihsel rakibi Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra daha fazla Avrupa savunmasını üstlenmek istemediğinin sinyallerini vermesi açısından ve ayrıca ABD ile AB arasındaki ilişkinin ilk resmi belgesi olup ABD'nin AB'yi hukuki olarak bir partner olarak kabul etmesi açısından önem taşımaktadır.

1989 yılı itibariyle ABD'nin askeri sorumluluklarında kesinti yapmaya başlaması güvenlik odaklı transatlantik ilişkilerin eskisi gibi sürdürülemeyeceğinin işaretlerini vermiştir.⁸⁷ Bunun en somut göstergesi, 21 Mayıs 1991 tarihinde ABD Kongresinde değişen koşulların bir neticesi olarak ABD'nin Avrupa'daki askeri gücünün 1995 yılından itibaren iki yüz elli binden yüz bine düşürülmesinin talep edilmesi olmuştur.⁸⁸ Avrupalı devletler ise mevcut koşullarda yaşanan bu gelişmelerin etkisiyle kendi savunma sanayisini güçlendirme adına, 1990 yılında Brüksel'de, başlıca hedefleri Avrupa savunma sanayisinde ortak alanların bilimsel, teknik, ekonomik ve kurumsal yönlerini yürütme ve koordine etme, savunma sanayi konusunda Avrupa hükümetlerine tavsiyede bulunma ve savunma sanayinin sorunlarına uygun çözümler bulmak olan Batı Avrupa ülkelerinin ulusal savunma sanayi birliklerinin bir araya gelmesiyle Avrupa Savunma Sanayi Grubu kurulmuştur.⁸⁹ ABD ise 6-7 Haziran 1991 yılında Kopenhag'da Kuzey Atlantik Konseyinde, Avrupalı devletler güvenlik konuları için sorumluluk alırsa, Avrupa güvenliği meselelerine destek vermekten çekileceğini bildirmiştir.⁹⁰

Dönemin dinamiklerinden bir diğeri Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle Avrupa Birliği'nin, yeni bağımsızlığını kazanan Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri ile ilişkilerini yeniden gözden geçirmesi ve genişleme sürecinin gerçekleşeceği bir sürece girmesi olmuştur. Bu süreçte Varşova Paktı'na üye olan Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri

---

⁸⁶ Pollack, s. 434.

⁸⁷ Sinem Kocamaz, "Avrupa Birliği ve Transatlantik İlişkiler", Uğur Burç Yıldız (ed.), **Avrupa Birliği'nin Dış İlişkileri: Bölgesel Politikalar, Bölgeler ve Uluslararası Aktörler ile İlişkiler**, Nobel Yayınları, 2015.

⁸⁸ Julian Lindley-French, **A Chronology of European Security and Defence 1945-2007**, Oxford University Press, 2007, s. 189.

⁸⁹ ASA, 2014, s. 12.

⁹⁰ Julian-French, 2007, s. 189.

ekonomi, güvenlik ve savunma politikalarını Batılı ülkelerinin politikaları ile uyumlaştırmaya başlamış, Soğuk Savaş'ın temel normlarından olan Avrupa'nın ideolojik bölünmüşlüğü son bulmuştur. Değişen bu dinamiklerle birlikte Avrupa güvenlik rejimi değişim göstermiş, bunun üzerine Kasım 1990 yılında Yeni Avrupa için Paris Şartı kabul edilmiş ve Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması imzalanarak Avrupalı devletlerin güçlerinin hukuki olarak sınırlandırılmasını ve belirlenmesini sağlamıştır.⁹¹ Avrupa Birliği ile bu ülkelerin ilişkileri ilk olarak NATO bağlamında oluşturulmuş, 1991 NATO Roma Zirvesinde 'Yeni Stratejik Konsept' kabul edilmiş ve eski Varşova Paktı ülkeleriyle 'Barış ve İşbirliği' deklarasyonu imzalanmış ve bu ülkelerin gelecekte Avrupa Birliği ve NATO'ya katılımının yolu açılmıştır. Akabinde, Aralık 1991 NATO Brüksel Zirvesinde 'Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi' (KAİK) oluşturulmuş, böylece bu ülkeler ile savunma konusunda diyalog koşulları daha sağlam, kurumsal bir yapıya oturtulmuştur. KAİK'in kurulmasında hedeflenen bir diğer gerekçe NATO üyesi olmayan ülkelere NATO uygulamalarının yayılması olmuştur. Bu hedef zamanla NATO'nun AGİT'ten topluluk oluşturma önceliğini elde etme çabasına dönüşmüştür.⁹²

2.2.1. Maastricht Antlaşması

Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından, Avrupa ülkeleri sonraki süreci değerlendirmek üzere topluluk bünyesinde iki tane hükümetlerarası konferans düzenlemişlerdir. 1990 yılında gerçekleştirilen bu konferanslardan ilkinin yapılması 1989 Madrid Zirvesinde kararlaştırılmıştır. Bu konferansta, Avrupa Tek Senedi ile 1992 yılında gerçekleştirilmesi hedeflenen tek pazardan Avrupa Parasal Birliği'ne geçiş süreci üzerine konular tartışılmıştır. İkinci konferans ise 1990 Dublin Zirvesi'nde kararlaştırılan değişen koşullar sonucu derinleşme ve genişleme konularının ele alındığı politik birliği ön gören sürecin değerlendirildiği iki ayrı ama birbiriyle bağlantılı konferanslar dizisini oluşturmuştur. Konferanslar Maastricht Antlaşması ile

⁹¹ Nejat Doğan, NATO'nun Örgütsel Değişimi, "1949-1999: Kuzey Atlantik İttifakından Avrupa-Atlantik Güvenlik Örgütüne", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 60-3, 2005, s. 86.

⁹² Burak Tangör, *Avrupa Birliği'nin Dış Güvenlik ve Savunma Politikaları: OGSP*, Seçkin Yayıncılık, 2010, s. 173.

sonuçlanmıştır.⁹³ Avrupa Birliği Antlaşması (ABA) olarak da anılan Maastricht Antlaşması Şubat 1992’de imzalanmış ve Kasım 1993’te yürürlüğe girmiştir. Maastricht Antlaşması ile bütünleşme sürecine yönelik önemli adımlar atılmıştır. Kurucu Antlaşmalarda değişiklikler ve düzenlemelerin yanında, birlik oluşturma sürecindeki yeni bir kurumsal form olarak ‘Avrupa Birliği’ adı altında daha derin ve kapsamlı bir oluşum öne sürülmüş ve Avrupa Birliği şemsiyesi altında üç sütunlu yapı oluşturulmuştur.⁹⁴ Öne sürülen sütunlu yapının ilkinin Avrupa Toplulukları oluşturmaktadır. Bünyesinde yer alan topluluklar bu sayede daha geniş bir organizasyonun parçası olmuşlar ve isimleri Avrupa Ekonomik Topluluğu’ndan Avrupa Topluluğu’na dönüştürülmüştür. İkinci ve üçüncü sütunu, ulusüstü bir formda olan Avrupa Topluluğu’ndan farklı olarak hükümetlerarası bir yapıda bulunan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) ve Adalet ve İçişlerinde İşbirliği sütunları oluşturmaktadır.

Maastricht Antlaşması’nın onay sürecinde üye devletlerin farklı görüşleri sonucunda çeşitli aksaklıklar görülmüştür. Almanya antlaşmanın onayı için anayasasında değişiklikler yapmış, Danimarka’da gerçekleşen referandum sonucu hayır oyu çıkmış, tek kur sistemi ve OGSP’nin dışında kalma şartıyla Mayıs 1993’te yapılan referandum ile antlaşmayı onaylamıştır. Birleşik Krallık’ta benzer bir şekilde kendi isteği doğrultusunda özel düzenlemeler elde ederek antlaşmayı onaylamıştır. Böylece Avrupa Birliği’nde esnek bütünleşmenin doğuşu olarak adlandırılabilir süreç başlatılmıştır.⁹⁵ Tüm bunlar antlaşmanın yürürlüğe girmesini geciktirmiş, anlaşma bir yıl sonra ancak yürürlüğü girmiştir. Bunun arkasındaki sebep üye devletlerin antlaşmaya ve dolayısıyla Avrupa bütünleşme sürecine farklı bakış açılarıyla bakmalarıdır. Başlıca Avrupalı devletlerin konuya yaklaşımını değerlendirecek olursak; Almanya için güçlü bir merkez olma ve tarihsel süreçten gelen kimlik algısı neticesinde Avrupa bütünleşmesi olmaksızın Avrupa’da gücünü kabul ettiremeyeceği düşüncesiyle federal yapıda bütünleşmeye daha sıcak bakmaktadır. Fransa ise Almanya’yı birlik içinde dengelemek, ekonomik çıkarları açısından Avrupa Parasal Birliği’ni gerçekleştirmek ve ulusal egemenliğine kaybetmemeye karşı hükümetlerarası yapıyı

---

⁹³ Göçmen ve Akçay, s. 74.

⁹⁴ Neill Nugent, **The Government and Politics of the European Union**, 4. Baskı, Macmillan Press, 1999, s. 59.

⁹⁵ Akçay ve Göçmen, s. 77.

destekleme amacı gütmüştür. Birleşik Krallık için süreç Avrupa Tek Senedi'nin kabulünden sonra iktidarda olan Thatcher Birleşik Avrupa fikrine karşı çıkması, sonrasında da hükümet değişikliği yaşansa da Birleşik Krallık geleneksel olarak AB bünyesinde ulusüstü bütünleşmeyi ima eden durumlara minimalist yaklaşmayı tercih etmesidir. Başta Benelüks ülkeleri olmak üzere diğer ülkeler Almanya'nın gücünü arttırması üzerine, Avrupa ülkelerinin cepheleşmelerine karşı duydukları endişe sebebiyle AB bütünleşmesini desteklemişlerdir.⁹⁶

Maastricht Anlaşmasının sebep olduğu bir diğer gelişme, Avrupa Tek Senedi ile hukuksal zemine taşınan ASİ'nin Körfez Savaşı ve Yugoslavya'nın dağılması krizleri gibi konularda zayıflığının gözler önüne serilmesi sonucunda, önemli uluslararası sorunlarda daha belirleyici ortak dış ve güvenlik politikalarına ihtiyaç duyulması gerekçesiyle Avrupa Birliği Antlaşması ile ASİ'nin AB'nin ikinci sütunu olarak yerini alan ODGP'ye dönüşmesi olmuştur.⁹⁷ ODGP, ABA'da 'ortak bir savunmaya yol açabilecek ortak savunma politikası da dahil olmak üzere, Birlik'in güvenliği ile ilgili tüm sorunları içerecektir' ibaresi⁹⁸ yer almıştır, savunmaya yönelik bütünleşmenin önü açılmıştır.

Antlaşmanın 5. Bölümünü oluşturan ODGP ile hükümlerin J1. Maddesinde ODGP genel olarak tanımlanmış 'Birliğin ortak değerlerini, temel çıkarlarını ve bağımsızlığını koruma' ve 'demokrasiyi ve hukukun üstünlüğünü geliştirme ve güçlendirme' ve insan hakları ve temel özgürlüklere saygı ifadelerine yer verilmiştir. Antlaşmanın J1. ve J2. maddelerinde ODGP ilkelerinin daha spesifik tanımı ve detaylandırılması Avrupa Konseyinin sorumluluğunda olacağı söylenmiştir. Buna göre, ODGP amaçlarının takip edilmesini üç temel şekilde özetlenebilmektedir; ilki antlaşmanın J2. maddesinde açıklanan üye devletlerin genel olarak ilgilendikleri, çıkarlarıyla örtüşen bir dış ve güvenlik politikası konusunda sistematik işbirliğine gitmeleri, gerekli hallerde Konsey'in oybirliği temelinde ve ortak eylem ile üye devletlerin ulusal politikalarını buna yaklaştırmaları şeklinde olmuştur. Bu açıklamalar Konsey'in haklarını genişletme yoluna giderken, bir yandan da güvenlik konularında devletlerin çıkarlarına göre tercihen uygulamaları hükümetlerarası düzenin

⁹⁶ Rıdvan Karluk, **Avrupa Birliği: Kuruluşu, Genişlemesi ve Kurumları**, 2011.

⁹⁷ Dinan, 2005, s. 184.

⁹⁸ Nugent, 1999, s. 74.

geçerliliğinin altını çizmektedir. İkincisi, anlaşmanın J3. maddesinde ele alınan Avrupa Konseyi'nin genel ilkeleri temelinde konunun ortak eylem konusu olduğuna karar vermesi ve uygulamada kararların nitelikli oy çoğunluğuyla alınması gerektiği kararlaştırılmasıdır. Son olarak, birliğin gelişmesinin ayrılmaz parçası olarak tanımlanan BAB'ın birliğin savunmaya etki eden karar ve eylemlerini ayrıntılarıyla uygulamasının kabul edilmesidir. Savunma uygulamaları konusunda antlaşmada nitelikli oy çoğunluğu ile ilgili bir hüküm bulunmamakta, BAB daha çok savunma bileşeni olarak, NATO'nun Avrupa ayağını güçlendirmek için bir araç olduğu vurgulanmaktadır.⁹⁹

Maastricht Antlaşmasında BAB'a verilen önemin artması süreci bir dizi gelişmenin sonucu gerçekleştirmiştir. İlki 1991 yılında Birleşik Krallık ve İtalya arasında anlaşmaya varılan bildiriye genel savunma misyonları için kalıcı bir Avrupa savunma yapısının gerekliliğinin açıklanmasıdır. Daha sonra Kasım 1991 tarihinde BAB Bonn toplantısına katılan savunma bakanları Avrupa güvenliğinin oluşturulmasında BAB'ın yeri ve özel rolünü tartışmışlar, BAB'ı AB'nin bütünleşme sürecinin savunma bileşeni olarak değerlendirdiklerini dile getirmişlerdir. Akabinde Aralık 1991'de BAB'ın rolünün AB ve NATO ile ilişkisini açıklayan bir bildiri yayınlamışlar, bildiriye göre BAB'ın, NATO'nun Avrupa ayağının geliştirilmesinde oynayacağı rol dile getirilmiştir. Ayrıca bildiriye üye ülkeler arasında silahlanma alanında gelişmiş işbirliğini gerçekleştirme hedefiyle Avrupa'da silahlanma işbirliğini arttırmak ve geliştirmek için çalışacak bir ajans yaratma adına çaba sarf edeceklerini dile getirmişlerdir.¹⁰⁰ Fakat kalıplaşmış ve birbirinden farklı ulusal savunma politikaları ile satın alma süreçleri ve bunların neticesinde karşılaşılan bürokratik engeller bu hedefe kısa vadede ulaşılmasını güçleştirmiştir.¹⁰¹

NATO ile BAB ilişkisi adına yayımlanan bildiriye destekleyen gelişme, bildirin ardından birkaç ay sonra, Mayıs 1992 tarihinde NATO karargahında NATO'nun karar alma konusunda önemli organı olan Kuzey Atlantik Konseyi ile BAB konseyi arasında

---

⁹⁹ Nugent, 1999, ss. 74-75.

¹⁰⁰ Julian Lindley-French, 2007, ss. 193-197.

¹⁰¹ Katia Vlachos-Dengler, "The EDA and Armaments Collaboration", Karampekios ve Oikonomou (ed.) **The European Defence Agency: Arming Europe**, New York, Routledge Yayınları, 2015, s. 87.

ilk olarak yapılan ve daha sonra süreklilik kazanan görüşmelerin gerçekleştirilmesi olmuştur.¹⁰²

Bu dönemde BAB bağlamında gerçekleştirilen gelişmelerden bir diğeri Haziran 1992’de Petersberg Otelinde gerçekleştirilen görüşmeler sebebiyle literatüre adı ‘Petersberg Görevleri’ olarak geçen BM Antlaşmasının 5. bölümüne denk gelen barışı koruma misyonları ile yine BM Antlaşmasının 7. bölümüyle ilişkilendirilen uluslararası güvenlik tehditlerine yönelik AB bağlamında yapılması planlanan eylemlerin BAB tarafından gerçekleştirilmesidir. BAB’a atfedilen bu görevler arasında, insani yardım ve kurtarma operasyonları, barışı koruma ve kriz yönetimi ve barışın yeniden tahsisinin sağlanması yer almıştır.¹⁰³ Böylelikle AB’nin kararlarının BAB tarafından hayata geçirilmesi kararlaştırılmıştır. Dönemin dinamikleri incelendiğinde, bu dönemde AB’ye komşu bir bölge olan Balkanlar’da baş gösteren Yugoslavya’nın dağılmasıyla ortaya çıkan kriz ve bunun çözümüne yönelik uygulanmaya çalışılan çözüm yolları bu görevlerin atanmasına sebep olmuştur. Bu durum Avrupa’nın ileride Sivil güvenlik aktörü ve normatif bir güç olması tartışmalarının temelini oluşturacaktır.

Petersberg Görüşmelerinde belirlenen bu görevlerin yanında ele alınan bir diğeri konu BAB toplantılarında yer alan bakanlar tarafından NATO’nun Bağımsız Avrupa Program Grubu ile yeni oluşturulacak olan Batı Avrupa Silahlanma Grubu arasında tutarlı bir ilişki için çağrıda bulunulması olmuştur.

Bu dönemde BAB bağlamı dışında da çeşitli oluşumlar meydana gelmiştir. 1987 yılında kurulan Fransa-Almanya savunma diyalogunun başlatılmasının bir sonraki adımı olan daha çok siyasi açıdan sembolik anlama sahip Fransız-Alman tugayı, 1991 yılında Fransa başbakanı Mitterand ve Alman Şansölyesi Kohl’ün Avrupa Konseyi’ne gönderdikleri mektupla tüm BAB üyelerine açık olarak Avrupa Kolordusu (*Eurocorps*)’un temelini oluşturacak şekilde geliştirmeyi hedeflemişlerdir. 1992 yılında ise bu gelişme bir adım öteye taşınarak Strazburg kentinde Fransa-Almanya liderliğinde Eurocorps için bir kadro oluşturulmaya başlanmıştır.¹⁰⁴ 1993 yılında ise Almanya ve Fransa’nın önde gelen komutanları savaş durumunda Eurocorps’u NATO komutası

---

¹⁰² Tangör, s. 129.

¹⁰³ Frederic Merand, **European Defence Policy: Beyond the Nation State**, Oxford University Press, 2008, s. 31.

¹⁰⁴ Julian Lindley-French, s. 201.

altına alan bir antlaşmaya imza atmışlardır. Böylece Avrupa savunmasının NATO'ya bağlılığı bir kez daha pekiştirilmiştir.

1992 yılında Brüksel'de BAB Askeri Planlama Hücresi kurulmuştur. Bu oluşum, NATO'dan bağımsız bir planlama yeteneğine giden ilk adımdır. ABD tarafından bu oluşum hoş karşılanmamış, NATO üyesi olmayan Fransa liderliğinde NATO'yu baltalamak için oluşturulan bir adım olarak görülmüştür. NATO ile BAB ilişkisine zarar vermemek ve daha bağları güçlendirmek için BAB toplantısına dönemin NATO Genel Sekreteri Manfred Wörner davet edilmiş, görüşmeler sonucunda Avrupa kuvveti (*Eurofor*) ve Avrupa Deniz Kuvveti (*Euromarfor*) kurulması yolunda adımlar atılmıştır. Ayrıca Bağımsız Avrupa Program Grubu'na son verme ve işlevinin BAB'a devredilmesi kararlaştırılmıştır. Bağımsız Avrupa program Grubu'nun BAB'a devredilmesi, BAB bağlamında bir Avrupa Silahlanma Ajansının kurulması için silahlanma alanında işbirliğini ilerletmesi açısından önemli bir adım oluşturacağından, Avrupa Savunma Ajansının oluşturulması yolundaki ilk girişimlerden olmuştur.¹⁰⁵

Bütün bu gelişmelerin yanında devam eden Yugoslavya krizine AB bünyesinde çözüm aranmaya devam edilmiş, yaşanan gelişmelere yönelik ortak çözüm planı oluşturma amacıyla Aralık 1992 Edinburgh AB Zirvesinde oluşturulan Geçici Çalışma Grubu tarafından uluslararası krizlere karşı ortak çabaların ve ODGP'nin dayandığı ilkelerin gelişimi üzerine bir rapor oluşturulmuştur.¹⁰⁶ Bu konuda atılan bir diğer adım, 1993 yılında literatüre Balladur Planı olarak geçen Avrupa'daki devletlerarasında istikrar oluşturma amacıyla aday devletleri ortak bir çerçevede karşılıklı anlaşma ile azınlık ve sınır sorunlarına çözüm üretme ve bölgesel işbirliklerini destekleme adına istikrar paktını kurma girişimi olmuştur.

Avrupa savunması açısından 1993 yılının mayıs ayı Batı Avrupa Silahlanma Grubu (WEAG) kurulması sebebiyle önem arz etmektedir. Ulusal silahlanma direktörlerini de bünyesinde bulunduran Batı Avrupa Silahlanma Grubu, Avrupa bağlamında silahlanma işbirliği sağlama amacıyla kurulan döneminin en kapsamlı kurumunu oluşturmuştur. Batı Avrupa Silahlanma Grubu'nun başlıca çalışma alanları arasında silahlanma alanındaki ülkelerin gereksinimlerin birbirleriyle

---

¹⁰⁵ Julian Lindley-French, s. 206.

¹⁰⁶ Simon Duke, s. 115.

uyumlulaştırılması ve tedarikinin sağlanması, savunma pazarlarında sınır ötesi rekabetin düzenlenmesi, Avrupa savunma teknolojisi ve endüstriyel temelini güçlendirilmesi, kaynakların verimli kullanılması ve AR-GE konuları üzerinde çalışmalar gerçekleştirmek yer almaktadır. WEAG, kendisinden önce kurulan Bağımsız Avrupa Program Grubu (IEPG) ve Silahlanma İşbirliği Forumunun ardılı ve bu organizasyonların dönüştürülmüş halidir. WEAG üyeleri İrlanda hariç tüm AB üyeleri ile İzlanda hariç tüm Avrupalı NATO üyesi ülkeleri kapsamaktadır.¹⁰⁷

Bu dönemde gerçekleştirilen bir diğer önemli gelişme, 1994 NATO Brüksel Zirvesinde Avrupa'nın bölgesel güvenlik için daha fazla sorumluluk almayı kabul etmesiyle transatlantik bağı güçlendirebilecek, NATO bünyesinde sürdürülen yük paylaşımı tartışmalarının çözülmesi adına yürütülen önemli bir adım olan Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği'nin (AGSK) geliştirilmesinin kararlaştırılmasıdır.¹⁰⁸ Böylece AB'nin savunma bileşeni olan BAB aracılığıyla İttifak'ın Avrupa ayağının güçlendirilmesi desteklenmiştir. Bu zirvenin bir diğer önemi Ortak Müşterek Görev Gücü kavramının geliştirilmesi olmuştur. Ortak Müşterek Görev Gücü'nün, İttifak'ın 5. maddesinin içeriğini kapsamayan, acil durum operasyonları için verimli, esnek ve çok uluslu operasyonlarda kullanılması öngörülmüştür. Böylesi bir durumda yaşanabilecek tekrarların önlenmesi için Ortak Müşterek Görev Gücü kapsamında BAB tarafından NATO'nun imkanlarının kullanabilmesinin önü açılacaktır.

Gerçekleşen bu gelişmelerin yanı sıra 1990'lı yıllar Avrupa'da savunma alanındaki gelişmelerin hızlandığı bir süreç olmuştur. Çokuluslu birliklerin oluşturulması adına Avrupa Kolordusu (Eurocorps)'un hayata geçirilmesi önemli bir adımdır. 1993 yılında Eurocorps Avrupa Birliklerinin kullanım koşullarını belirleyen ortak bildiri kabul edilmiş, Alman Savunma Bakanı Rühe, Eurocorps açılış töreninde Eurocorps'un Avrupa'da ortak bir dış ve güvenlik politikası oluşturulması yolunda bir araç olduğunu ve sonuçta Avrupa'nın birleşmesine yol açacağını vurguladığı federalist düşüncenin baskın olduğu bir konuşma gerçekleştirmiştir.¹⁰⁹ Almanya, Fransa, Belçika

---

¹⁰⁷ Katia Vlachos-Dengler, "The EDA and Armaments Collaboration", Karampekios ve Oikonomou (ed.) **The European Defence Agency: Arming Europe**, New York, Routledge Yayınları, 2015, s. 87.

¹⁰⁸ John Baylis ve Jon Doper (ed.), **The United States and Europe: Beyond the Neo-Conservative Divide?**, Routledge, 2006, s. 92.

¹⁰⁹ Julian Lindley-French, s. 215.

ve İspanya'nın katılımıyla oluşturulan Eurocorps 1995 yılında operasyonel hale getirilmiştir.

1995 yılı Kasım ayında Madrid'de gerçekleştirilen BAB Bakanlar Konseyinde kabul edilen 'Avrupa Güvenliği: 27 BAB Üye Devletinin Ortak Konsepti' adlı bildiriye Avrupa'nın karşı karşıya olabileceği potansiyel silahlı çatışmalar, dağılan Sovyet ülkelerindeki kitle imha silahlarının varlığı başta olmak üzere kitle imha silahlarının çoğaltılması ve teslimatı konuları, kimyasal ve biyolojik silahlar, uluslararası terör, organize suçlar ve uyuşturucu trafiği, kontrolsüz göç, çevresel riskler askeri ve güvenlik tehditleri belirlenmiştir. Bunun yanı sıra Avrupa'ya komşu bölgeler başta olmak üzere dünyadaki diğer coğrafyalardaki bölgelerde yaşanan sorunlara BAB'ın güvenlik ve istikrarı sağlama adına nasıl katkılarda bulunabileceği ele alınmıştır. Bunların çözümünde BAB'ın krizi önleme ve kriz yönetimi alanlarındaki kabiliyetlerine özel bir vurgu yapılmıştır. Tüm bu gelişmeler daha sonraki zamanda, Amsterdam Antlaşması öncesi Hükümetlerarası Konferansta ele alınmasına ve Petersberg görevlerinin Amsterdam Antlaşması'yla AB'ye yöneltilmesinin temelini oluşturmuştur.¹¹⁰

Avrupa savunmasını NATO bağlamından uzaklaştırmamak adına bu dönemde gerçekleştirilen bildirimlerde BAB'a verilen önem sıklıkla vurgulanmış, bu kapsamda Petersberg görevleri çerçevesinde sivillerin tahliyesinin canlandırılmasını içeren Ardente 93 olarak adlandırılan tatbikat İtalya'da gerçekleştirilmiştir. Almanya'nın NATO'nun yapısına ve kültürüyle bütünleşmesini sağlamak için Alman ordusunun güçlendirilmesi ve sınır dışında operasyonlara katılabilmesi için anayasasında değişiklikler yapması gündeme gelmiştir. Fransa'nın NATO'dan ayrı Avrupa savunması oluşturma planlarını dizginleme adına Birleşik Krallık Fransa ile işbirliğini artırma amacıyla Fransız-İngiliz Hava Grubu'nun oluşturulmasını kararlaştırmıştır. Ayrıca Fransa savunma Bakanı, NATO'nun Sevilla görüşmelerine katılmasıyla NATO-Fransa arasında muhtemel yakınlaşmanın işareti olmuştur. Fransa'da Jacques Chirac iktidara gelmesiyle NATO-Fransa ilişkilerinde yeniden yapılanma süreci meydana gelmiş, dönemin Fransa Dışişleri Bakanı Charette 1995 yılında, Fransa'nın NATO'nun çalışmalarına daha yakından katılacağını dile getirmiştir. Fransa'nın 1966 yılından bu

---

¹¹⁰ European Security: a Common Concept of the 27 WEU Countries, Madrid, 14 Kasım 1995, <http://www.bits.de/NRANEU/docs/WEU141195.PDF>, (08.07.2018).

yana ilk kez NATO'nun Askeri Komite ve Savunma Planlama Komitesi toplantılarına katılarak, NATO'yla ilişkilerini sürdürme niyetini açıklamıştır. Fransa ile NATO arasında kurulan ilişkilerin ardından Fransa Cumhurbaşkanı Chirac ABD'yi 1996 yılında ziyaret etmiş ve NATO bağlamında Avrupalılar ile Amerikalılar arasında daha eşit bir ortaklık kurulması gerektiğini dile getirmiştir. Ayrıca Fransa ile artan yakınlaşmanın işareti olarak oluşturulması planlanan Ortak Müşterek Görev Güçleri'nin NATO dışı bir komuta altında kurulabileceğinin altı çizilmeye başlanmıştır.¹¹¹

Öte yandan, 1995 yılında ABD ile AB arasında yeni transatlantik gündem oluşturulmuş, AB-ABD ortaklığı için bir çerçeve oluşturulmuş, 1996 yılında BAB ve NATO arasında paylaşılan gizli belgelerin korunması adına bir prosedürü kabul eden Güvenlik Antlaşması oluşturulmuştur. Böylece iki kurum arasında işbirliğinin genişletilmesi ve bağlantılı hale getirilmesi hedeflenmiştir.

1990'lı yıllar savunma bağlamında devlet arasındaki işbirliği çabalarının arttığı bir dönem olmuştur. Bu süreçte Belçika ve Hollanda donanması arasında yoğun işbirliği programı gündeme gelmiştir. Bir diğer gelişme 1995 yılında NATO kuvveti arasında da yer alacak Almanya Hollanda Kolordusu'nun kurulması olmuştur. Aynı zamanda Fransa ve Almanya arasında AB çerçevesinde Fransa-Almanya işbirliğinin ilerletilmesi gündeme gelmiştir. Fransa ile Almanya arasında 1995 yılında Baden-Baden Antlaşmaları olarak bilinen silahlanma alanında etkinliği arttırmak için yeni işbirliği kurallarını belirlemeye yönelik görüşmeler Birleşik Krallık ve İtalya'nın da ilgisini çekmiş ve bu ilkelere dayanarak 1996 yılında gerçekleştirilen bir düzenlemeyle OCCAR (Ortak Silahlanma İşbirliği Örgütü) kurulmuştur. Ortak Silahlanma İşbirliği Örgütü'nün amacı mevcut ve gelecekte uygulanması planlanan işbirliği ve silahlı mücadele programlarında daha etkin ve verimli düzenlemeler oluşturulmasının sağlanmasıdır.¹¹² Bu süreçte Avrupa savunması adına yaşanan bir diğer gelişme 1993 yılında kurulan Batı Avrupa Silahlanma Grubu'nun Batı Avrupa Silahlanma Örgütü'ne dönüştürülerek BAB'ın alt kuruluşu olarak kurulması girişimi olmuştur.

---

¹¹¹ Julian Lindley-French , s. 215

¹¹² ASA, 2014, s. 10.

2.2.2. Amsterdam Antlaşması

Bu süreçte Avrupa Bütünleşme süreci adına da gelişmeler olmuştur. Öncelikle genişleme konusu gündeme gelmiş, 1995 yılında Avusturya, İsveç ve Finlandiya AB'ye katılmış, böylece üye sayısı on beşe ulaşmıştır. Bu gelişmenin ardından Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin de AB'ye katılmak istemeleri ve bu gerçekleşirse AB'nin üye sayısının ikiye katlanacak olması, Maastricht Antlaşmasıyla birlikte ekonomik birlikten siyasi birliğe geçiş yolunda tartışmalar ile AB'nin siyasi ve demokratik meşruiyetini sorgulaması problemlerinin ortaya çıkması bu konuların tartışılacağı bir hükümetlerarası konferansı gerekli kılmıştır. İlk olarak 1994 yılında Corfu Zirvesi'nde bu konular üzerinde çalışacak bir düşünce grubunun kurulması kararlaştırılmış, ardından 1995 yılında Madrid Zirvesi'nde düşünce grubunun raporu neticesinde Hükümetlerarası Konferansın toplanması kararlaştırılmıştır.¹¹³ Hükümetlerarası Konferansın sonucunda Amsterdam Antlaşması imzalanmıştır.

Amsterdam Antlaşmasının imzalanmasından önce 1996 yılı Berlin NATO Zirvesi'nde NATO olanaklarının BAB tarafından kullanılabilmesi bu sayede NATO'nun Avrupa kanadının güçlenmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda, BAB'ın üstleneceği askeri operasyonlarda NATO'nun on üç bin kişilik NATO askeri personeli, hava savunma araçları, AWACS olarak adlandırılan erken uyarı ve denetim uçaklarının kullanımının yolu açılmıştır. Ardından 1997 yılında Amsterdam Antlaşması'yla BAB'ın AB ile bütünleşmesi yolunda adımlar atılmış, Petersberg görevleri ODGP bünyesine eklenmiş, ODGP Yüksek Temsilciliği oluşturulmuş, BAB'ın gerçekleştirmesi planlanan görevlerin AB tarafından gerçekleştirilmesinin önü açılmıştır. Bu sayede Amsterdam Antlaşması NATO'nun savunma konusundaki üstünlüğünü desteklemiş, AB'nin kolektif savunma alanında değil, NATO'nun ilgi alanı, erişim ve kabiliyetleri dışında kalan güvenlik sağlama görevini üstleneceğinin altı çizilmiştir.¹¹⁴

Amsterdam Antlaşması'nın güvenlik politikası bağlamında gerçekleştirdiği diğer yenilikler hukuki etkileri belirsizliğini korumaya devam etmekle birlikte, Antlaşmanın 5. Bölümü 12., 13. ve 14. maddelerinde yer alan ortak tutum, ortak stratejiler ve ortak eylem olarak adlandırılan yöntemler daha düzenli ve açık bir şekilde genişletilmiştir.

¹¹³ Akçay ve Göçmen, 2016, ss. 85-86.

¹¹⁴ Tangör, 2010, ss. 38-40.

Öte yandan karar alma konusunda bir üyenin çekimser kaldığı bir konuda ilgili kararı uygulamakla yükümlü olmadığı fakat bu kararın birlik tarafından gerçekleştirileceğinin kabul edilmesini içeren 23. madde ile yapıcı çekimserlik olarak adlandırılacak durumun ortaya çıkmasına sebep olmuştur.¹¹⁵

Amsterdam Antlaşması'nın imzalanmasıyla aynı yıl, Kasım 1997 tarihinde Almanya'nın Erfurt kentinde Batı Avrupa Silahlanma Örgütü Bakanları Avrupa silahlanmasının bir ajans aracılığıyla geliştirilmesini tartışmışlar ve daha sonra Kasım 1998'de Roma'da bu amaçla oluşturulan 'Avrupa Silahlanma Ajansı için Masterplan' üzerinde çalışmışlar, böylece Avrupa Savunma Ajansı'nın oluşturulması yönündeki çalışmalar hızlandırılmaya başlamıştır.¹¹⁶

Bütün bu gelişmelerin yanında Fransa, Almanya, İtalya, İspanya, İsveç ve Birleşik Krallık dahil olmak üzere Avrupa'nın savunma sanayi açısından önde gelen altı ülkesi daralan savunma bütçeleri karşısında Avrupa'nın savunma sanayisini güçlendirecek ve ABD ile rekabet edebilecek seviyeye getirip ihracat pazarını geliştirmek adına yeni yollar aramaya devam etmişlerdir. Buna çözüm olarak antlaşmaya vardıkları Avrupa savunmasının yeniden yapılandırılması için önlemleri içeren Niyet Mektubu (*Letter of Intent*) isimli bildiriye imzalamışlardır. Bu girişimin devamı olarak 2000 yılında Niyet Mektubu Çerçeve Antlaşması imzalanmış, 2001 yılında ise devletler tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Niyet Mektubu'nun başlıca amacı Avrupa savunma sanayinin geleceği için çok önemli sayılan arz güvenliği, ihracat prosedürleri, bilgi güvenliği, AR-GE, fikri mülkiyet hakları ve askeri gereksinimlerin uyumluluğunun sağlanması gibi konuların yanında daha rekabetçi ve sağlam temellere dayanan Avrupa Savunma, Teknolojik ve Endüstriyel Temeli'ni teşvik etmek adına endüstriyel yapılanmayı kolaylaştıracak yasal ve politik çerçeveyi oluşturmaktır. Bu bağlamda üst düzey yetkililerden oluşan bir İcra Komitesi kurulmuş, imzacı her ülkenin yıllık sürelerde başkanlık ettiği ve ilerlemenin değerlendirilmesi için yılda birkaç kez toplandığı bir yapının oluşturulması sağlanmıştır.¹¹⁷ Böylece Niyet Mektubu ile AB çerçevesi dışında imzalanan hükümetlerarası bir formda oluşturulan antlaşma ile silahlanma alanında işbirliğinin artması sağlanmıştır.

¹¹⁵ Akçay ve Göçmen, 2016, s. 88.

¹¹⁶ ASA, 2014, ss.10-11.

¹¹⁷ ASA, 2014, s. 11.

Aynı yıl Birleşik Krallık'ta düzenlenen dünyanın önde gelen havacılık fuarlarından olan Franbourgh Air Show'da bir araya gelen Ortak Silahlanma İşbirliği Örgütü (OCCAR)'ı kuran devletler imzaladıkları bir antlaşma ile örgüte tüzel kişilik kazandırmışlar ve örgütün uluslararası sözleşmelerde yer bulmasını sağlamışlardır. Bu gelişme uluslararası savunma tedarikinden sorumlu bir Avrupa Savunma Ajansı oluşturulması yolunda önemli adımlardan bir diğeri olmuştur.¹¹⁸

Yaşanan tüm bu gelişmelere ek olarak, 1990'ların sonu Avrupa güvenlik ve savunma politikalarının canlandırılmasına yönelik bir dönüm noktası olmuştur. Avusturya'nın Pörschach kentinde gayri resmi olarak toplanan Avrupa Konseyi'nden sonra, Birleşik Krallıkta yeni iktidara gelen İşçi Partisi lideri Tony Blair basın toplantısında Avrupa'nın daha güçlü bir dış politika ve güvenlik rolü üstlenmesi için Avrupa'nın bu alanda ortak politikalar geliştirmeye ihtiyacı olduğunu dile getirmiştir. Bu alanda gerçekleştirilecek çalışmaların NATO'yu zayıflatmayacağını aksine güçlendireceğini dile getirmiş, böylece bu alanda yapılacak çalışmalara yeşil ışık yakmıştır. Bu durum Avrupa'da ortak bir güvenlik ve savunma politikası oluşturmaya karşı çıkan Avrupa bünyesinde özellikle savunma konularında önemli bir aktör olan Birleşik Krallığın geleneksel politikasını değiştireceğini gösteren önemli bir adım olmuştur.

Ardından, Aralık 1998 tarihinde Fransa'nın Saint Malo kentinde bir araya gelen Birleşik Krallık ve Fransa St. Malo Bildirisi'ni yayınlamışlardır. Bu bildiriye göre Avrupa'nın uluslararası sahnede tam rol oynamasına izin verecek, Amsterdam Antlaşması'nın ODGP kapsamındaki hükümlerini hayata geçirecek, yaşanan uluslararası krizlere yanıt verebilecek otonom askeri eylem kapasitesine sahip, NATO'nun Avrupa ayağını güçlendirilmesine katkı sağlayacak, çok uluslu, güçlü ve rekabetçi Avrupa savunma pazarı ve teknolojisinin gelişimini destekleyecek AGSP'nin oluşturulması kararlaştırılmıştır.¹¹⁹ AGSP'nin oluşturulması, Avrupa'nın önde gelen devletlerinden Fransa için Avrupa'nın savunulması, Almanya açısından daha derin bir entegrasyon, Birleşik Krallık için sadece bir politika olarak değerlendirilip desteklenmişse de AGSP'nin önemi genel anlamda her üyenin savunma bakanlarının

¹¹⁸ Julian Lindley-French, s. 216.

¹¹⁹ Jolyon Howorth, **Security and the Defence Policy in the European Union**, Palgrave MacMillan, 2007, s. 34-35.

buluştuğu ortak kapasitenin arttırıldığı ve bütçede harcamaların azaltılmasına karşılık verebilecek bir yapı oluşturmasıdır. Bildiride Birleşik Krallık'ın AB savunma politikalarının oluşumunda öncü bir rol üstlenmesi ABD tarafından bu bağlamda Avrupa bütünleşmesini kontrol edebilmesi açısından önemli bir faktör olmuştur.¹²⁰ Bildiri sonrası ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright Fransa ve Birleşik Krallık'ın başlattığı St. Malo bildirisini onayladıklarını ancak AGSP'nin '3D' olarak literatüre geçen NATO'yla bağlantılı olmak, ayrıştırmadan kaçınma yani NATO üyesi olmayan devletleri dışlamama ve mevcut kabiliyetleri tekrarlamamaya dikkat etmeleri gerektiğini vurgulamıştır. St. Malo Bildirisi'nden birkaç gün sonra, 11-12 Aralık 1998 tarihinde Viyana'da bir araya gelen AB Konseyi bildirisinin memnuniyetle karşılandığı açıklanmıştır.

Haziran 1999'da gerçekleştirilen Köln AB Zirvesi'nde ise, St. Malo Bildirgesi'nde alınan ortak bir güvenlik ve savunma politikasına ilişkin kararların daha açık hale getirilmesi ve kurumsallaşmanın sağlanması için kararlar alınmış, BAB'ın işlevleri AB'ye devredilmiş, AGSP'nin AB üyeleri tarafından ortak bir şekilde geliştirilmesi sağlanmıştır. Böylece AGSP'nin resmi bir şekilde başlatılması Köln Zirvesi'nde gerçekleşmiştir.¹²¹ Bu kararın alınmasında AB'nin Kosova krizini önlemedeki zayıflığı ve bu fikirden yola çıkarak AB kendi komşularında çıkan bir krizi bile önleyemeyeceği düşüncesi etkili olmuştur. Zirvede ayrıca bir sonraki genişlemeye kadar çözülmesi gereken demokrasi sorunları ve kurumların, özellikle üye sayıları gibi konularda, genişleme sonucunda ne şekilde düzenleneceği konularının tartışılması için yeni bir hükümetlerarası konferansın düzenleneceğine ilişkin işaret verilmiştir.

AGSP'nin oluşturulmasının yanı sıra bu dönem ikili antlaşma ve işbirliklerinin ortaya çıktığı, Avrupa savunma sanayi alanında çalışan önemli şirketlerde yaşanan birleşmelerin gerçekleştiği bir dönem olarak gündeme gelmiştir. İlk olarak Mayıs 1999 tarihinde Fransa ve Almanya'nın katılımıyla sağlanan Savunma ve Güvenlik Konseyi, Fransa'nın Toulouse kentinde toplanmıştır. İki ülke savunma ve güvenlik alanlarındaki çalışmaları uyumlaştırmak için operasyonel ve silahlanma konularında daha yakın bir işbirliği yapacaklarını vurgulamışlardır. Bir diğer ikili antlaşma ise silah alımı

---

¹²⁰ Uğur Burç Yıldız, 2015, s. 344.

¹²¹ Tangör, 2010, s. 43.

konusunda Birleşik Krallık ve İtalya arasında olmuştur. İki ülkenin yayınladıkları ortak bildiri de askeri ihtiyaçların ve silah alımlarının işbirliğini arttırmak için uyumlaştırılması, daha etkili bir savunmanın oluşturulması için yeni ihalelerle savunmanın desteklenmesi gündeme gelmiştir. Böylece Avrupa savunması alanında önde gelen iki farklı grup oluşmuştur. Bir tarafta Birleşik Krallık ve İtalya tarafından gerçekleştirilen işbirliği çalışmaları, öteki tarafta ise Fransa ve Almanya tarafından ele alınan savunma işbirliği çabaları oluşmuştur.¹²² Bu dönemde görülen şirket birleşmelerinden ilki Alman Daimlerchrysler Aerospace ve Fransız Aerospatiale Matra SA arasında olmuş, böylece Avrupa Havacılık, Savunma ve Uzay Şirketi (EADS) kurulmuştur. İlerleyen zamanda sivil uçak üreticisi Airbus, EADS'ın bir yan kuruluşu olarak bünyesinde yer almıştır. Diğer birleşme İspanyol havacılık ve savunma şirketi CASA'nın EADS'a katılması olmuştur. Bu birleşmeler sonucu Avrupa savunma sanayi bağlamında oluşan güçlü şirketlerinin etkisi gerçekleştirdikleri lobi faaliyetleriyle Avrupa Savunma Ajansı'nın kuruluş aşamasında önemli rol oynamışlardır.

Yaklaşan Helsinki AB Zirvesi öncesi Birleşik Krallık ve Fransa, aralarındaki görüş ayrılıklarının önlenmesine yönelik Avrupa Savunması Konusunda Ortak Deklarasyon yayımlayarak Helsinki'de Avrupa'nın askeri kabiliyetinin geliştirilmesine yönelik ileriye doğru adım atılması konusunda hem fikir olduklarını beyan etmişlerdir. Fransa bu deklarasyonun açıklanmasından birkaç gün sonra Almanya ile de bir araya gelerek istihbarat, stratejik bilgiler, komuta ve kontrol konusundaki iletişim kapasitelerinin arttırılması ve uzay alanı da dahil olmak üzere işbirliğinin arttırılması amacıyla Avrupa Hava Taşımacılığı Komutası'nı kuracaklarını dile getirmişlerdir.¹²³

Ardından 10-11 Aralık 1999 tarihinde Helsinki'de AB Zirvesi düzenlenmiş, bunun sonucunda Köln AB Zirvesi'nde alınan kararlar onaylanmış ve 'Temel Hedef 2003' isimli Petersberg Görevleri'ni gerçekleştirmek için 2003 yılına kadar altmış gün içinde konuşlanabilecek elli ile altmış bin askeri personelden oluşturulacak ve en az bir yıl görevini sürdürülebilecek operasyonel askeri kapasiteye sahip olma hedefi benimsenmiştir. Bunun yanı sıra zirvede AB'nin bu tür işlemlerin gerekli politik yönlendirilmesi ve stratejik yönünü kurgulayabilmesi için Siyasi ve Güvenlik Komitesi,

---

¹²² Julian Lindley French, 2007, s. 252

¹²³ Lindley French, s. 258

Askeri Komite ve AB Askeri Personeli oluşturulmasına yönelik yeni siyasi ve askeri kurum ve yapıların oluşturulması da kararlaştırılan yeniliklerdendir. Bu organların oluşumu 2001 Nice Antlaşması'yla onaylanacaktır.

Ertesi yıl Haziran 2000'de Feira'da toplanan AB Zirvesi'nde AGSP'nin güçlendirilmesine yönelik askeri içerikli olmayan yeni hedefler eklenmiştir. Bunların başlıcaları kriz durumunda beş bin polis gücünün toplanması, hukukun üstünlüğünü koruma, sivil yönetim ve sivillere yardımı içeren dört temel alanda karar kılınmıştır. Böylece çatışmayı önleme ve krizle müdahale alanında çalışacak Acil Müdahale Mekanizması'nın oluşturulması sağlanacaktır.

Nice Zirvesi öncesinde Avrupalı öncü devletlerden Fransa, Almanya, İtalya, İspanya, İsveç ve Birleşik Krallık Avrupa savunma sanayinin yeniden yapılandırılması ve işleyişini kolaylaştırmak için önemleri içeren Temmuz 2000 tarihinde bir çerçeve antlaşmasına imza atmışlardır. Çerçeve Antlaşması Nisan 2001 yılında yürürlüğe girmiştir. Kasım 2000 tarihinde ise Brüksel'deki Kabiliyetler Taahhüdü Konferansı düzenlenmiş, hazırlanan Helsinki Temel Hedef 2003'te belirtilen Kuvvetler Kataloğunda yer alan kriz hedeflerine ulaşılması için askeri kabiliyetlerin güçlendirilmesi aşamasına bağlı kalacaklarını yinelemişlerdir. Danimarka dışındaki tüm üyeler bu hedeflere ulaşılabilmesi için katkı sağlayacaklarını belirtmişlerdir.

2.2.3. Nice Antlaşması

7-11 Aralık 2000 tarihinde Fransa'nın Nice kentinde AB Zirvesi düzenlenmiş, burada AB genişleme süreci sonraki düzenlemelerin yasal dayanağa oturtulması ve kurumsal meselelerin çözümüne yönelik alınan kararlar neticesinde kurucu antlaşmalarda yapılması planlanan değişiklikler Şubat 2001 yılında Nice Antlaşması ile sağlanmıştır. Nice Antlaşması'nda ODGP alanında gündeme gelen yenilik AB'nin güçlendirilmiş işbirliğine olanak tanınması olmuştur. Böylece güçlendirilmiş işbirliğinin sağlanmasıyla, AB üyelerinin tamamıyla kısa bir sürede oluşturulamayacak işbirliğinin AB'nin asgari olarak sekiz üyesinin katılımıyla sağlanması oybirliğinden kaynaklanan tikanıklıkların aşılmasını sağlamış, sorunların çözümüne yönelik ortak eylem ve ortak

tutumların uygulanmasını kolaylaştırmıştır.¹²⁴ Ayrıca, Nice Antlaşmasıyla birlikte BAB'ın kriz yönetimi fonksiyonları resmi bir şekilde AB'ye aktarılmış, AB-BAB arasındaki hükümler AB antlaşmasından çıkarılmış, BAB'ın AB'yle bütünleşmesi hukuksal olarak gerçekleştirilmiştir.¹²⁵

Nice Antlaşması'ndan sonra, Avrupa savunması alanında devletlerarasında ve kurumsal alanda teknik gelişmeler içeren işbirlikleri gündeme gelmiştir. Bunlardan ilki Almanya ve Hollanda arasında gerçekleşmiş, bunun sonucunda iki devlet arasında Avrupa hava taşımacılığı kapasitelerini güçlendirmek için karşılıklı işbirliği alanında mutabakat sağlanmıştır. Diğer gelişme Mayıs 2001 tarihinde on üç Batı Avrupa Silahlanma Örgütü (WEAO) üyesi devlet araştırma ve teknoloji alanında işbirliği için anlaşmaya varmışlardır. Haziran 2001 tarihinde ise Le Bourget Air Show'da Belçika, Fransa, Almanya, Türkiye, Lüksemburg, Birleşik Krallık ve İspanya arasında A400M stratejik uçak programını geliştirmek adına bir memoranduma imza atmışlardır. Diğer bir gelişme ise Avrupa Hava Grubu'nun yedi üyesi tarafından kurulan Eindhoven'daki Avrupa Hava Taşımacılığı Koordinasyon Hücresi'nin faaliyete geçirilmesi kararlaştırılmış, 2002 yılında ise hizmete girmiştir.

Haziran 2001 tarihinde Helsinki İlerleme Kataloğu yayınlanmış hedeflenen yüz kırk dört kabiliyetten yalnızca yüz dördünün karşılandığı belirtilmiştir. Bunun üzerine Kasım 2001 tarihinde AB dışişleri ve savunma bakanları, kabiliyet iyileştirmeleri üzerine Brüksel'de bir araya gelmişler, Avrupa Kabiliyet Eylem Planı (ECAP) konusunda anlaşmışlardır. Bu görüşmede Avrupa kriz yeteneklerinin geliştirilmesinde belirlenen elli beş eksikliğin giderilmesi, mevcut kabiliyetlerin daha etkili ve verimli hale getirilmesi, geleneksel askeri tedarik programlarının dışında yeni projeler geliştirme, ortak üretim, kamu desteği ve finansman giderlerinin sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılması amaçlanmıştır.¹²⁶

Dönemin dünya siyaseti dinamiklerine en çok etki eden olayı 11 Eylül 2001 tarihinde New York'ta yaşanan terör saldırıları olmuştur. Bu tarihten sonra güvenliğe yönelik tehditlerin yalnız dışarıdan gelebileceğinin değil içeriden de olabileceğini,

¹²⁴ Belgin Akçay, İlke Göçmen (ed.), 2016, s. 683.

¹²⁵ Haydar Efe, "AB'nin Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası Oluşturma Çabaları", **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Güz 2007, s. 19.

¹²⁶ Julian Lindley French, 2007, s. 280.

bunun yanı sıra karşılaşılan yeni tehditlerin sadece ulusal bir mesele olmadığını fark eden AB üyesi devletler bu tehditlere karşı AB Devlet ve Hükümet Başkanları, Avrupa Parlamentosu Başkanı, Avrupa Komisyonu Başkanı, ODGP Yüksek Temsilcisinin ortak katılımıyla 14 Eylül 2001 tarihinde ortak bir deklarasyon yayınlamışlar, bu deklarasyonda AB'nin tehditlere karşı ortak bir tutum sergilemesine katkı sağlayacak bir ODGP'nin geliştirilmeye devam edeceği ve AGSP'nin mümkün olduğunca hızlı bir şekilde operasyonel hale getirileceğini dile getirmişlerdir.¹²⁷

Aralık 2001 tarihinde Laeken'de toplanan AB Zirvesinde ise değişen dinamikler karşısında AB'nin bütünleşme sürecine hız kazandırma ve gelecekte oynayacağı rolün belirlenmesi adına AB'nin geleceği hakkında deklarasyon metni belirlenmiştir. Buna göre belirlenen sorunların çözümü için bir Konvansiyon kurulması kararı alınmış, böylece geleceğe yönelik bir vizyonun oluşturulması adına AB Anayasal Antlaşması oluşturulmasına giden sürecin başlatılması kararı olmuştur. Bununla birlikte, zirvede AGSP'nin geliştirilmesine yönelik çalışmaların sürdürülmesi desteklenmiş, AB'nin kriz yönetimi operasyonlarını gerçekleştirebilmesi için Avrupa Hızlı Reaksiyon Mekanizması oluşturulmuştur. Haziran 2002 Sevilla Zirvesinde ise AGSP'nin kapsamının terörle mücadeleyi de kapsaması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Ayrıca bu zirvede Bosna-Hersek'de BM'nin üstlendiği polis görevlerinin AB'nin gerçekleştirebilme isteğinde ve kabiliyetinde olduğu vurgulanmıştır. Bunun üzerine AB 1 Ocak 2003 tarihinde BM'nin Uluslararası Polis Gücü'nden görevi devralarak AB tarafından üstlenilen ilk AGSP misyonu olan Avrupa Birliği Polis Misyonu (EUPM) başlatmıştır. AB'nin AGSP konularındaki etkinliğinin kazandığı ivme bununla da kalmamış, Kasım 2002'de gerçekleştirilen Prag NATO Zirvesi'nde operasyonel kabiliyetlere ilişkin taahhütler onaylanmış, yirmi bir bin kişilik NATO Mukabele Kuvveti'nin oluşturulması kararlaştırılmış, ayrıca NATO'nun askeri olarak faaliyet göstermediği operasyonlar için AB'nin NATO varlıkları ve kabiliyetlerine ulaşımını sağlama konusu gündeme gelmiştir.

Ardından 2002 yılı Aralık Kopenhag Zirvesi'nde AB'nin Makedonya'daki NATO'nun üstlendiği askeri operasyonu AB'nin üstlenmesine dair NATO'nun planlama yeteneği ve imkanlarına güvenceli erişiminin sağlanması yolunda atılacak

---

¹²⁷ Haydar Efe, 2007, s. 19.

adımlar ile gerçekleştirme niyeti dile getirilmiştir. Bunu takiben NATO-AB Stratejik Ortaklık Anlaşması imzalanmış, iki kurum arasındaki ilişki 2003 yılında Uzlaştırılmış Çerçeve Antlaşması ve Mart 2003 tarihinde NATO-AB arasında bilgilerin paylaşılması ve güvenliği üzerine antlaşma imzalanmasıyla temellendirilmiştir. Berlin Artı Antlaşmaları olarak literatüre geçen bu düzenlemelerle AB gerçekleştireceği operasyonlarla NATO'nun Avrupa'daki kabiliyet ve varlıklarını, NATO'nun en üst düzey operasyonel karargahı olan Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Karargahı (SHAPE)'de kuracağı ve komutanı NATO Müttefik Harekat Komutan Yardımcısı olan AB Karargahı vasıtası ile kullanılabilmesi kararlaştırılmıştır.¹²⁸ Bu çerçevede Berlin Artı düzenlemeleri sayesinde hayata geçen Makedonya'da gerçekleştirilen Concordia Operasyonu, AB'nin ilk kez NATO askeri varlıklarından yararlandığı bir operasyon olarak tarihe geçmiştir.

AGSP'nin etkinliği ve gelişiminin hız kazandığı bu dönemde bir diğer önemli adım Avrupa'nın önde gelen havacılık ve savunma şirketlerinin bu alanlarda daha önce gerçekleştirilen girişimlerin eksikliklerinin giderilmesini sağlayacak ve AGSP'nin önemli bir kurumu olarak yer alacak güçlü bir savunma ajansı kurulmasına yönelik yaptıkları lobi faaliyetleri olmuştur. Özellikle Avrupa havacılık ve savunma alanında öncü bir konumda olan Avrupa Havacılık, Savunma ve Uzay Şirketi (EADS) şimdiki adıyla Airbus Grup Başkan Yardımcısı, A400M uçak programının hayata geçirilmesi sürecinde katılacak ülkelerin projeden çekilmesi ve benzeri sorunlara dikkat çekerek Ortak Silahlanma İşbirliği Örgütü (OCCAR)'nün projeye ilişkin sorunların önlenmesinde etkili bir siyasi boyuta sahip olmaması ve bu tür siyasi problemlerin önlenmesine ilişkin daha etkin bir Avrupa organı oluşturulması gerektiğini söylemiştir. Buna ek olarak savunma sanayinin savunma bütçelerinin AR-GE ve teknoloji alanında azalmasını önlemeye yönelik bu alanlarda iyileştirmelerin yapılması için çalışmalar gerçekleştiren ABD'deki Savunma İleri Araştırma Projeleri Ajansı (DARPA)'nın bir benzerinin de Avrupa'da oluşturulması gerektiğini bildirmiş, St.Malo Zirvesi ile Avrupa'da işbirliği için kazanılan ivmenin kullanılmasını için uygun bir zaman olduğunu dile getirmiştir.¹²⁹ Temmuz 2002 tarihinde ise Aerospace Avrupa Danışmanlık Grubu

---

¹²⁸ Burak Tangör, 2010, s. 137-138.

¹²⁹ ASA, 2014, s. 12.

'21. Yüzyılın Stratejik Havacılık İncelemesi' başlıklı bir raporu Avrupa Komisyonu'na sunmuştur. Raporda Avrupa'nın gelişimini sürdürmesi için rekabetçi bir hava savunma sanayisine ihtiyacı olduğuna, bu alanda gelişmenin sağlanması için gerekli düzenlemelerin yapılmasına dikkat çekmişlerdir.

Bunun yanı sıra AGSP'nin geliştirilmesine yönelik görüşlere destek Avrupalı devletlerde önemli kademelerde bulunan kişilerden de gelmiştir. Bu süreçte, dönemin Belçika Başbakanı Verhofstadt Avrupa savunması fikrini yeniden başlatıp St. Malo ruhunun hayata geçirilmesi gerektiğini dile getirmiş, ardından Fransa Dışişleri Bakanı Dominique de Villepin ile Almanya Dışişleri Bakanı Joschka Fischer gerçekleştirdikleri savunma ve güvenlik konulu Almanya-Fransa zirvesinden sonra Avrupa Konvansiyonu çalışmalarına AGSP'de işbirliğinin artırılması, AB'de üye devletlerin diğer üyelerle daha yakın işbirliği yapmalarına izin verecek esnekliğin sağlanması ve ortak silahlanma politikasının gerçekleştirilmesi için tavsiyede bulunmuşlardır. Daha sonrasında ise NATO Genel Sekreteri Lord Robertson ve ODGP Yüksek Temsilci Javier Solana AGSP üzerine AB-NATO Deklarasyonu'nu imzalamışlardır.

Bu süreçte ABD'nin terörle mücadele konusunda 2002 yılında ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi'nde önleyici savaş doktrinini benimsemesi ve Irak müdahalesini Birleşmiş Milletler kararı olmadan tek taraflı müdahalesinin gündeme gelmesiyle AB üye devletleri arasında fikir ayrılıkları baş göstermiştir. Fransa ve Almanya'nın Irak Savaşı'na karşı tutumuna karşılık, Birleşik Krallık, İspanya, İtalya, Portekiz, Danimarka, Polonya, Macaristan ve Çekya'yı içeren sekiz ülke ABD'yi desteklediklerini açıklayan bir mektup yayınlamışlar ve Atlantist Cephe'yi oluşturmuşlardır. Bu mektubun ardından Vilnius mektubu olarak adlandırılan Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Arnavutluk, Makedonya, Romanya, Slovakya ve Slovenya'yı oluşturan 'Yeni Avrupa' olarak nitelendirilen on ülke de ABD'yi desteklediklerini bildirmişlerdir.¹³⁰ Bu durum uluslararası sorunlar karşısında tek sesli bir AB oluşturmanın zorluklarını gözler önüne sermiştir.

Irak Savaşı sırasında ilişkilerde gerçekleşen kırılmanın yanı sıra, bu süreçte transatlantik ilişkiler açısından NATO ve AB konusunda görev dağılımı konusunda uzlaşma sağlansa da, ABD'de iktidarda olan George W. Bush hükümetinin yeni

---

¹³⁰ Uğur Burç Yıldız, 2015, s. 346.

muhafazakar politikaları ile dönemin Avrupa'sında çoğunlukla iktidarda bulunan merkez sol partiler arasındaki görüş ayrılıkları, öte yandan önceki ABD başkanı Bill Clinton tarafından imzalanan fakat onaylanmayan Kyoto Protokolü, Savaş Suçları Mahkemesi ile ilgili protokol ve Anti-Balistik Füze Antlaşması'nın geçerliliği konuları ABD ve AB arasında yaşanan diğer fikir ayrılıklarını oluşturmuştur.¹³¹ Bu durum tarihsel olarak AB-ABD ilişkilerinde, Avrupalı devletlerin Amerikan politikalarını desteklemedikleri durumlarda Avrupalı devletlerin kendi aralarında ayrı bir güvenlik kimliği oluşturma isteği duyması¹³² görüşünü destekleyen bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3. Avrupa Savunma Ajansı (ASA)'nın Kurulması

Irak krizi sırasında gerilen Fransa-Birleşik Krallık ilişkilerini izleyen süreçte, Şubat 2003'de, Fransa ve Birleşik Krallık Le Touquet'te güvenlik ve savunma alanında Avrupa işbirliğini güçlendirmek için bir deklarasyon imzalamışlardır. Bu çerçevede, AGSP'nin kapsamının AB'nin demokrasiyi, insan haklarını, iyi yönetişimi ve reformu desteklemek için dış politika hedeflerini etkin bir şekilde kullanabilmesi bağlamında Avrupa Birliği'nin yeni kapasite hedefleri koyması gerektiğini ve bunu desteklemek için hükümetlerarası bir savunma kabiliyetleri geliştirme ve satın alma ajansının AB'de kurulabileceğini öne sürmüşlerdir. Böylece yaşanan kriz ortasında, Avrupa Savunma Ajansı'nın temellerini atmışlardır.¹³³

Bu gelişmelerin ardından Nisan 2003 tarihinde De Gaulist Avrupa cephesi olarak adlandırılan devletlerden olan Belçika, Fransa, Almanya ve Lüksemburg ülkelerinin liderleri Brüksel'in Tervuren semtinde bir araya gelmişlerdir. Görüşmede AB için parasal birliğin bir sonraki adımı olarak değerlendirdikleri savunma alanında bütünleşme çalışmalarını gerçekleştirme hedefiyle askeri operasyonların düzenlenmesinde AB bünyesinde kalıcı bir merkez kurulması önerisini içeren Belçika fikri olarak adlandırılan bu görüşü tartışmışlar, AB savunması üzerinde 'Anglo-Sakson'

---

¹³¹ Uğur Burç Yıldız, s.346

¹³² Tangör, 2010, s. 112.

¹³³ Julian Lindley French, 2007, s. 296-297.

etkisini azaltmaya çalışmışlardır.¹³⁴ ABD bu fikirden Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Karargahı (SHAPE)'e rakip olacağı dolayısıyla rahatsız olmuş, bunun sonucu olarak ABD sonraki süreçte NATO'ya rakip olacağı konusunda AGSP'ye daha kuşkulu yaklaşmış, sonuç olarak bu girişim Atlantist kampta bulunan ve Yeni Avrupa olarak adlandırılan yeni üye olan veya olması planlanan devletler tarafından destek görmemiş, bir süre sonra Almanya Şansölyesi Schröder ve Fransa başkanı Chirac Berlin'de bir araya gelmişler, Avrupa savunmasında önemli bir güç olan Birleşik Krallık olmadan AGSP'nin eksik olacağını belirtmişlerdir.¹³⁵

Yaşanan bu görüş ayrılıklarının gölgesinde AB, BM'nin Bunia'ya asker konuşlandırılması talebi sonucu, AB'nin NATO'dan bağımsız ilk operasyonu olan Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ndeki Artemis Operasyonu başlatılmıştır. Operasyon daha çok bölge ile tarihsel bağları olduğu iddiasıyla Fransa tarafından üstlenilmiştir. Artemis Operasyonunda BM ve AB arasında kriz yönetiminin askeri ve sivil yönleri açısından uyumlu bir işbirliği gerçekleşmiş, bu kapsamda Eylül 2003 tarihinde 'Kriz Yönetiminde AB-BM İşbirliği' isimli bir deklarasyon imzalamışlardır. Bu deklarasyona göre AB'nin küresel yönetişimi, uluslararası toplumu ve dolayısıyla BM'yi desteklediği bildirilmiş, bu çerçevede BM'nin hedeflerinin gerçekleşmesinde başat bir rol üstleneceği söylenmiştir.

Bu süre zarfında yaşanan tüm bu hızlı gelişmelere ve görüş ayrılıklarının yaşandığı süreçlere rağmen Birleşik Krallık ve Fransa Le Touquet Görüşmesi'nde aldıkları hükümetlerarası düzeyde savunma kabiliyetlerini ve satın alma prosedürlerini geliştirmeye yönelik savunma ajansının oluşturulmasına yönelik kararlılıklarını sürdürmüşlerdir. Bu karara bir destek de yine AB içerisindeki savunma şirketlerinden gelmiştir. Nisan 2003'te BAE Systems, EADS ve Thales'in şirket yöneticileri tarafından ortaklaşa yazılmış gelecekte önemli savunma ve güvenlik programlarını başlatmak için en iyi platform olacağını öngördükleri yeni bir Avrupa silahlanma ve stratejik araştırma ajansı oluşturulması yoluyla Avrupa Savunma sanayinin daha fazla sağlamlaştıracağı görüşünü içeren 'Hareket Zamanı' (*Time to Act*) başlıklı açık bir

---

¹³⁴ Tim Bird, "The European Union and Counter-insurgency: Capability, Credibility, and Political Will", **Contemporary Security Policy**, Sayı: 28, 2007, s. 193.

¹³⁵ Charles Grant, "Resolving the Rows over ESDP", **Centre for European Reform**, 2003.

mektubu yayımlamışlardır.¹³⁶ Ajans'ın işleviyle ilgili kurulumunda iki önemli güçten biri olan Birleşik Krallık ajansı ağırlıklı olarak kapasite geliştirme üzerine odaklı olması görüşünderken, diğere önemli bir güç olan Fransa ise daha çok silahlanma rolünde aktif faaliyetler yürütmesine dikkat çekmişlerdir. Sonuç olarak ajansın bu iki alanda da etkin kılınmasına çalışılmıştır.¹³⁷

Haziran 2003 tarihinde Selanik'te düzenlenen AB Zirvesi Avrupa Savunma Ajansı'nın kurulmasının gündemde olduğunu ve yakında kurulacağını Zirve sonuç bildiğesinde açıkça belirtilmiştir. Ayrıca zirvede yıl sonunda AB Yüksek Temsilcisi Javier Solana tarafından Avrupa Güvenlik Stratejisi belgesinin nihai olarak yayınlanacağı belirtilmiştir. Selanik Zirvesi'ni takiben Avrupa Savunma Ajansı'nın kurulması için Eylül 2003 tarihinde Geçici Kuruluş Ekibi oluşturulmuş, ekibin oluşturduğu rapor Konsey tarafından onaylanmak suretiyle Nisan 2004'e kadar tamamlanması öngörülmüştür.

Bu dönemde Avrupa Savunma Ajansı'nı kurma girişimlerinin yanı sıra, oluşturulmaya çalışılan Avrupa Anayasası'nda savunma hükümlerine ne şekilde yer verileceği tartışmaları gündemi meşgul eden diğere bir konu olmuştur. 2003 yılında dönemin Avrupa Başkanlığı'nı yürüten İtalya, oluşturulacak anayasa için savunma önerisi hazırlamıştır. Napoli'de düzenlenen AB Dışişleri Bakanları toplantısında ele alınan bu öneriye göre savunma konularında 'yapılandırılmış işbirliği' gündeme getirilmiş, böylelikle savunma konularında işbirliği yapmaya istekli 'öncü gruplar' oluşturulması önerilmiş, Birleşik Krallık ve savunma konularında geleneksel tarafsızlık ilkesine bağlı bulunan ülkelerin ortak savunma hakkındaki kaygıları giderilmeye çalışılmıştır. Daha sonraki düzenlemelerde de bu görüşe benzer bir çözüm yolu ile üye ülkelerin farklı savunma ve güvenlik politikalarının üstesinden gelinmesi, işbirliği konusunda uzlaşma zorluğunun giderilmesi için üye devletlerin kendi takdirlerine uygun bir şekilde güvenlik ve savunma politikası izlemesi gerekliliği sıklıkla gündeme gelmiştir. Öte yandan, oluşturulacak işbirliği ile ilgili hükümlere NATO ile uyumlu olmasına dair ibarelerin eklenmesi gerektiğinin de unutulmaması tavsiye edilmiştir.¹³⁸

---

¹³⁶ ASA, 2014, s. 19.

¹³⁷ ASA, 2014, s. 20.

¹³⁸ Julian Lindley French, 2007, s. 311.

28-29 Kasım 2003 Napoli toplantısının ardından AB İtalya Başkanlığı, Avrupa savunmasıyla ilgili birçok gözden geçirilmiş belge yayınlamıştır. Toplantıda yapılan önerilerin aksine, yeni metinler “karşılıklı savunma” kelimelerini yeniden tanımlamakta ve savunmada yapısal işbirliği için gereken minimum sayıda katılımcıdan söz etmektedir. Buna tepki olarak, Finlandiya, İrlanda, Avusturya ve İsveç’in dışişleri bakanları ortak bir mektup yayınlamış, gözden geçirilmiş Avrupa savunmasıyla ilgili maddelerin bu dört ülkenin geleneksel tarafsızlık ilkelerini ihlal etmemeleri gerektiğine dair kaygılarını dile getirmiştir. Avrupa savunması ile ilgili maddelerin hazırlanmasının yanı sıra, hazırlanmaya çalışılan anayasa için uzlaşılması zor diğer bir konu ise üye ülkelerin sahip olduğu temsilci sayısı ve buna bağlı oy dağılımının nasıl hazırlanacağı ile ilgili sorunlardır. Almanya ve Fransa gibi ülkeler oyların dağılımını nüfus büyüklüğünü dikkate alacak şekilde değiştirmek isterken, Polonya ve İspanya ise Nice Antlaşması’nda oluşturulan yapının sürdürülmesi gerektiğini söylemişlerdir. Bunun neticesinde, 12-13 Aralık 2003 Brüksel Avrupa Zirvesi’nde Avrupa Anayasası çalışmalarını sonuçlandırılmamıştır.

Avrupa Anayasası çalışmalarının sonuçlandırılmamasına rağmen, 12-13 Aralık 2003 Brüksel Zirvesi önemli kararları barındırmaktadır. Zirvede özerk bir AB sivil-askeri planlama hücresi kurulması konusunu içeren AB savunma planlama belgesi onaylanmış, Kitle İmha Silahları’nın çoğalmasına karşı olan AB stratejisi geliştirilmesi konusunda uzlaşma sağlanmış ve AGSP’nin geliştirilmesi adına yeni Temel Hedef 2010 hedeflerinin belirlenmesi yolunda adımlar atılmıştır.¹³⁹ Zirve sonrası bir gerçekleşen bir diğer önemli gelişme, 12-13 Aralık 2003 tarihinde ODGP Yüksek Temsilcisi Javier Solana tarafından oluşturulan ‘Daha İyi Bir Dünyada Güvenli Avrupa’ başlıklı Avrupa Güvenlik Stratejisi Raporu onaylanmıştır. Raporda Avrupa’ya yönelik tehditlerin başlıcaları olarak terörizme, kitle imha silahlarının yayılmasına, bölgesel çatışmaların varlığına, başarısız devletlere ve organize suçlara vurgu yapılmış, Avrupa’nın küresel güvenlik ve daha iyi bir dünya inşa etme sorumluluğunu paylaşmaya hazır olduğu dile getirilmiş, AB’nin küresel ölçekte etki yaratması için aktif ve yetkin olmasına böylece

---

¹³⁹ Lindley-French, s. 313.

daha adil, güvenli ve daha birleşik bir dünyaya yol açan etkili birçok taraflı sisteme katkı sağlayacağı vurgulanmıştır.¹⁴⁰

Yaşanan anayasa tartışmaları ve Avrupa Güvenlik Strateji Belgesi'nin yayımlanmasının yanı sıra, bu süreçte Makedonya'da gerçekleştirilen Concordia Operasyonu'nu takiben Aralık 2003 tarihinde EUPOL/Proxima kod adlı Makedonya'da güvenli ve istikrarlı bir ortam oluşturulmasına katkıda bulunmak, Avrupa polis standartlarını teşvik etmek ve organize suçlarla mücadelede yardımcı olmak için, AB polis misyonu operasyonu gerçekleştirmeye başlamıştır.¹⁴¹ EUPOL/Proxima Misyonu'nun başlatılmasını takiben AB, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde de yaşanan krizin çözümüne yönelik Artemis Operasyonu'nun ardından bir başka polis misyonunun gerçekleştirilmesine yardımcı olma kararı alınmıştır. Ayrıca bu süreçte gerçekleştirilen bir diğer operasyon, 2004 yılının temmuz ayında Gürcistan'ın daveti üzerine, ülkenin adalet ve ceza sistemindeki sorunların üstesinden gelmek ve bu çerçevede uygun makamlara destek verme amacıyla Gürcistan'a EUJUST/Themis adlı AB'nin üstlendiği ilk hukuku koruma operasyonu başlamıştır. Bu bağlamda yapılan sivil ve askeri operasyonlar Avrupa Güvenlik Stratejisi'nde belirlenen AB'nin küresel güvenlik ve daha iyi bir dünya oluşturulması amacıyla farklı bölgelerde daha fazla sorumluluk üstleneceğinin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fransa, Birleşik Krallık ve Almanya'nın, AGSP'nin kendi kendine yetebilen, hızlı askeri konuşlanma gücü oluşturulmasına yönelik Muharebe Grupları (*Battlegroups*) oluşturulmasını önermesi 2004 yılının Şubat ayında gerçekleşen bir diğer gelişmedir.¹⁴² Muharebe Grupları Konsepti, Helsinki Temel Hedef 2003'te belirlenen eksikliklerin giderilmesi ve ilerlemenin sağlanması amacıyla her biri bin beş yüz personelden oluşan, Avrupa Birliği'nin dünya çapında ortaya çıkan krizlere ve çatışmalara cevap vermesi için askeri hızlı reaksiyon kapasitesi geliştirmesini sağlayan, 2007 yılına kadar operasyonel hale getirilmesi planlanan çok uluslu askeri birliklerin oluşturulması için, Kasım 2004 tarihinde düzenlenen 2010 Temel Hedeflerine dahil

---

¹⁴⁰ European Security Strategy: A Secure Europe in a Better World, Brussels, 12 Aralık 2003.

¹⁴¹ Sven Biscop ve Jan Joel Anderson (ed.), **The EU and European Security Strategy: Forging a Global Europe**, 2008, s. 131.

¹⁴² Adrian Hyde-Prince, **European Security in the Twenty-first Century: The Challenge of Multipolarity**, 2007, ss. 111-112.

edilmiştir. Muharebe gruplarını bünyesinde barındıran, Temel Hedef 2010'un başlıca amacı, gerçekleştirilen AB liderliğindeki operasyonlarındaki eksikliklerden alınan derslerle, 2010 yılına kadar kriz yönetimi, insani yardım, kurtarma ve barışı koruma görevlerini içeren çeşitli operasyonları aynı anda farklı seviyelerde sürdürülebilmesini kolaylaştırmak için gerekli çalışmaların yapılabilmesini sağlamaktır. Bu bağlamda belirlenen 2010 Temel Hedefleri, 17-18 Haziran 2004 Brüksel Zirvesi'nde onaylanmıştır.

Tüm bu gelişmelerin yanında AB bu süreçte tarihinin en büyük genişlemesine sahne olmuş, Estonya, Letonya, Litvanya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Polonya, Macaristan, Malta ve Kıbrıs'ın katılımıyla üye sayısı on beşten yirmi beşe ulaşmıştır. Bununla birlikte, yirmi beş üye devletten oluşan bir Avrupa Birliği'nin nasıl işleyeceği ve yeni üye olan devletlerin oluşturulacak anayasayı kabul etmelerine dair tartışmalar devam etmiştir.¹⁴³

Öte yandan, 2004 yılında gerçekleşen bir diğer gelişme 2003 Selanik AB Zirvesi'nde kurulması planlanan savunma ajansının kuruluş ekibinin çalışmalarını yoğunlaştırması olmuş, kurulacak ajansın resmi adı faaliyetlerini sınırlandırıcı etki yaratmayacak, kısa ve anlaşılır olacak şekilde Avrupa Savunma Ajansı olarak belirlenmiştir. Ardından Kuruluş Ekibi tarafından oluşturulan kurucu metin taslağı bu süreçte üye devletlere gönderilmiştir. Haziran 2004 tarihinde metin, Avrupa Savunma Ajansı'nı resmen kuracak olan Ortak Eylem'in hazırlanmasından sorumlu Daimi Temsilciler Komitesi (COROPER)'in Dış İlişkiler (Relex) Grubu'na gönderilmiştir. Nihayetinde 12 Temmuz 2004 tarihinde Avrupa Konseyi 2004/551/CFSP isimli ortak eylemi kabul etmiş böylece Avrupa Savunma Ajansı resmen kurulmuştur. Ajans, savunma için stratejik bir çerçeve oluşturacak şekilde üç temel strateji etrafında oluşturulmuştur. Bunlar araştırma ve teknoloji stratejisi, silahlanma işbirliği stratejisi ve kapasite geliştirme planını çerçevesinde geliştirilen Avrupa Savunma Sanayi ve Teknolojisi Temel Stratejisi'dir. Avrupa Savunma Ajansı bunun yanında kapasite ihtiyaçları ve gereksinimleri etrafında belirlenen kabiliyet odaklı bir yaklaşım benimseyerek¹⁴⁴ AB güvenliği, savunması ve silahlanma politikaları arasındaki bağlantı

---

¹⁴³ Lindley-French, 2008, s. 314.

¹⁴⁴ ASA, 2014, s. 23.

sağlamayı amaçlamıştır. Ajans'ın kuruluşunun ardından kısa bir süre sonra bir Avrupa Savunma Ekipmanları Pazarı'nın oluşturulması için çalışmalara başlamış, Avrupa savunma sanayinin önde gelen kuruluşları ile görüşmeler başlatılarak kapalı ve parçalanmış ulusal savunma pazarlarından, daha açık, şeffaf ve rekabetçi bir pazara geçiş aşamasına öncülük etmeye çalışılmıştır.

Liderlerin 2004 yılında bir kabiliyet geliştirme ajansı kurmaya karar vermeleri, AB'nin 2004 yılı sonlarında daha önce gerçekleştiren Makedonya ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ndeki AB operasyonlarından daha zorlu olan Bosna-Hersek'te yapılması kararlaştırılan Althea Operasyonu'yla barışı koruma sorumluluğunu NATO'dan alması ile açıklanabilmektedir.¹⁴⁵ Bu bağlamda, AB'nin gerçekleştirmesi planlanan operasyonlarda kabiliyetlerinin zayıflığı önemli bir sorun olarak görülmektedir. Bunların giderilmesi için AB hükümetlerini askeri teçhizat satın alıp kapasitelerini geliştirilmelerini ve aralarında işbirliği yapmalarını teşvik eden, öte yandan siyasi olarak da üye devletlerin kapasite taahhütlerini yerine getirme yönündeki ilerlemelerini yönlendirme ve değerlendirme konusunda önemli görevler üstlenecek bir ajans formülüne ihtiyaç duymuşlardır. Ajans'ın kurulması gerekliliğini gösteren bir diğer sebep ise AB'nin ihtiyaç duyduğu askeri teçhizatları tek başına geliştirebilecek bir Avrupa ülkesinin olmaması ve kabiliyet geliştirebilmeleri için birbirine ihtiyaç duymaları, buna rağmen çokuluslu savunma programlarındaki işbirliğinin zayıf olduğu görülmektedir. Bu durumun somut bir örneği olarak üretilen Eurofighter jetinin teslimatının on yıl gecikmesi sonucu, AB hükümetlerinin silah satın alma ve geliştirme konusunda işbirliğini geliştirmeleri gerekliliğinin farkına varılması ve böylece gecikme ve bütçe aşımalarını düzenleyici bir kurumun bulunması gerekliliğine dikkat çekilmesi olmuştur.¹⁴⁶

Temel Hedef 2010 ve Muharebe Grupları Konsepti'nin onaylanmasından sonra 2004 yılında yürürlüğe giren 2008 yılına kadar ulaşılması istenilen diğer bir hedef, beş gün içerisinde operasyon kararı alınabilecek ve kararın alınmasının ardından otuz gün içinde aktif bir şekilde operasyona başlayabilecek sivil kapasitelerin edinilmesini içeren Temel Sivil Hedef 2008'in oluşturulmasıdır. Temel Sivil Hedef 2008 ile AB'nin

¹⁴⁵ Helena Ekelund, "Institutionalist Approaches to Agency Establishment", Karampekios ve Oikonomou (ed.) **The European Defence Agency: Arming Europe**, New York, Routledge Yayınları, 2015, s. 19-20.

¹⁴⁶ Daniel Keohane, "Europe's New Defence Agency", **Centre for European Reform**, 2004, s. 1-4.

gelecek yıllarda sivil kriz yönetimi alanının polis gücü, hukukun üstünlüğü, sivil yönetim, sivil savunma, izleme misyonları ve görevlendirilecek AB özel temsilcileri için destek konularını içeren altı öncelikli alanının geliştirilmesi sağlanarak, bu alandaki AGSP'ye yönelik hedeflerini ve ihtiyaç duyulan kabiliyetlerini güçlendirmek amaçlanmıştır. Belgede ayrıca, AB'nin güvenlik sektörü reformuna katkıda bulunabilmesi ve silahsızlanma, terhis ve yeniden bütünleşme süreçlerini destekleyebilmesi gerektiğine de dikkat çekilmiştir.¹⁴⁷

Yaşanan bu gelişmelerin ardından, 2004 yılının ekim ayında Roma'da bir araya gelen AB liderleri, AB için Anayasa Kurma Antlaşması'nı imzalamışlardır. Yeni anayasanın Avrupa güvenliğine yönelik kurumsal düzenlemeleri, AB'nin dış politikasını bir bütün olarak yürütmekten sorumlu Avrupa Dışişleri Bakanlığı'nın oluşturulması ve Avrupa Silahlanma, Araştırma ve Askeri Kabiliyetler Ajansı'nın oluşturulmasını içerecek şekilde anayasada yer alması olmuştur. Bunun yanında 2004 yılında Madrid'de düzenlenen terör eyleminden hareketle üye ülkelerde bir terör saldırısı veya doğal afet yaşanması durumuna karşılık 'dayanışma hükmü' maddesi eklenmiş, Petersberg görevleri silahsızlanma, askeri tavsiyeler, çatışma sonrası istikrar ve üçüncü ülkelerin topraklarında gerçekleştirilen eylemleri de bünyesinde barındıracak şekilde terörizmle mücadeleyi öngören maddeler eklenmiştir. Öte yandan, savunma konularında kriterleri karşılayan ve askeri kabiliyetlere ilişkin taahhütlerde bulunan bir grup üye devletin AB'nin değerlerini korumak misyonunu üstlenmesine olanak sağlayan daimi yapılandırılmış işbirliği geliştirme maddelerinin anayasaya eklenmesiyle yeni esneklik ve işbirliği modelleri mümkün kılınmıştır. Böylece bu alanda ortak savunmada daha yakın işbirliklerinin kurulmasına olanak sağlamış, neticesinde AB bütçesinden bağımsız askeri savunma giderlerini karşılamak için başlangıç fonu kurulmasının önü açılmış, aynı zamanda AB bütçesinin ödeneklerine hızlı erişim sağlayan bir prosedür tanımlanmıştır. Bu gelişmelerin haricinde ODGP prosedürleri büyük ölçüde değiştirilmemiştir.¹⁴⁸

AB liderlerinin Roma'da AB Anayasası'nın oluşturulması kararının ardından, anayasa çeşitli ülkelerde halkoylamasına sunulmuş, AB için öncü rol oynayan

¹⁴⁷ Civilian Headline Goal 2008, Brussels European Council on 17 December 2004, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:133239&from=EN>, (04.11.2018).

¹⁴⁸ Lindley-French, 2008, s. 325.

lkelerden ilk olarak Fransa daha sonra Hollanda tarafından yapılan referandumlarda AB anayasasının oluşturulması reddedilmiştir. Bu sonuç, Fransa açısından başbakanlık görevini üstlenen Jean-Pierre Raffarin'in istifa etmesine yol açmasının yanında, Bush karşıtı söylemleriyle tanınan dönemin Fransa başkanı Jacques Chirac'ın da başkanlığının zayıflamasına yol açmış, AB'deki halklar için ise anayasa ile ulusüstü bir yapıya yaklaşan AB'nin elitist bir proje haline gelmesinden Avrupa çapında duyulan rahatsızlığı yansıtmıştır.¹⁴⁹

Avrupa Birliği Anayasa oluşturma çalışmalarının başarısızlıkla sonuçlanmasına rağmen, 2007 yılında Lizbon Reform Antlaşması'nın imzalanmasına kadar, dünyanın farklı bölgelerinde çıkan anlaşmazlıkların giderilmesi, çatışmaların önlenmesi, polis kuvvetleriyle güvenliği sağlamak, hukukun üstünlüğünü uygulamak, sınır anlaşmazlıklarının giderilmesi için operasyonlar yürütüp sorumluluk üstlenme kararına devam etmiştir. Bu bağlamda, AGSP kapsamında Avrupa kıtasında, Makedonya'da 2005 yılının sonunda EUPOL/Proxima Operasyonu'nun görev süresinin sona ermesiyle EUPAT Polis Danışma Misyonu başlatılmış, kıtada yer alan bir diğer misyon Moldova-Ukrayna arasındaki sınır kontrolünü, gümrük-ticaret standartlarını ve prosedürlerini AB ye devletleriyle uyumlu hale getirmek için sınır ötesi işbirliğinin geliştirilmesine ve uluslararası koordineli işbirliğinin kolaylaştırılmasına yardımcı olmak için sınır yardım misyonu düzenlenmiştir.

Asya kıtasında ise AB Filistin'de biri polis misyonu, diğerisi sınır yardım misyonu olmak üzere günümüzde de zlemeyenler sorunların varlığı nedeniyle halen yürürlükte olan iki sivil operasyon üstlenmiştir. EUBAM Rafah isimli sınır yardım misyonu, 2005 yılında İsrail ile Filistin arasında imzalanan antlaşma ile Gazze'ye Mısır ile sınır kapısı olan Rafah üzerinden hareket ve erişim izni sağlanmasıyla antlaşma prensiplerine uygun olarak düzenlenmiştir. EUPOL CORPS Filistin ise Orta Doğu Barış Süreci kapsamında Filistin Yönetimi'ne yasa uygulama kapasitesinin geliştirilmesinde destek vermek için yürürlüğe girmiş sivil operasyondur. Asya kıtasında bu süreçte AB'nin üstlendiği bir diğer görev, Endonezya'da gerçekleşmiş, Endonezya Hkmeti ile Aceh Bölgesi'nin bağımsızlığını isteyen ayrılıkçı grup Serbest Aceh Hareketi ile

---

¹⁴⁹ Lindley-French, s. 336.

uzlaşmanın sağlanmasının ardından, Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN), Norveç, İsviçre ile işbirliği içerisinde barış sürecinin izlenmesi operasyonu yapılmıştır.

AB'nin bu süreçte AGSP operasyonları yürüttüğü bir diğer bölge Afrika kıtası olmuştur. AB'nin Afrika kıtasındaki ilk sivil misyonu Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde gerçekleştirilen EUPOL Kinshasa'dır. Düzenlenen polis operasyonunun amacı, Kongo'nun demokrasiye geçişi ve özellikle 2006'da düzenlenen seçim döneminde düzeni korumada Kongo'daki ulusal polis birliğini desteklemek olmuştur. Bunun yanı sıra, Kongo hükümetinin talebi üzerine ülkede silahlı kuvvetlerin oluşturulması için teknik yardım ve pratik destek sunan, EUPOL Kinshasa Operasyonu'nda olduğu gibi polis kuvvetlerinden farklı olarak orduya odaklanan EUSEC RD-Kongo adlı AGSP operasyonu yürütülmüştür.¹⁵⁰

Afrika'da bu süreçte yürütülen bir diğer operasyon, Afrika Birliği'nin gerçekleştirdiği Sudan'ın Darfur bölgesinde yaşanan insani krize yönelik misyonun (AMIS) Afrika Birliği'nin AB'ye talebi üzerine, Afrika Birliği'ni desteklemek için AB'nin yürüttüğü sivil-askeri hibrit operasyondur. Afrika Birliği'nin talebine benzer bir talepte BM tarafından yapılmış, Kongo'da yaklaşmakta olan seçimlerde barış ve istikrarın sağlanmasında BM'nin ülkede yürüttüğü barışı koruma operasyonu olan MONUC'a AB'den yardım istenmesi üzerine EUFOR Kongo Operasyonu gerçekleştirilmiştir. EUFOR Kongo Operasyonu'nda, Fransa'nın daha önce gerçekleştirilen Artemis Operasyonu'nda liderliği üstlenmesinin getirdiği yük dolayısıyla, liderlik sorumluluğunu üstlenebilecek bir başka AB üyesi olan Almanya'ya gönülsüz de olsa liderlik rolü verilmiştir. Maliyetleri finanse etmek için Athena mekanizması¹⁵¹ kullanılmış, operasyona üye yirmi bir ülkeden katkıda bulunulmuş, operasyon Almanya'nın ısrarı ile Kongo'daki seçimden sonra dört ay ile sınırlı tutulmuştur.¹⁵²

---

¹⁵⁰ Michael Merlingen ve Rasa Ostrauskaite (ed.), **European Security and Defence Policy: An Implementation Perspective**, Routledge, 2008, ss. 118-120.

¹⁵¹ Athena Mekanizması, AB'nin OGSP kapsamında AB askeri operasyonlarıyla ilgili ortak maliyetlerin finanse edilmesi amacıyla 1 Mart 2004 tarihinde Avrupa Konseyi tarafından kurulmuştur. Günümüzde 27 AB üye ülkesi, AB askeri operasyonlarının finanse edilmesine katkıda bulunurken, Danimarka askeri meselelerin dışında kalmayı tercih etmektedir. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/athena/>, (05.11.2018).

¹⁵² Merlingen, 2008, ss. 122-123.

AB'nin dünyanın farklı bölgelerinde gerçekleştirdiği AGSP operasyonları, bu süreçte Birlik'in uluslararası sistemde kural ve normları biçimlendirme ve yayma yeteneği bağlamında Avrupa'nın küresel güvenlik aktörü olmasından ziyade normatif bir güç olduğu tartışmalarına neden olmuştur. Birliğin üçüncü ülkelerle gerçekleştirdiği ilişkilerde demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi normları ve neoliberal politikaları, bu ülkelerle işbirliği yapmak için temel prensip ve koşullar olarak öne sürdüğü gözlemlenmiş¹⁵³, bu çerçevede AB hedeflerine ulaşmak için BM, ASEAN ve Afrika Birliği gibi uluslararası örgütlerle işbirliği yapmıştır. Öte yandan, literatürde AB'nin özellikle kolonicilik geçmişinin bulunduğu Afrika kıtasında gerçekleştirdiği operasyonlar realist yaklaşımla, buradaki ülkelerle tarihsel bağları bulunan Fransa, Belçika ve Birleşik Krallık gibi ülkeler tarafından ulusal çıkarlar bağlamında da değerlendirilmektedir.¹⁵⁴

Lizbon Antlaşması'nın imzalanmasına kadar olan süreçte Avrupa güvenlik ve savunma politikalarına etki eden bir diğer önemli olay Madrid'deki terör eyleminden sonra, Londra'da da terör eyleminin yaşanması olmuş, bu olayın ardından Konsey 2005 yılında AB küresel olarak terörle mücadele ve Avrupa'yı daha güvenli hale getirmek için terörle mücadele stratejisi kabul etmiştir. Strateji, terörizmle mücadelede önleme, koruma, takip etme ve mukabele etme sütunları üzerinde şekillendirilmiş, üçüncü ülkeler ve uluslararası kurumlarla işbirliğinin önemine dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte dönemin dinamiği olarak, terörle mücadele, uyuşturucu madde ve örgütlü suçlar konularının iç ve dış boyutları birbirinden ayrılamayacak duruma gelmiş, Adalet ve İçişleri sütununun görev alanına giren konular son yıllarda dış politika ve güvenlik konuları içerisinde de yer almıştır. Bunun neticesinde AB, 2005 yılında 'Adalet ve İçişlerinin Dış Boyutu Stratejisini benimsemiş, Adalet ve İçişleri sütunundan sivil uzmanlar, hukukçular ve polis güçlerinin katkısı AGSP misyonlarında tamamlayıcı bir unsur olarak yer almıştır.¹⁵⁵

---

¹⁵³ Esra Uyar Okcu "Normatif Güç Avrupa? Avrupa Birliği- Afrika İlişkileri ve Ekonomik Ortaklık Anlaşmaları", Uğur Burç Yıldız (ed.), **Avrupa Birliği'nin Dış İlişkileri: Bölgesel Politikalar, Bölgeler ve Uluslararası Aktörler ile İlişkiler**, 2015, s. 239.

¹⁵⁴ Tangör, ss. 82-83.

¹⁵⁵ Tangör, ss. 60-61.

Avrupa güvenliği ve savunma politikaları açısından bu süreçte gerçekleşen gelişmelerin yanı sıra, yeni kurulan Avrupa Savunma Ajansı bünyesinde AB kapasitesinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesine yönelik çeşitli çalışmalar yürütülmüştür. İlk olarak, Batı Avrupa Silahlanma Grubu ve Batı Avrupa Silahlanma Örgütü'nün faaliyetlerinin 2006 yılının ilk çeyreğine kadar ASA'ya devredilmesi kararlaştırılmıştır. Ardından, Kasım 2005 tarihinde savunma bakanları düzeyinde toplanan Yönetim Kurulu, "Savunma Tedariki Davranış Kuralları" belgesini onaylamışlardır.¹⁵⁶ Bu belge ile Avrupa Birliği Antlaşması'na göre AB iç pazarı kuralları kapsamı dışında gerçekleştiren savunma pazarının düzenlenmesine ilişkin gönüllü davranış kurallarının hazırlanması, Avrupa savunma pazarına daha fazla şeffaflık kazandırılmasına yönelik savunma ihalelerinin oluşturulması konusunda davranış kuralları oluşturulması ve Avrupa savunma piyasasında rekabetin artırılması için hükümetlerarası bir rejim oluşturulmasını onaylamışlardır. Böylece Avrupa Savunma Ajansı'nın üye devletleri, Avrupa Savunma Teknolojik ve Endüstriyel Temeli'nin güçlendirilmesi için önemli bir araç olarak, uluslararası rekabetçi bir Avrupa Savunma Ekipmanları Pazarı'nın oluşturulmasına yönelik kararlı ilerlemenin sağlanmasına yönelik olan ihtiyaçlar üzerinde anlaşmışlardır.¹⁵⁷

Savunma Tedariki Davranış Kuralları belgesini takiben ASA bünyesinde uzaktan pilotlu hava sistemleri teknolojileri konularındaki ilk AR-GE sözleşmesi Finlandiya merkezli Patria şirketi öncülüğündeki konsorsiyumla yapılmış, ardından Şubat 2006'da ASA bünyesinde ilk yıllık konferans düzenlenerek AB kurumları ve üye devletlerden üst düzey yetkililerin Ajans gündemi altında etkileşimi sağlanma gibi hem savunma sektörüne yönelik hem de siyasi açıdan işbirliğini artırma amacıyla önemli adımlar atılmıştır. ASA ilk yıllık konferansının düzenlenmesinin ardından siyasi alanda işbirliği gerçekleştirme çalışmalarına devam etmiş, AB üyesi olmayan Norveç ile ASA projeleri ve programlarına katılabilmesi için fırsat yaratan bir sözleşme imzalanmıştır. Norveç'in ASA projelerine katılmasına olanak sağlanmasının ardından ASA, AR-GE alanında işbirliğinin sağlanması konusunda çalışmalar yürütmüş, Norveç ile birlikte on dokuz üye ülkenin katılımıyla silahlı kuvvetlerin korunmasına yönelik beş askeri

¹⁵⁶ ASA, 2014, s. 23.

¹⁵⁷ The Code of Conduct on Defence Procurement, Brussels 21.11.2005, <http://data.grip.org/documents/200909141607.pdf>, (05.11.2018).

yeteneğin geliştirilmesini içeren ilk Ortak Yatırım Programı'na katılmalarını sağlamıştır.¹⁵⁸

ASA bağlamında gerçekleştirilen bir diğer önemli gelişme Aralık 2006'da üye ülkelerinin Savunma Bakanları'nın ASA'ya Avrupa Askeri Kabiliyet İhtiyaçları için Uzun Vadeli Vizyon geliştirme görevi vermeleri olmuştur. 2007 yılına gelindiğinde ise İkinci ASA yıllık konferansı düzenlenmiş, bu konferansta Mayıs ayında onaylanacak AGSP'nin temel dayanaklarından olan ve ASA'nın temel görevlerinden savunma yeteneği geliştirme misyonunu gerçekleştirmek için önem arz eden Avrupa Savunma Teknolojik ve Endüstriyel Temeli Stratejisi belirlenmiştir. Mayıs 2007'de üye devletler, hem Avrupa'da hem de dünyada daha rekabetçi olabilmeleri için operasyonel gereksinimlerini karşılamaya odaklanan kapasite odaklı, daha entegre, daha az yinelenen ve daha birbirine bağlı, Avrupa dışı kaynaklara daha az bağımlı bir Avrupa Savunma Teknolojik ve Endüstriyel Temeli oluşturma stratejisini onaylamışlardır.¹⁵⁹

ASA bünyesinde gerçekleştirilen bu gelişmelerin yanı sıra, Avrupa güvenliğinin özellikle enerji boyutunu ilgilendiren bir diğer bir gelişme ise Rusya ile Ukrayna arasında 2006 yılında yaşanan fiyat anlaşmazlığı sebebiyle başlayan, Ukrayna'ya gaz tedarikinin azaltılması ve bunun sonucunda Batı Avrupa'daki Ukrayna üzerinden doğalgaz alan Rusya'ya enerji konusunda bağımlı devletler için endişe yaratan bir sürecin başlaması olmuştur. Bu süreçten sonra Rusya ile Batılı ülkelerin ilişkileri kademeli olarak gerilmiş, ilk olarak 2006 yılında NATO Zirvesi'nin eski Doğu Bloğu ülkelerinden Letonya'nın başkenti Riga'da yapılması, NATO'nun eski Sovyet topraklarına yerleştiğinin bir göstergesi olmuş, bu durum Rusya'yı oldukça rahatsız etmiştir. 2007 yılında Münih Güvenlik Konferansı'nda Rusya Başkanı Putin bu rahatsızlığını, NATO'nun doğuya doğru genişlemesinin NATO'nun modernizasyonu ya da Avrupa güvenliğinin sağlanmasında anlam taşımadığını, bu sürecin Rusya-NATO ilişkilerini sarsan provokatif bir eylem olduğunu söyleyerek dile getirmiştir.¹⁶⁰

---

¹⁵⁸ ASA, 2014, s. 24.

¹⁵⁹ Giovanni Grevi, Burkard Schmitt, 'Long Term Vision', **European Union Institute for Security Studies**, 2006.

¹⁶⁰ Halit Mammadov, Rus Dış Politikasında Stratejik-Zihinsel Süreklilik ve Putin'in Dış Politika Doktrini, Ahmet Yesevi Üniversitesi, 2014, s. 30-31.

Yaşanan bu gelişmelerin yanı sıra, bu süreçte başlıca odak noktasını enerji güvenliği, dış politikada işbirliği, ekonomi ve ticarete dair sorunların oluşturduğu AB-ABD Zirvesi Viyana'da gerçekleştirilmiştir. Bunu takiben, 2007 yılında NATO Genel Sekreteri Jaap de Hoop Scheffer, NATO-AB Stratejik Ortaklığı'nı gerçekleştirip, etkin işbirliğinin gerçekleşmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Kosova'da işbirliğinin iyileştirilmesi, Afganistan'daki sorunların çözümüne uyumlu bir yaklaşım sergilenmesi, askeri dönüşümün taraflar arasında uyumlulaştırılması, gelecekte karşılaşılabilecek güvenlik sorunları hakkında kapsamlı bir diyalog kurulmasını ve iki örgütün genişleme süreçleri hakkında kapsamlı diyalogun sürdürülmesini içeren beş alana vurgu yapmıştır.¹⁶¹ ABD-AB ilişkileri açısından bu süreç, Irak Savaşı'ndan sonra AB'deki önemli aktörlerden olan Almanya ve Fransa ile ABD arasındaki transatlantik çatlağın kapanması dönemi olmuştur. İlk olarak Almanya'da 2005 yılında iktidara gelen Merkel hükümetinin pragmatist politikalarıyla, AB-NATO bağlamında uluslararası işbirliğini vurgulaması ve ABD'den bağımsız bir AB savunmasının oluşturulmasının Almanya için tercih edilecek bir seçenek olmadığını vurgulayan söylemleriyle, ABD için Almanya'nın AB içerisinde önemli bir partner konumunu almasıyla çözülmüştür. Bunu takiben Fransa'da 2007 yılında Nicholas Sarkozy'nin iktidara gelmesi ile Fransa-ABD ilişkileri yeni bir ivme kazanmış, Sarkozy açıkladığı Beyaz Kitap'ta NATO ile işbirliğinin artırılması gerekliliği üzerinde durmuş, AB kriz yönetiminin güçlenmesi ile NATO'nun güçlenmesinin eş zamanlı sürdürülmesi gerektiğini¹⁶² ve ABD'nin Fransa'ya ihtiyacı olduğunda yanında olacaklarını söylemiştir. Daha sonra ABD-Fransa ilişkileri, Sarkozy döneminde Fransa'nın NATO'nun askeri kanadına dönmesi ile gelişmesini sürdürmüştür.

Avrupa bütünleşmesi açısından bu süreç, 2005 yılında AB üye sayısının yirmi beşe ulaşmasının ardından 2007 yılında yeni bir genişlemeyle Bulgaristan ve Romanya Birlik'e katılmış, bu durum AB Anayasal Antlaşmasının onaylanmamasına rağmen yeni düzenlemelerin gerçekleştirilmesine duyulan ihtiyacı pekiştirmiştir. Bunu takiben, 2007 yılının Mart ayında Roma Antlaşması'nın imzalanmasının 50. yılı dolayısıyla Avrupa Parlamentosu, Konsey ve Komisyon ortak bir deklarasyon yayımlamıştır.

---

¹⁶¹ Lindley-French, s. 357.

¹⁶² Kocamaz, 2015, ss. 347-348.

Deklarasyonda, AB'nin küresel etkileri olan büyük zorluklarla karşı karşıya olduğuna, AB'nin terörle, organize suçla ve yasadışı göçle üye devletlerle birlikte savaşacağına, dünyadaki çatışmaların barışçıl çözümüne, insan haklarının desteklenmesine, kısaca dünyada özgürlüğü ve gelişmeyi teşvik etmede AB'nin lider rol oynama isteğine dikkat çekilmiştir. Bunun yanı sıra deklarasyonda 2009 yılında yapılması planlanan Avrupa Parlamentosu seçimlerinin yapılmasına kadar kurumsal değişikliklerin yapılması gerektiği, bunun için de AB'nin daha iyi işleyişini sağlamak için kurumsal yapıda yeterli değişikliklere izin verecek şekilde kısaltılmış bir Avrupa Antlaşmasına ihtiyaç duyulduğu dile getirilmiştir. Deklarasyonun ardından, AB Dönem Başkanı olan Almanya bu konuda bir rapor yayınlamış, rapor 22-23 Haziran 2007 tarihinde gerçekleştirilen Brüksel Zirvesi'nde değerlendirilmiş ve bunun neticesinde kurucu antlaşmanın değiştirilmesi hakkında yeni bir reform antlaşmasının imzalanması için Hükümetlerarası bir konferans düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Buna göre, yeni reform antlaşmasının AB Anayasal Antlaşmasındaki hukuki reformları elinden geldiğince koruması, öte yandan Avrupa için anayasa düşüncesinden uzaklaştırılması ilkesi benimsenmiştir.¹⁶³ Bu karar Aralık 2007 tarihinde Lizbon Antlaşması'nın imzalanmasıyla sonuçlandırılmıştır.

2.4. Lizbon Antlaşması'nda AGSP ve ASA ile İlgili Kuramsal Düzenlemeler

Lizbon Reform Antlaşması, 13 Aralık 2007 tarihinde imzalanmış, yürürlüğe girmesi üye devletlerin her birinin kendi anayasalarına uygun olarak onaylanmasını gerekliliği ve onay sürecinde yaşanan sorunlardan kaynaklı olarak yaklaşık iki yıl sonra, 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Onay sürecinde yaşanan sorunlardan ilki İrlanda'da 12 Haziran 2008 tarihinde yapılan antlaşmanın onaylanmasına dair referandumda çoğunluğun hayır oyu kullanması olmuştur. Antlaşmanın İrlanda'da onaylanmamasının hemen ardından, 19-20 Haziran 2008'de gerçekleşen Brüksel Zirvesi'nde İrlanda halkının kaygılarını dikkate alarak durumun incelenmesine karar verilmiştir. Ertesi yıl, 18-19 Haziran 2009 tarihindeki Brüksel Zirvesi'nde ise Komisyon'un her üye devletten gelecek üyelerden oluşmasına devam etmesi, sosyal

---

¹⁶³ Akçay ve Göçmen, s. 95.

politika alanına ve İrlanda'nın geleneksel tarafsızlık politikasına dair kaygıların giderilmesine yönelik yasal garantilerin verilmesinin ardından İrlanda'da tekrar referandum yapılmış ve referandumda evet oyunun çıkmasıyla sorun ortadan kalkmıştır. Antlaşmanın onay sürecinde yaşanan ikinci sorun ise ulusal anayasa mahkemelerine antlaşmanın anayasaya uygunluğu çerçevesinde Almanya ve Çekya'da yapılan itirazlar yer almıştır. İki ülkede de yapılan itirazlar değerlendirilmiş ve sonuç olarak ilgili ülkelerin anayasalarıyla uygunluk bağlamında herhangi bir soruna yol açmadığı saptanmıştır.¹⁶⁴ Bu sorunların ortadan kalkmasıyla birlikte 1958 yılında Roma Antlaşması'nın imzalanmasından beri dış politika alanında en radikal değişiklikleri içeren Lizbon Antlaşması yürürlüğe girmiştir.¹⁶⁵

Lizbon Antlaşması'nda bir yandan AB'nin sivil güç olma vizyonunu sürdürmeye yönelik maddelere yer verilirken, diğer taraftan Birlik'in operasyonel askeri kapasitenin geliştirilmesine yönelik maddeler yer almış, genel olarak antlaşmada sivil güç ve askeri güç olma hedefleri arasında denge sağlanmaya çalışılmıştır.¹⁶⁶ Birliğin dış eylemine dair sivil güç olma hedefine yönelik ilkeleri antlaşmanın 21. maddesinde özetlenmiş, buna göre demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve temel özgürlüklerin evrenselliği ve bölünmezliği, insanlık onuruna saygı, eşitlik ve dayanışma ilkeleri ile Birleşmiş Milletler ve uluslararası hukukun ilkelerine saygı Birliğin dış ilişkilerinde başlıca prensipler olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte, üçüncü ülke ve bahsedilen prensipleri paylaşan bölgesel veya küresel örgütlerle ilişkiler geliştirilmesi ve ortaklıklar kurulması, özellikle Birleşmiş Milletler çatısı altında sorunlara çok taraflı çözümleri teşvik etmek Birlik'in başlıca sivil güç olma hedeflerindedir. Bununla birlikte, BM Sözleşmesi'nin amaç ve ilkelerine uygun olarak barışı korumak, çatışmaları önlemek, uluslararası güvenliği güçlendirmek, doğal ya da insan kaynaklı felaketlerle karşı karşıya kalan insan topluluklarına, ülke ve bölgelere yardım etmek, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması ve yoksulluğun ortadan kalkmasını sağlamak için çalışmalar yürütmek ve iyi bir küresel yönetişime dayanan uluslararası bir sistemi teşvik etmek de amaçlar arasındadır.

---

¹⁶⁴ Akçay ve Göçmen, ss. 97-98.

¹⁶⁵ Fraser Cameron, **An Introduction to European Foreign Policy**, 2012, s. 43.

¹⁶⁶ Sinem Kocamaz, "Lizbon Antlaşması Çerçevesinde Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının Geleceği", **Ege Akademik Bakış**, 2010, s. 960.

Askeri kapasitenin artırılması ve işbirliğine yönelik olarak ise Avrupa Anayasası oluşturma çalışmalarında olduğu gibi, Madrid ve Londra'da gerçekleşen terör saldırılarına istinaden Lizbon Antlaşması'nda, Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma'nın 222. Maddesinde karşılıklı dayanışma hükmüne yer verilmiştir. Buna göre üye devletlerin veya bu devletlerden herhangi birinin terörist saldırısına maruz kalması durumunda üye devletler dayanışma ruhuyla birlikte terörizm tehdidini önlemek, demokratik kurumları ve sivil halkı terörist saldırıdan, doğal ya da insan kaynaklı felaketlerden korumak için tüm askeri kaynakları ve araçları harekete geçirme maddesi eklenmiştir. Bu maddeye ABA'nın 42.(7). maddesinde "belirli üye devletlerin güvenlik ve savunma politikasının özel karakterini etkilemez" hükmü eklenerek İrlanda, Avusturya, İsveç gibi geleneksel olarak tarafsız ülkelerin kaygıları giderilmeye çalışılmış, NATO'yu zayıflatmayacağından emin olmak isteyen ülkeler için ise "bu alandaki taahhütler ve işbirliği, NATO kapsamındaki taahhütlerle uyumlu olarak onların toplu savunmasının temeli ve uygulanması için bir forum olmaya devam edecektir." hükmü getirilmiştir.¹⁶⁷

Lizbon Antlaşması'nın imzalanmasına kadar AGSP'nin yapısı ve işleyişi AB Zirve deklarasyonları ile oluşturulmuş, AGSP ile ilgili hükümler kurucu antlaşmalarda yer almamıştır. Lizbon Antlaşmasıyla AGSP hükümleri hukuki bağlayıcılık kazanmış, AGSP'nin ismi Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) olarak değiştirilmiş, antlaşmanın 42. maddesinde ODGP'nin bir parçası olduğu ve Birliğe sivil ve askeri varlıklar üzerinde operasyonel kapasite sağlayacağı vurgulanmıştır. Bununla birlikte, Lizbon Antlaşması Maastricht Antlaşması ile süregelen sütunlu yapıyı ortadan kaldırmış, böylece Avrupa Toplulukları tüzel kişiliğe sahip olmasına rağmen Avrupa Birliği'nin belirsiz uluslararası statüsü ortadan kaldırılmış ve nihayetinde AB tüzel bir kişilik kazanmıştır.¹⁶⁸ Böylece AB kendi adına uluslararası antlaşmalar imzalayıp, BM gibi uluslararası örgütlere katılabilme hakkı elde etmesiyle uluslararası hukukun öznesi konumuna gelmiştir. Sütunlu yapı ortadan kalksa da OGSP'ye yönelik hükümlerin mevzuatın dışında özel bir yapıda sürdürülmesi geleneği devam ettirilmiştir. Bu çerçevede OGSP hükümleri Konsey'in siyasi otoritesi altında, Parlamento ve

¹⁶⁷ Fraser Cameron, 2012, ss. 103-104.

¹⁶⁸ Bindi, 2010, s. 41.

Komisyon'un siyasi yetkilerinin kısıtlı olduğu ve Konsey'in oyçokluğu yöntemiyle karar aldığı bir yapıda olmasıyla liberal hükümetlerarasıcılık yaklaşımının tipik bir göstergesi olma özelliğini korumuştur.¹⁶⁹

Lizbon Antlaşması'nın getirdiği bir diğer yenilik Anayasa Antlaşmasında oluşturulması planlanan ve devletlerin ulusal egemenlik kaygılarına sebep olan Avrupa Dışişleri Bakanlığı'nın oluşturulması yerine dış ilişkileri düzenleme, Birlik'i uluslararası platformda temsil edip, tek sesliliğin sağlanarak bu alanda Birliğe görünürlük kazandırılmasına yardımcı olma gibi görevler üstlenen AB Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi makamının oluşturulması olmuştur. Yüksek Temsilci'ye verilen görevler bununla sınırlı kalmamış, Yüksek Temsilci aynı zamanda Komisyon Yardımcılığı ve Dışişleri Konseyi Başkanlığı gibi görevler üstlenerek daha fazla tutarlılık ve koordinasyonun sağlanmasında aracı bir rol edinmiştir.¹⁷⁰ Bununla birlikte, Yüksek Temsilciye görevini getirirken yardımcı olması için Yüksek Temsilci'nin yetkisi altında çalışan, Konsey Genel Sekreterliği, Komisyon personeli ve ulusal diplomatik hizmetlerde çalışan görevli personelden oluşan, diplomatik birim olarak çalışacak Avrupa Dış İlişkiler Servisi kurulmuştur.¹⁷¹

Lizbon Antlaşması'nda Avrupa Dış İlişkiler Servisi'nin kurulmasının yanı sıra, 2004 yılında Ortak Eylem kararıyla kurulan Avrupa Savunma Ajansı'na dair hükümler antlaşmada yer almış böylece Ajans kurumsallaşmıştır. Avrupa Savunma Ajansı'na yönelik hükümler antlaşmanın 42. ve 45. maddelerinde yer almış, Ajans askeri kapasitenin artırılması ve operasyonel kapasitenin geliştirilmesini teşvik etme adına gereklilikleri tanımlama ve bu şartları yerine getirmek için gerekli tedbirleri teşvik edilmesine katkıda bulunmak için oluşturulmuştur. Aynı zamanda Ajans, savunma sektörünün endüstriyel ve teknolojik temelini güçlendirme, ve Avrupa kabiliyetleri ve silahlanma politikasını oluşturulmasına katkı sağlamak için, kapasite tanımını ve geliştirme sürecini denetleme görevini üstlenmiştir.

Lizbon Antlaşması'nda Avrupa güvenliği konusunda bir diğer gelişme 42. ve 46. maddelerde ve antlaşmaya ek 10 nolu protokol ile açıklanan Daimi Yapılandırılmış İşbirliği ile ilgili hükümlerin yer almasıyla askeri kabiliyetler açısından gereken yüksek

---

¹⁶⁹ Kocamaz, 2010, s. 960.

¹⁷⁰ Cameron, 2012, s. 44.

¹⁷¹ Bindi, s. 44.

kriterleri yerine getiren ve zorlu görevler üstlenmeye kararlı üye ülkelerin birbirleri ile sıkı bağlar oluşturup özellikle madde 43'te belirtilen terörle mücadele ilkesiyle geliştirilen Petersberg Görevleri hükümlerini etkilemeden kendi aralarında işbirliği gerçekleştirebilmelerinin sağlanmasıdır. Protokolde belirtildiği üzere Daimi Yapılandırılmış İşbirliği, üye devletlerin ASA'nın faaliyetlerine katılımı yoluyla savunma kapasitelerini ve kabiliyetlerini geliştirmek ve yoğun şekilde ilerlemenin sağlanması için silahlanma programlarına katılma, 2010 yılına kadar ulusal düzeyde ya da çok uluslu muharebe grupların bir bileşeni olarak BM tarafından ya da 43. maddede açıklanan görevleri yerine getirebilecek ve bu görevleri 120 güne kadar devam ettirebilecek seviyede olması koşuluyla tüm üye devletlerin katılımına açık olacaktır. Bununla birlikte protokolün 2. maddesinde daimi yapılandırılmış işbirliğine katılan devletler Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesinden itibaren, savunma teçhizatına yapılan yatırım harcamaların düzeyine ilişkin onaylanmış hedeflere ulaşma amacıyla işbirliği yapmayı, savunma araçlarını ve kabiliyetlerini güçlerinin mevcudiyetini, birlikte çalışabilirliğini, esnekliğini ve konuşlandırılabilirliğini geliştirmek için uyumlu hale getirmeyi, bunları NATO'nun bu konudaki girişimlerine zarar vermeden Kapasite Geliştirme Mekanizması çerçevesinde algılanan eksikliklerin giderilmesi için birlikte çalışacaklarını ve Avrupa Savunma Ajansı bünyesinde Avrupa ekipman programlarının geliştirilmesinde yer alacaklarını taahhüt etmektedirler. Bu taahhütleri yerine getiren ve Daimi Yapılandırılmış İşbirliği'ne katılmak isteyen devletler ABA'nın 46. maddesine göre bu niyetlerini Konsey'e ve AB Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi'ne bildirmeleri gerekmekte, ardından üç ay içinde Konsey Yüksek Temsilci'ye danıştıktan sonra işbirliğine katılan diğer üye devletlerin temsilcilerine nitelikli çoğunluk yöntemiyle oylamaya sunulmakta ve katılım sonuçlandırılmaktadır. Daimi Yapılandırılmış İşbirliği'ne katılan devletler işbirliğine yönelik kriterleri sağlayamadığı veya taahhütlerini yerine getirmediği takdirde Konsey, ilgili üye devletin katılımını askıya alan bir kararı kabul edebilmekte ya da işbirliğine katılan devletler kendi isteğiyle işbirliğinden ayrılma kararı alabilmektedir.

Lizbon Antlaşması'nda daimi yapılandırılmış işbirliği mekanizması gibi daha sonraki Avrupa güvenliği ve savunma politikalarını etkileyecek diğer bir yenilik AB'den ayrılmayı mümkün kılan bir düzenlemenin gerçekleştirilmesi olmuştur.

Antlaşmanın 50. maddesine göre her üye devlet kendi anayasa kurallarına uygun olarak AB'den çekilmesinin önü açılmış¹⁷², bu duruma 23 Haziran 2016'da yapılan Brexit Referandumu'yla Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılma kararı örnek olmuştur.

Lizbon Antlaşması'nın üye devletler tarafından onay süreci devam ederken Avrupa güvenliği ve savunması ile ilgili gelişmeler devam etmiştir. Bu süreçte, NATO'nun Afganistan'da sürdürdüğü ISAF (Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü) operasyonunun sivil boyutunu desteklemek, Afganistan hükümetine hukukun üstünlüğü ve insan haklarını desteklenmesine yardımcı olma adına faaliyet gösteren ve ülkenin yeniden yapılandırılmasında hizmet verecek polis güçlerinin reform çabalarını destekleme amacıyla EUPOL-Afganistan isimli misyonu, AB 2007 yılında hayata geçirmiştir.¹⁷³ EUPOL-Afganistan Misyonu, ABD'nin Afganistan Operasyonu'nu güvenlik politikaları açısından önem verdiği konulardan olduğunu belirtmesi ve müttefiki AB ülkelerinin desteğinin transatlantik güvenlik ilişkilerinin sürekliliği açısından bir gereklilik olmasından kaynaklı olarak gerçekleştirilmiştir.¹⁷⁴ Afganistan operasyonları transatlantik ilişkiler açısından genel olarak AB üye devletlerinin gönderilecek asker sayısı konusunda gönülsüz hareket etmeleri, kapasite eksiklikleri, ABD'nin beklentilerinin altında asker göndermesi ve bu sebeple ABD'nin operasyona yolladığı asker sayısını artırma gerekliliği dolayısıyla operasyonun 'Amerikanlaşması' gibi nedenler neticesinde AB'nin kapsamlı bir operasyonda eşit biçimde yük ve sorumluluk paylaşması konusunda ABD'yi hayal kırıklığına uğratan bir operasyon olmuştur.

EUPOL-Afganistan Operasyonu'nun başlatılmasının ardından AB, 2008 yılında Gine-Bissau, Somali, Kosova, Çad ve Gürcistan olmak üzere beş yeni operasyon daha üstlenmiştir. Bu operasyonlardan ilki Çad'da üstlenilen EUFOR Operasyonu'dur. Operasyon, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 2007 yılında aldığı kararla üstlenilmesi kararlaştırılmış, ancak Çad'a konuşlandırılması planlanan askeri teçhizat konusundaki sıkıntılar sebebiyle operasyon altı ay gecikerek 2008 yılında başlatılabilmektedir. Darfur'da yaşanan insani krizin yol açtığı sorunların önlenmesi,

---

¹⁷² Akçay ve Göçmen, s. 101.

¹⁷³ Avrupa Dış İlişkiler Servisi, 'CSDP Missions and Operations', <http://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eupol-afg/node/2/index.html>, (30.03.2018).

¹⁷⁴ Kocamaz, 2010, s. 972.

yaşanan mülteci krizini kalıcı olarak çözme konusunda istenilen performans gösterilemese de BM bünyesinde görev yapan personelin güvenliğinin ve konuşlanmasının sağlanabilmesi bağlamında performans göstermiştir.¹⁷⁵ Bir diğer operasyon olan, Şubat 2008’de Gine-Bissau’daki güvenlik sektörü reformuna AB tarafından tavsiye ve yardım edilmesi amacıyla, Gine-Bissau yetkilileri ile ortaklaşa gerçekleştirilmiştir.¹⁷⁶ EU SSR-Gine-Bissau, 2005 yılında gerçekleştirilen EU SEC-Kongo Operasyonu’ndan sonra AB tarafından gerçekleştirilen ikinci güvenlik sektörü misyonu olmuştur.

2008 yılında gerçekleştirilen AB’nin bir diğer girişimi, Somali’de temel güvenlik sağlamaya yardımcı olmak, böylece korsanlığı ve diğer yasadışı faaliyetleri engellemek için 2008-2013 yılları arasında 215,4 milyon Avroluk bir bütçeye sahip, iyi yönetim, eğitim, gıda güvenliğini sağlama, çatışmaları önleme adına Özel Destek Programı başlatmıştır. Bununla birlikte Afrika Birliği’nin üstlendiği BM tarafından desteklenen AMISOM Barışı Koruma Operasyonu’na destek olmak ve kökeni karadaki karışıklıklar sebebiyle gerçekleştiği kabul edilen Somali suları çevresinde gerçekleşen korsanlığın önlenmesine yönelik EUTM adlı ilk askeri eğitim misyonunu başlatmıştır.¹⁷⁷ Ardından AB Somali’ye uygulanan kapsamlı yaklaşım çerçevesinde, 2010 yılında Somali açıklarındaki dünya deniz ticaretinin yaklaşık yüzde yirmisinin gerçekleştiği Aden Körfezi çıkışında gerçekleştirilen korsanlığın önlenmesine yönelik EU NAVFOR-Atalanta isimli ilk deniz operasyonu gerçekleştirilmesiyle devam ettirilmiştir. Somali’de yaşanan bu gelişmeler dönemin önemli uluslararası sorunlarından biri olmuş, başta ABD ve diğer NATO üye ülkeleri tarafından da çeşitli operasyonlarla desteklenmiştir.

Yaşanan bu gelişmelerin yanı sıra, Lizbon Antlaşması’nın onay sürecinde geçen yıllar Birlik’in komşusu olan Rusya ile ilişkilerinde çeşitli sıkıntıların artarak devam ettiği bir süreç olmuştur. Gerilen Rusya-Ukrayna ilişkisinin AB’yi enerji güvenliği açısından zora sokmasını ve güvenlik kaygılarını takiben, Rusya Başkanı Putin’in 2007

---

¹⁷⁵ Kocamaz, 2010, s. 973.

¹⁷⁶Avrupa Dış İlişkiler Servisi, ‘CSDP Missions and Operations’, http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eu-ssr-guinea-bissau/index_en.htm, (31.03.2018).

¹⁷⁷ Kseniya Oksamytna, “The European Union Training Mission in Somalia: Lessons Learnt for EU Security Sector Reform”, **Instituto Affari Internazionali Working Papers**, s. 4.

Münih Güvenlik Konferansı'ndaki AB'nin ve NATO'nun doğuya doğru genişlemesinden rahatsız olduğunu belirten sert söylemi ve 2008 NATO Bükreş Zirvesi'nde ileride bir gün Gürcistan ve Ukrayna'nın müttefik olacağını söylenmesi üzerine 2008 yılında Rusya tarafından onaylanan Yeni Dış Politika Konsepti'nde Gürcistan ve Ukrayna'nın NATO üyeliğinin Rusya tarafından 'kırmızı çizgi' olarak belirlenmesiyle devam etmiş¹⁷⁸ ve son olarak Gürcistan'a Rusya'nın askeri müdahalede bulunması AB-Rusya ilişkilerini zora sokmuştur. AB, özellikle dönem başkanı Fransa, Rusya-Gürcistan Savaşı'nın bitirilmesinde arabulucu bir rol üstlenmiş, savaş sonrası Gürcistan'da yeniden istikrar ve normalleşmeyi tesis etmek amacıyla EUMM-Gürcistan isimli sivil izleme misyonu başlatılmıştır. Operasyonun ana görevi, Rusya tarafından tek taraflı bağımsızlığı ilan edilen Abhazya ve Güney Osetya bölgeleri ile Gürcistan sınırları arasında yaşayan yerel topluluklar için güvenli ve normal bir hayatın sürdürülmesi için devriye görevi de dahil olmak üzere çatışmaların yaşanmasını engellemektir.¹⁷⁹ Bu süreçte, AB'nin enerji bağımlılığı sebebiyle Rusya'ya yeterince sert yaptırımlar uygulamamış olması ABD tarafından eleştirilmesine neden olmuştur.¹⁸⁰

Rusya ile AB arasındaki ilişkiyi gerginleştiren diğer bir konu, Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlığı öncesinde aynı yıl gerçekleşen Kosova'nın bağımsızlığının ilan edilmesi olmuştur. Literatürde bu konu arasında sıklıkla analogi oluşturulmuş, Rusya Kosova'nın bağımsızlığını tanımayarak tepki göstermiş, Rusya Kosova'nın tanınmasının bir hata olacağını ve dünyadaki diğer benzer bölgeler için bir örnek teşkil edeceğini sürekli olarak savunarak bu benzerliğe zemin hazırlamıştır.¹⁸¹ Kosova'nın bağımsızlığını dönemin 27 AB ülkesinden 22'si tanımış, üye devletler arasında bu konuda görüş ayrılıkları yaşanmıştır.

Rusya ile Batılı ülkeler arasında gerilen ilişkileri daha da tırmandırmama adına ABD'de bu dönemde iktidara gelen Obama hükümeti, kendinden önceki Bush yönetimi tarafından Polonya ve Çekya'ya konuşlandırılması planlanan füze savunma sistemini

---

¹⁷⁸ Serdar Keskin, "Nato-Rusya İlişkileri", Giresun Üniversitesi, **Karadeniz Stratejik Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları**, 2009, s. 31.

¹⁷⁹ EU Monitoring Mission, https://eumm.eu/en/about_eumm/mandate, (04.04.2018)

¹⁸⁰ Uğur Burç Yıldız, s. 367.

¹⁸¹ Christian Axboe Nielsen, "The Kosovo Precedent and the Rhetorical Deployment of Former Yugoslav Analogies in the Cases of Abkhazia and South Ossetia", **Southeast European and Black Sea Studies**, , 2009, s. 174.

iptal etmiş, bu durum Rusya baskısı sebebiyle ABD'nin Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerine desteği çekebileceği algısı uyandırmıştır.¹⁸² Obama yönetimi, AB üyeleri tarafından Bush yönetiminden sonra çok taraflılığın yeniden sağlanabileceği ve uluslararası hukukun üstünlüğünün yeniden yükselişe geçeceği bir dönem olarak görülse de, transatlantik ilişkiler açısından ABD'nin uyguladığı pragmatist-realist politikalar nedeniyle ilgi odağının AB'den ziyade Uzakdoğu Asya ülkelerine yoğunlaştığı bir dönem olmuştur. Bu dönem ayrıca, dünya genelinde finansal krizin baş gösterdiği bir dönem olması ve AB'nin Kosova'nın bağımsızlığı, Gürcistan, İran'ı silahsızlandırma çabaları, Sudan ve Çad'da yaşanan insani krizler gibi konularında beklenen dış politika performansını gösterememesi dolayısıyla NATO bağlamında yük paylaşımı ve sorumluluk tartışmalarının yeniden tırmanışa geçtiği bir dönem olmuştur.¹⁸³

AB'nin bu dönemde gerçekleştirdiği operasyonlarda ve dış politika konularında kendinden beklenenleri gerçekleştirememesi, kapasite ve beklentiler arasındaki boşluğun artması, dünya siyasetinde yaşanan yeni güvenlik sorunları gibi nedenler, 2008 yılının sonunda ODGP Yüksek Temsilcisi Javier Solana'nın 'Değişen Dünyada Güvenliği Sağlamak' isimli bir rapor yayımlayarak mevcut Avrupa Güvenlik Stratejisi'nin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmesine yönelik gerekliliklere ve AB'nin kararlılığına dikkat çekmesine yol açmıştır. Raporda AGS'de belirtilen AB'ye yönelik tehditlere enerji güvenliği, iklim değişikliği ve siber güvenlik gibi konular eklenmiş, AB'nin tehditlere engel olabilmesi için daha etkin olması gerektiği, tehditlerin çatışmaya dönüşmeden önlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra raporda, muharebe grupları ve sivil muharebe gruplarının AB'nin hızlı reaksiyon gösterme potansiyelini arttırdığına, geçmiş deneyimler ışığında AB'nin kapasitesini ve savunma sanayisini güçlendirmesine ve AR-GE'ye yönelik yatırımların arttırılmasına dikkat çekilmiştir.¹⁸⁴

Yayınlanan Avrupa Güvenlik Stratejisi uygulama raporunun ardından, Avrupa güvenlik ve savunma politikalarını etkileyen bir diğer gelişme 2009 yılının nisan ayında Strazburg'taki NATO zirvesinde sunulan yeni güvenlik stratejisinde yapılması

---

¹⁸² Uğur Burç Yıldız, s. 351.

¹⁸³ Uğur Burç Yıldız, ss. 351-353.

¹⁸⁴ Tangör, s. 119.

planlanan operasyonların sivil odaklı olarak kapsamlı bir yaklaşım sergilenerek şeffaflaştırılması kararlaştırılmıştır. Bir yıl sonra toplanacak olan NATO Lizbon Zirvesi'yle hayata geçirilecek yeni NATO strateji konseptiyle diğer örgütlere, sivil toplum kuruluşlarına, en çok da AB'ye daha fazla sorumluluk düşmesi beklenmektedir.¹⁸⁵ Belirlenen bu stratejinin üzerine AB üzerine düşen sorumluluğu gerçekleştirebilmesi adına kendi bünyesinde benzer bir şekilde 2009 yılında AB operasyonlarını güçlendirme ve operasyonların başarısını arttırma amacıyla askeri ve sivil araçları bir araya getirme gerekliliğine yönelik 'Kriz Yönetimine Kapsamlı Yaklaşım'ı Konsey tarafından onaylamıştır. Kapsamlı Yaklaşım'ın belirlenmesi, ASA'nın üstlendiği araştırma alanında sivil ve askeri kabiliyet gelişimi arasındaki uyumun sağlanmasına yönelik ihtiyacı belirginleştirmiştir.¹⁸⁶ Bunun neticesinde savunma bakanları düzeyinde toplanan ASA Yönetim Kurulu 17 Kasım 2009'da, Avrupa Savunma Ajansı, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Uzay Ajansı arasında sivil güvenlik, uzay ve savunma ile ilgili araştırma programlarının tamamlayıcılığını ve sinerjisini en üst düzeye çıkarmayı ve bunun sağlanmasında Ajans'ı aracı kurum olarak görevlendirmeyi amaçlayan 'Güvenlik ve Savunma Araştırmaları için Avrupa Çerçeve İşbirliği'ni başlatmıştır.¹⁸⁷ Avrupa Çerçeve İşbirliği'nin yanında bu dönemde AB bağlamında ele alınan bir diğer gelişme, Savunma ve Güvenlik Satın Alma Direktifi'nin Avrupa Parlamentosu ve Konsey tarafından belirlenmesi olmuş, bu direktif ile birlikte topluluk tedarik kuralları, ASA'nın 2005 yılında benzer konularda yayınladığı kurallara göre hukuki bağlayıcılık kazanmıştır.¹⁸⁸ Bu gelişmeler ve Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle kurumsallaşan Avrupa Savunma Ajansı'na 2009 yılından itibaren askeri kabiliyet gelişimini tartışmak için öncü, başlıca forum olma özelliği kazandırmıştır.

Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesinden sonraki 2009-2014 yıllarını kapsayan dönem, askeri kapasite geliştirme çalışmaları açısından birbirine zıt, iki farklı stratejinin yürütüldüğü bir dönem olmuştur. Bunlardan ilki, ASA bağlamında sürdürülmeye çalışılan AB seviyesinde kapasite geliştirilmesi ve bu kapsamda üye

---

¹⁸⁵ Uğur Burç Yıldız, s. 356.

¹⁸⁶ Karampekios ve Oikonomou, s. 32.

¹⁸⁷ ASA Factsheet, European Framework Cooperation for Security and Defence Research.

¹⁸⁸ Karampekios ve Oikonomou, s. 181.

devletler arasında çeşitli projelerin hayata geçirilmesi iken, diğer strateji üye ülkelerin yaşanan finansal krizin etkisiyle savunma bütçelerinin azaltılması neticesinde AB dışında ikili ya da çok uluslu işbirliği çalışmaları gerçekleştirme arayışlarıdır.

Bahsi geçen ilk strateji çerçevesinde ASA bu dönemde faaliyetlerine helikopter kapasitesindeki eksikliklerin giderilmesine yönelik Helikopter Eğitim Programı'nın onaylanması, ticari uydu iletişim servislerinin emirlerini koordine etmek için Tedarik Hücresinin kurulmasıyla daha sonra AB SatCom Pazarı (*EU Satellite Communications Market*) olarak bilinen uygulamanın temellerini atma, OGSP'yi destekleme adına hayata geçirilen Denizde Gözetim (*Maritime Surveillance*) isimli program ihtiyaçlarının belirlenmesi ve İnsansız Uçak Sistemleri'nin geliştirilmesi için konferanslar düzenleyerek devam etmiştir.¹⁸⁹ Özetle, ASA'nın bu dönemdeki faaliyetlerinin temel odak noktasını 2010 yılından itibaren Kapasite Geliştirme Programı'nın güncellenerek geliştirilmesi olmuştur. Kapasite Geliştirme Programı'na göre ASA'nın öncelikleri kısa, orta ve uzun dönem olmak üzere üç aşamada belirlenmiş, 2010-2015 yıllarını kapsayan kısa dönemde 2010 Temel Hedeflerinden türeyen ilerleme katalogları ve OGSP operasyonlarından edinilen dersler etrafında şekillendirilmiştir. 2016-2024 yıllarını kapsayan dönem ise devam eden ve planlanan projelerin gerçekleştirilebilmesi için gerekli kabiliyet gereksinimlerinin karşılanmasına odaklanırken, 2025 sonrasına odaklanan uzun dönem ise 'Uzun Vadeli Vizyon' ve ASA'nın gelecek trendleri analizleri dikkate alınarak oluşturulması planlanmıştır.¹⁹⁰

ASA'nın Lizbon Antlaşmasıyla kurumsallaşmış etkinliğinin artmasına karşın, üye devletler arasında uzun süredir var olan Avrupacılık ve Atlantikçilik yaklaşımı ikilemi çerçevesinde görüş ayrılıklarının yaşanması ve bu dönemde yaşanan finansal krizin etkisi gibi nedenlerle hükümetlerarası organizasyon yapısında sürdürülen ASA'nın bütçesi konusunda anlaşmazlık açığa çıkmıştır. 2010 yılında ASA'nın üç yıllık planlama çerçevesinde yüzde 3.8 arttırılması planlanan Ajansın bütçesi Birleşik Krallık'ın vetosu nedeniyle gerçekleştirilememiştir. Bu dönemde ayrıca üye devletlerin yaşanan krizin etkisiyle özellikle savunma konusunda plansız bütçe kısıtlamasına

---

¹⁸⁹ ASA, 2014, s. 28-29.

¹⁹⁰ Karampekios ve Oikonomou, s. 74-75.

gitmesi¹⁹¹ önemli bir gerileme nedeni olmuştur. AB ülkelerinde başlıca tehdit unsurları olarak algılanan terörizm, siber güvenlik, göç, organize suçların önlenmesinde askeri harcamalardan ziyade hükümet harcamalarını önemli gören kamuoyu algısı neticesinde görülen askeri harcamalara ve Avrupa bütünleşmesine olan isteksizlik de diğer bir nedendir. Bununla birlikte, 2014 Ukrayna Krizi'ne kadar kamuoyu tarafından göreceli olumlu algılanan AB'nin güvenlik ortamı gibi unsurlar, ASA bünyesinde gerçekleştirilmeye çalışılan Avrupa askeri kapasite gelişimine doğrudan olumsuz etkileri bulunan gelişmelerdendir.¹⁹² Tüm bunların sonucunda bu dönemde AB üye ülkeleri ikinci bir strateji olarak AB genelinde bütünleşme ve işbirliğinden ziyade AB dışında ikili, üçlü ya da çok uluslu işbirliği çalışmaları gerçekleştirme stratejisi izlemişlerdir. Bu çalışmalardan başlıcaları, 2010 Kasım ayında Birleşik Krallık ile Fransa arasında imzalanan literatüre Lancaster House Antlaşması olarak geçen Savunma İşbirliği Antlaşması, bir diğeri Fransa, Almanya ve Polonya'nın katılımıyla oluşan kriz bölgelerinde üç ülke arasındaki işbirliğini çalışmalarını teşvik etme amacıyla bir araya gelen Weimar Üçgeni görüşmeleri ile savunma alanında ortak fon havuzlama ve paylaşma (*Pooling and Sharing, P&S*) çalışmalarını başlatma amacıyla İsveç ve Almanya öncülüğünde gerçekleştirilen Gent Girişimi'dir.¹⁹³

Bu işbirliği çalışmalarından 2010 yılında oluşturulan Gent Girişimi ulusal operasyonel kabiliyetler alanında işbirliği geliştirme ile sürdürülebilirliği ve birlikte çalışabilirliğini artırma amacıyla dönemin savunma politikalarını en çok etkileyen krizin etkilerini azaltıp işbirliği aracılığıyla maliyet verimliliğinin sağlanması hedeflenerek oluşturulmuştur.¹⁹⁴ ASA'nın ilerleyen yıllardaki eylem ve projelerine rehberlik edecek bir proje olma özelliği göstermiştir.¹⁹⁵ Gent Girişimi'yle havuzlama ve paylaşımaya yönelik PESCO'ya benzer bir yapı oluşturup oluşturamayacağı dönemin

---

¹⁹¹ ASA 2012 Savunma verilerine göre, 2006'dan 2011'e kadar olan dönemde, 21 milyar Avro veya yaklaşık% 10 oranında düşmüş ve 2011 ile 2012 yılları arasında neredeyse% 3 oranında azalmıştır. (ASA: Defence Data 2012).

¹⁹² Karampekios ve Oikonomou, s. 79.

¹⁹³ Karampekios ve Oikonomou, s. 79.

¹⁹⁴ Maxime H. A. Larivé, **Debating European Security and Defense Policy: Understanding the Complexity**, Routledge, 2014.

¹⁹⁵ ASA, 2014, s. 29.

literatüründe¹⁹⁶ tartışılmaya başlanması açısından da önem arz etmektedir. Dönemin bir diğer ikili işbirliği girişiminden olan 2010 yılında Fransa ve Birleşik Krallık arasında imzalanan Lancaster House İşbirliği Antlaşması yine aynı şekilde iki ülke arasında 1998 yılında imzalanan St. Malo Antlaşması gibi Avrupa güvenlik ve savunma politikalarının gelişimine ivme kazandıran, AB askeri kapasite çalışmalarını canlandırma işlevi sağlamasından ziyade iki ülkenin işbirliği yaparak güçlerini arttırıp küresel bir güç olma isteğini göstermektedir. Antlaşma aynı zamanda OGSP'nin en büyük destekçilerinden Fransa'nın bu dönemde AB politikalarına azalan ilgisini göstermesi açısından da önem arz etmektedir.¹⁹⁷

Yaşanan bu gelişmelerin ardından, bu dönemde AB'ye komşu bir coğrafya olan Arap ülkelerinde görülen Arap Baharı'nın ardından gerçekleştirilen Libya Müdahalesi, transatlantik güvenlik ilişkileri açısından önemli sonuçları olan bir operasyon olmuştur. Afganistan ve Irak Savaşı'yla bütçesinde 500 milyar dolar açığa sebep olmuş ve prestijine zarar vermiş bu iki savaşın ardından ABD yeni bir müdahaleyi yük olarak görmüş, bunun neticesinde arka planda liderlik yapma stratejisi yürüterek sorumluluğun AB tarafından üstlenilmesini beklemiştir. Fakat AB ülkeleri bu müdahalede bir bütün olarak hareket etmemiş, Almanya BM'de Libya müdahalesi için yapılan oylamada çekimser kalmış ve müdahaleye katılmamış, İtalya ve Malta Libya hükümeti ile yaptıkları ticari antlaşmalar nedeniyle operasyona katılmak istememiş, Estonya ve Polonya da ortak müdahaleye dahil olmak istememiş olması neticesinde AB bağlamında ortak politika gerçekleştirilememiştir.¹⁹⁸ Müdahale ilk olarak ABD, Fransa ve Birleşik Krallık öncülüğünde başlatılmış, daha sonra ABD Başkanı Obama'nın sorumluluğu müttefiklerine devrettiklerini açıklaması üzerine NATO operasyonun askeri boyutunu ve AB'nin ise operasyonun sivil boyutunu ele alarak iki organizasyon arasında görev paylaşımı gerçekleştirilmesiyle müdahalenin yürütme şekli değişmiştir. Libya Müdahalesi'nde AB ile benzer bir şekilde, büyük çoğunluğunu Avrupalı devletlerin oluşturduğu NATO üye ülkeleri arasında fikir ayrılıkları yaşanması sonucunda operasyona 28 üyeden ancak 14'ü katılmış, operasyon 'a la carte' model olarak

---

¹⁹⁶ Sven Biscop & Jo Coelmont, "Pooling & Sharing: From Slow March to Quick March?", **Egmont Policy Brief**, s.3, 2011.

¹⁹⁷ Karampekios ve Oikonomou, s. 79.

¹⁹⁸ Uğur Burç Yıldız, s. 357.

sürdürülmüştür.¹⁹⁹ Operasyonun yürütülmesinde bir diğer sorun AB üyelerinin katılımın az olmasının yanı sıra, AB operasyonel askeri kapasitesinin ABD'nin beklentisinin çok altında gerçekleşmesi olmuştur. Bununla birlikte, stratejik kapasite eksiklikleri açısından havadan yakıt alma ikmal tankerlerinin yaklaşık yüzde 80'inin ABD'ye ait olması ve operasyonda kullanılan 42 hava ikmal tankerinin 10 farklı tipte yer alması operasyona katılan devletler açısından ekipman uyumu açısından sorun yaratmıştır. Libya Müdahalesi'nden alınan dersle, ekipman geliştirilmesi ve birlikte çalışabilirliği açısından ASA 11 adet Havuzlama ve Paylaşım girişiminden biri olarak Havadan Havaya İkmal (*Air to Air Refuelling- AAR*) programı oluşturulması için çalışarak bu eksikliklerin giderilmesi için 2020 yılına kadar yapılacakları belirlemiştir. Yaşanan bu gelişmelerin sonucunda havadan havaya ikmal programı, Aralık 2013 tarihinde Avrupa Konseyi'nde onaylanan dört kapasite geliştirme programından biri olmuştur.²⁰⁰

Bu gelişmelerin ardından ASA, 2011-2013 arası dönemde çalışmalarına devam etmiştir. İlk olarak Haziran 2011 tarihinde Avrupa Savunma Ekipmanları Piyasası'nın talep boyutunu pekiştirme ve yenilikçi yollar sağlama amacıyla Etkili Tedarik Yöntemleri hakkında yeni bir girişim başlatmıştır.²⁰¹ Bu girişim üye devletlerin operasyonel gereklilikleri uyumlaştırmanın teşvik edilmesi ve uyumlu etkili tedarik yöntemlerinin benimsenmesinin sağlanması amacıyla Lizbon Antlaşması'nda belirtilen Ajans'ın görevlerinden 'operasyonel ihtiyaçların uyumlaştırılmasını ve etkili, uyumlu satın alma yöntemlerinin benimsenmesini teşvik edilmesinin sağlanması' çerçevesinde ele alınmıştır.²⁰² Ardından 2012 yılında İsviçre ile ASA projelerine ve programlarına katılımın sağlanması için işbirliği anlaşması imzalanmıştır. İşbirliği alanında ASA'nın aynı yıl imzaladığı bir diğer antlaşma Ortak Silahlanma İşbirliği Örgütü (OCCAR) ile iki önemli kurum arasında daha yakın bir ilişki kurulmasını sağlayan bir İdari Düzenlemedir. Bu düzenleme ile ASA ve OCCAR'ın faaliyetlerinin tutarlı, tamamlayıcı ve etkili olması ile işbirliği yoluyla verimliliğin sağlanması amaçlanmıştır.²⁰³ Bunun

---

¹⁹⁹ Uğur Burç Yıldız, s. 358.

²⁰⁰ Karampekios ve Oikonomou, s. 76.

²⁰¹ ASA, 2014, s. 30.

²⁰² Karampekios ve Oikonomou, s. 130.

²⁰³ ASA, Latest News: EDA & OCCAR Build Links, Seeking Efficiencies Through Cooperation, 27 Temmuz 2012, <https://www.eda.europa.eu/info-hub/press-centre/latest-news/2012/07/27/eda-occar-build-links-seeking-efficiencies-through-cooperation>, (30.11.2018).

yanı sıra, ASA 2012 yılında altı üye ülkeden taktik hava taşımacılığı varlıklarını bir araya getiren Avrupa Hava Taşımacılığı Eğitim Etkinliği'ni düzenlemiş, savunma sanayi unsurları arasında Avrupa Uydu İletişim Tedarik Hücresi'nin yapılandırılması amacıyla ilk çerçeve sözleşmesini gerçekleştirmiş, ayrıca on iki üye devletin Savunma Bakanları, on yıllık bir süre için 'Helikopter Egzersiz Programı' düzenlemesinin imzalanmasına aracılık etmiştir.²⁰⁴

ASA, bu gelişmelerin ardından 2013 yılında sıklıkla Konsey'in kararlarında yer almaya başlamıştır. İlk olarak Avrupa Konseyi Başkanı Herman Van Rompuy, Avrupa Savunma Ajansı'nın uzun süreli Havuz Oluşturma ve Paylaşım çözümlerine adanmış yıllık konferansında, savunma giderlerini ve yüklerini paylaşma fikrinden yola çıkarak savunma alanında işbirliği yapmanın harcamaların azaltılması anlamına gelmediğini aksine en çağdaş düzeye ulaşmak için AB'nin gelecekte üstleneceği rolü yerine getirmenin bir yolu olduğunu ifade etmiştir.²⁰⁵ Ardından yıl sonunda bir araya gelen AB Zirvesi'nde Konsey, genel olarak önceki yıl yaşanan küresel kriz sonrası Avro bölgesinde istikrarı sağlamaya odaklanmasının ardından, bu zirvede tema olarak Birlik'in bütünleşmesi açısından önemli olan işbirliği çalışmaları için savunma alanında öncelikli eylemlerin ve yol haritasının belirlenmesine odaklanmıştır. Bu bağlamda Avrupa Konseyi belirlediği öncelikli üç alanı OGSP'nin etkililiğini, görünürlüğünü ve etkisini arttırmak, savunma kapasitelerin gelişimini sağlamak ve Avrupa'nın savunma sanayisini güçlendirmek olarak belirlemiştir.²⁰⁶ Bu amaçların sağlanması açısından zirve kararında ASA'nın artan rolüne vurgu yapılmıştır. Bunun yanı sıra zirvede, Yüksek Temsilci'nin önerisi üzerine Komisyon ve Avrupa Savunma Ajansı işbirliği ile birlikte 2014 yılında bir AB Siber Savunma Politikası Çerçevesi'nin hazırlanmasını, denizcilik sorunlarının giderilmesini yönelik Haziran 2014'e kadar bir AB Deniz Güvenliği Stratejisi oluşturulmasını, yasadışı göç, organize suç ve terörizm gibi sorunların çözümünde OGSP ile güvenlik ve adalet aktörleri arasındaki sinerjinin artırılması, sınır yönetimini iyileştirmelerine yardımcı olmak için üçüncü devletler ve bölgeler için OGSP desteğinin geliştirilmesinde ilerleme sağlanmasını ve enerji güvenliği konusunda zorluklarının üstesinden gelmek için işbirliğinin

---

²⁰⁴ ASA, 2014, s. 32.

²⁰⁵ ASA, 2014, s. 33.

²⁰⁶ European Council, 19/20 December 2013, Conclusions.

güçlendirilmesinin sağlanması hedefleri belirlenmiştir. Bu hedeflere ulaşabilmek için yeni stratejilerin belirlenme ihtiyacı çerçevesinde Avrupa Konseyi, Komisyon ile yakın işbirliği içinde Yüksek Temsilci'yi, küresel güvenlik ortamındaki değişikliklerin etkisinin değerlendirmesi ve AB için ortaya çıkan zorluklar ve fırsatlar hakkında 2015 yılında Konseye rapor hazırlaması çağrısında bulunmuştur. Bu çerçevede 2016 yılında hazırlanacak olan AB'nin Küresel Güvenlik Stratejisi Belgesi'nin oluşturulmasında önemli bir adım olmasına yol açmıştır.

Gerçekleştirilen bu çalışmaların yanında, yaşanan ekonomik krizin gölgesinde 2011-2014 yılları arasında Irak, Somali, Nijer, Libya ve Mali'de olmak üzere beş adet OGSP misyonu gerçekleştirilmiştir. Bu operasyonlardan Irak'ta gerçekleştirilen EUJUST-LEX Irak Operasyonu hukukun üstünlüğünü güçlendirmek ve teşvik etmek amacıyla ele alınan ilk entegre hukukun üstünlüğü misyonu, Somali'de gerçekleştirilen EUCAP Somali Operasyonu ülkedeki deniz güvenliğini artırma amacıyla ele alınan sivil misyon, EUCAP Sahel kod adlı Nijer'de gerçekleştirilen operasyon Nijer hükümetinin isteği üzerine ülkedeki istikrarsızlığın ve terörizm, organize suç, yasadışı göç ve enerji güvenliği gibi tehditlerinin önlenmesi için ele alınan sivil misyon, EUBAM Libya Operasyonu ülke sınırlarının güvenliğini sağlanması için gerçekleştirilen sivil misyon ve EUTM Mali Operasyonu ülkede yaşanan iç karışıklıkların önlenmesi amacıyla ülkenin silahlı kuvvetleri ve güvenlik güçlerinin gelişimi için koordineli yardım ve uzmanlık desteği sağlanan eğitim misyonudur.

Bu dönemde AB'nin güvenlik ve savunma politikalarını ilgilendiren bir diğer konu Rusya'nın artan saldırgan tutumudur. Gürcistan krizinden sonra Batılı devletler ile Rusya arasındaki ilişkiler Obama hükümetinin pragmatist politikaları sonucu yürütülen çalışmalarıyla yumuşama gösterse de, 2010 yılında Rusya'nın yayımladığı askeri doktrinin BDT alanında insani müdahale kavramı ile bölgesel ve uluslararası güvenliği sağlama, Kolektif Güvenlik Örgütü bağlamında Yakın Çevre'de ortak savunma politikası güçlendirilmesi konularını içermesi²⁰⁷, ardından 2012 NATO Chicago Zirvesi'nde Avrupa için entegre füze savunma sistemi kurma çalışmaları ve nihayetinde Rusya'nın 2013 tarihli dış politika konseptinde Avrasyacılık politikasıyla BDT ülkeleriyle işbirliği ve entegrasyon konularına odaklanan, Kolektif Güvenlik Anlaşması

---

²⁰⁷ Mammadov, s. 41.

Örgütü ve Avrasya Ekonomik Topluluğu bağlamında entegrasyon sürecini destekleme ile etnik Rusların ve Rusça konuşanların haklarını korumayı dış politikasının merkezi haline getirme kararı Ukrayna Krizi'nin başlamasına zemin hazırlamıştır.²⁰⁸ Ukrayna Krizi'nin başlamasına zemin hazırlayan bir diğer gelişme, 2013 yılının son aylarında Ukrayna'nın AB ile Derin ve Kapsamlı Serbest Ticaret Anlaşması'nı imzalamanın eşliğine geldiği sırada, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Ukrayna'ya 15 milyar dolar yardımda bulunma ve Rus doğal gazı fiyatlarında üçte bir oranında bir düşüşü öngören teklifi sonucu Yanukoviç hükümetinin AB ile antlaşmadan geri adım atmasıdır. Sözü edilen gelişmeler, Kiev'deki Maidan Meydanı'nda popüler protestoları tetiklemiş ve protestolar neticesinde Yanukoviç hükümetinin Şubat 2014'te yönetimi kaybetmesiyle sonuçlanmıştır. Bu gelişmeyi 2014 yılının mart ayında Rusya'nın Kırım'ı ve Doğu Ukrayna'yı işgal etmesi izlemiştir.²⁰⁹ Bu gelişmenin üzerine AB'nin özellikle Doğu Avrupa'da bulunan Rusya'ya komşu ve Rus azınlığın yaşadığı bölgeler bulunan ülkelerde Rusya'nın saldırgan tutumundan kaynaklanan güvenlik kaygılarını arttırmıştır.²¹⁰ Bunun üzerine 2014 yılında Birleşik Krallık'ta düzenlenen NATO Galler Zirvesi'nde Rusya'nın tutumu tehdit olarak açıklanmış²¹¹, bunun yanında Avrupa'yı tehdit eden bir diğer unsur AB'ye komşu bölgeler olan Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da yaşanan uluslararası ve çok boyutlu tehditler ile bu bölgelerde yaşanan istikrarsızlıktır. Zirvede bu tehdit unsurlarından Birlik'e herhangi bir saldırı gerçekleşmesi durumunda NATO Antlaşmasında yer alan toplu savunmaya yönelik 5. maddenin cevap olarak uygulanabileceği söylenerek gözdağı verilmiş, öte yandan İttifak'ın kriz yönetimi ve güvenlik alanında işbirliğini sürdüreceği vurgulanmıştır. Bununla birlikte, NATO'nun bu tehditlere cevap olarak güçlü, hazır, sağlam ve duyarlı özelliklere sahip NATO Hazırlık Eylem Planı'nı uygulayarak tehdit altındaki ülkelere güvence ve caydırıcılık kazandıracığı söylenmiştir. Bu planla birlikte özellikle İttifak'ın doğu kısmına hava, kara ve deniz varlığını içeren, güvenlik durumuna yanıt olarak esnek ve ölçülebilir

---

²⁰⁸ Mammadov, ss. 61-64.

²⁰⁹ Nathalie Tocci, **Framing the EU Global Strategy: A Stronger Europe in a Fragile World**, Palgrave, 2017, s. 14

²¹⁰ Judy Dempsey, "NATO's Eastern Flank and its Future Relationship with Russia", **Carnegie Europe**, 2017, s. 4.

²¹¹ Sertif Demir, "21. Yüzyılda Barış ve Güvenliğin Tesisinde NATO'nun Rolü", **Gazi Üniversitesi Akademik Bakış**, Cilt 9, Sayı 18, Yaz 2016, s. 240.

askeri faaliyetlerin Müttefikler'in rotasyonel katkılarıyla gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Zirvede güvenlik alanında alınan bir diğer karar, yine aynı şekilde ortaya çıkabilecek güçlülere karşı, birkaç gün içinde görev yapabilecek yeni bir ortak savunma unsuru olan Çok Yüksek Hazırlıklı Müşterek Görev Gücü (*Very High Readiness Joint Task Force*)'nün oluşturulmasının kararlaştırılmasıdır. Ayrıca Romanya'ya konuşlandırılması planlanan Aegis Ashore Balistik Füze Savunması'nın 2015 yılında tamamlanacak olması da alınan diğer bir karardır.²¹²

Gerilen Rusya-Batılı ülkeler arasındaki ilişkilerin yanında dönemin AB'yi ilgilendiren bir diğer önemli konusu Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Balkanlar'dan AB'ye yoğun miktarda gerçekleşen göç olgusudur. AB bu krizle başa çıkabilmek, denizlerde yaşanan can kayıplarını önlemek, insan kaçakçılığının önüne geçmek ve bu çerçevede kaynak ve transit ülkelerle işbirliğini arttırmak için önlemler almaya çalışmıştır. Bunun yanı sıra AB, Akdeniz'de deniz operasyonları düzenleyerek batan botlarda yaşanan mültecilerin yaşamlarını kaybetmesiyle sonuçlanan trajedileri durdurmak, sınır kontrolünü güçlendirmek ve insan kaçakçılığını önlemek amacıyla Avrupa Sınır ve Sahil Koruma Ajansı Frontex'in aracılığıyla Poseidon ve Triton Operasyonu gerçekleştirmiş, bu çalışmalar NATO aracılığıyla sekiz ülkenin katılımıyla terörizmle mücadele kapsamında gerçekleştirilen Etkin Çaba Harekatı ile desteklenmiş, bu operasyon 2016 Varşova NATO Zirvesinde alınan karar sonucu 'Deniz Muhafızı' operasyonuna evrilmiştir. AB ise bu çalışmaların yanında OGSP kapsamında Sophia Operasyonu'nu gerçekleştirmiştir.

Akdeniz'de yaşanan insan kaçaklığı ve insanlık trajedilerinin yanında Avrupa güvenliğini ilgilendiren bir diğer konu, yaşanan mülteci kriziyle ilişkilendirilen ilki 2015 yılında Paris'te başlatılan Avrupa içinde yaşanan artan terör eylemleridir.²¹³ Bu terör eylemlerini sırasıyla 2016 yılında Brüksel havaalanı ve metro saldırıları, Nice kamyon saldırısı ve Berlin Noel Pazarı'na kamyonlu saldırısı izlemiş, 2017 yılında ise Manchester Arena saldırısı, Londra Köprüsü saldırısı ve Barselona saldırısıyla devam etmiş, bu saldırıları IŞİD terör örgütü üstlenmiştir. Bu saldırılar Avrupa genelinde sosyolojik etki olarak İslamofobi'yi ve yabancı düşmanlığını arttırmış, göç ve terörizm

²¹² NATO Wales Summit Declaration, **Press Release**, 05 Eylül 2014.

²¹³ Thomas Nail, "A Tale of Two Crises: Migration and Terrorism after the Paris Attacks", **Association for the Study of Ethnicity and Nationalism**, 2016, s. 158.

arasındaki algıyı pekiştirmiştir. Bu durumun Avrupa siyasetine etkisi aşırı sağcı popülist partilerin başta Polonya, Macaristan olmak üzere Fransa, Hollanda, Avusturya, Almanya, Çekya gibi ülkelerin parlamentolarında oy oranlarının artması olmuştur.²¹⁴ Bu partilerin ortak söylemini sığınmacı ve İslam karşıtlığı ile ulus devlet egemenliğinin güçlenmesini hedefleyen Avrupa karşıtlığı oluşturmaktadır. Avrupa'nın barbarlıkla göçmenleri eşdeğer tutan ve terörizmle eşleştiren görüşe emsal teşkil eden bir söylem Fransa'daki cumhurbaşkanlığı seçiminde ikinci parti olarak çıkan Ulusal Cephe'nin mitinginde parti başkanı Le Pen'in göçmen akınını 4. yüzyıldaki barbar istilasına benzetmesi ve sonuçlarının aynı olacağını söylemesi olmuştur.²¹⁵

AB'nin ise terörist saldırılarına karşı verdiği reaksiyon Fransa'da yaşanan terör eylemi sonrası, Fransa'nın AB tarihinde ilk kez Lizbon Antlaşması'nın 42.(7) maddesinde yer alan 'Karşılıklı Yardım Hükümü'nün hayata geçirilmesi çağrısında bulunması sonucu tüm üye ülkelerin oybirliği ile hükmün uygulanmasını desteklenmesi olmuştur. Fransa, AB üye devletlerinden Suriye ve Irak'taki operasyonların askeri kabiliyetlerin bir araya getirilmesi yoluyla desteklemesini, öte yandan Afrika'daki AB ve BM operasyonlarına daha fazla üye devletin katkısını bölgedeki Fransız kuvvetlerini rahatlatmak amacıyla istemişlerdir. Bu istekler, Birlik'in önemli savunma aktörlerinden olan Almanya ve Birleşik Krallık'ın da katılımıyla bir dizi AB'ye üye devletin Fransa'ya Suriye ve Irak'ta askeri yardımları sürdürmesi ve diğer üye devletlerin de Afrika'nın Sahel Bölgesi'ndeki Fransız operasyonlarına desteklerini arttırmasıyla sonuçlanmıştır.²¹⁶ Bunun yanında AB, üye devletlerin güvenlik tehditleriyle mücadelede işbirliğini desteklemek ve terörizmle, organize suçla ve siber suçlarla mücadelede ortak çalışmalarını hızlandırmak için 2015-2020 yıllarını kapsayan Avrupa Güvenlik Gündemi oluşturulmuştur. Ardından, 20 Kasım 2015 tarihli Konsey kararıyla üye devletler Europol'ün güçlendirilmesi, Schengen Bölgesi'nde sınır güvenliğinin ve bilgi alışverişinin sağlanması yolunda kararlar almışlardır.

---

²¹⁴ Daphne Halikiopoulou, "A Right-wing Populist Momentum? A Review of 2017 Elections Across Europe", *JCMS Annual Review of the European Union*, 2018, s. 1-8.

²¹⁵ Nail, s. 165.

²¹⁶ Rita Floyd, "Collective Securitisation in the EU: Normative Dimensions", *West European Politics*, 2018, s. 8.

Bunun yanı sıra, dönemin Avrupa gündemini meşgul eden bir diğer önemli olayı ilk olarak Birleşik Krallık'ın Muhafazakar Partisi lideri David Cameron'un Avrupa Şüpheciligi görüşünde olan sağ popülist kanattan oy alma amacıyla vaat edilen Lizbon Antlaşması'nın 50. maddesinin uygulanarak AB'den ayrılmak için referandum yapılması kararıdır. Brexit kararını savunanların başlıca argümanlarını yasadışı göçün durdurulması, AB üyeliğinin getirdiği ekonomik zorluklar, AB'ye duyulan güvenin azalması ve AB'ye üyeliğin neden olduğu negatif egemenlik algısı olmuştur.²¹⁷ Bunun üzerine, 23 Haziran 2016 tarihinde yapılan referandum neticesinde %51.8 oyla Birleşik Krallık vatandaşları AB'den ayrılma kararı alıp, karmaşık ve AB bütünleşme tarihinde örneği olmayan bir süreci başlatmışlardır.

Lizbon Antlaşması sonrası tüm bu etkenler, AB açısından karmaşık ve zorlu bir uluslararası ortamda kendi hedeflerine ulaşmak için bir yol haritası belirleme ihtiyacına neden olmuştur. Bunun sonucunda AB Dış İlişkiler Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini 'Değişen Küresel Ortamda Avrupa Birliği: Daha Bağlantılı, Tartışmalı ve Karmaşık Bir Dünya' isimli raporu kaleme almıştır. Raporun ardından Konsey Haziran 2015 tarihinde Mogherini'yi AB'nin gelecekteki politikalarını şekillendirebilme amacıyla bir strateji belgesi hazırlamakla görevlendirmiştir. Bunun üzerine bir yıl sonra, Brexit Referandumu'nu takiben, AB'nin gelecekteki geniş hedeflerini gösteren ve bunlara ulaşmak için gerekli enstrümanları etkin şekilde kullanabilmesini sağlayacak, AB'nin politikalarını daha fazla katılımlı ve duyarlı hale getirmeyi, siyasi açıdan dönemin öngörülmez etkilerini azaltmayı amaçlayan 2016 Avrupa Birliği Küresel Strateji Belgesi oluşturulmuştur.²¹⁸

AB Küresel Strateji Belgesi'ne göre dış ilişkilerde öncelik verilen alanlar olarak AB'nin güvenliğinin sağlanması temelinde özellikle iç güvenliğin gerekli takdirde ortak yardımlaşma ve dayanışma ilkesine bağlı olarak sağlanması yer almaktadır. AB'nin doğusunda ve güneyinde bulunan ülkelerde yaşanan göç sorunu, siyasi, ekonomik, toplumsal ve iklim-enerji konularında kırılabilirliği önleme ve direnç kazandırma, çatışmalara bütüncül yaklaşım, bölgesel düzen için uluslararası kuruluşlar ve aktörlerle işbirliğinin artırılması diğer önemli başlıklardandır. Bununla birlikte, 21. yüzyıl küresel

²¹⁷ Sara B. Hobolt, "The Brexit Vote: a Divided Nation, a Divided Continent", *Journal of European Public Policy*, 23:9, 2016, ss. 1261-1263.

²¹⁸ Tocci, 2017, s. 16.

yönetişimi uygulayabilmek için uluslararası hukukun uygulanması, insan hakları, sürdürülebilir kalkınma gibi kavramlara önem verilerek, BM ile işbirliğini sağlamak gelmektedir. Bu alanlardaki hedefleri gerçekleştirebilmek için AB Küresel Strateji Belgesi'nde temel prensip olarak Avrupalılar için birlik olmanın önemine özel vurgu yapılmış, ulusal ve Avrupa çıkarları arasında bir çatışma olmadığı ve paylaşılan çıkarlara ulaşmak için birlikte sağlam bir duruş gösterilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Bununla birlikte yaşanan küresel güvenlik tehditlerine karşı AB'nin kabuğuna çekilmesi uygun bir yol olarak görülmemiştir. Küreselleşmenin yükselişte olduğu bu dönemde dünya ile bağlantılı olmaya önem verilmesi, dünyada AB vatandaşlarının barış, güvenlik, refah, demokrasinin teşviki, kural odaklı küresel düzen ve uluslararası hukukun sağlanmasında küresel sorumluluğun üstlenilmesi ve çeşitli ortaklıklar kurulması hedeflenmiştir.

Bunun yanında, AB Küresel Strateji Belgesi'nde AB'ye komşu bölgeler olan Akdeniz, Ortadoğu ve Sahra-altı Afrika'nın içinde bulunduğu kaotik ortamdan söz edilmiştir. Bu bölgelerde istikrar ve barışın sağlanmasının Birlik'in çıkarına olduğu vurgulanmış, çatışmaların çözümün desteklenmesi gerektiği dile getirilmiş, özellikle AB'nin güneyindeki Sahra-altı Afrika bölgesi başta olmak üzere sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen, terörizm tehditlerine, demografik zorluklara, göç ve iklim değişikliğine cevap verebilen, insan hakları ışığında çözümler üretebilmek hedeflenmiştir.²¹⁹

AB Küresel Strateji Belgesi'nde değinilen bir diğer konu AB'nin küresel düzende yalnızca 'yumuşak güç' unsuru olmasının yeterli olmadığı görüşüdür. AB dış ilişkilerinde öncelik verdiği alanlar olarak güvenlik ve savunma ile birlikte terörizmi önleme, siber güvenlik, enerji güvenliği ve stratejik iletişim olarak açıklanmıştır. Bunun yanı sıra OGSP'nin yeniden güçlendirilmesi gerekliliğine değinilmiş, muharebe gruplarının konuşlandırılmasını engelleyen prosedürel, mali ve politik engellerle başa çıkarak hızlı tepki geliştirilmesi ve üye devletler arasında bu konuda işbirliğinin sistematik bir şekilde geliştirilmesinin önemine dikkat çekilmiştir. Bunun için ASA'nın kriterlerinin üye devletler tarafından düzenli olarak değerlendirilmesi gerektiği

---

²¹⁹ Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe, A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy, 2016, s. 28-34.

söylenmiştir. Belgede AB'nin güvenlik ve savunma konusunda Avrupa'nın stratejik özerkliğe sahip olması gerektiği ele alınmış, bunun yanında sağlam bir OGSP için sürdürülebilir, yenilikçi ve rekabetçi bir Avrupa savunma sektörüne ihtiyaç olduğunun altı çizilmiştir. Sağlam temelli bir Avrupa savunması oluşturulması için adil, işleyen, şeffaf bir iç pazara sahip olunmasına vurgu yapılmıştır. Ayrıca arz güvenliğine ve savunma sanayi şirketleriyle diyaloga ihtiyaç olduğu, savunma araştırması ve teknolojisi için AB finansmanın ve çok yıllık mali çerçevenin orta dönemde gözden geçirilmesi gerekliliğine, savunma sektöründeki KOBİ'lerin katılımının sağlanmasına ve gelecekteki askeri teknolojilerindeki yenilik ve yatırım çalışmalarının önemine vurgu yapılmıştır.

AB'nin ihtiyaç duyduğu kabiliyetleri elde etmesi ve sürdürebilmesi için üye devletlerin norm olarak savunma işbirliğine yönelmeleri gerektiği söylenmiş, üye devletlerin savunma konusunda egemenliklerini korudukları ama genel olarak uyguladıkları ulusal odaklı savunma programlarının kabiliyet eksikliklerini gidermede yetersiz olduğu belirtilmiştir. Savunma işbirliğinde üye devletlerin gönüllü yaklaşımının gerçek bir bağlılığa dönüşmesi gerektiği söylenmiş, üye devletlerin kabiliyet eksikliklerinin giderilmesi ve savunma taahhütlerini gerçekleştirmesi için askeri harcama planlarının tartışılması için AB düzeyinde yıllık, koordineli bir gözden geçirme sürecine ihtiyacın olduğu dile getirilmiştir. Bu çerçevede Avrupa Savunma Ajansı, üye devletler ve komisyon arasında arabulucu olarak hareket ederek, üye devletleri bu strateji bağlamında belirlenen savunma kabiliyetlerinin geliştirilmesinde ana unsurlardan olan Kapasite Geliştirme Planı'nın güçlendirilmesinde önemli rol oynaması gerekliliğinin altı çizilmiştir.²²⁰

Savunma planlaması ve kabiliyet gelişimi çalışmalarının NATO'nun savunma planlama süreci ile tam uyumlu olması dile getirilen bir diğer konudur. AB Küresel Strateji Belgesi'nde NATO ile ilişkilere özel bir bölüm ayrılmış, NATO'nun AB için öncü bir çerçeve olarak kalacağı, bunun yanında NATO'ya üye olmayan AB üyesi ülkelere ayrımcılık yapılmayacağı söylenmiştir. NATO-AB ilişkisinin kapsayıcılığına,

---

²²⁰ Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe, A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy, 2016, s. 46.

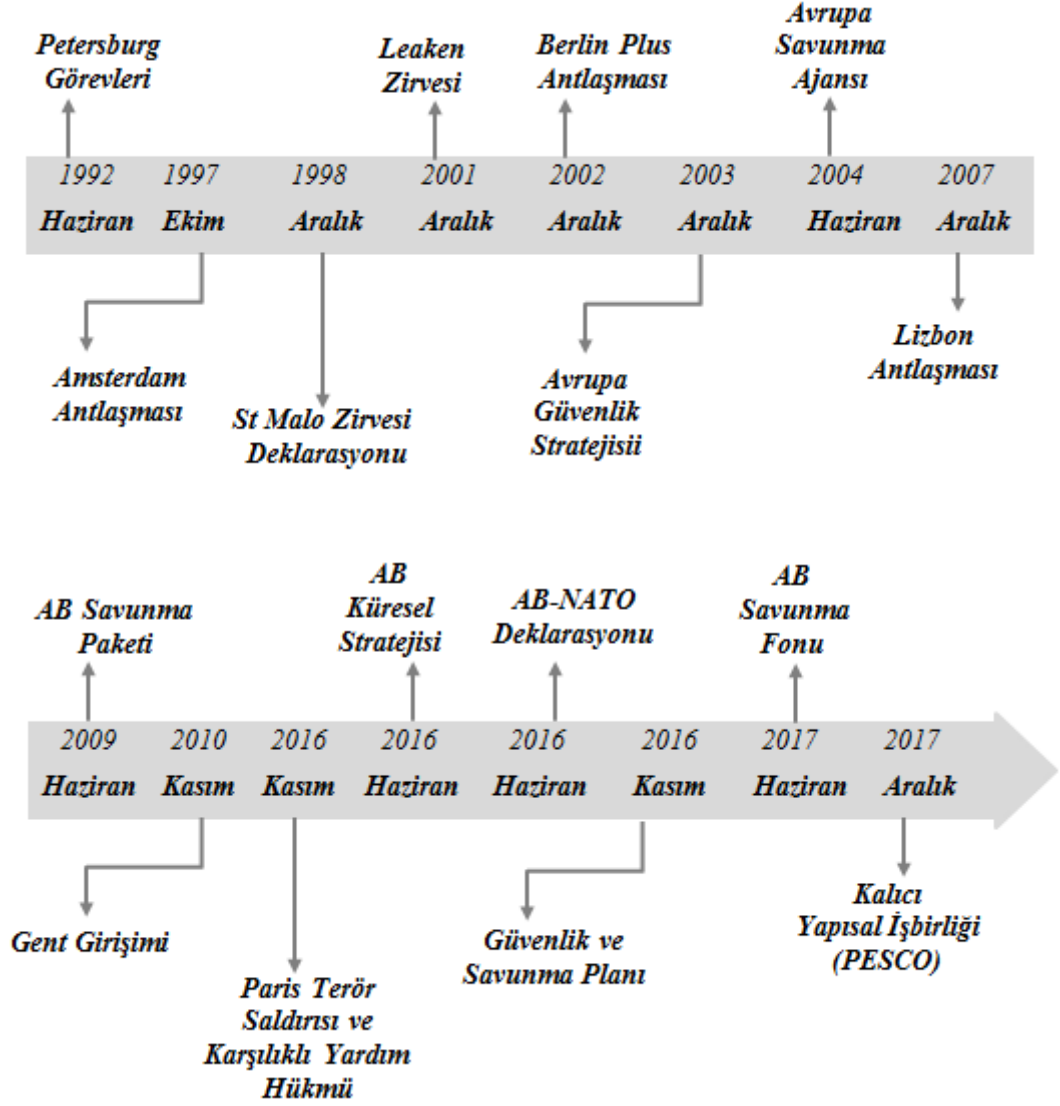
tamamlayıcılığına, aralarındaki sinerjiye, iki kurumun karar alma özerkliğine ve kurumsal çerçevelerine duyulan saygı dile getirilmiştir.

AB için güvenlik stratejilerinin ve hedeflerinin açıklandığı, tehditlerin ve işbirliği yapılan önemli partnerlerin detaylı olarak sıralandığı AB Küresel Strateji belgesinin yayımlanmasından kısa bir süre sonra, NATO Varşova Zirvesinde AB'nin savunma alanında önemli partnerlerinden olan NATO ile Ortak Deklarasyon imzalanmıştır. AB-NATO ilişkilerine yeni bir ivme kazandıran deklarasyon işbirliğini geliştirme adına hibrit ve siber tehlikeler, üyelerin savunma kapasitesinin artırılması, deniz güvenliğinin alanında yapılan çalışmaların güçlendirilmesi, yasadışı göç, terörizm ve diğer zorluklarla mücadelede bilgi paylaşımı ve koordinasyonun sağlanması gibi konularda uzlaşmaya varılmıştır. Varşova Zirvesi bunun yanında, NATO'nun özellikle Doğu Avrupa'daki askeri varlığını güçlendirme adına karar alınmış, Estonya, Letonya, Litvanya ve Polonya'ya dört tabur halinde muharebe grupları konseptine uygun, rotasyonla belirlenen askeri konuşlanma gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Bunun yanı sıra IŞİD'e yönelik koalisyon gücünün desteklenmesi ile Irak'ta eğitim ve askeri kapasite geliştirme çabalarına başlanması, Afganistan'da istikrarın sağlanmasına yönelik uzun vadeli taahhüt tekrar onaylanmış, Balistik füze savunma sistemi operasyonel hale getirilmesi kabul edilmiştir.²²¹

---

²²¹ NATO Factsheet, Warsaw Summit Key Decisions, Şubat 2017.

Şekil 1: Avrupa Güvenlik ve Savunma Çalışmalarının Gelişim Süreci

Kaynak: Daniel Fiott, “European Security and Defence- The Basics”, European Union Institute for Security Studies Publications, 2017, s. 2.

2.5. 2017-2018 Daimi Yapılandırılmış İşbirliği (PESCO) : AGSP’nin Yeniden

Canlandırılması ve ASA’nın Artan Önemi

AB Küresel Güvenlik Stratejisi Belgesi’nin uygulanmasına yönelik çalışmalar, Avrupa güvenlik ve savunma politikaları alanındaki çabaların hızlandırılmasına yol açmıştır. Dönemin dinamiklerinden AB’ye komşu bölgelerde görülen istikrarsız ortam ve bölgesel çatışmalar ile bunların neticesinde gerçekleşen göç olgusuyla ortaya çıkan

insani boyut gibi sorunlar revizyona olan ihtiyacı göstermiştir. Bununla birlikte AB içerisinde artan terör eylemleri neticesinde güvensiz ortam, ABD’de Donald Trump yönetiminin iktidara gelmesiyle AB ülkeleri tarafından belirsiz olarak algılanan ABD dış politikası ile NATO’nun geleceğine dair endişeler ve yük paylaşımı sorunu, Birleşik Krallık’ın AB’den ayrılma kararı alması ve Brexit süreci gibi etkenler AB Küresel Güvenlik Stratejisi Belgesi’yle AB’nin güvenlik ve savunma politikalarını revize edip geliştirmesini sağlamıştır. Bu çerçevede NATO Varşova Zirvesi ve AB-NATO Deklarasyonundan sonra gerçekleşen gelişmelerden ilki Bratislava’da AB Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Mogherini ile üye devletlerin AB savunma bakanlarının gayri resmi bir toplantıda bir araya gelip Avrupa savunması konusunda ilerlemeyi sağlamaya yönelik karar almaları olmuştur. Ardından, Avrupa Komisyonu Ekim 2016 tarihinde etkili ve sürdürülebilir bir ‘Güvenlik Birliği’ oluşturulmasına yönelik olarak terörle mücadele, organize suç ve siber suçlarla mücadeledeki çabaları ve AB'nin bu tehditlere karşı direncini güçlendirmek için üstlendiği çalışmalar ile kaydedilen ilerlemeler hakkında bir dizi rapor oluşturulmasına dair aylık raporlardan ilki yayımlamıştır. Ayrıca hazırlanmaya başlanan bu raporlarda yapılması öncelikli alanlar için gereken çalışmalar özetlenmekle birlikte, gelecek aylar için somut operasyonel önlemler belirlenmeye başlanmıştır.²²²

Yaşanan bu gelişmeleri, AB Dışişleri Konseyi düzeyinde toplanan AB Dışişleri Bakanları Küresel Strateji’nin uygulanmasına yönelik öncelikli alanları onaylamaları ile Yüksek Temsilci ve Avrupa Komisyon’unu ileriye yönelik mevcut tüm araçları ve politikaları etkin bir şekilde kullanarak çalışma çağrısında bulunmaları izlemiştir. Bunu takiben, Kasım 2016 tarihinde Yüksek Temsilci, Avrupa Savunma Eylem Planı’nın oluşturulması, AB'nin krizlere verdiği hızlı yanıtın iyileştirilmesi, sivil ve askeri yapılar arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesi, kapasite eksiklikleri gidermek, savunma işbirliğini derinleştirmek ve savunma harcama planlarının tutarlılığı dahil olmak üzere daha uygun bir kullanım sağlamak için kabiliyet geliştirmeye yardımcı olacak Koordineli Yıllık Savunma İncelemesi (CARD) sistemi oluşturulması ve üye devletler arasında Daimi Yapılandırılmış İşbirliği (PESCO) potansiyelinin araştırılmasına yönelik

---

²²² European Commission - Press release, European Agenda on Security: First Report on Progress Towards an Effective and Sustainable Security Union, Brüksel, 12 Ekim 2016.

öneriler sunmuştur. Bu önerilerden ilki 30 Kasım 2016 tarihinde Avrupa Komisyonu tarafından savunma kabiliyetlerinin geliştirilmesi konusunda işbirliğini arttırmayı ve Avrupa savunma sanayisini desteklemeyi hedefleyen Avrupa Savunma Eylem Planı'nı düzenlemesiyle gerçekleşmiştir. Kabiliyetlerin geliştirilmesine yönelik çalışmaların gerçekleştirilebilmesi için Avrupa Savunma Eylem Planı üç temel sütun olarak; yüksek bütçeli Avrupa Savunma Fonu'nun başlatılması, savunma tedarik zincirine yatırımların teşvik edilmesi ile 'parçalanma ve yetersiz endüstriyel işbirliğinden muzdarip' şeklinde tanımlanan AB savunma pazarının güçlendirilmesi gereklilikler olarak belirlenmiştir.²²³ Bu gelişmeler 6 Aralık 2016 tarihinde NATO-AB işbirliğini ilerletmek ve Temmuz ayında imzalanan deklarasyonun uygulanmasına yönelik deklarasyonda tanımlanan yedi alanı²²⁴ kapsayan 42 eylem önerisi içeren 'savunma paketi' oluşturulmasına yol açmıştır. Sunulan önerilerin uygulanması iki örgüt arasındaki politik diyalogun güçlendirilmesi ve iki örgüt arasında düzenli olarak sürecin gözden geçirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.²²⁵ Gerçekleşen 2016 yılındaki tüm bu gelişmeler Avrupa güvenlik ve savunma çalışmalarına yeni bir soluk getirmiş, bu tarihten sonra Avrupa Savunma Fonu, PESCO ve Avrupa Savunma Ajansı'nın savunma işbirliğine yönelik projeleriyle Avrupa güvenlik ve savunma politikaları ivme kazanmıştır.

2017 yılına gelindiğinde, Avrupalı devlet ve hükümet başkanları 25 Mart tarihinde Roma Antlaşması'nın 60. yılı dolayısıyla bir araya gelmişler, bölgesel çatışmalar, terörizm, artan göç baskıları, korumacılık, sosyal ve ekonomik eşitsizlikler gibi hızla değişen dünyada zorluklara karşı Birlik'in savunma ve güvenlik işbirliğini NATO ile işbirliği içerisinde, BM ilkeleri çerçevesinde, küresel konularda daha fazla sorumluluk alarak daha rekabetçi ve bütünleşik bir savunma pazarıyla ilerletmesine yönelik kararını vurgulamışlardır.²²⁶ Bu karardan yaklaşık bir ay sonra AB 2017 Malta dönem başkanlığında AB Savunma Bakanları Malta'da gayriresmi bir toplantıda bir

---

²²³ European Defence: From Vision to Action, European Defence Matters, Magazine of European Defence Agency, Issue: 12, 2017, ss. 8-10.

²²⁴ İki örgütün ortaklaşa geliştirmek istediği yedi alan: savunma kabiliyetleri, denizler ve göç alanlarını kapsayacak şekilde oluşturulacak operasyonel işbirliği, siber güvenlik ve savunma, ortak tatbikatlar, Doğu ve Güney ortaklarının kapasite geliştirme programlarını destekleme, savunma sanayi ve araştırma alanını geliştirme, hibrit tehditlere karşı koyma adına ortak çalışmalar yürütülmesidir.

²²⁵ European Union External Action Service, **Defence Package Factsheet**, 2017, s. 2.

²²⁶ European Union External Action Service, 60th anniversary of the signing of the Treaties of Rome – Rome, 25 Mart 2017.

araya gelmişler, AB savunma çalışmaları konusunda, savunma bütçelerini üye devletler arasında senkronize etme mekanizması olarak oluşturulması planlanan PESCO, araştırma ve kabiliyet geliştirme yanında işbirliği projelerini desteklemek için üye ülkeler tarafından kullanılacak bir Avrupa fonu ile finanse etmeyi içeren Avrupa Savunma Eylem Planı ve ayrıca Muharebe Grupları konuşlanabilirliği ile birlikte çalışabilirliği gibi AB savunma çalışmaları konusunda ilerlemeye karar verilen alanları değerlendirmişlerdir.²²⁷ Bu toplantı gayri resmi bir düzeyde toplansa da, ilerlemeye karar verilen alanlarda AB Savunma Bakanları'nın ilerleyen dönemde fikir ve kararlılıklarını göstermesi açısından önem arz etmiştir.

Bu gelişmeleri Avrupa Savunma Ajansı'nın AB için dışişleri bakanlığı ve diplomatik kanal olarak hizmet veren Avrupa Dış İlişkiler Servisi ile ortaklaşa bir şekilde AB Askeri Komitesi'nden de tavsiyeler alarak hazırladığı Kasım 2016 tarihinde oluşturulması planlanan CARD toplantılarının yapısını ve öğelerini detaylandıran bir rapor hazırlaması takip etmiştir. Üye Devletlerin Savunma Politikası Direktörleri, Yetenek Direktörleri, Ulusal Silahlanma Direktörleri, bazı AB Konseyi çalışma organları tarafından da değerlendirilen bu konsept çalışmasına dayanarak Konsey 18 Mayıs 2017'de, 2017 sonbaharından itibaren tüm Üye Devletleri içeren bir 'deneme çalışması' ile başlayan CARD yöntemini onaylamıştır. Savunma konusunda Eşgüdümlü Yıllık Gözden Geçirme çalışmalarında AB Askeri Personeli (EUMS) ile Avrupa Savunma Ajansı CARD Sekreteryası olarak üye devletlerin savunma planlarını harcama planlarıyla birlikte tutmak, Kapasite Geliştirme Planı'na uyumlu bir şekilde belirlenen AB kabiliyet geliştirme önceliklerinin uygulanması için çalışmalar yürütmek, NATO'nun Savunma Planlama Süreci'ne uygun olarak üye devletlerle ikili çalışmalar yürütmek, üye devletlerin katkılarını derleyip verileri analiz etmek ve analizi üye devletler ile karara bağlayıp, savunma işbirliği için fırsatları AB savunma bakanlarına raporlamak gibi görevler üstlenmektedir.²²⁸ CARD girişiminin getirdiği yenilik gönüllü üye devlet odaklı bir mekanizma olarak ulusal savunma planlarını birlikte değerlendirirken ortaya çıkabilecek işbirliği yollarını, üye devletler arasında daha fazla şeffaflık ile kabiliyet geliştirme ve savunma araştırma önceliklerini karşılıklı olarak

²²⁷ European Union External Action Service, Remarks by Federica Mogherini at the Press Conference Following the Informal Meeting of EU Ministers of Defence, 28 Nisan 2017.

²²⁸ European Defence Agency, Coordinated Annual Review on Defence (CARD).

tanımlamasını sağlayarak daha sonra revize edilecek Kapasite Geliştirme Planı için önemli bir adım olmasıdır.²²⁹

Bu gelişmenin ardından Avrupa Komisyonu AB güvenlik ve savunma çalışmalarını geliştirmek adına çalışmalar yürütmüştür. Bu çalışmalardan ilki CARD girişiminden önce Mart 2017 tarihinde 27 AB üye devleti için 2025 yılına kadar gerçekleştirilmesi planlanan fikir ve senaryoların sunulduğu Beyaz Kitap'ı yayınlaması olmuştur. Beyaz Kitap'ta yayınlanan dış politika ve savunma alanındaki senaryolar arasında dış ilişkiler konusunda tek sesliliğin sağlanması, daha yakın savunma işbirliğinin kurulması konusunda ilerlemenin sağlanması ilk senaryo olarak yer almış, ikinci senaryo olarak savunma işbirliğini derinleştiren, askeri koordinasyona ve ortak teçhizata odaklanmak isteyen ülkelerin grup oluşturmasına izin veren yaklaşım izlenmiş, ve üçüncü olarak 'daha aزیyla verim sağlama' ile ortak olarak daha fazlasını yapma görüşüyle AB'nin dış politika konularında tek sesliliğin sağlandığı, Avrupa Savunma Birliği'nin kurulduğu senaryo öne sürülmüştür.²³⁰ Bu çalışmayı Haziran 2017 tarihinde Avrupa Komisyonu'nun hazırladığı diğer bir belge olan Yansıtma Kağıdı (*Reflection paper*) izlemiştir. Yansıtma Kağıdı'nda, öncesinde yayınlanan Beyaz Kitap gibi AB'nin karşı karşıya kaldığı tehditlere karşı savunma konusundaki kabiliyetlerini nasıl geliştireceğine dair farklı senaryoları kamuoyuna duyurmak ve bu konudaki çalışmalarda şeffaflık sağlama amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra aynı gün, üye ülkelerin ortak savunma kabiliyetleri konusunda harcamaların daha efektif bir şekilde kullanılmasını destekleyecek Avrupa Savunma Fonu'nu başlatmak için somut teklifler sunulmuştur.²³¹

Avrupa Savunma Fonu, Kasım 2016 tarihinde öne sürülen Avrupa Savunma Eylem Planında kararlaştırılan Avrupa savunma sanayi tabanını Avrupa'nın mevcut ve gelecekteki güvenlik ihtiyaçlarını karşılayabilmesinin sağlanması yoluyla güçlendirilmesi, AB'nin stratejik özerkliğini artırarak ortaklarıyla birlikte hareket etme kabiliyetini arttırması gerekliliğinden yola çıkarak hazırlanmıştır. Avrupa Savunma

²²⁹ Daniel Fiott, The CARD on the EU Table, European Union Institute for Security Studies, 2017, s. 1.

²³⁰ Avrupa Komisyonu, White Paper on the Future of Europe: Reflections and Scenarios for the EU27 by 2025, ss. 16-25.

²³¹ Avrupa Komisyonu Basın Açıklaması, A Europe That Defends: Commission Opens Debate on Moving Towards a Security and Defence Union.

Fonu'nun oluşturulmasındaki temel amaç, yeni teknolojilere yapılan yatırımın artırılması, mümkün olan tüm alanlarda ortak araştırma ve geliştirme yoluyla Avrupa savunma sanayi tabanını güçlendirerek, üye ülkelerin benzer harcamaları yapıp işbirliği yapmamalarından kaynaklanan ve maliyeti arttırması anlamına gelen ikilemelerden kaçınılması, üye devletlerin savunma harcamalarındaki durgunluk veya negatif büyüme oranlarını azaltacak ortak bir platform ve varlık paylaşımının önünü açmak ve bunun neticesinde savunma tedarik zincirlerine yatırımı teşvik etmek ve savunma için tek pazarı güçlendirmektir. Bu doğrultuda Avrupa Savunma Fonu, işbirliğine dayalı savunma araştırma projelerini finanse etmek için bir 'araştırma penceresi'ni ve ulusal katkıların bir araya getirilmesi ile mümkün olduğunda AB bütçesi tarafından desteklenerek finanse edilmesi için savunma kabiliyetlerinin ortak geliştirilmesini destekleyen bir 'kabiliyet penceresi' içermektedir.²³²

Avrupa Savunma Fonu'nun AB için önemi, 2017 yılından başlayarak ilk kez, doğrudan AB bütçesinden finanse edilen yaratıcı savunma teknolojileri ve ürünlerinde işbirliğine dayalı teknolojiler için hibe sunması olmuştur. Fonu oluşturan iki bileşenden ilki olan araştırma alanında AB finansmanı için uygunluğu daha önceden üye ülkeler tarafından belirlenen elektronik, metamateryaller, yazılımlar ve robotik araçlar gibi öncelikli alanlar başta olmak üzere projeler için 2017 için 25 milyon Avro, 2019 yılının sonuna kadar 90 milyon Avro, 2020 yılından sonra ise yılda 500 milyon Avro tahsis edilmesi planlanmıştır. İkinci bileşen olan geliştirme ve satın alma alanında ise Avrupa Savunma Fonu, AB bütçesinden ortak finansman ve Komisyonun desteğiyle, savunma teçhizatı ve teknolojisinin geliştirilmesi yoluyla üye devletlerin savunma alanında ilerleme ve işbirliği yapmaları için askeri teknoloji alanlarında müşterek yatırım ve maliyeti azaltacak toplu askeri teçhizat alımı teşvikler sunması hedeflenmiştir. Bu teşvikler yalnızca ortak projeler için uygun olmakla birlikte, KOBİ'lerin sınır ötesi katılımını içermesi halinde KOBİ'lere bu projeler için genel bütçenin bir kısmının ayrılması uygun görülmüştür. Bu doğrultuda hazırlanan savunma ve geliştirme programları için AB, 2019 ve 2020 yılları için toplam 500 milyon Avro, 2020'den sonra

---

²³² Simon Duke, **Will Brexit Damage Our Security and Defence: The Impact on the UK and EU**, MacMillan, 2019, ss. 29-30.

ise daha büyük bir program hazırlanması öngörülerek yıllık bütçesi 1 milyar Avro'ya varan finansman önermiştir.²³³

Avrupa Savunma Fonu'nu başlatma teklifinin yapılmasının ardından 22-23 Haziran 2017 tarihinde toplanan Avrupa Konseyi, PESCO girişiminin başlatılması için çağrıda bulunmuştur. Bu bağlamda PESCO'ya katılmak isteyen üye devletler, AB Antlaşmasının 42(6) ve 46. Maddeleri ile 10 numaralı Protokolde belirtildiği gibi en zorlu görevler dahil olmak üzere, belirlenen ortak kriterlere uygun olarak, bağlayıcı taahhütleri üye devletlerin üç ay içinde onaylamalarını ve katılım niyetlerini bildirmeleri gerekmektedir. Ayrıca hayata geçirilmesi planlanan PESCO düzenlemeleri çalışmalarının üye devletlerin ulusal savunma planlamalarıyla uyumlu olması ile NATO ve BM çerçevesinde kararlaştırılan taahhütlerle tutarlı olması gerekliliği vurgulanmıştır. Bunun yanında zirvede, Muharebe Gruplarının konuşlandırılmasının AB'nin Athena Mekanizması tarafından ortak maliyet olarak sürekli karşılanması gerekliliği ve Helsinki'de NATO ve AB'nin ortak katkılarıyla kurulan Avrupa Hibrit Tehditlerle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi'nin açıldığı duyurulmuştur. Avrupa Savunma Fonu, PESCO ve Muharebe Grupları'nın konuşlandırılması gibi Avrupa savunması ve güvenliğini yakından ilgilendiren yeni ve önemli kararların sonraki AB Zirvesinde de tartışılmaya devam etmesi kararlaştırılmıştır.²³⁴

2017 yılının haziran ayında ele alınan bir diğer konu, Avrupa Savunma Fonu'nun oluşturulmasında planlanan 'araştırma penceresi' olarak adlandırılan boyutunu hayata geçirmek için 31 Mayıs 2017 tarihinde Avrupa Komisyonu ile ASA arasında imzalanan bir antlaşma ile ASA tarafından yürütülmesi kararlaştırılan Savunma Planı Hazırlık Eylemi (*Preparatory Action on Defence Plan*) başlatılması olmuştur. Savunma Planı Hazırlık Eylemi'nin oluşturulması ve 'araştırma penceresi' boyutunun geliştirilmesindeki temel amaç, AB desteğiyle yürütülen savunma AR-GE'sinin katma değerinin geliştirilmesinin yanında Avrupa savunması konusunda işbirliğinin derinleştirilmesine katkı sağlamak, kabiliyet eksikliklerinin giderilmesi üzerine çalışmak ve Avrupa savunma paydaşlarının güçlendirilmesini sağlamaktır.²³⁵

²³³ Avrupa Komisyonu, A European Defence Fund: €5.5 Billion Per Year to Boost Europe's Defence Capabilities, Brüksel, 7 Haziran 2017.

²³⁴ European Council Brussels Meeting Conclusions, 22-23 Haziran 2017, s. 2-5.

²³⁵ ASA, Preparatory Action on Defence Research, 14 Eylül 2018.

Savunma alanında AR-GE çalışmalarını geliştirme adına faaliyetler, Savunma Planı Hazırlık Eylemi'ne bağlı Avrupa Savunma Fonu'nun araştırma penceresinin hayata geçirilmesinden önce ilk olarak Avrupa Savunma Ajansı'na bağlı yürütülen pilot projelerle 2016 yılının Ekim ayında 1.4 milyon Euro hibe ayrılarak oluşturulması planlanmıştır. Bu projeler Kentlerin Savaş Durumunda Binaların İçinde Farkındalık ve Gezinme (*Inside Building Awareness and Navigation for Urban Warfare- SPIDER*) araçları geliştirme programı, Uzaktan Kumandalı Uçak Sistemi Tespit Etme ve Önleme (*Standardisation of Remotely Piloted Aircraft System (RPAS) Detect and Avoid TRAWA*) Standardizasyonu programı ve İnsansız Heterojen Sensör Platformu (*Unmanned Heterogeneous Swarm of Sensor Platforms- EuroSWARM*) programlarıdır.²³⁶ Temeli bu pilot projelerin uygulanması olan Savunma Planı Hazırlık Eylemi savunma AR-GE'si geliştirilmesi planı 2021'den sonra pilot projelerin ve hazırlık eylemini takiben sonraki yıllarda Çok Yıllık Mali Çerçeve'ye bağlı AB programının geliştirilmesiyle Avrupa Komisyonu tarafından 500 milyon Avro'ya yaklaşan bir bütçeye ulaşması hedeflenmektedir.²³⁷

Bunun yanı sıra 2017 yılının haziran ayında gerçekleşen bir diğer gelişme, Brüksel'deki Avrupa Dış İlişkiler Servisi ve AB Askeri Personeli ile ilişkili, stratejik düzeyde kalıcı bir askeri komuta ve kontrol yapısı oluşturulmasına yönelik Askeri Planlama ve Kapasite Yönetimi (*The Military Planning and Conduct Capability*) oluşturulmasıdır.²³⁸ Askeri Planlama ve Kapasite Yönetimi birimi tam bir operasyonel karargah özelliği göstermese de, uzun zamandır Birleşik Krallık'ın vetosuyla kurulması engellenen operasyonel kumanda merkezi oluşturulma girişimi olması açısından önemli bir adımdır. Askeri Planlama ve Kapasite Yönetimi'nin görev alanı olarak icra yetkisi olmayan Somali, Orta Afrika Cumhuriyeti, Mali'deki eğitim misyonları gibi görevlerin planlanması ve yürütülmesi olarak kararlaştırılmıştır.²³⁹

Bu gelişmelerin ardından, AB Küresel Stratejisi'nin yayınlanmasının birinci yılı dolayısıyla 'AB Küresel Stratejisinin Uygulanması Üzerine 1. İlerleme Raporu'

²³⁶ ASA, Latest News, First EU Pilot Project in the Field of Defence Research Sees Grant Agreements Signed for €1.4 million, 28 Ekim 2016.

²³⁷ Karampekios, Oikonomou ve Carayannis, **The Emergence of EU Defence Research Policy: From Innovation to Militarization**, Springer, 2018, s. 66.

²³⁸ Avrupa Dış İlişkiler Servisi, Factsheet: The Military Planning and Conduct Capability, Kasım 2018.

²³⁹ Simon Duke, 2019, s. 31.

yayınlanmış, raporun ‘Savunma ve Güvenlik’ isimli başlığında son on ayda son on yıldan daha fazla gelişme sergilendiği vurgulanmıştır.²⁴⁰ Bu süreçte AB Küresel Stratejisi’nin uygulanması yolunda önemli kararların alındığı Kasım 2016 Dış İlişkiler Konseyi kararından başlayarak, 2016 Avrupa Savunma Eylem Planı gibi gelişmeler özetlenerek açıklanmıştır. Daha sonra raporda, 2017 yılında Askeri Planlama ve Kapasite Yönetimi’nin kurulmasından ve içeriğinden bahsetmenin yanında Konsey’in planlama birimiyle ilişkili AB sivil ve askeri misyonları arasındaki sinerjiyi güçlendirmek için Ortak Destek Koordinasyon Hücresi (*Joint Support Coordination Cell*) kurmayı kabul etmesine değinmişlerdir. Askeri Planlama ve Kapasite Yönetimi’ne ilişkin kararların 2018 yılı sonuna kadar gözden geçirilmesine yönelik karar alındığı söylenmiştir. Bunun yanı sıra, raporda üye devletler arasında Kapasite Geliştirme Planı’nın uygulanması konusunda düzenli ve sistematik bilgi paylaşımını kolaylaştıran CARD sisteminin 2017 sonbaharında başlatılacağını ve 2018 yılında Savunma Bakanlarına ilk CARD raporunun sunulacağı duyurulmuştur. Bunun yanı sıra, AB Muharebe Gruplarının hazırlığını ve etkin finansmanını gerçekleştirmek için Athena Mekanizması’nda revizyon konusunda karar aldıklarından, sivil yeteneklerini geliştirme adına sivil OGSP misyonlarının gelişimi konusunda çalışmaların sürdüğüne ve PESCO’nun hayata geçirilme kararıyla en zorlu görevlerde istekli ve bu konuda yetenekli devletlerin bağlayıcı taahhütlerde bulunarak Avrupa güvenlik ve savunmasında atılım yapabileceği alanı tanıtmışlardır. Aynı zamanda AB-NATO arasında işbirliğinin artışına dikkat çekilmiş, NATO Savunma Planlama süreci ile Kapasite Geliştirme Planı arasında çalışmaların tutarlılığını arttırma adına yapılan çalışmalara devam edildiği duyurulmuştur. Tüm bu girişimlerin desteklenmesinde Avrupa Savunma Ajansı’nın oynadığı kilit role dikkat çekilmiş, ASA’nın özellikle 2018 yılının bahar aylarına kadar Kapasite Geliştirme Planı’nın revize edilmesinde aktif bir şekilde çalışma yürüttüğü değerlendirilmiştir.²⁴¹

Bu süreçte Avrupa savunmasını geliştirmek adına yapılan bir diğer düzenleme, Avrupa Komisyonu’nun Avrupa Savunma Endüstrisi Geliştirme Programı önerisinde

²⁴⁰ European Union Global Strategy, From Shared Vision to Common Action: Implementing the EU Global Strategy Year 1, 2017, s. 20.

²⁴¹ European Union Global Strategy, From Shared Vision to Common Action: Implementing the EU Global Strategy Year 1, 2017, ss. 20-23.

bulunmasıyla, Birlik'in savunma sanayisinin rekabetçiliğini ve yenilikçiliğini arttırmayı hedefleyen savunma ürünleri ve teknolojilerinin geliştirilmesinde üstlenilen teşebbüsler arasındaki işbirliğini teşvik edilmesine yönelik teklif sunması olmuştur.²⁴² Bu teklif hakkında önerilen yönetmelikle ilgili Konsey tartışmaları Temmuz 2017 tarihinden itibaren başlamıştır.

2017 yılının ikinci yarısına gelindiğinde ise AB dönem başkanlığını üstlenecek Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılma kararı almasıyla AB dönem başkanlığı Estonya'ya devredilmiştir. Bu süreçte, Eylül 2017 tarihinde dönem başkanı Estonya'nın başkenti Tallinn'de Yüksek Temsilci Mogherini ile AB Savunma bakanları düzenlenen gayri resmi toplantıda savunma işbirliğini geliştirmek ve Birlik'in savunma sanayisi finansmanını arttırmayı kabul ettiklerini açıklamışlardır. Bunun yanı sıra, Mogherini toplantı sonrası yaptığı açıklamada, yıl sonuna kadar PESCO'nun ve Avrupa Savunma Fonu'nun başlatılmaya hazır olma kararı aldıklarını ve toplantıya NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg'in de katılımıyla, AB ile NATO arasındaki ilk tatbikatla da bağlantılı olacak bir siber saldırı üzerinde bir alıştırma yapılacağını duyurmuştur.²⁴³

Estonya dönem başkanlığı savunma bakanları gayri resmi toplantısında duyurulan ilk kez yapılacak olan kriz müdahale araçlarını siber ve hibrit tehditlere karşı koyma mekanizmalarını test edecek olan Paralel ve Eşgüdümlü Tatbikat (PACE17) isimli AB-NATO tatbikatı, 28 Eylül 2017 tarihinde başlatılmıştır. Bunun yanı sıra, 4-11 Eylül tarihleri arasında NATO tarafından ayrı ve PACE17'den bağımsız CMX17 kod adlı kriz yönetimi tatbikatı gerçekleştirilmiştir. İki tatbikat birbirinden bağımsız olarak yürütülse de genel anlamda AB-NATO ortak personel katılımı ve koordinasyonunun paralel ve eşgüdümlü çalışması üzerinde durulmuş, iki örgüt arasında kriz müdahale faaliyetlerinin senkronizasyonu hedeflenmiştir.²⁴⁴

---

²⁴² Avrupa Komisyonu, Proposal for a Regulation of The European Parliament and of the Council: Establishing the European Defence Industrial Development Programme Aiming at Supporting the Competitiveness and Innovative Capacity of the EU Defence Industry, 7 Haziran 2017, s. 2.

²⁴³ Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi, Remarks upon Arrival by HR/VP Federica Mogherini at the Informal Defence and Foreign Ministers Meetings, 2017, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/31756/remarks-upon-arrival-hrvp-federica-mogherini-informal-defence-and-foreign-ministers-meetings_en, (20.01.2019).

²⁴⁴ Avrupa Dış İlişkiler Servisi, EU Launches Exercise to Test Crisis Management Mechanisms in Response to Cyber and Hybrid Threats, **Basın Bülteni**, 28.09.2017, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/32969/eu-launches-exercise-test-crisis-management-mechanisms-response-cyber-and-hybrid-threats_en, (21.01.2019).

Bu tatbikatın ardından, gerçekleşmesi hedeflenen CARD sisteminin ilk deneme çalışması Ekim 2017 tarihinde başlatılmıştır. Avrupa Savunma Ajansı'nın AB Askeri Personeli ile birlikte CARD Sekreteryası görevini üstlendiği kabiliyet gelişiminin güçlendirilmesinin, savunma işbirliğinin derinleştirilmesinin ve savunma harcama planlarının daha verimli bir şekilde kullanılmasının sağlanmasına yardımcı olacak bu sistemin birinci aşaması ASA savunma verilerinin analizidir. Üye devletlerin NATO'ya katkılarının analizinden sonra, ikinci aşama olan 2018 yılının nisan ayına kadar sürmesi planlanan ikili diyaloglar safhasına geçildiği gösterilmiştir. Başlatılan bu deneme çalışmasında temel amaç, Kasım 2018'de hazırlanması planlanan son raporda değerlendirilecek olan savunma harcamaları ve planları hakkında bilgi toplamak için üye ülkelerle ikili diyaloglar yürütülmesidir.²⁴⁵

Bu süreçte Avrupa savunması adına ele alınan bir diğer gelişme Eylül 2017 tarihinde Avrupa Savunma Ajansı'nın "Avrupa İçinde Sınır Ötesi Askeri Taşımacılık" konulu özel bir çalışma grubu kurması olmuştur. 2018 yılının başına kadar askeri müdahaleleri engelleyen fiziksel, prosedürel ya da düzenleyici engelleri aşmak için bir dizi operasyonel önlemi belirleyen bir yol haritası hazırlanmıştır. Bu görevi yerine getirmek için ASA, ASA üyesi olmasa da Danimarka dahil tüm AB üye ülkeleriyle yakın bir şekilde ve Avrupa Dış İlişkiler Servisi, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Askeri Personeliyle ve çok uluslu paydaşlardan özellikle NATO, Kanada, Norveç, İsviçre ve ABD gibi üçüncü ülkelerle tam koordinasyon içinde çalışmalar yürütmüştür. ASA'nın izlediği bu yol haritası sonuç olarak Yüksek Temsilci Federica Mogherini ve Avrupa Komisyonu'nun ortaklaşa 22 Mart 2018'de devlet ve hükümet başkanlarına sunduğu 'Askeri Hareketlilik Eylem Planı'nın temelini oluşturmuştur.²⁴⁶

Bir diğer gelişme, 13 Kasım 2017 tarihinde AB dış işleri ve savunma bakanlarının bir araya gelerek güvenlik ve savunma alanında AB Küresel Stratejisi'nin uygulanmasına yönelik görüş paylaşımında bulunmaları ve bu görüşmeler sonucunda Konsey'in AB Küresel Stratejisi bağlamında güvenlik ve savunma alanında

²⁴⁵ Avrupa Dış İlişkiler Servisi, Factsheet: Coordinated Annual Review on Defence, 29 Kasım 2017, [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/36453/Coordinated%20Annual%20Review%20on%20Defence%20\(CARD\)](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/36453/Coordinated%20Annual%20Review%20on%20Defence%20(CARD)), (21.01.2019).

²⁴⁶ Daniel Fiott ve Jacob Bund, **EUISS Yearbook of European Security**, European Union Institute for Security Studies, 2018, ss. 153-154.

kararlaştırılan sonuçları yayınlaması olmuştur. Bu sonuçlar arasında 23 üye devlet²⁴⁷ PESCO'nun kurulmasına yönelik ilk adımı oluşturan birlikte savunma kabiliyetlerini geliştirme, ortak projelere yatırım yapma, silahlı kuvvetlerinin operasyonel hazırlığını arttırma gibi konularda AB Antlaşması hükümlerine uygun olarak daha bağlayıcı ortak taahhütler listesine uyacaklarına dair kararlılıklarını ortaya koydukları bir bildiriye imza atmışlardır. Bu toplantıda ele alınan bir diğer önemli konu Konsey'in Yüksek Temsilci'yi 2018 yılının ilk aylarında sivil OGSP'nin güçlendirilmesine yönelik ileriye dönük bir taslak bildiri sunmaya davet etmesi ve daha önce ASA tarafından yol haritası çıkarılan askeri teçhizatın ve personelin AB içerisindeki hareketini engelleyen konuları Avrupa Komisyonu ve Yüksek Temsilci'nin ele alması ve askeri hareketlilikle ilgili ilerlemeye olanak verecek üye devletler arasında ortak iletişim sağlanması konusundaki çalışmalar yürütmesinin Konsey tarafından memnuniyetle karşılanmasının duyurulması olmuştur.²⁴⁸

Akabinde, 5 Aralık 2017 tarihinde Varşova Deklarasyonu olarak adlandırılan AB-NATO Ortak Deklarasyonu'nun uygulanmasına yönelik ikinci ilerleme raporunu yayımlanmıştır. Bu raporda önceden belirlenen ve üzerinde çalışmalar yürütölen öncelikli yedi alanın uygulanmasına yönelik 42 somut eyleme ek olarak, terörle mücadele, kadın hakları, barış ve güvenlik ve askeri hareketlilik dahil olmak üzere yeni alanlar eklenmiş ve bu çerçevede Ortak Deklarasyon'un sürdürölmesi için 32 yeni eylem belirlenmiştir.²⁴⁹ Avrupa Savunma Ajansı, belirlenen toplamda sayısı 74'e ulaşan eylemlerden 30'unun uygulanmasında yer almaktadır.

2017 yılının son ayına gelindiğinde PESCO adına yapılan çalışmalar yeni bir ivme kazanmıştır. İlk olarak 7 Aralık 2017 tarihinde İrlanda ve Portekiz de PESCO'ya katılma kararını bildirmişler, böylece PESCO'ya katılan üye devlet sayısı Danimarka, Malta ve AB'den ayrılma kararı alan Birleşik Krallık hariç diğer tüm üye devletlerin katılımıyla PESCO'ya katılan üye devlet sayısı 25'e ulaşmıştır. Bu kararı 11 Aralık

---

²⁴⁷ Ortak bildiriye imzalayan üye devletler Fransa, Almanya, İspanya, Belçika, Macaristan, İtalya, Bulgaristan, Letonya, Çek Cumhuriyeti, Hollanda, Estonya, İsveç, Romanya, Hırvatistan, Lüksemburg, Kıbrıs, Slovenya, Finlandiya, Avusturya, Yunanistan, Litvanya, Polonya ve Slovakya'dır. Ayrıca, bildiriye diğer devletlerin daha sonraki bir aşamada katılmalarının mümkün olduğu açıklanmıştır.

²⁴⁸ Council of the European Union, Council Conclusions on Security and Defence in the Context of the EU Global Strategy - Council Conclusions (13 November 2017), ss. 3-8.

²⁴⁹ Eduard Simion, "NATO-EU Cooperation", **International Conference Knowledge-Based Organization**, Cilt 24, Sayı:1, 2018, ss. 212-213.

2017 tarihinde Konsey'in resmi olarak PESCO'nun başlatılması kararını alması takip etmiştir. PESCO'ya katılan üye ülkeler ayrıca, PESCO bağlamında uygulanacak ilk 17 işbirliği projelerini hayata geçirme konusundaki niyetlerini açıklayan bir bildiri üzerinde uzlaşmışlardır. PESCO'yu oluşturan karara göre buradaki ASA'nın rolü Yüksek Temsilci'nin PESCO hakkındaki yıllık raporunda üye devletlerin bağlayıcı taahhütler bağlamındaki katkılarına ve katılımına ilişkin raporun hazırlanmasına katkıda bulunmak ile özellikle kapasite geliştirme alanındaki proje tekliflerinin hazırlanmasını kolaylaştırma ve proje tekliflerinin değerlendirilmesinde koordine çalışmaları üstlenerek mevcut girişimlerle ikilemeleri engellemek yer almaktadır. Ayrıca ASA PESCO'nun uygulanmasında Konsey seviyesinde belirlenen konuların dışında gerekli alanlarda sekreteryaya görevi üstlenerek, bu konularda tek bir temas noktası olmayı sağlaması kararlaştırılmıştır.²⁵⁰

Ardından, Aralık 2017 AB zirvesinde liderler PESCO'nun başlatılmasını memnuniyetle karşıladıklarını duyurmuşlar, bu çerçevede ele alınacak projelerin hızlı bir şekilde uygulanmasının önemi vurgulamışlar, bunun yanında 2018'de Avrupa Savunma Sanayi Gelişim Programı'nın hızlı kabulü için çalışmalar yapılmasını ve Avrupa Savunma Fonu'nun uygulanması konusunda mutabakat sağlamışlardır.²⁵¹

2018 yılına gelindiğinde, Avrupa güvenlik ve savunma politikasına yönelik atılan ilk adım Mart ayında Konsey'in PESCO'nun uygulanmasına yönelik bir yol haritası belirlemesi olmuştur. Belirlenen yol haritasında ulusal uygulama planlarının değerlendirilmesi için bir takvim hazırlanması, gelecekte ele alınacak projelere dair bir zaman çizelgesi hazırlanması, 2018 yılının haziran ayının sonuna kadar Konsey tarafından kabul gören projeler için ortak yönetim kurallarının temel prensipleri ile 17 müşterek projenin listesini ve katılımcı ülkelerini belirleyen kararlar alınmıştır. PESCO'nun uygulanmasına yönelik takvime göre bağlayıcı taahhütlerin yerine getirilmesi için 2018-2020 yılları ile 2020-2025 yıllarını kapsayan iki aşama kabul edilmiş, 2020'den önce gerçekleştirilmesi planlanan taahhütleri de kapsayacak şekilde

---

²⁵⁰ Avrupa Konseyi Kararı, Council Decision Establishing Permanent Structured Cooperation (PESCO) and Determining the List of Participating Member States, 8 Aralık 2017, ss. 10-11, <https://www.consilium.europa.eu/media/32000/st14866en17.pdf>, (25.01.2019).

²⁵¹ Avrupa Konseyi Toplantısı Kararları, 14 Aralık 2017, s. 1, <https://www.consilium.europa.eu/media/32204/14-final-conclusions-rev1-en.pdf>, (25.01.2019).

daha kesin hedeflerin belirlenmesi için Konsey'in Haziran 2018'e kadar bir tavsiye de bulunması kararlaştırılmıştır. Bununla birlikte AB Askeri Personeli, Avrupa Dış İlişkiler Servisi ve Avrupa Savunma Ajansı tarafından oluşturulan PESCO Sekreteryası, üye devletlerin ulusal planlar ve taahhütlerin uygulanması hakkında geri bildirimde bulunması için göreve çağırılmıştır. Bunun yanı sıra, PESCO Sekreteryası'na üye ülkelerin kendi istekleri doğrultusunda, ulusal uygulama planlarının kalitesini iyileştirmek için katılan her üye ülkeye destek verebilmesinin önü açılmıştır.²⁵²

Ardından bu gelişmeyi Mayıs ayında Avrupa Konseyi ve Avrupa Parlamentosu'nun Avrupa Savunma Sanayi Gelişim Programı'nı oluşturan bir düzenleme üzerine geçici antlaşmaya varmaları takip etmiştir. Avrupa Savunma Fonu'nun ayrılmaz bir parçası olarak tanımlanan düzenlemenin amacı, Birliğin savunma pazarının rekabet gücünü ve yenilik kapasitesini 2019-2020 yılları için 500 milyon Avro bütçeyle desteklemeyi amaçlayan bir program oluşturulmasını sağlamak olmuştur. Buna ek olarak, düzenleme ile potansiyel müşterek gelişim programlarını teşvik ederek işbirliği için fırsat yaratmak ve PESCO bağlamındaki projeler için uygun olan artan bir fon sağlanması amaçlanmaktadır.²⁵³

Bu süreçte gerçekleşen bir diğer gelişme, Kasım 2017 tarihinde sivil OGSP'nin etkinliğini ve yanıt verebilirliğini arttırmaya yönelik ileriye dönük bir taslak bildiri sunmaya çağrılan Yüksek Temsilci'nin, bu konudaki çalışmalarını 28 Mayıs 2018'de Konsey'e sunmasıyla Konsey'in bu belgeyi onaylayarak sivil OGSP'yi güçlendirmeye ilişkin sonuçları kabul etmesi olmuştur. Bu sonuçlar arasında, sivil OGSP'nin iç ve dış güvenlik ağı boyunca güvenlik tehditleri ve zorluklarla mücadeleye katkıda bulunma, yeni hedeflerin daha iyi bir şekilde yürütülmesi için ihtiyaç duyulan sivil yeteneklerin nasıl geliştirileceğini belirlemek amacıyla AB Dış İşleri Bakanları, İçişleri ve Adalet Bakanlıkları ile polis ve sınır muhafızları arasında yoğun istişarelerde bulunma, halen

---

²⁵² AB Konseyi, 6 Mart 2018 Tarihli PESCO'nun uygulanması için bir yol haritası belirlenmesiyle ilgili tavsiye Kararı, Council of European Union Press, ss. 2-5, 2018, <https://www.consilium.europa.eu/media/33064/council-recommendation.pdf>, (28.01.2019).

²⁵³ Avrupa Konseyi Basın Açıklaması, European defence: Council and European Parliament Reach Provisional Agreement on a Regulation Establishing the EDIDP, 23 Mayıs 2018, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/05/23/european-defence-council-and-european-parliament-reach-provisional-agreement-on-a-regulation-establishing-the-european-defence-industrial-development-programme-edidp/>, (28.01.2019).

sürdürülmekte olan on OGSP operasyonunda²⁵⁴ yer alan ülkelerin çalışmalarının kalite standartlarının uyumunun artırılması ile mevcut on sivil OGSP misyonuna ve diğer operasyonel hareketlerde kullanılabilmesi için lojistik destek sağlayabilecek özel depo birimlerinin oluşturulması hedefleri yer almıştır.²⁵⁵

Ertesi ay, AB dış işleri ve savunma bakanları 25 Haziran 2018 tarihinde AB Küresel Stratejisi'nin uygulanmasını tartışmak amacıyla bir araya gelmişlerdir. Bu toplantıda, PESCO bağlamında projelerin uygulanmasına yönelik ortak yönetim kurallarını benimsemişler, PESCO kapsamında sürdürülmesi planlanan ikinci bir proje dalgası dahil, güncellenmiş bir listenin Kasım 2018 tarihine kadar belirlenmesini kararlaştırmışlardır. Bununla birlikte, Konsey öncelikli kapasite eksikliklerinin askeri aşamalı bir değerlendirmesini ve aşamalı bir yaklaşımla ulaşılabilecek yüksek etkili kabiliyet hedeflerinin değerlendirilmesini sağlayan ilerleme kataloğunu 2018'i onaylamıştır. Görüşülen diğer önemli konu, Avrupa Komisyonu'nun Çok Yıllık Mali Çerçeve'nin bir parçası olarak askeri hareketliliğin finansmanının yanı sıra, 13 milyar Avro tutarında önemli tahsisatla Avrupa Savunma Fonu'nu önerisinin görüşülmesi ve Avrupa Savunma Sanayi Gelişim Programı'nın hayata geçirilmesine yönelik anlaşmanın Konsey tarafından memnuniyetle karşılandığının duyurulması olmuştur. Ayrıca, Yüksek Temsilci tarafından önerilen gelecekteki çok yıllık mali çerçeve bağlamında AB dışı bir bütçe fonuyla oluşturulması planlanan, temel amacı OGSP kapsamındaki askeri operasyonların ortak maliyetini karşılamak, diğer uluslararası aktörler tarafından yönetilen askeri barış destek operasyonlarının finansmanına katkıda bulunmak ve üçüncü devletlerin silahlı kuvvetlerine çatışmaları önleme, barışı sağlama ve uluslararası güvenliği güçlendirmek için destek sağlamak olan Avrupa Barış Tesisi'nin kurulması konusunda Konsey ilgili organlarını bu konudaki çalışmaları

---

²⁵⁴ Halen sürdürülmekte olan on sivil OGSP operasyonu şunlardır: Filistin AB Sınır Yardım Misyonu ve AB Filistin Polis Destek Koordinatörlüğü, Moldova-Ukrayna Sınır Yardım Misyonu, Ukrayna AB Danışma Misyonu, Gürcistan AB İzleme Misyonu, Irak AB Danışma Misyonu, Libya Sınır Yardım Misyonu, Kosova AB Hukukun Üstünlüğü Misyonu, Mali, Nijer ve Somali'deki Kapasite Geliştirme Misyonlarıdır.

²⁵⁵ Nicoletta Pirozzi, "The Civilian CSDP Compact a Success Story for the EU's Crisis Management Cinderella?", **European Union Institute for Security Studies Brief Issue**, October 2018, ss. 3-6.

ilerletmeye ve bu yapının kurulmasına katkı sağlayacak somut öneriler geliştirmeye davet etmiştir.²⁵⁶

Aynı gün 25 Haziran 2018 tarihinde Avrupa güvenlik ve savunma konularıyla ilgili bir diğer gelişme, temeli Fransa Başbakanı Emmanuel Macron'un Eylül 2017 tarihinde Sorbonne Üniversitesi'nde yaptığı konuşmadan yola çıkarak oluşturulan katılımcı devletler arasında bölgesel savunmaya odaklanan Avrupa Müdahale Girişimi'nin Belçika, Danimarka, Estonya, Almanya, İtalya, Hollanda, Portekiz, İspanya ve Birleşik Krallık'ı kapsayan dokuz ülkenin Savunma Bakanları tarafından girişimi başlatan niyet mektubunu imzalamaları olmuştur. Avrupa Müdahale Girişimi'yle Macron, ilerleyen yıllarda katılımcı devletlerin stratejik bir kültür oluşturarak operasyonel konularda etkin ortak bir müdahale gücü, ortak bir savunma bütçesi ve ortak eylemler için doktrin oluşturabileceğini öngörmektedir. Daha sonra PESCO projesi haline getirilmesi de ihtimaller dahilinde bulunan Avrupa Müdahale Girişimi, PESCO'ya Brexit tamamlandığında üye olmayan Birleşik Krallık gibi üçüncü ülkelerin katılımının mümkün olmasıyla sorunun çözülmesi öngörülmektedir.²⁵⁷

Ardından, 28-29 Haziran 2018 tarihinde Avrupa Konseyi toplanmış, güvenlik ve savunma konusunda ele alınan başlıca konulardan biri olarak PESCO ve AB-NATO işbirliği çerçevesindeki askeri hareketliliğin Konsey tarafından memnuniyetle karşıladığını duyurması ve mevcut AB Eylem Planı kapsamında gerçekleşmesi gereken askeri şartların tamamlanması ile üye ülkelerin 2024 yılına kadar ilgili kuralları ve prosedürleri basitleştirip standartlaştırmaya çağırılması olmuştur. Konsey kararı bu konuda üye devletlerin bütüncül yaklaşımda bulunmasının ve karşılıklı pekiştirme çabalarının önemini vurgularken aynı zaman da üye devletlerin egemenliğine tamamen saygı gösterilmesi konusuna da dikkat çekmekte ve 2019 baharında Avrupa Komisyonu ve Yüksek Temsilci tarafından bir rapor hazırlanarak bu konudaki gelişmelerin yıllık olarak gözden geçirileceği söylenmektedir. Özellikle 2018 yılının Mart ayında Birleşik Krallık'ta gerçekleştirilen Salisbury Saldırısı sonrası AB gündemini meşgul eden

---

²⁵⁶ Avrupa Konseyi Basın Bülteni, Security and Defence Cooperation: EU will Enhance its Capacity to Act as a Security Provider, its Strategic Autonomy, and its Ability to Cooperate with Partners, 25 Haziran 2018, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/06/25/security-and-defence-cooperation-eu-will-enhance-its-capacity-to-act-as-a-security-provider-its-strategic-autonomy-and-its-ability-to-cooperate-with-partners/>, (04.02.2018).

²⁵⁷ Sven Biscop, "European Defence: Give PESCO a Chance", **Survival**, 2018, s. 170.

kimyasal ve biyolojik silahlar konusu bu zirvede ele alınmıştır. Avrupa'nın hibrit, kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer ile ilgili tehditlere karşı dayanıklılığı konusunda çalışmalar üzerine yürütülen ortak iletişimin önemine vurgu yapılmış ve kimyasal silahların kullanımı ile çoğalmasını ele almak için AB kısıtlayıcı tedbirlerinin mümkün olan en kısa sürede kabul edilmesi ile düşman istihbarat faaliyetleri tehdidini azaltmak için üye devletler arasında ve uygun olduğu ölçüde AB düzeyinde ve NATO ile istişare halinde daha fazla koordinasyon çağrısında bulunulmasını talep edilmiştir.²⁵⁸

Zirvede ele alınan bir diğer konu PESCO'nun Avrupa Savunma Ajansı Yönetim Kurulu tarafından gözden geçirilip yenilenerek kabul edilen Kapasite Geliştirme Planı ve CARD ile tamamen uyumlu bir şekilde yürütülmesi konusu olmuştur. Kapasite Geliştirme Planı, Avrupa güvenlik ve savunma ortamı dikkate alınarak verim odaklı bir yaklaşımla AB Askeri Komitesi tarafından sağlanan son operasyonlardan alınan dersler ile OGSP perspektifinden bir kabiliyet eksiklikleri analizinden yola çıkılarak ASA tarafından üye devletlerin onayına sunulmuştur. Bu bağlamda, Kapasite Geliştirme Planı çerçevesinde AB Kapasite Geliştirme Öncelikleri belirleyerek, hibrit tehditlere karşı koyma zorunluluğu gibi bir alan eklenerek revize edilmiştir. Kapasite Geliştirme Planı'nda herhangi bir savaş durumunda konuşlandırılan kara, deniz, hava unsurlarının temel eksiklikleri ve onlara sağlanabilecek lojistik destek konuları ile ulusal odaklı olan bölgesel güvenlik ve savunma, siber güvenlik gibi alanlarda gerekli askeri kabiliyetlerin uyumu gibi konulara odaklanmaktadır. Bu çerçevede belirlenen 2018 AB Yetkinlik Geliştirme Öncelikleri değişen havacılık sektöründe askeri hava kabiliyetlerinin bütünlendirilmesi, denizlerde direnç katkıda bulunan sualtı kontrolü, gelişmiş lojistik ve tıbbi destek kabiliyetleri, siber karşılık verebilen kabiliyetleri etkinleştirme, hava üstünlüğü, uzay tabanlı bilgi ve iletişim hizmetleri, deniz manevra kabiliyeti, bilgi üstünlüğü, hava hareketliliği, kara savaş kabiliyetleri gibi alanları kapsamaktadır. Kapasite Geliştirme Planı'nın belirlenmesiyle kısa vadede eksikliklerin giderilmesi, orta vadede işbirliği potansiyelinin değerlendirilmesi ve 2035 yılının ilerisini kapsayan uzun vadede ise gelecekteki teknoloji eğilimlerinin kapasite ihtiyacına, Ar-Ge gereksinimlerine ve endüstriyel yaklaşıma uygun olarak bir değerlendirme sunması

---

²⁵⁸ Avrupa Konseyi Brüksel Zirvesi Sonuçları, 28 Haziran 2018, sS. 4-6.

olmuştur.²⁵⁹ Bu bağlamda AB Zirvesi Avrupa Kapasite Geliştirme Programıyla uyumlu olarak PESCO girişimin sürdürülmesi, yeni projelerin Kasım 2018'e kadar duyurulması ve PESCO'ya üçüncü ülkelerin katılımı üzerine çalışmalar yürütülmesi konusunda çağrıda bulunmuştur.²⁶⁰

28-29 Haziran 2018 tarihinde düzenlenen AB Zirvesinden sonra iki yılda bir rutin olarak düzenlenen NATO Zirvesi Brüksel'de 11-12 Temmuz tarihinde toplanmıştır. 2016 Varşova NATO Zirvesi öncesi ABD-AB ilişkileri Trump yönetiminin 2017 yılında Paris İklim Antlaşması'ndan çekilmesi ve başarısızlıkla sonuçlanan Transatlantik Ticaret ve Yatırım Antlaşması müzakereleri, ardından 2018 yılında İran ile uzlaşılacak nükleer antlaşmadan çekilmesi²⁶¹ ve Trump yönetiminin 'İlk önce Amerika' retoriği neticesinde çeşitli ürünlere tek taraflı tarife uygulamalarıyla²⁶² ilişkiler aşamalı olarak gerilmiştir. ABD yönetimi ise zirve sırasında yapılan görüşmelerde AB'yi NATO bağlamında savunma harcama hedefi olan üye devletlerin büyük çoğunluğunun GSYH'nin %2'sini savunma harcamalarına ayırmaması sonucu yükün eşit paylaşılmaması ve Almanya'nın Rusya ile Kuzey Akım-2 projesiyle doğalgaz antlaşmasına vararak Rusya'ya yaptırım uygulamaması konusunda eleştirmiştir.²⁶³ Yaşanan bu sorunlara rağmen, zirve sonrası yayınlanan deklarasyonda NATO'nun üye devletlerin ayrılmaz güvenliğinin, özgürlüklerinin, bireysel özgürlük, insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi alanları içeren ortak değerleri korumaya ve savunmaya dayanışma, ortak amaç ve adil yük paylaşımı temelinde birlikte hareket etmeye kararlı olduğu vurgusu yapılmıştır. Ayrıca, 2014 Galler Zirvesinden bu yana ABD dışındaki üye devletlerin savunma harcamalarında artışa dikkat çekilmiş, üye devletlerin 2024 yılına kadar üçte ikisinin %2 savunma harcama hedefine ulaşacağı, 24 müttefikin savunma harcamalarının %20'sinin AR-GE

---

²⁵⁹ Avrupa Savunma Ajansı Basın Merkezi Duyurusu, New 2018 EU Capability Development Priorities Approved, 28 Haziran 2018, <https://www.eda.europa.eu/info-hub/press-centre/latest-news/2018/06/28/new-2018-eu-capability-development-priorities-approved>, (05.02.2018).

²⁶⁰ Avrupa Konseyi Brüksel Zirvesi Sonuçları, 28 Haziran 2018, s. 4.

²⁶¹ Marianne Riddervold ve Akasemi Newsome (2018) "Transatlantic Relations in Times of Uncertainty: Crises and EU-US Relations", **Journal of European Integration**, 2018, s. 508.

²⁶² Maria Demertzis ve Gustav Fredriksson, "The EU Response to US Trade Tariffs Intereconomics", **Review of European Economic Policy**, Sayı:53, 2018, s. 260.

²⁶³ Ulrike Franke, "Now What? Lessons for Europe from the NATO Summit", **Texas National Security Review**, Volume:1, Issue:4, 2018, ss. 137-138.

harcamaları dahil olmak üzere temel ekipman geliştirme hedefini yakalayacağını bildirmişlerdir.²⁶⁴

Öte yandan zirve bildirisinde Rusya ile gerilen ilişkilere geniş bir bölüm ayrılmıştır. İlk olarak NATO'nun Rusya'ya tehdit olmadığı bildirilmekle birlikte Rusya'nın Kırım'ı işgali, Doğu Ukrayna'da devam eden sorunlar, Gürcistan ve Moldova'daki Rus askeri varlığından duyulan rahatsızlıklar, Kaliningrad'daki modern çift kabiliyetli füzeleri konuşlandırması gibi tırmanan Rus askeri yayılmacılığı, Rusya'nın NATO hava sahasını ihlalleri, yine Rusya'nın Karadağ'da yaptığı gibi dezenformasyon ve seçim kampanyalarına müdahale çalışmaları konularından duyulan rahatsızlık ile Salisbury'deki saldırıdan Rusya'nın sorumlu tutulması neticesinde kınandığı gibi bilgiler verilmiştir. Rusya'ya ile askeri diyalog çağrısında bulunulmuş, yaşanan anlaşmazlıklarda 2011 yılında imzalanan AGİT Viyana Belgesi'nin güven ve güvenlik artırıcı eylemler ile Ukrayna konusunda Minsk Antlaşması'na uygun yaklaşım sergilemesine ve Abhazya ile Güney Osetya'yı tanımaktan vazgeçip AB aracılığında düzenlenen 12 Ağustos 2008 tarihli ateşkes antlaşmasına uyulması, Orta Menzilli Kuvvetler Antlaşmasına uygunluğu şüphe uyandıran 9M729 olarak adlandırılan Rus füze sisteminin yer alması sonucu antlaşmaya uyulması ve MH-17 sefer sayılı Malezya uçağının 2014 yılında Ukrayna'da düşmesinde Rusya'nın sorumluluğu olduğunu kabul etme çağrısında bulunmuştur.²⁶⁵

Ayrıca, NATO Brüksel Zirve Bildirisinde NATO'nun terörle mücadeledeki konusunda İttifak'ın 360 derece caydırıcılık ve savunmaya yönelik yaklaşımı sürdürerek müşterek savunma, kriz yönetimi ve işbirliği güvenliği gibi üç temel göreve katkı sağladığı vurgulanmıştır. Küresel Koalisyonun bir parçası olarak NATO bağlamında AWACS ile havadan havaya yakıt ikmali projelerinin sürdürüldüğü, NATO Hazırlık Girişimi, Ortak Hava Gücü Stratejisi, Hızlı Hava Hareketliliğini gibi programlarla savunma ve güvenlik alanında çalışmaların sürdürüldüğü hakkında bilgilendirmeler yapılmıştır. Bununla birlikte, terörizme, hibrit ve siber saldırılara karşı NATO bağlamında ortak tatbikatların sürdürüldüğü, NATO Mukabele Kuvveti'nin gücünün var olan karışık güvenlik ortamına cevap verecek şekilde artırıldığı ve Çok Yüksek

---

²⁶⁴ NATO Brüksel Zirve Deklarasyonu, 11-12 Temmuz 2018, s. 2.

²⁶⁵ NATO Brüksel Zirve Deklarasyonu, 11-12 Temmuz 2018, ss. 2-8.

Hazırlıklı Ortak Görev Gücünün kısa sürede konuşlanmaya hazır hale getirildiği duyurulmuştur. Ek olarak, Brüksel Zirve Deklarasyonu'nda, 2016 Varşova NATO Zirvesi kararı doğrultusunda Estonya, Letonya, Litvanya ve Polonya'ya *Enhanced Forward Presence* olarak adlandırılan dört çokuluslu, savaşa hazır seviyede, tabur büyüklüğünde Muharebe Grubu konuşlandırılmış, bunun yanında bölgede Çokuluslu Kuzeydoğu Karargahı Birimi'nin (*Multinational Division North East Headquarters*) kurulduğu ve 2018 yılının sonuna kadar etkin hale getirileceği söylenmiştir. Benzer bir oluşum Romanya'da da *Tailored Forward Presence* isimli Müttefik güçlerinin kara kuvvetlerini eğitmek için çokuluslu bir çerçeve tugayı kurulduğu söylenmiştir.²⁶⁶

Deklarasyonda değerlendirilen güvenlik ve savunma alanındaki diğer konulardan bazıları, siber güvenliğin sağlanmasına yönelik Belçika'da Siper Operasyon Merkezi, ABD'de Norfolk Ortak Güç Komutanlığı Merkezi gibi bu alanda çalışmalar yürütülen merkezlerin varlığı ile müttefik güçler arasında askeri hareketliliğin sağlanması için diplomatik süreçleri hızlandırma konusunda yapılan çağrılar olarak sıralanabilmektedir. Görüldüğü gibi Zirve AB ile NATO'nun benzer tehdit algılarına sahip olduğu ve bu tehditleri önleme adına transatlantik güvenlik ilişkilerini sürdürme isteklerini gösteren somut bir yapı ortaya koymaktadır.

NATO Brüksel Zirvesi'nin ardından, Rusya ve Çin Eylül ayında Uzakdoğu'da Vostok-2018 isimli politik mesaj içeren ortak tatbikat gerçekleştirmişlerdir.²⁶⁷ NATO güçleri de aynı tarihlerde Rapid Trident 2018 isimli tatbikat Ukrayna'da 14 ülkenin katılımıyla sürdürülmüştür. Bu tatbikatı Ekim ayında NATO'nun son yıllardaki en büyük tatbikatı olan Trident Juncture 18 izlemiştir. Operasyona Norveç ve İzlanda ev sahibi ülke olarak çalışmışlar, NATO Mukabele Gücü 2019 için komuta ve kontrol prosedürlerinin denendiği, bilgisayar destekli komuta yeri tatbikatını içeren kriz yönetiminden müşterek savunma alanına kadar çeşitli güvenlik sorunlarına kısa zamanda tepki verebilen çokuluslu ortak gücün denendiği bir tatbikat özelliği göstermiştir.²⁶⁸

---

²⁶⁶ NATO Brüksel Zirve Deklarasyonu, s. 8.

²⁶⁷ Mathieu Boulègue, "Did the Russian General Staff Experiment with Free Play during VOSTOK-2018?", *Defense & Security Analysis*, 2019, s. 2.

²⁶⁸ Stephen J. Flanagan, "NATO's Return to the North Atlantic: Implications for the Defense of Northern Europe", *Finnish Institute of International Affairs Birefing Paper*, 2018, s. 6.

Tüm bunların yanında, 19 Kasım 2018 tarihinde Konsey son iki yılda ilerleme sağlanan güvenlik ve savunma alanındaki işbirliği çalışmalarını memnuniyetle karşıladığını ve daha fazla ilerleme sağlanması konusundaki desteğini vurgulayan AB Küresel Stratejisi bağlamında toplanan Güvenlik ve Savunma Konseyi'nin aldığı kararları yayınlamıştır. Bu kararlar arasında sivil OGSP'nin kurulmasına yönelik antlaşmanın taahhütlerinin en geç 2023 yazının başına kadar yerine getirilmesi, şuanda Somali, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Mali'de AB askeri eğitim misyonlarında kontrol ve komuta görevi üstlenen Askeri Planlama ve Kapasite Yönetimi biriminin AB Operasyon Merkezi'nin mevcut yürütme görevini 2020 yılının sonuna kadar AB muharebe grubu büyüklüğüyle sınırlı bir OGSP operasyonunun planlanmasında ve yürütülmesinde NATO ile gereksiz tekrara düşmeden entegre edilip üstlenmesini, Avrupa Savunma Fonu bağlamında Konsey Avrupa Parlamentosu ile 2019'da mümkün olan en kısa sürede uzlaşılması planlanan tüzük önerisine karşı kısmı bir anlaşmaya vararak Avrupa Komisyonu tarafından Çok Yıllı Mali Çerçeve kapsamında önerilen Avrupa Savunma Fonu konusundaki pozisyonunu kısmı genel bir yaklaşım üzerinde uzlaşmaya varılması gibi konularda önemli kararlar almıştır. Bunun yanında kararda, Avrupa Savunma Sanayi Gelişim Programı'nın uygulanmasına ve Avrupa Savunma Fonu'nun üye ülkeleri güçlü bir şekilde dahil etmesi, Avrupa Savunma Ajansı'nın görüş ve uzmanlıklarından tam anlamıyla faydalanması ile Avrupa Dış İlişkiler Servisi'nin bu çalışmalara katılımı için daha fazla geliştirilmesi gerektiğini yinelemişlerdir. Konsey kararında ayrıca Avrupa Barış Tesisi Programı, askeri hareketlilik ve AB-NATO işbirliği konusunda ele alınan çalışmaların desteklenmesinin yanında PESCO bağlamında eğitim, kabiliyet geliştirme, karada, denizde ve havada operasyonel hazır olma ve siber savunma alanlarını güçlendiren yeni 17 projenin eklenmesi kararlaştırılmıştır.²⁶⁹

2018 yılında son olarak gerçekleşen bir diğer gelişme Aralık ayında rutin olarak toplanan Avrupa Konseyi toplantısı olmuştur. 13-14 Aralık 2018 tarihli Avrupa Konseyi, AB'nin uzun vadeli bütçe hazırlık çalışmaları, Tek Pazar'ın güçlendirilmesi, göç sorunu, Brexit, iklim değişikliği, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, dezenformasyon,

---

²⁶⁹ Avrupa Konseyi, Council Conclusions on Security and Defence in the Context of the EU Global Strategy, 19 Kasım 2018, ss. 3-12.

güvenlik ve savunma ile dış ilişkiler gibi konulara odaklanmıştır. Dış ilişkiler konusunda ele alınan konuları, Şubat 2019 tarihinde Arap Birliği ile yapılacak zirve hazırlıkları dahil olmak üzere, AB-Japonya Ekonomik Ortaklık Antlaşması ve Rusya'nın Kerç Boğazı ve Azak Denizi'nde gerginliği arttıran ve uluslararası hukuk ihlalleri olduğunu vurgulayan tutumunu eleştiren konular oluştururken, güvenlik ve savunma konusunda alınan kararları PESCO'nun uygulanması ve AB içindeki askeri hareketliliğin geliştirilmesi, sivil OGSP sözleşmesinin onaylanması gibi konular oluşturmuştur.²⁷⁰

Tüm bu gelişmelerin neticesinde özet olarak, 2016 AB Küresel Strateji Belgesi'nin yayınlanmasından sonraki son iki yılda Avrupa Savunma Ajansı'nın Avrupa Savunma Eylem Planı ve Kapasite Geliştirme Planı'nın uygulanmasında düzenleyici ve birleştirici rol üstlendiği görülmektedir. CARD toplantılarında ve PESCO çalışmalarında Sekretarya olarak görev alması ile NATO-AB İşbirliği çerçevesinde gerçekleştirilmesi planlanan 74 projenin 30'unda yer alması artan rolüne işaret etmektedir. Diğer önemli projelerde üstlendiği görevlerle de Avrupa güvenlik ve savunma politikalarının yeniden canlandırılmasında Ajans'ın artan öneme sahip olduğu görülmektedir.

---

²⁷⁰ Avrupa Konseyi Kararları, 14 Aralık 2018.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AGSP KAPSAMINDA AVRUPA SAVUNMA AJANSI'NIN ROLÜ VE İŞLEVSELLİĞİ

Avrupa Savunma Ajansı, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın işlevsel açıdan önemli bir unsuru olarak AB'nin kriz yönetimi alanındaki kabiliyetlerini geliştirmek, Konsey kararları doğrultusunda AGSP'ye yönelik alınan kararların sürdürülmesini kolaylaştırmak, üye ülkeleri desteklemek amacıyla 12 Temmuz 2004 tarihinde Avrupa Konseyi'nin 2004/551/CFSP Ortak Eylem kararıyla kurulmuştur. Ajansın görevi ve faaliyet alanına ilişkin maddeler Avrupa Birliği Antlaşması'nın 2. Bölümü olan 'Ortak Güvenlik Ve Savunma Politikasına İlişkin Hükümler' başlığı altında 42. ve 45. maddelerde tanımlanmıştır. Bu maddelere göre üye devletler Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nın uygulanması için AB tarafından sivil ve askeri kabiliyetleri kullanabilmekte, Konsey tarafından belirlenen hedeflere katkıda bulunarak çok uluslu güçler meydana getirebilmektedirler. Tüm bunların gerçekleştirilebilmesi için, üye devletlerin askeri kabiliyetlerinin kademeli olarak geliştirilmesine katkı sağlanması başta olmak üzere, savunma kabiliyetleri geliştirme, araştırma, edinme, silahlanma ve barışı koruma, çatışmayı önleme ve uluslararası güvenliği sağlamak amacıyla yapılan operasyonlardaki gereklilikleri tanımlayacak bir Ajansın varlığına ihtiyaç duyulmuştur. Bu doğrultuda Ajans, operasyonel gereklilikleri yerine getirmek için alınması gereken tedbirleri teşvik etme, savunma sektörünün endüstriyel ve teknolojik temelini güçlendirmek için gerekli önlemleri alma, Avrupa kabiliyetleri ve silahlanma politikasının tanımlanmasına katılma ve askeri kabiliyetlerin geliştirilmesinin değerlendirilmesinde Konsey'e yardımcı olma görevlerini üstlenmiştir.

Avrupa Savunma Ajansı'nı oluşturan 2004 yılında kabul edilen Konsey'in ortak eylem kararı, 2008, 2011 ve son olarak 2015 yıllarında dönemin savunma alanındaki gelişmelerine uygun olarak düzenlenmiş ve genişletilmiştir. Kuruluş kararında 2003 yılında kabul edilen Avrupa Güvenlik Stratejisi çerçevesinde Ajans'ın daha esnek ve etkili askeri kaynakların geliştirilmesinde önemli unsur olacağına altı çizilirken, daha sonra 2008 yılında kabul edilen Avrupa Güvenlik Stratejilerinin Uygulanmasına Yönelik Rapor kapsamında Ajans'ın OGSP için önemli savunma kabiliyetleri geliştirme

sürecindeki lider rolüne dikkat çekilmiştir. Lizbon Antlaşmasının imzalanmasıyla, AGSP'nin adının OGSP olarak değiştirilmesiyle, Ajansın OGSP ve ODGP'nin uygulanmasına katkı yapması gerekliliği vurgulanmış, Daimi Yapılandırılmış İşbirliğine yönelik Ajans'ın bu konuda değerlendirme faaliyetleri ve Ajans'ın üç yıllık planlama çerçevesinde aldığı kararlar ile ilgili hükümler konusunda Konsey'e bilgi vermesiyle ilgili maddeler eklenerek Konsey kararı revize edilmiştir. Bu bağlamda tezin bu bölümünde ASA'nın yapısı ve işleyişine yönelik Konsey kararında yer alan bilgiler ışığında bir analiz sunulmakta, daha sonra ASA'nın faaliyet alanlarından olan AB'nin askeri kapasitesini geliştirme, AB silahlanma kapasitesini geliştirme, AR-GE faaliyetleri ve PESCO kapsamında ele alınan projeler ile ASA'nın AB'nin operasyonel kapasitesine etkisi açıklanmaktadır. ASA'nın faaliyet alanının ayrıntılarıyla açıklanmasının ardından bölümün sonunda ASA'nın ve AGSP'nin liberal hükümetlerarasıcılık teorisiyle değerlendirilmesine yer verilerek, bölüm analiz ile zenginleştirilmektedir.

3.1. Avrupa Savunma Ajansı'nın Yapısı ve İşleyişi

Avrupa Savunma Ajansı'nın yapısına ilişkin Konsey'in kararı, Ajansın misyonu ve görevleri, organları ve çalışanları, bütçesi ve bağlı olduğu finansal kuralları, geçici proje veya programların bütçelerin Ajans tarafından yönetimi, Ajansın üçüncü taraflar ve organizasyonlar ile ilişkilerini içeren altı bölümden oluşmaktadır.²⁷¹ Kararın ilk bölümünde Ajans'ın tüm üye devletlerin katılımına açık olarak kurulduğu, Ajans'ın misyonunun AB'nin kriz yönetimi alanındaki savunma kabiliyetlerini geliştirme ve halihazırda geliştirilen OGSP'yi sürdürme çabalarında Konseyi ve üye devletleri desteklemek olarak açıklanmıştır. Ajans, bu misyonunu gerçekleştirirken savunma konularında üye devletlerin yetkilerine zarar vermeksizin gerçekleştirilmesi vurgulanarak devletlerin bu konudaki egemenlik kaygılarının önüne geçilmeye çalışmıştır.

Ajans'ın çalışmaları Konsey'in siyasi otoritesi altındadır, yani Ajans'ın çalışmaları yine aynı şekilde devletlerin güvenlik ve savunma konularındaki egemenlik

²⁷¹ Council Decision (CFSP) 2015/1835 Defining the Statute, Seat and the Operational Rules of the European Defence Agency, **Official Journal of the European Union**, 266/55-74, 2015.

kaygılarından ötürü ulusüstü bir kuruma devredilmesinden ziyade Konsey çerçevesinde hükümetlerarası bir düzlemde sürdürölüp bu konudaki kaygılarının giderilmesine yöneliktir. Bu bağlamda Ajans'ın, düzenli olarak faaliyetleri hakkında Konsey'e rapor verme yükümlülüğü vardır. 2015 yılında yayımlanan son ASA'ya yönelik kararına göre, Ajans her yıl kasım ayında Konsey'e o yılıki faaliyetler hakkında rapor sunmakla ve daimi yapılandırılmış işbirliğinin kurulması ile ilgili Konsey kararına bağlı olarak yılda en az bir kez katılımcı üye devletlerin kabul ettikleri kriterlere göre yaptıkları katkıların düzenli olarak değerlendirilmesini içeren rapor hazırlamakla yükümlüdür. Bu kapsamda Ajans'ın görevlerinden bir diğeri üye devletlerin taahhütte bulunduğu askeri kabiliyet hedeflerini tanımlama ve üye devletler tarafından verilen kabiliyet geliştirme taahhütlerine uyulup uyulmadığının değerlendirilmesinde önemli görevler üstlenmesidir.

Bahsedilen Konsey kararının 5. maddesinde Ajans'ın görevleri ayrıntılarıyla açıklanmıştır. Buna göre Ajans'ın görevleri, askeri kabiliyet geliştirme adına belirlenen Kapasite Geliştirilme Mekanizması ve Kapasite Geliştirilmesi Planı'na uygun olarak, üye devletlerin operasyonel ihtiyaçlarının uyumlulaştırılmasıdır. Özellikle koordine ve etkin satın alma yöntemlerini teşvik etmek ve buna bağlı olarak en iyi uygulamayı tanımlayıp mali açıdan etkin ve verimli tedarikin teşviki ile kabiliyetlerin geliştirilmesi ve edinimi için finansal öncelikler hakkında değerlendirme sağlamaktır. Bununla birlikte Ajans'ın görevi içerisinde, askeri kabiliyetler açısından hedefleri gerçekleştirmek için çok taraflı projeler önermek, üye devletler tarafından uygulanan programların koordinasyonunu sağlamak ve özel işbirliği programlarının yönetimini sağlamak yer almaktadır.

Ajans, aynı zamanda savunma teknolojisi alanındaki araştırmaları desteklemek için ortak araştırma faaliyetlerini koordine etmek, planlamak ve gelecekteki operasyonel ihtiyaçları karşılayacak teknik çözümlerinin araştırılması, böylece Avrupa'nın bu alandaki endüstriyel ve teknolojik potansiyelinin güçlendirilmesiyle hedeflenen ortak savunma konularındaki daha etkili AR-GE çalışmalarının geliştirilmesi gibi teknik konularda önemli görevler üstlenmektedir.

Ajans'ın üstlendiği bir diğeri önemli görev savunma ve sivil güvenlik ya da doğrudan güvenlikle alakalı araştırma programları kapsamında üye devletlerarasındaki

sinerjiyi üst düzeye çıkarıp uluslararası arenada rekabetçi bir Avrupa savunma teçhizatı pazarının kurulmasının teşvik edilmesini sağlamaktır. Ajans bu alanda çalışmalarını sürdürürken Avrupa Komisyonu ve uygun şekilde ilgili sanayi alanında çalışmalar yürüten kuruluşlara danışarak ilgili politika ve stratejilerin belirlenmesi için çalışmaktadır. Bunu gerçekleştirirken aynı zamanda Ajans, Konsey'in Daimi Yapılandırılmış İşbirliği kurulması kararına bağlı olarak işbirliğini desteklemekte ve ortak veya Avrupa kapasite geliştirme girişimlerini kolaylaştırmak ve bunun yanı sıra AB kriz yönetimi prosedürlerini dikkate alarak, ODGP operasyonlarının gerçekleştirilmesine yardımcı olmak görevlerini üstlenmektedir.

Ajans'ın üstlendiği bu görevlerini ve amaçlarını gerçekleştirebilmek için gerekli tüzel kişiliğe sahip olması gerekmektedir. Konsey Kararı'nın 6. maddesine göre Ajans'ın tüzel kişiliğe sahip olması için üye devletler Ajansın kurallarına bağlı olarak tüzel kişilere tanınan en kapsamlı yasal kapasiteye ulaşmasını sağlamalıdır. Ajans sahip olduğu tüzel kişilik sayesinde hukuki işlemlere taraf olabilme ve sahip olduğu malları satın alabilme veya satabilme hakkı elde etmekte, bununla birlikte özel veya kamu kurumları ile sözleşmeler imzalayabilme yetkisi edinmesinin hukuki temelini elde etmektedir. Ajans bu özelliğiyle uluslararası hukukun öznesi konumundadır.

ASA Konsey Kararı'nın 2. bölümünde Ajans'ın organlarının yapısı ve çalışanlarının seçimi ve görevlerine ilişkin konular ele alınmıştır. İlk olarak, kararın 7. Maddesine göre Ajans Başkanı (*Head of the Agency*) aynı zamanda Birlik'in Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi olarak görev yapmaktadır. Aynı zamanda Ajans Başkanı, Komisyon Başkan yardımcılığı görevini üstlenmektedir. Ajans Başkanının bu özellikleri taşıması, Ajansın teknik rolünün yanında, siyasi açıdan da önemli bir rol üstlendiğini göstermektedir. Ajans Başkanının başlıca görevleri; Ajans'ın genel organizasyonundan ve işleyişinden sorumlu olma, Ajans raporlarını Konsey'e sunma, Yönetim Kurulu tarafından verilen direktiflere uygun olarak üçüncü ülkelerle, gruplarla veya kuruluşlarla olan idari düzenlemelerin müzakeresinden ve bu düzenlemelerin onaylandığı takdirde onlarla uygun çalışma ilişkileri kurmaktan sorumlu olarak yer almaktadır. Ajans Başkanı görevini Kasım 2014'ten itibaren, daha önce İtalya Dışişleri Bakanı olarak da görev yapan, aynı zamanda Avrupa Dış İlişkiler Servisi

(EEAS) genel başkanlığını ve AB Dışışleri Bakanlarının toplantılarına eşlik etme görevlerini üstlenen Federica Mogherini yapmaktadır.

Ajansın diğer organı, her üye devletin hükümetine bağlı çalışan temsilcisinden oluşan, Yönetim Kurulu (*Steering Board*)'dır. Yönetim Kurulu Konsey'in rehberliği çerçevesinde hareket eden bir organdır. Yönetim Kurulu katılan her üye devletin savunma bakanları veya onların temsilcilerinden oluşacak düzeyde yılda en az iki kez toplanmakta, katılımcı üye devletlerin toplantı talebinde bulunması halinde Ajans Başkanı bir ay içinde toplantıya çağırılmaktadır. ASA, Yönetim Kurulu'nun bakanlar düzeyinde toplanan tek AB Ajansı'dır. Yönetim Kurulu toplantılarına diğer katılan unsurlar Ajansın İcra Direktörü (*Chief Executive*), AB Askeri Komitesi Başkanı ve Avrupa Dış İlişkiler Servisi temsilcileridir. Bunun dışında Yönetim Kurulu konunun içeriğine bağlı olarak Ulusal Silahlanma Direktörleri, Kapasite Direktörleri, AR-GE Direktörleri ve Savunma Politikası Direktörleri katılabilmektedir. Yine aynı şekilde konunun içeriğine ve ortak çıkarların bulunmasına bağlı olarak NATO Genel Temsilcisi veya Ajansın çalıştığı konuya bağlı olarak Niyet Mektubu Çerçeve Anlaşması, OCCAR ve Avrupa Uzay Ajansına bağlı olarak çalışan temsilciler ve Başkanlar katılabilmektedir.

Yürütme Kurulu'nun başlıca görevleri Konsey'e sunulacak raporları onaylama, Ajans'ın genel bütçesini oybirliği ile her yıl 31 Aralık tarihine kadar kabul etme, Ajans bünyesinde oluşturulan geçici projeler veya programları Ajans içinde onaylama, İcra Direktörü'nü tayin etme, Konsey veya Komisyon'a yapılan önerileri onaylama, Ajans'ın bütçesinin uygulanması için mali hükümleri değiştirebilme, geçici veya sözleşmeli personel için geçerli kural ve düzenlemeleri değiştirebilme ve konuyla ilgili ulusal uzmanlar atayabilme, üye devletlerin Ajans'a katılması veya geri çekilmesi durumunda teknik ve mali düzenlemeleri belirleme, Ajans'ın misyonunun yerine getirilmesi ile ilgili tüm diğer kararları kabul etme bulunmaktadır. Yönetim Kurulu AB Antlaşması'nın 16.(4). ve 16.(5).²⁷² maddesine göre nitelikli çoğunluk ile karar almaktadır. Bununla birlikte Yürütme Kurulu'na katılan bir üye devlet temsilcisi, ulusal politikasına göre önemli olduğunu belirttiği durumda nitelikli çoğunluk tarafından

²⁷² Bu maddelere göre nitelikli çoğunluk; 1 Kasım 2014 tarihinden itibaren, Konsey üyelerinin en az %55'ini oluşturan, üye devletlerin en az on beşini kapsayan ve Birlik nüfusunun en az % 65'ini oluşturacak şekilde ağırlıklandırılmasıyla elde edilmektedir.

alınacak bir kararın kabul edilmesine karşı çıkarsa oylama yapılmayacaktır. Bu durumda temsilci Yönetim Kurulu'na rehberlik etmesi için Ajans Başkanı aracılığıyla Konsey'e başvurabilir, Konsey böyle bir durumda oybirliği ile hareket etmektedir.

Bunların dışında Yönetim Kurulu, İcra Kurulu veya katılımcı üye devletin teklifine göre Yönetim Kurulu'nun idari ve bütçe kararlarını hazırlaması için katılımcı üye devletlerin ve Komisyon temsilcilerinden oluşan komiteler ve Ajans'ın çalışma alanına giren belirli konularda uzmanlaşmış komiteleri yetki ve süresini belirtme koşuluyla oluşturabilme yetkisine sahiptir.

Yönetim konusunda etkili bir diğer organ Yönetim Kurulu tarafından üç yıllığına Ajans Başkanı'nın tavsiyesi ile seçilen İcra Kurulu Başkanı/Direktörü (*Chief Executive*)'dür. Yönetim Kurulu, Konsey kararının 10. Maddesine göre üç yıllığına seçilen İcra Kurulu Başkanı'nın görev süresinin iki yıl daha uzatılmasına karar verebilmektedir. Bu kararın bir örneği olarak, 2015 yılında İcra Kurulu Başkanı olarak göreve başlayan eski bir İspanyol diplomat olan Jorge Domecq böyle bir uzatma almış ve görev süresi 2020 yılına kadar uzatılmıştır.

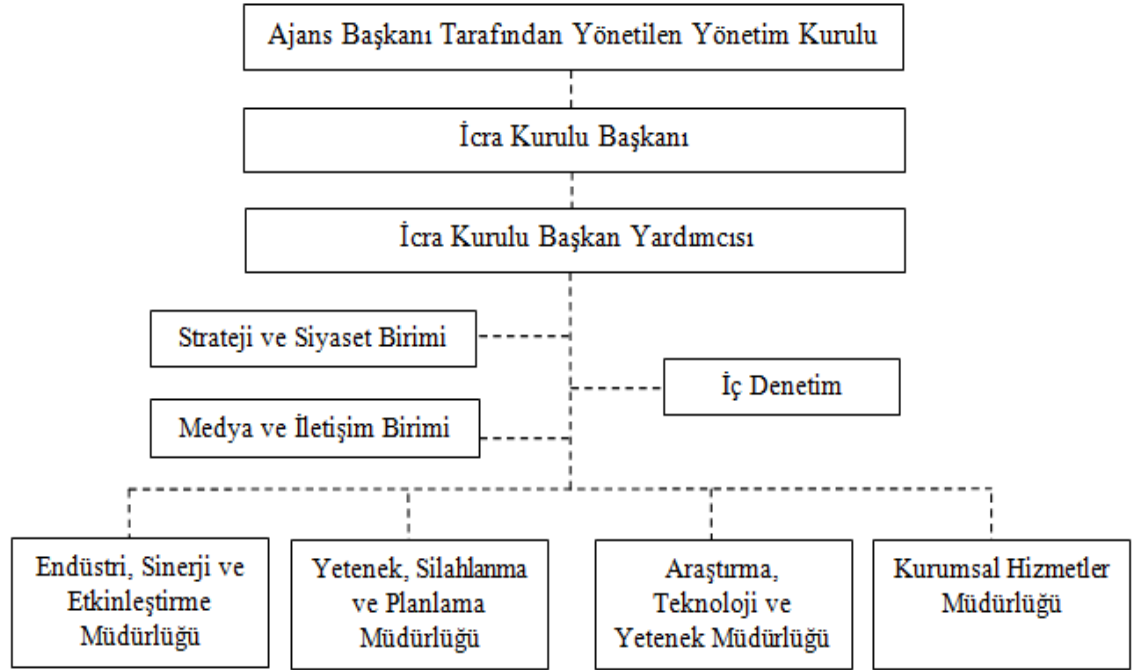
İcra Kurulu Başkanı, İcra Kurulu kararına uygun olarak Ajans Başkanı'nın yetkisi altında hareket etmektedir. İcra Direktörü, Yönetim Kurulu'na karşı sorumlu olarak Ajans'ın yasal temsilcisi görevinde çalışmaktadır. Bunun yanı sıra İcra Direktörü Ajans'ın işlerinin kontrolünü ve tutarlılığını sağlamak için fonksiyonel birimlerin gözetim ve koordinasyonundan sorumludur. Buna göre, İcra Direktörünün başlıca görevleri arasında Ajansın Üç Yıllık Planlama Çerçevesi'nin uygulanmasını sağlama, Yönetim Kurulunun çalışmalarını ve Yönetim Kuruluna taslak olarak sunulacak yıllık genel bütçeyi hazırlamak vardır. Öncelikli olarak Siyasi ve Güvenlik Komitesi ve AB Askeri Komitesi olmak üzere Konsey'in hazırlık kurumları ile bilgi paylaşımında bulunma ve yakın işbirliği sağlama, Ajansın günlük yönetimi, tüm güvenlik konuları ve personel işlerinden sorumlu olma yer almaktadır.

Ajans bünyesinde çalışacak personel, mümkün olan en geniş coğrafi temelde, Birliğin kurumları ve üye ülkelerden belirlenen adaylar arasından geçici ve sözleşmeli olmak üzere seçilmektedir. ASA'ya ilişkin Konsey Kararı'nın 11. maddesine göre Ajans personeli ilgili yetkinlik ve uzmanlık temelinde, adil ve şeffaf rekabet prosedürlerine uygun olarak İcra Kurulu Başkanı tarafından seçilmektedir. Ajans

içerisinde yer alan tüm pozisyonlarda çalışan personelin hizmet verebileceği toplam yıl sayısının on yılı geçmemesi kararlaştırılmış, böylece güvenlik ve savunma gibi önemli bir alanda söz sahibi olan sabit bir kadronun önüne geçilmeye çalışılmıştır. ASA, günümüzde 170 personeli içeren bir kadroya sahiptir. Ajansın kurulduğu 2004 yılında personel sayısının 77 olduğu göz önüne alındığında Ajans'ın kurumsal olarak gelişim gösterdiği söylenebilmektedir.²⁷³

ASA'nın organizasyon yapısı, Ajansın üstlendiği görevleri gerçekleştirebilmek üzere planlanmış, İcra Direktörü tarafından yönetilen, İcra Direktörü yardımcısı tarafından desteklenen üç operasyonel bölümden oluşmaktadır. Bunlar; Endüstri, Sinerji ve Etkinleştirme Müdürlüğü, Yetenek, Silahlanma ve Planlama Müdürlüğü, Araştırma, Teknoloji ve Yenilik Müdürlüğü'dür.²⁷⁴

Şekil 2: Ajansın Organizasyon Yapısı

Kaynak: Avrupa Savunma Ajansı , “Organisation”, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/Organisation>, (19.05.2019).

²⁷³ Morkaya, 2011, s. 72.

²⁷⁴ Avrupa Savunma Ajansı, ‘Organizations’, <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/Organisation>, (19.05.2019).

Endüstri, Sinerji ve Etkinleştirme Müdürlüğü işbirliğine dayalı savunma yeteneği gelişimini sağlamak için belirlenen temel stratejik faaliyetler konusunda çalışmalara öncülük ederek, üye devletlerin bu alandaki önceliklerinin gerçekleştirilmesinde endüstriyle uyumlu bir şekilde çalışmalar yürütmektedir. Endüstri, Sinerji ve Etkinleştirme Müdürlüğü kendi içinde çalışma alanlarına göre ayrılmış dört birimden oluşmaktadır. Bunlardan ilki Müdürlüğün temel çalışma alanından olan savunma sanayi unsurlarının Ajans'ın çalışmalarına katılımını düzenlemenin yanında AB düzeyinde temel stratejik faaliyet alanlarının belirlenmesi ve AB'nin savunma ile ilgili mevzuatlarından Kimyasalların Kaydı, Değerlendirilmesi, İzni ve Kısıtlanması (REACH) ve tedarik tüzüklerinden finansman araçların kullanılmasına kadar hükümet ve kamu paydaşlarını etkileyen gelişmelerin analizini yapan Endüstri Stratejisi ve AB Politikaları Birimi'dir. İkinci birim ise Kritik Etkinleştirmeler Birimi'dir. Birimin görevi savunma işbirliğini desteklemek amacıyla belgelendirme, standardizasyon ve emniyet gerekliliklerinin uyumlu hale getirilmesinin yanında, savunma test ve değerlendirmesinin yapılarak tüm askeri alanlardaki kabiliyetlerin geliştirilmesi ve sürdürülmesi ile ilgili çalışmalar yürütülerek birlikte çalışabilirliği sağlamaktır. Üçüncü birim Tek Avrupa Gökyüzü²⁷⁵ (*Single European Sky*) bağlamında askeri görüşlerin koordinasyonu ve kolaylaştırılmasının yanında, sivil havacılık sektörünün değişen yapısı dikkate alınarak askeri havacılığın Avrupa'daki etkin güvenliğinin ve savunmasının sağlanarak, bu alanı geliştirme faaliyetlerinin AB kurumları ve bu alanda ilgili organlarıyla bağlantı kurulması amacıyla oluşturulan Tek Avrupa Gökyüzü Birimi'dir. Müdürlük bünyesinde çalışan son birim olan Operasyon, Eğitim ve Tatbikatlar Birimi ise tıbbi hava tahliyesi, uydu iletişimi, insan kaynakları yönetimi programları, uzaktan kumandalı uçak sistemleri dahil döner ve sabit kanatlı uçaklar için eğitim ve tatbikat faaliyetleri gibi OGSP alanına yardımcı olabilecek ilgili

---

²⁷⁵ Tek Avrupa Gökyüzü, Avrupa Birliği genelinde hava sahasının tasarımı, yönetimi ve düzenlemesinin koordine edileceği bir Avrupa Komisyonu girişimidir. 2004'ten bu yana Avrupa Birliği hava trafik yönetiminde yetkinlikler kazanmış ve karar verme süreci hükümetler arası bir uygulamadan AB çerçevesine taşınmıştır. AB'nin ana hedefi, hava trafiği büyümesinin ve operasyonlarının en güvenli şekilde, verimli ve çevre dostu koşullar gelişimini sağlamak ve Avrupa'da hava trafik yönetiminin düzenlenmesini sağlamaktır. (Ayrıntılı bilgi için bkz. Avrupa Komisyonu internet sitesi; https://ec.europa.eu/transport/modes/air/single_european_sky_en).

ASA proje ve programlarının OGSP operasyonlarında kullanılmasının teşvik edilmesi gibi amaçlarla oluşturulmuştur.²⁷⁶

İcra Direktörlüğüne bağlı çalışan ikinci müdürlük olan Yetenek, Silahlanma ve Planlama Müdürlüğü AB askeri kapasite önceliklerini desteklemek, üye devletlerin bu alandaki kapasite eksikliklerini gidermeye yönelik işbirliği fırsatlarını önermek ve planlamak gibi amaçlarla kurulmuştur. Yetenek, Silahlanma ve Planlama Müdürlüğü kendisine bağlı altı birimden oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla İşbirliği Planlama Birimi, PESCO Birimi, Kara ve Lojistik Birimi, Havacılık Birimi, Denizcilik Birimi ve Bilgi Üstünlüğü Birimleridir. İşbirliği Planlama Birimi, üye devletlerle birlikte çalışmalar yürütülerek hazırlanan askeri ihtiyaçların belirlenmesine yönelik savunma verilerini analiz ederek Kapasite Geliştirme Planı'nın hazırlanmasından sorumludur. Bunun yanında, ASA'nın üstlendiği Koordineli Yıllık Savunma İncelemesi Sekreteryası görevine Avrupa savunma kabiliyetlerine yönelik hazırladığı düzenli olarak güncellenen verilerle destek olmaktadır. PESCO Birimi ise PESCO projelerinin uygulanmasına destek olmak başta olmak üzere, ASA'nın üstlendiği PESCO Sekreteryası işlevine AB Askeri Personeli ve Avrupa Dış İlişkiler Servisi ile işbirliği içerisinde proje tekliflerinin değerlendirilmesinde kapasite eksiklerinin giderilmesi ve PESCO'ya katılan üye ülkelerin ulusal uygulama planlarının koordine edilmesinde destek vermektedir. Kara ve Lojistik Birimi, kara platformları programları, askeri hareketliliğin sağlanması, lojistik ve tıbbi destek gibi alanlarda, Havacılık Birimi uzaktan kumandalı hava sistemleri, havadan havaya yakıt ikmali gibi programların desteklenmesinde, Denizcilik Birimi deniz denetimi, mayın tedbirleri, deniz eğitimi ve liman koruması gibi alanlarda, Bilgi Üstünlüğü Birimi ise iletişim ve bilgi sistemleri, gözetim ve keşif, uzay ve siber savunma gibi uzmanlık alanlarından destek sağlamak amacıyla hizmet etmektedir.²⁷⁷

Araştırma, Teknoloji ve Yenilik Müdürlüğü ise AB düzeyinde savunma araştırmalarını teşvik etmek, desteklemek ve gelecekteki operasyonel ihtiyaçları karşılamak için üye devletler arasında ortak AR-GE faaliyetlerini ve teknik çözüm

---

²⁷⁶ Avrupa Savunma Ajansı, 'Industry Synergies & Enablers Directorate', <https://eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/Organisation/industry-synergies-enablers-directorate>, (19.05.2019).

²⁷⁷ Avrupa Savunma Ajansı, 'Capability, Armament & Planning Directorate', <https://eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/Organisation/capability-armament-planning-directorate>, (19.05.2019).

çalışmalarını planlamak ve koordine etmek amacıyla kurulmuştur. Ayrıca, Araştırma, Teknoloji ve Yenilik Müdürlüğü Avrupa Savunma Fonu'nun araştırma boyutu da dahil olmak üzere savunma planı için hazırlık eylemi konusundaki çalışmalarda Avrupa Komisyonu'na destek vermektedir. Araştırma, Teknoloji ve Yenilik Müdürlüğü kendisine bağlı alt birim olarak AB tarafından finanse edilen Savunma Araştırmaları Birimi, Teknoloji ve İnovasyon Birimi ve Araştırma, Teknoloji ve Yenilik Koordinasyon Ekibi olmak üzere iki birim ve bir ekipten oluşmaktadır. AB tarafından finanse edilen Savunma Araştırmaları Birimi, Avrupa Komisyonu tarafından yetkilendirilen AB bütçesi tarafından finanse edilen üretime, uygulamaya ve satışa dönük savunma araştırma faaliyetleriyle ilgilenmektedir. Teknoloji ve İnovasyon Birimi ise AR-GE çalışmalarını desteklemek için bir araya getirilen Kapasite Teknoloji Alanları'nın (*CapTech's*) çalışmalarını kolaylaştırmak, ASA'nın bünyesinde gerçekleştirilen üye devletlerin silahlı kuvvetlerinin enerji verimliliği gibi alanlarda faaliyet göstermektedir. Bununla birlikte, alternatif enerji ve savunma sürdürülebilirliğini hedefleyen Enerji ve Çevre Programı'nı destekleme ve Sektörel Stratejik Araştırma Gündemi'ne dayalı özel araştırma faaliyetlerinin geliştirilmesi ve yönetimi gibi alanları da eklemek gerekir. Müdürlüğün bünyesinde faaliyet gösteren Teknoloji ve Yenilik Koordinasyon Ekibi ise Kapasite Gelişim Planı, Koordineli Yıllık Savunma İncelemesi, Daimi Yapılandırılmış İşbirliği gibi ASA'nın görev üstlendiği alanlara katkılarının koordinasyonu, ASA'nın araştırma portföyünü destekleme gibi görevler üstlenmektedir.²⁷⁸

İcra Direktörlüğüne bağlı çalışan dördüncü müdürlük Kurumsal Hizmetler (*Corporate Services*) Müdürlüğü'dür. Müdürlük Ajans'ın insan kaynakları, satın alma ve sözleşme yönetimi, finans, bilişim ve bilgi yönetimi ile güvenlik ve altyapı yönetimi faaliyetlerinden sorumludur.

İcra Direktörlüğü'ne bağlı bu dört müdürlüğün yanı sıra Ajans'ın kurumsal yapısının işleyişinde önemli görevler üstlenen iki birim daha bulunmaktadır. Bunlardan ilki üst düzey yönetimi ve Yürütme Kurulunu desteklemek için çalışan ve Yürütme Kurulu'nun sekreterliği görevini üstlenen Strateji ve Politika Birimidir. Birimin diğer

---

²⁷⁸ Avrupa Savunma Ajansı, 'Research, Technology & Innovation Directorate', <https://eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/Organisation/research-technology-innovation-directorate>, (19.05.2019).

bir önemli görevi politika konularını Avrupa Dış İlişkiler Servisi, Avrupa Konseyi, Avrupa Komisyonu gibi AB kurumları ile sözleşmeye taraf olabilecek benzer konularda faaliyetler yürüten Avrupa Uzay Ajansı, OCCAR ve NATO gibi üçüncü taraflar ve üye olmayan devletlerle koordine edilmesi çalışmalarını yürütmektir. İkinci Birim ise, ASA yayımları, görsel-işitsel tanıtım, internet sitesinin hazırlanması, ASA bünyesinde yapılan toplantı organizasyonunun hazırlanması, basın ilişkileri gibi konularda görevler üstlenen Medya ve İletişim Birimi'dir.

Ajans'ın bütçesi ise genel bütçeden, geçici projeler veya programlarla ilişkili bütçelerden ve ek gelirden kaynaklanan bütçelerden oluşmaktadır. Ajansın bütçesine yönelik hükümler 2015 Konsey Kararı'nın 3. Bölümünde bütçe ve finansal kurallar başlığı altında açıklanmıştır. Bütçenin oluşturulması ilk olarak 31 Mart tarihine kadar Ajans Başkanı'nın bir sonraki yılın genel bütçe taslağının ön tahminini Yönetim Kuruluna vermesiyle başlamaktadır. Ardından, Ajans Başkanı 30 Hazirana kadar ertesi yıl için genel bütçe taslağının gözden geçirilmiş bir ön değerlendirmesini teklif olarak sunmaktadır. Bu gelişmeyi her yıl 30 Eylül tarihine kadar genel bütçeyi üç yıllık planlama çerçevesine uygun olarak, gerekli görülen ödenekleri, Ajans çalışan kadroları ile toplantı masraflarını, varsa operasyonel analizin temin edilmesini ve harcamaların karşılanabilmesi için gereken gelir tahminini içeren bir taslak halinde Yönetim Kurulu'na önermesi takip etmektedir. Gerekli ödeneklerin miktarı ya da girilen ödeneklerin uygulanmasına yönelik kapsam hakkında belirsizlik olduğu durumlarda geçici ödenekler başlıklı bir kalem oluşturulmaktadır. Bütçenin gelir kalemi, projelere katılan üye ülkelerin milli gelirine dayandırılarak Avrupa Birliği Antlaşması'nın 41. maddesine uygun olarak, Avrupa Birliği bütçe ilkeleriyle tutarlı olacak şekilde hesaplanmaktadır. Son aşama ise oybirliği ile hareket eden Yönetim Kurulu her yıl 31 Aralık tarihine kadar bütçe taslağını kabul etmesidir. Ardından, İcra Kurulu'nun bütçenin katılımcı üye devletler tarafından kabul edildiğini beyan etmesiyle süreç sonlandırılmaktadır. Kararın 15. maddesine göre üye devletlerin Ajans'ın genel bütçesini finanse etmek için ödedikleri katkı paylarını ilgili mali yılın 15 mart, 15 haziran ve 15 ekim tarihlerinde üç eşit taksitte ödenmesi, bütçede bir değişiklik gündeme gelmesi durumunda ise bütçe değişikliği ardından duyurulan katkı çağrısının gönderilmesinden itibaren 60 gün için ödenmesi gerekliliği ilan edilmiştir. İstisnai ve

öngörülmeven durumların gerçekleşmesi durumunda ise İcra Kurulu, Yönetim Kurulu'na bir değişiklik taslağı önerebilmektedir. Bu durumda taslak değişiklik bütçesi, genel bütçe ile aynı prosedürlere uygun olarak hazırlanıp, teklif edilir ve ardından kabul edilip bildirilmesiyle değişiklik gerçekleştirilmiş olmaktadır.

Bunun yanı sıra bütçeyle ilgili hukuki ve muhasebe konularına ilişkin bütçe doğruluğu, bütçenin muhasebeleştirilmesi, iç ve dış denetimin sağlanmasıyla ilgili teknik bilgileri içeren, 4 Ağustos 2016 tarihinde Konsey Kararı'yla kabul edilen ASA'nın finansal kurallarıyla ilgili karar yayınlanmıştır.²⁷⁹ Bu karara göre İcra Kurulu Başkanı'na genel bütçeyi mali kurallara ve finansal yönetim ilkesine uygun olarak, kendi sorumluluğu ve yetkili ödeneklerin sınırları dahilinde uygulaması görevlerini veren 'Harcama Yetkilisi' (*Authorizing Officer*) unvanını üstlenmektedir. Bununla birlikte kararda, Ajans bütçesinde belirlenen ödeneklerin üzerinde harcama yapılamayacağı, taahhüt ödenekleriyle ödeme ödeneklerinin tanımlamaları, Ajansın yıllık hesaplarının kapsadığı alanları ile kullanılmayan ödeneklerin ve bütçe fazlalarının bağlı olduğu yasal düzenlemeler yer almaktadır. ASA'nın 2018 genel bütçesi 28 Kasım 2017 tarihinde 32,5 milyar avro olarak öngörülmüştür. 2018 bütçesi 19 Ekim 2018 tarihinde değiştirilmiş ve 32,9 milyar avro olarak düzenlenmiştir.²⁸⁰

2015 ASA Konsey Kararı'nın 4. bölümünde ise Ajans tarafından yürütölen geçici projelere ait bilgilere yer verilmiştir. Bu projelerden ilkinin A kategorisi olarak adlandırılan prensipte tüm üye ölkelerin katılmayı reddetmediği sürece doğrudan katkıda bulunacağı Ajansın görev alanına giren projeler oluşturmaktadır. Diğer B kategorisi olarak adlandırılan projeyi ise iki veya daha fazla ölkenin katılımıyla oluşturulan ve işbirliği fırsatını en üst düzeye çıkarma amacıyla tüm üye ölkelerinin katılımına açık olan 'tercih' projeleri olarak adlandırılan projeler oluşturmaktadır.²⁸¹ Geçici projelere katılım için Yürütme Kurulunda toplantıya katılan üye devletler proje veya programın yönetimi ile ilgili gerekli uygulama kuralları, bütçesini ve karar

---

²⁷⁹ Avrupa Konseyi Kararı, Council Decision of 4 August 2016 Concerning the Financial Rules of the European Defence Agency and Repealing Decision 2007/643/CFSP, **Official Journal of the European Union**, 2016.

²⁸⁰ European Defence Agency, 'Finance', <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/Finance>, (12.02.2019).

²⁸¹ Katia Vlachos- Dengler, "The EDA and Armaments Collaboration", Karampekios ve Oikonomou, 2015, s. 98.

verilmesi halinde görülecek üçüncü ülkelerin projeye katılımına ilişkin Ajans ile üçüncü taraflar arasındaki düzenlemeleri onaylamaları gerekmektedir.

Bunu takiben ASA Konsey Kararı'nın 5. bölümünde ve 6. Bölümlerinde ASA'nın Avrupa Komisyonu ve AB'nin kurumları, organları ve ajanslarıyla, üçüncü ülkeler, diğer uluslararası organizasyonlar ilgili ilişkilerini konu alan bölümlere yer verilmiştir. Buna göre, ASA diğer AB kurumları, organları ve ajanslarıyla görev alanı çerçevesinde Avrupa Birliği Antlaşması, AB İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın hükümlerine uygun olarak diğer AB Ajansları ile sinerjilerin avantajlarından yararlanarak kabiliyet geliştirme doğrultusunda işbirlikçi ilişkiler kurabilmekte, bu kurumlar ASA'nın proje ve programlarına ve dolayısıyla bunlarla ilgili bütçeye katılabilmektedirler. Bu kurumlardan farklı olarak, Avrupa Komisyonu ASA'nın hükümetlerarası yapısına zarar vermeksizin oy hakkı kullanmadan ASA Yönetim Kurulu'nun bir üyesi olarak işbirliği ve karşılıklı yarar sağlaması amacıyla Ajansın çalışmaları ile ilişkilendirilmesi kararlaştırılmıştır. ASA, Avrupa Komisyonu ile AB'nin faaliyetlerinin ASA'nın görev alanına etkisi olduğu ve ASA'nın faaliyetlerinin AB'nin faaliyetleriyle ilgili olduğu alanlarda uzmanlık ve tavsiye alışverişinde bulunmak amacıyla ortak çalışmalar yürütmektedir. AB'nin bütçesinden ASA'nın geçici projelerine ve ek gelirlerine katkı sağlayacak düzenlemeler, ASA ile Komisyon arasında karşılıklı antlaşma yapılarak veya katılımcı üye devletler ile Komisyon arasında karşılıklı antlaşma yapılarak kurulmaktadır. Bunun yanı sıra, Komisyon ASA'nın projelerine ve programlarına, devletlerin güvenlik ve savunma konusunda egemenliklerini Komisyon gibi supranasyonel bir kuruma devretme konusundaki kaygılarından ötürü üye ülkelerin savunma yeteneği geliştirme konusundaki egemen yeterliliğine zarar getirmeksizin maddesi eklenerek katılabileceği kararlaştırılmıştır. ASA ile Komisyon arasındaki işbirliğinin güncel bir örneği olarak 31 Mayıs 2017 tarihinde iki kurumun birlikte Avrupa Savunma Fonu'nun araştırma penceresi olarak adlandırılan boyutunu hayata geçirmek için antlaşma imzalaması ve bunun neticesinde ASA tarafından Savunma Planı Hazırlık Eylemi'nin başlatılması olmuştur.

Üçüncü ülkelerle ilişkiler konusu, Konsey'in ASA ile ilgili Kararı'nın 26. maddesinde ASA görevini gerçekleştirmek amacıyla üçüncü ülkeler ve uluslararası organizasyonlarla Ajans'ın çalışmalarıyla ilgili konularda istişare hükümleri, taraflar

arasındaki prensipler ve güvenlik hükümlerini içeren düzenlemeler yapabileceği yer almaktadır. Bu düzenlemeler, oybirliğiyle hareket eden Konsey tarafından onaylandıktan sonra ASA Yönetim Kurulu tarafından sonuçlandırılarak yürürlüğe konulmaktadır. Şimdiye kadar ASA'nın idari düzenlemede bulunulan üçüncü devletler Norveç, Sırbistan, İsviçre ve Ukrayna'dır. Bunun yanı sıra ASA, Avrupa Uzay Ajansı, Ortak Silahlanma İşbirliği Örgütü (OCCAR), Avrupa Havacılık Güvenliği Ajansı ve NATO ile ortak çalışma alanlarına yönelik idari düzenlemeleri bulunmaktadır.²⁸²

Avrupa Savunma Ajansı çalışma şekli olarak maliyet açısından verimliliği esas alan, savunma ve işbirliğini teşvik etmeyi hedefleyen 'a la cart' bir yaklaşım uygulamaktadır. Bu yaklaşım stratejik önceliklerine ve operasyonel gerekliliklerine kendi çıkarları doğrultusunda karar veren üye devletlerin ASA'nın çalışmalarına ne ölçüde katılacaklarına kendileri karar verme özgürlüğü tanımaktadır. ASA personel sayısı bakımından 170 gibi az bir sayıya sahip olsa da üye ülkeler, diğer AB kurumları ve çokuluslu organizasyonların vasıtasıyla ASA'nın çalışma alanlarıyla ilişkili yaklaşık dört bin uzmanla çalışmalar yürütmektedir. ASA ile ortak çalışmalar yürüten ulusal uzmanlar, ASA'nın çalışmalarının ulusal önceliklerle uyumlu yürütülmesinde önemli görevler üstlenmektedir. ASA'nın birlikte çalıştığı uzman ekipler görev ve çalışma alanına göre Bütünleşik Çalışma Ekipleri, Proje Ekipleri ve Kabiliyet Teknoloji Grubu şeklinde sınıflandırılmıştır. Bunlardan Bütünleşik Çalışma Ekipleri (*Integrated Development Teams*) askeri kabiliyet ihtiyaçlarına yönelik çözümler üreten, geliştiren, askeri kabiliyetler alanında mevcut eksiklikleri analiz edip, alternatiflerin uygunluğunu değerlendiren ASA Proje Yöneticileri tarafından yönetilen, tüm üye devletlere ve Avrupa Askeri Komitesi ile AB Askeri Personeli'nin katılımına açık olarak çalışan bir yapıdadır. Bu doğrultuda Bütünleşik Proje Ekipleri Avrupa savunma sanayisinin önde gelen temsilcileri, bu alanda çalışmalar yürüten akademi ve araştırma topluluklarından uzmanlarla birlikte çalışarak sorunların çözümünü sağlamak, gelecek projeler için teklifler ve yeni fırsatlar yaratma amacı doğrultusunda gereken uzmanlığı sunmaktadır. Bir diğer uzmanların oluşturduğu birim olan Proje Ekipleri ise, Bütünleşik Çalışma Ekipleri'nin çalışmalarıyla veya üye ülkeler, ASA Yürütme Kurulu veya Avrupa Askeri Komitesi tarafından önerilen girişimlerin gerçekleştirmek için çalışmaktadır. Ve üçüncü

²⁸² European Defence Agency, <https://www.eda.europa.eu/aboutus/who-we-are/partners>, (13.02.2019).

olarak uzmanların katkılarıyla yürütülen Kabiliyet Teknoloji Grubu (*CapTechs*), spesifik bir teknoloji alanında işbirliğine dayalı Ar-Ge projeleri üretmek ve bu doğrultuda ASA'nın çalışmalarına katılan üye devletlerin çalışmalar geliştirmesine destek olmaktadır.²⁸³

3.2. Avrupa Savunma Ajansı'nın Faaliyetleri

Avrupa Savunma Ajansı, AB üye ülkeleri arasında savunma kabiliyetlerinin ve askeri işbirliğinin gelişmesini destekleme amacıyla Avrupa Dış İlişkiler Servisi, AB Askeri Personeli ve AB Askeri Komitesi ile koordine halinde, hükümetlerarası yapıda bir işbirliği forumudur. Avrupa savunma sanayisini ve savunma AR-GE'sini güçlendirmek için AB tarafından finanse edilen savunma ile ilgili faaliyetlerde merkezi bir operatör durumundadır. AB politikalarına askeri bir arayüz olarak hareket ederek işbirliğini destekleyen, yeni girişimler başlatma ve savunma kabiliyetlerini geliştirmek için çözümler sunan Avrupa Konseyi'nin siyasi otoritesi altında AB savunma bakanları düzeyinde yönetim kurulunun toplandığı bir AB kurumudur.

ASA'nın öncelikli çalışma hedefi, 25 AB üye ülkenin bağlayıcı taahhütlerde bulunduğu, NATO ile uyumu kolaylaştıran, ortak güvenlik ve savunmayı teşvik etmek için en önemli araç olarak nitelendirilen PESCO projelerinin uygulanmasında Avrupa Dış İlişkiler Servisi ve AB Askeri Personeliyle birlikte sekreteryaya olarak çalışmaktır. Bir diğer hedefi, ulusal planlama döngülerini ve kabiliyet geliştirme uygulamalarının kademeli olarak senkronizasyonunu ve karşılıklı adaptasyonunu teşvik etmektir. Bununla birlikte deneme çalışmasından sonra hedeflenen ilk döngüsünü 2019 sonbaharında gerçekleştirilmesi planlanan CARD toplantılarında AB Askeri Personeli'yle birlikte CARD Sekreteryası olarak çalışmak da önemli görevlerindedir.

Gelecekteki güvenlik tehditlerinin ve kapasite gereksinimlerinin belirlendiği, üye ülkelerin savunma kapasitesinin geliştirilmesine ilişkin ulusal düzeyde karar vermeyi destekleyen ve üye ülkeler tarafından genel olarak kabul edilen AB kapasite geliştirme önceliklerini tanımlayan Kapasite Geliştirme Planı (*Capability Development Plan-CDP*)'nin düzenli revizyonlarının yapılmasında ASA üye ülkelerle yakın işbirliği

²⁸³ Avrupa Savunma Ajansı, 'Expert Teams', <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-work/expert-teams>, (13.02.2019).

içinde AB Askeri Komitesi ve AB Askeri Personeli'nin katılımıyla revize çalışmaları yürütmektedir. Ayrıca, ASA, AB'nin 2021-2027 Çok Yıllık Mali Çerçevesi'nde yer alacak Avrupa Savunma Araştırma Programı'nın oluşturulması bağlamında Mayıs 2017'de Avrupa Komisyonu ile arasında imzalanan bir antlaşma çerçevesinde Savunma Araştırması Hazırlık Eylem Planı (*Preparatory Action on Defence Research- PADR*) araştırma projelerinin yönetimi ve uygulanması görevini üstlenmiştir.²⁸⁴ Görüldüğü gibi ASA teknik olduğu kadar siyasi alanlarda da çalışmalar yürüten, üye devletlerin savunma çalışmalarını birbiriyle uyumlaştırmaya çalışan, Avrupa savunma sanayisiyle ile diyalog halinde, çok yönlü, 'a la carte' olarak çalışmalar yürüten hükümetlerarası düzeyde bir AB kurumudur.

ASA'nın faaliyette bulunduğu alanlar; AB fonlarına erişim, hava savunma yetenekleri geliştirme, kabiliyet planlama, siber ve hibrit alanlar, savunmayla ilgili AB politikalarının uygulanması ve teşviki, Tek Avrupa Gökyüzü'nün askeri boyutu, savunma verilerinin sunulması, savunma sanayisinin teşvik edilmesi, enerji ve çevre konuları, tatbikat ve eğitim, hükümetler arası uydu haberleşmesi (*Govsatcom*) ve uzay çalışmaları, el yapımı patlayıcı silahları ve mayınları önleme, arazi yeteneği artırma ve geliştirme, savunmanın lojistik boyutu, deniz kabiliyetleri, tedarik havuzlama çalışmaları, AR-GE, uzaktan kumandalı uçak sistemleri, standardizasyon, test ve değerlendirme, askeri operasyonlara destek gibi alanlardır.²⁸⁵

3.2.1. AB Askeri Kapasitesinin Gelişimi ve ASA

AB ortak askeri kapasitesinin gelişimi AB'nin küresel aktör olarak varlığını sürdürmesi, karşılaştığı değişen ve karmaşıklaşan güvenlik tehditlerine cevap verebilmesi açısından önemlidir. Güvenlik ve savunma alanında gelişmiş, küresel etkiye sahip önemli aktörlerin standartlarını yakalayabilen bir AB için ASA büyük önem taşımaktadır. Artan maliyetleri azaltarak, üye devletlerin işbirliği sayesinde küresel olarak daha ileri ve rekabet edebilen bir konuma gelebilmesi için de önem arz etmektedir. Bu bağlamda Avrupa Savunma Ajansı'nın en önemli çalışma alanlarından

²⁸⁴ Avrupa Savunma Ajansı, 'Our Current Priorities', <https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities>, (04.03.2019).

²⁸⁵ Avrupa Savunma Ajansı, 'Discover our activities', <https://www.eda.europa.eu/what-we-do/activities>, (04.03.2019).

biri olarak kriz yönetimi alanında ortak savunma kapasitesinin geliştirilmesi için projeler geliştiren, üye devletlerin ulusal savunma programlarının uyumlulaştırılmasını sağlayan koordinasyon mekanizması olarak çalışması ve bu alanda gelecekte oluşturulması planlanan çalışmaların yürütülmesi için olanakların tartışıldığı bir işbirliği forumu olmasıdır.

ASA'nın kurulmasına yol açan 2004 yılındaki Ortak Eylem Kararı'nda ASA'nın askeri kabiliyet geliştirme alanında gerçekleştirmesi planlanan öncelikli alanlar olarak; gelecekteki savunma yeteneği gerekliliklerini belirlemek, belirlenen Avrupa Kabiliyet Eylem Planı'nın uygulanmasını koordine etmek, üye devletlerin kabiliyet taahhütlerini incelemek, belirlemek ve değerlendirmek, askeri ihtiyaçların uyumlaştırılmasını teşvik etmek ve koordine etmek, işbirliği yapılacak alanlardaki eylemlerin belirlenmesi ve teklif etmesi ile kabiliyet geliştirme ve satın alma için finansal öncelikler hakkında değerlendirmeler yapmak yer almaktadır.²⁸⁶

ASA kurulmasından itibaren Avrupa Kabiliyet Eylem Planı projelerinden komuta, kontrol ve iletişim, stratejik hava taşımacılığı, havadan yakıt ikmal ve zırhlı savaş araçları olmak üzere dört alanda görev üstlenmiş, buna ek olarak yazılım tanımlı radyo, helikopter taşımacılığı ve insansız hava araçlarıyla ilgili alanlarda projeler yürütmüştür.²⁸⁷ Bunun yanında ASA, kurulduğu yıl ortaya atılan Temel Hedef 2010 konusunda üye devletlerin kapasite eksikliklerini giderip, çokuluslu programlarla askeri ihtiyaçları gidermeye ve koordine etmeye çalışsa da üye devletlerin Avrupa savunmasına yönelik farklı tutumlarının ve hırslarının olması bu hedeflere ulaşılmasını zorlaştırmış ve ASA'nın bu alandaki başarısına engel olmuştur.

2008 yılına gelindiğinde ASA Yönetim Kurulu, katılan üye devletler, AB Askeri Personeli, Avrupa Konseyi ve AB Askeri Komitesiyle yakın işbirliği içinde kısa ve uzun vadede gelecekteki kabiliyet ihtiyaçlarını tanımlayan, ulusal plan ve programları bilgilendirmeyi amaçlayan, üye devletlerin bu alandaki potansiyel önceliklerine bağlı

---

²⁸⁶ Alistair J.K. Shepherd, "EU Military Capability Development and the EDA: Ideas, Interests and Institutions, Karampekios ve Oikonomou (ed.), **The European Defence Agency: Arming Europe**, New York, Routledge Yayınları, 2015, s. 70.

²⁸⁷ Shepherd, s. 71.

olarak sürekli yenilenmek üzere tasarlanan, stratejik bir araç olarak geliştirilen Kapasite Geliştirme Planı'nın ilk versiyonunu onaylamıştır.²⁸⁸

Kapasite Geliştirme Planı'nda özellikle vurgulanan alanlar olarak istihbarat ve bilgi paylaşımı, geniş kapsamlı tehditlere karşı esnek ve hızlı tepki vererek kapsamlı yaklaşımı destekleyen, askeri faaliyetler için yetenekli ve kalifiye personel yetiştirmek için kurumlar arası işbirliği üzerinde durulmuş, bunun neticesinde ASA'nın Yönetim Kurulu hava savunma sistemleri, bilgisayar ağı işlemleri, deniz alanında kıyılarda mayın karşıtı önlemler, kapsayıcı yöntemle ele alınan askeri faaliyet alanlarını içeren beşeri istihbarat ve eğitim alanı, tıbbi destek, kimyasal, biyolojik ve radyolojik savunma programları, lojistik destek, el yapımı patlayıcı silahları önleme, ortak helikopter programı ve bunların ortak kullanılabilirliğini sağlama, ağ etkinliği yeteneğini sağlama ve istihbarat, gözetleme, hedef tespiti ve keşif programı olmak üzere on iki kabiliyet alanını belirlemiştir.²⁸⁹ Akabinde Kasım 2008 tarihinde Avrupa hava taşımacılığı eksikliklerini gidermek amacıyla 12 ülkenin imzaladığı niyet beyanı ile Avrupa Hava Taşımacılığı Filosu (*European Air Transport Fleet*) kurulmuştur. Aynı ay, 10 üye ülke ve 2006 yılında ASA'nın çalışmalarına üçüncül ülke olarak katılan Norveç deniz mayınlarına karşı önlem kapasitelerini geliştirme amacıyla ortak çalışmalar yapmaya karar verdiklerini açıklamışlardır.²⁹⁰

Bu gelişmenin ardından 2008 yılında Fransa'nın AB dönem başkanlığı yapmasıyla Avrupa savunmasını yeniden canlandırmak adına gerçekleştirdiği 2003 yılında yayımlanan Avrupa Savunma Stratejisi'ni değerlendiren bir rapor ile Avrupa Konseyi'nin 11 Aralık 2008 tarihinde yayımladığı 'Kabiliyetlerin Güçlendirilmesi Deklarasyonu'nun oluşturulmasına katkı sağlamıştır. Yayımlanan deklarasyonda Temel Hedef 2010 ve Temel Sivil Hedef 2010'a yönelik iddialı hedeflerin gerçekleştirilmesi için yapılacakların sıralanmasının yanında, askeri kabiliyetlerin geliştirilmesi alanında ASA'nın çalışmaları kapsamında operasyonlardaki güç projeksiyonunu güçlendirmek için kullanılan helikopterlerin modernizasyonu, taktik eğitim programlarının düzenlenmesi, çokuluslu A400M uçuş biriminin oluşturulması, Avrupa hava

²⁸⁸ Avrupa Savunma Ajansı, '15 Years of Working Together', <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/15-years>, (14.03.2019).

²⁸⁹ Shepherd, 2015, s. 72.

²⁹⁰ Avrupa Savunma Ajansı, '15 Years of Working Together'.

taşımacılığı filosunun kurulması, bilgi toplama ve istihbaratın güçlendirilmesi alanında Cosmo Skymed, Helios 2 tarafından sağlanan uydu görüntülerinin AB Uydu Merkezine sağlanması, MUSIS programı olarak adlandırılan yeni nesil uyduların hazırlanması, Avrupa personelinin birlikte çalışabilirliğini ve birlikte çalışabilme yeteneğini güçlendirme alanında Avrupa Güvenlik ve Savunma Koleji'nin işlevselliğinin iyileştirilmesi, subay eğitiminde değişim programlarının yapılması, Avrupa uzman ekiplerinin oluşturulması, kuvvetlerin ve varlıkların korunmasını ve bunların operasyonlardaki etkililiğini artırma alanında ASA'nın gözetiminde 2018 yılına kadar eski kapasiteleri değiştirmek üzere yeni bir deniz mayını temizleme programı oluşturmak, deniz gözetim sistemleri geliştirmek, askeri ekipmanların hareketliliğini sağlamak ve AB özel operasyonlar konsepti geliştirme çalışmaları ile ilgili iddialı projeleri içeren kararlar almışlardır.²⁹¹ Bu girişimin ardından yaşanan bir diğer gelişme Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi olmuş, Lizbon Antlaşması'yla AGSP'nin ismi AB'ye sivil ve askeri varlıklar üzerine operasyonel katkı sağlayacak bir mekanizma olarak açıklanan OGSP olarak değiştirilmiş, antlaşmaya AB'nin askeri kapasitesinin artırılması ve operasyonel kapasitesinin gelişimini teşvik edecek bir kurum olarak nitelendirilen ASA'nın yapısına ve işleyişine dair maddeler eklenerek kurumsallaşmış, bunun yanında PESCO ile maddeler içeren ek protokol yayımlanarak gönüllü olarak askeri kapasite gelişimini sağlama açısından yüksek kriterleri yerine getirip bağlayıcı taahhütlerde bulunmak isteyen devletlerin küçük gruplar oluşturmasını sağlayabilecek bir oluşuma gitmesini sağlayacak yeni maddeler eklenmiştir. PESCO'nun oluşturulmasına yönelik girişimler ancak 2017 yılında hayata geçirilmeye başlanmış, Fransa'nın öncülüğünde oluşturulan girişimler ise bu süreçte görülen üye devletler arasında savunma alanındaki bütünleşmeye yönelik görülen fikir ayrılıkları, 2008 finansal krizinin etkisiyle AB ülkeleri arasında başlayan Avro krizi ve üye devletlerin savunma bütçelerinde kısıtlamaya gitmeleri ve bu alana yönelik çeşitli siyasi isteksizlikler nedeniyle gerçekleştirilmesi mümkün olmamıştır.²⁹² Ardından, AB üye ülkeleri bu süreçte AB dışında ikili antlaşmalarla işbirliği geliştirerek savunma kapasitelerini arttırmaya çalışmış, AB içinde ise bu dönemde 2009 yılında düzenlenen

---

²⁹¹ Avrupa Konseyi, Declaration on Strengthening Capabilities, Brüksel, 11 Aralık 2008, ss. 2-4.

²⁹² Shepherd, 2015, s. 73.

ASA'nın dördüncü yıllık konferansında üye devletler arasında helikopter kabiliyetlerinin giderilmesine yönelik ASA helikopter eğitim programı, daha sonra 2010 yılında OGSP'nin desteklenmesi amacıyla denizcilik ihtiyaçlarını karşılamak ve ASA'nın denizcilik alanındaki askeri kapasite geliştirme programından olan Marsur programını çerçevesinde girişimlerde bulunulmuştur.²⁹³ 2010 yılında gerçekleşen bir diğer önemli girişim, Almanya ve İsveç'in önerisiyle hazırlanan yoğunlaştırıcı askeri işbirliği önerilerini içeren Gent Girişimi adıyla anılan sürdürülebilirlik, birlikte çalışabilirliğin ve krizin etkisiyle önemi git gide artan maliyet verimliliğinin sağlanması amacıyla ulusal operasyonel kabiliyetleri korunması ve güçlendirilmesi, üye devletler arasında havuzlama ve paylaşım yoluyla askeri teçhizat gelişimi, uzmanlaşma ve ortak birimler oluşturarak²⁹⁴ 'daha az harcamayla daha çoğu yapma' ilkesiyle maliyetlerin paylaşılması konularını kapsamaktadır. Bu girişim ASA'nın sonraki yıllarda gerçekleştireceği ortak havuzlama ve paylaşım konusundaki girişimlerin temelini oluşturmuştur.

Bu dönemde AB'nin savunma ve güvenlik aktörü olan Fransa ve Birleşik Krallık'ın ikili antlaşmalarla AB dışında işbirliğine yönelmeleri ve kendi ulusal savunma pazarlarına yönelik korumacı politikalar üstlense de ASA 2010 yılı boyunca 2011 yılında üye devletler tarafından onaylanacak olan Kapasite Gelişim Planı'nı güncellemeye yönelik çalışmalar yapmıştır. Güncellenen Kapasite Gelişim Programı, kısa, orta ve uzun vadeli olmak üzere sınıflandırılan üç öncelikli eylem olarak ortaya konulmuş; 2010-2015 yıllarını kapsayan kısa plan Temel Hedef 2010'daki, ilerleme kataloğundaki, OGSP operasyonlarından alınan derslerle askeri kabiliyet eksikliklerini gidermek ve 2010 AB İç Güvenlik Stratejisi ortaya konulan siber güvenliğin sağlanması dahil olmak üzere el yapımı patlayıcı silahları önleme, tıbbi destek, istihbarat, gözetleme ve keşif, helikopterlerin kullanılabilirliğinin artırılması, çokuluslu lojistik destek, OGSP bilgi değişimi, stratejik ve taktik havacılık yönetimi, yakıt ve enerji, hareket kabiliyeti güvencesini sağlamaya yönelik eylemler iken, 2016-2024 yıllarını kapsayan orta vadeli planda ASA'nın önemli katkılarda bulunduğu devam eden ya da

²⁹³ ASA, '15 Years of Working Together'.

²⁹⁴ Laura Chappell and Petar Petrov, The EDA and Military Capability Development: Making Pooling and Sharing Work, Karampekios ve Oikonomou (ed.) **The European Defence Agency: Arming Europe**, New York, Routledge Yayınları, 2015, s. 195.

gerçekleştirilmesi planlanan deniz mayını önleme eylemleri, kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer savunma, hava savunma sistemleri, askeri istihbarat gibi alanlardaki kapasite gereksinimlerine yönelik iken, 2025 ve ötesini kapsayan uzun dönem ise ağ destekli kabiliyet, radyo spektrum yönetimi, uzay ve Tek Avrupa Girişimi gibi OGSP'nin gelişimi için gerekli ileri teknik alanları içermektedir.²⁹⁵

Tüm bu gelişmelerin yanında ASA, bu süreçte üye devletleri büyük ölçekli, pahalı askeri kabiliyet alanlarını taahhüt etmeye ikna etme konusunda çeşitli zorluklar yaşamıştır. Sorun yaşadığı bu projelerden A400M askeri uçak projesi gecikmeler, teknik problemler ile 7,6 milyar avro tutarındaki maliyet aşmaları gibi sorunlar nedeniyle pek çok ülke ve Airbus gibi şirketler programdan ayrılmayı düşünmüşlerdir. A400M projesi 2010 yılının sonunda yeniden anlaşmaya varılarak 2009 yılında teslim edilmesi hedeflenen askeri uçağın teslimatı ancak 2013 yılında mümkün olmuştur.²⁹⁶ Diğer bir kapasite eksikliği ise Libya Müdahalesi sırasında görülmüş, operasyonda kullanılan 42 havadan havaya ikmal tankerinin 10 farklı tipte olması ekipmanların birlikte çalışabilirliği açısından AB ülkelerinin yetersizliklerini gözler önüne sermiş, sonraki yapılan askeri kapasite geliştirme programlarında bu eksikliğin kapatılması yolunda çalışmalar yürütülmesine yol açmıştır.

2011 yılında ASA'nın gerçekleştirdiği bir diğer proje 2010 yılında emsal olaylardan hareketle elde edilen el yapımı patlayıcı cihazları analiz etmek için adli bir laboratuvar oluşturma amacıyla başlatılan, bir yıl sonra Afganistan'da operasyonel hale getirilen keşif laboratuvarıdır. Ertesi yıl 2012 yılında ASA bağlamında İspanya'nın Zaragoza kentinde üye devletlerin savunma kabiliyetini arttırmak ve tasarruf sağlamak adına yapılan Havuzlama ve Paylaşım girişiminin bir parçası olarak hava taşımacılığı alanında üye devletler arasında işbirliğini arttırıp, birlikte çalışabilirliği sağlamak yolunda ileri seviye misyon planlamaları, kargo ve personel uçakları, taktiksel navigasyon sistemleri, gece operasyonları, taktik kara ve hava operasyonları alanlarını kapsayan Belçika, Çekya, Fransa, Almanya, Hollanda ve İspanya'nın dahil olduğu altı

---

²⁹⁵ Shepherd, 2015, s. 75.

²⁹⁶ Shepherd, ss. 75-76.

devletin katıldığı ilk Avrupa Hava Taşımacılığı Eğitimi etkinliği gerçekleştirilmiştir.²⁹⁷ Aynı yıl, ASA ile Avrupa savunma işbirliği açısından diğer bir önemli kurum olan Ortak Silahlanma İşbirliği Teşkilatı ile idari düzenleme imzalayarak iki örgüt arasında işbirliği sağlanmasına yönelik bir çalışma yapılmıştır. Bir diğer girişim on iki üye devletin savunma bakanları tarafından imzalanan on yıllık bir süre için helikopter egzersiz programı düzenlemesi olmuştur.²⁹⁸

2013 yılına gelindiğinde ise üye devletler ASA'nın askeri yaklaşımları koordine etmek ile potansiyel operasyonel ve finansal riskleri belirleme görevini üstlendiği Tek Avrupa Gökyüzü Hava Trafik Yönetimi Araştırması (*The Single European Sky Air Traffic Management Research-SESAR*) programını başlatma kararı almışlar, daha sonra yine havacılık alanında Haziran 2013 tarihinde ASA ile Avrupa Hava Güvenliği Ajansı işbirliğini arttırmaya yönelik bir düzenleme imzalayarak askeri havacılık gerekliliklerinden uçuş güvenliğinin sağlanması çalışmalarının üye devletler arasında uyumlulaştırılması girişimini başlatmışlardır.

Eylül 2013 tarihinde toplanan ASA yönetim kurulunun Havuzlama ve Paylaşım konusunda öncelik verdiği havadan havaya yakıt ikmali programının uygulanmasına yönelik çokuluslu bir yaklaşımla, Avrupa'nın küresel olarak havadan havaya yakıt ikmali kabiliyetini geliştirmek amacıyla İtalyan KC-767 tipi tanker uçağıyla havadan havaya yakıt ikmali deneme uçuşu gerçekleştirilmiştir.²⁹⁹ 2013 yılının aralık ayında toplanan Avrupa Konseyi ise Lizbon Antlaşmasının yürürlüğe girmesinden beri ilk kez savunma üzerine bir tema etrafında toplanmıştır. Askeri kabiliyetleri geliştirme amacıyla işbirliği, temel kabiliyetlerin sürdürülmesi, eksikliklerin giderilmesi ve tekrarlardan kaçınmak için taleplerin ve gerekliliklerin havuzlanması ve paylaşımı konusu ele alınmıştır. NATO gibi kuruluşlarla işbirliği halinde üye devletlerin birlikte çalışabilirliğini sağlamak ve kaynakların verimliliğini sağlamak adına çeşitli kararlar alarak bu alanda önemli katkıları bulunan ASA'nın çalışmalarına bir ivme ve destek sunulmuştur.

---

²⁹⁷Avrupa Savunma Ajansı, 'EDA Launches European Air Transport Training', 31 Mayıs 2012, https://www.eda.europa.eu/info-hub/press-centre/latest-news/12-0531/eda_launches_european_air_transport_training, (18.03.2019).

²⁹⁸ ASA, '15 Years of working together'.

²⁹⁹ ASA, '15 Years of working together'.

Bu çerçevede ASA'nın desteklediği dört temel çalışma alanları olarak; ilki 2020-2025 yılları arasında Uzaktan Pilotlu Uçak Sistemlerinin (*Remotely Piloted Aircraft Systems- RPAS*) geliştirme hedefi bağlamında; yeni nesil Avrupa Orta İrtifa Uzun Dayanıklılık Uzaktan Pilotlu Uçak Sisteminin geliştirilmesi, 2016 yılına kadar Avrupa Havacılık Sistemine ilk uzaktan pilotlu uçak sistemi entegrasyonunu sağlamak için ayrılacak araştırma ve geliştirme faaliyetleri için 2014 yılından itibaren uygun finansmanın elde edilmesini içermektedir. İkinci olarak ASA temel faaliyet alanı olarak havadan havaya yakıt ikmali kapasitesinin geliştirilmesi, özellikle çokyönlü nakliye tankeri (*MultiRole Tanker Transport*) kapasitesinin kurulması konusunda genel kapasitenin artırılması ve bu konuda Avrupa'daki ayrı olarak yürütülen çalışmaların azaltılması yönünde ilerleme sağlama hedefi belirlenmiş, üçüncü olarak uydu haberleşmesi alanında üye devletlerin, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Uzay Ajansı ile yakın işbirliğiyle gelecek nesil hükümet uydu haberleşmesi için hazırlıklarda bulunulması ve son olarak siber güvenlik alanında AB Siber Güvenlik Stratejisi temelinde sivil ve askeri işbirliğini geliştirmek için eğitim ve tatbikatlara odaklanan somut projeler geliştirme hedefleri belirlenmiştir.³⁰⁰

Ardından 2014 yılında ASA üye ülkelerin birlikte çalışabilirliklerini geliştirmelerini desteklemek için Avrupa Güvenlik ve Savunma Koleji ile ortak bir üç günlük Avrupa Silahlanma İşbirliği eğitim programı düzenlemiştir. Ertesi yıl ASA, Avrupa Siber Güvenlik Girişimi-Estonya, Avusturya Savunma Bakanlığı ve Avusturya İçişleri Bakanlığı'nın ortak girişimi olan Viyana'da stratejik karar alımı ve siber güvenlik alanında kriz yönetimi tatbikatı düzenlemiştir.³⁰¹

2016 yılına gelindiğinde ise ASA, üye devletler başta olmak üzere, Avrupa Komisyonu, Avrupa Dış İlişkiler Servisi Kriz Yönetimi ve Planlama Müdürlüğü, AB Askeri Komitesi, AB Askeri Personeli, CERT Yazılım Mühendisliği Enstitüsü, Avrupa Ağ ve Bilgi Güvenliği Ajansı, Europol ve NATO'dan çeşitli gözlemcilerle birlikte yaklaşık seksen uzmandan oluşan Avrupa askeri kabiliyet geliştirme için hibrit tehditlerin etkilerini tanımlamak ve analiz etmek amacıyla genel bir senaryo bağlamında

³⁰⁰ Avrupa Konsey Kararı, 19/20 Aralık 2013, ss. 5-6.

³⁰¹ ASA, '15 Years of working together'.

eksikliklerin ve kırılganlıkların belirlendiği bir Hibrit Tehditler Masaüstü Tatbikatı (*Hybrid Threats Table Top Exercise*)'na ev sahipliği yapmıştır.³⁰²

Bunu takiben, Haziran 2016 tarihinde AB Küresel Güvenlik Strateji belgesinin yayımlanmasıyla AB'nin ve Birlik vatandaşlarının güvenliğini sağlamak amacıyla gerektiğinde stratejik özerkliği sağlayıp savunma, eğitim ve askeri kabiliyetlerini geliştirerek NATO başta olmak üzere toplu savunma çabalarına katkıda bulunarak, ASA'nın işbirliği konusundaki potansiyelini kullanarak üye devletler arasında norm olarak işbirliğine gitmelerini sağlamaya çalışma gibi uzun vadeli hedefler ve öngörüler belirlenmiştir.³⁰³ Temmuz ayında ise NATO-AB arasında Ortak Deklarasyon imzalanarak iki örgüt arasında;

- Hibrit tehditleri önlemek amacıyla kurulacak olan Avrupa Hibrit Tehditlere Karşı Mücadele Merkezi ile AB Hibrit Füzyon Hücresi vasıtasıyla ve AB'nin Entegre Kriz Müdahale düzenlemeleri ile NATO'nun Kriz Müdahale Sistemi prosedürlerinin ortak çalışması sağlanarak hibrit tehditlere karşı uyumlu faaliyet geliştirerek iki örgüt arasında işbirliğini arttırılması,
- Personel ilişkilerini geliştirerek kriz öncesi aşamada veya krize yanıt olarak dayanıklılıklarını arttırmada AB üye ülkelerini ve NATO müttefiklerini destekleyecek uzmanları konuşlandırmaya hazır olma,
- AB Kapasite Geliştirme Planı ve NATO Savunma Planlama Süreci arasında tutarlılığın arttırılarak kabiliyet gereksinimlerinin değerlendirilmesi ve eksiklikleri gidermek için kılavuzlar geliştirilmesi,
- Akdeniz'de NATO'nun üstlendiği Deniz Muhafızı Operasyonu ile AB'nin üstlendiği Sophia Operasyonu arasında bilgi paylaşımı ve pratik etkileşim geliştirilerek operasyonlar arası işbirliğini ve koordinasyonu arttırma,
- Batı Balkanlar'da NATO ve AB personeli ile havacılık konusunda daha fazla işbirliğinin geliştirilmesi,

---

³⁰² ASA, Countering Hybrid Threats: EDA Hosts First Table Top Exercise, 11 Mart 2016, <https://www.eda.europa.eu/info-hub/press-centre/latest-news/2016/03/11/countering-hybrid-threats-eda-hosts-first-table-top-exercise>, (22.03.2019).

³⁰³ Federica Mogherini, 'Serving European Security – Towards Defence Cooperation Becoming 'the Norm'', **European Defence Matters**, Sayı: 11, 2016, ss. 8-10.

- Siber savunma şartları ve standartlarının birlikte çalışabilirliğini teşvik etmek için siber savunma unsurlarının planlanması, yürütülmesi ve ortak eğitim programları oluşturulması,
- Çokuluslu olarak geliştirilen kabiliyetlerin hem NATO hem de AB operasyonları için mevcut olmasını sağlamaya çalışılması,
- Havadan yakıt ikmali, hava taşımacılığı, uydu iletişimi, siber savunma ve uzaktan pilotlu uçak sistemleri dahil olmak üzere NATO Akıllı Savunma ve AB Havuzlama ve Paylaşma kapsamında geliştirilen çok uluslu proje ve programların koordineli olarak sürdürülmesi,
- Askeri Havacılık alanındaki NATO ve ASA uzmanları arasında yakın işbirliğini sürdürerek siber güvenlik alanını da kapsayan havacılık güvenliği, askeri havacılık stratejisinin geliştirilmesi gibi konularda iki örgüt ortak askeri kapasitenin geliştirilmesi yolunda kararlar almıştır.³⁰⁴

2017 yılına gelindiğinde ise Avrupa ortak askeri kapasitesini geliştirmeye yönelik dolaylı yönden etkisi görülen Koordineli Yıllık Savunma İncelemesi görüşmeleri başlatılmıştır. ASA'nın bu savunma incelemesi toplantılarındaki temel görevi, çalışmaya katılan üye ülkelerin savunma harcaması ve kabiliyet geliştirme planları hakkında mevcut tüm bilgileri tamamlamak, tartışmak ve netleştirmek adına katkı sağlayacağı bir mekanizmanın kurulmasını sağlamaktır. Görüşmelerin ardından, ASA'nın ilk siber savunmaya yönelik havuzlama ve paylaşım konusunda siber alan tesislerinin kullanılabilirliğini arttırmaya ve siber savunma eğitimine yönelik Siber Alanlar Federasyonu Projesi (*Cyber Ranges Federation Project*) başlatılmıştır.³⁰⁵ 2017 yılının sonunda ise ASA'nın askeri kapasite geliştirme alanındaki proje tekliflerini değerlendirip koordine etmesi, PESCO kapsamındaki kapasite geliştirme projelerini kolaylaştırıp üye devletlerin kabiliyet geliştirme konusundaki katkılarını yıllık olarak değerlendirmesi Konsey tarafından kararlaştırılmıştır.

Ardından Mart 2018 tarihinde askeri hareketliliği engelleyen somut veya prosedürel engellerin üstesinden gelmek için alınması gereken önlemleri içeren Askeri

---

³⁰⁴ AB Konsey Kararı, Avrupa Konseyi Başkanı, Avrupa Komisyonu Başkanı ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü Genel Sekreteri tarafından Ortak Deklarasyonun Uygulanmasına Dair Konsey Sonuçları, 6 Aralık 2016, ss. 6-9.

³⁰⁵ ASA, '15 years of Working Together'.

Hareketlilik Eylem Planı hazırlanmış, bu çalışmanın önemli bir bileşeni olarak AB ve üye devletlerin askeri ekipman gerekliliklerin belirlenerek askeri hareketliliğin sağlanması için gerekli alt yapının sağlanması yolunda çalışmalar yapılması belirlenmiştir.³⁰⁶

Aynı yıl gerçekleşen bir diğer gelişme 2018 Kapasite Geliştirme Planı'nın gözden geçirilmesi olmuştur. Kapasite Geliştirme Planı, 2016 AB Küresel Stratejisi'nin ardından başlatılan Koordineli Yıllık Savunma İncelemesi, Daimi Yapılandırılmış İşbirliği, Avrupa Savunma Fonu gibi önemli savunma girişimlerinin uygulanmasında üye devletlerin ellerinde olması gereken birim sayısını veya ekipman miktarını belirleyerek kapasite eksiklerini açıklaması ve bu sayede üye devletlere ulusal savunma program ve projelerini bu çerçevede oluşturmasına katkı sağlamaktadır. 28 Haziran 2018 tarihinde bu bağlamda ASA Yönetim Kurulu gözden geçirilmiş Kapasite Geliştirme Planı'nı revize ederek ondan türetilen 11 yeni AB kabiliyet geliştirme önceliği ortaya atılmıştır. Belirlenen kapasite geliştirme öncelikleri önceki yıllarda belirlenen önceliklerden daha geniş kapsamlı olarak kara, hava, deniz, uzay ve siber güvenlik alanını kapsayacak şekilde tüm askeri kapasite alanlarını içerecek şekilde kabiliyet gelişiminin sağlanmasına odaklanmaktadır. Kapasite Geliştirme Planı kısa, orta ve uzun vade olmak üzere üç aşamada ele alınmıştır. Kısa vadede operasyonlardan elde edilen derslerle OGSP alanındaki eksikliklerin giderilmesi ve üye devletlerin ilan ettiği askeri kabiliyetleri karşılama ve kapasite odaklı bakış açısıyla analizlerini içermektedir. Orta vadeli perspektifte üye devletlerin 2018 ile 2030 yılları arasında yapmayı planladıkları ilgili faaliyetleri analiz ederek işbirliği fırsatlarının değerlendirildiği bir süreci ifade ederken, uzun vadeli bakış açısı uzun vadeli gereksinimler ve ilgili AR-GE ihtiyaçlarının 2035 ve sonraki dönemlere kadar uzanan potansiyel gerekliliklerin analizini sunmaktadır.³⁰⁷

Bunun yanı sıra gözden geçirilmiş Kapasite Geliştirme Planı'nın NATO'nun Savunma Planlama Süreci ile tutarlılık, tamamlayıcılığın ve gereksiz tekrarlardan kaçınarak hazırlandığı söylenerek NATO ile uyumlu çalışacaklarının altı çizilmiştir. AB içerisindeki Atlantikçi cephenin taleplerine uygun bir açıklama yapılmış, aynı

³⁰⁶ Avrupa Komisyonu, Askeri Hareketlilik Eylem Planı Konusunda Avrupa Parlamentosu ve Konseyine Ortak İletişim Deklarasyonu, 28 Mart 2018, s. 3.

³⁰⁷ Avrupa Savunma Ajansı, **Factsheet: Capability Development Plan**, 28 Haziran 2018, s. 2.

zamanda '2018 AB kapasite geliştirme öncelikleri, uygulanacakları çerçeve ile ulusal, çok uluslu, AB seviyesinde olmasına bakılmaksızın, üye ülkelerin kabiliyet geliştirme çabalarına rehberlik edecek şekilde tasarlanmıştır'³⁰⁸. Böylece Brexit ile AB'den çıkması planlanan Birleşik Krallık'ın da çalışmalara katılma ihtimaline açık kapı bırakılmıştır. 2018 Kapasite Geliştirme Programında açıklanan 11 yeni AB kabiliyet geliştirme önceliği şu şekildedir;

1) Siber müdahale operasyonları için kabiliyetleri etkinleştirme; bu bağlamda siber savunma veya siber güvenlik alanında AB düzeyinde, aynı zamanda NATO çerçevesinde ve bu alanda ilgili aktörlerle ortak çalışmalar yürüterek siber savunma araştırma ve teknoloji faaliyetlerinden siber durumsal farkındalık ve siber savunma teknolojileri, siber müdahale sistemleri, siber tehdit istihbarat kabiliyetleri geliştirme ve tahmine dayalı analiz, modelleme ve simülasyonlar geliştirip kara, deniz, hava ve uzay alanlarına yönelik siber zorluklarla mücadelede etkin kapasite gelişimine odaklanılmaktadır.

2) Uzay temelli bilgi ve iletişim hizmetleri; bu alan askeri sistemler için komuta, kontrol ve konumlandırma desteği ile istihbarat, gözetim ve keşif bilgisi sağlayarak durumsal farkındalığı geliştirmek, OGSP operasyonlarında uydu iletişimini ve uzay tabanlı yer gözlem yeteneğini arttırmak, uzay tabanlı araçları gelecekte daha büyük sorunlara sebep olması beklenen uzay atıklarının sebep olduğu kasıtlı veya kasıtsız bozulmalara karşı koruyacak önlemleri almak gibi alanlarda gelişmelere odaklanmaktadır.

3) Bilgi üstünlüğü; bu alan askeri hareketlerde kullanılan komuta ve kontrol, gözetim, keşif ya da istihbarat toplanması ve paylaşılmasına dair verilerin birleşik bir ortamda bir araya getirilmesi konusunda Haberleşme ve Bilgi Sistemleri ağ altyapılarını güçlendirmeye yönelik askeri faaliyetler için radyo spektrumu kullanma yeteneği, AB liderliğindeki görev ve operasyonlarda bilgi yönetimi, İstihbarat, Gözetleme ve Keşif alanında ağ kabiliyetlerinin sağlanmasına yönelik çalışmaları içermektedir.

4) Kara savaş kabiliyetlerinin artırılması; bu alanda gerçekleştirilmesi planlanan öncelikli hedefler ana muharebe tankları, piyade saldırı araçları ve zırhlı personel taşıyıcıları başta olmak üzere zırhlı kara platformları geliştirmek, yeni nesil hassas vuruş

---

³⁰⁸ Avrupa Savunma Ajansı, **2018 CDP Revision: The EU Capability Development Priorities**, 2018, ss. 3-4.

kabiliyetini arttırıcı ekipman edinimi, kimyasal, biyolojik, radyolojik maddeler ile nükleer ve geliştirilmiş patlayıcı silahları önleyici kabiliyetleri sağlamak ile personel kurtarma tekniklerini geliştirmeyi içermektedir.

5) Gelişmiş lojistik ve tıbbi destek kabiliyetlerinin geliştirilmesi konusunda ise askeri lojistiği geliştirmek için ticari lojistik operatörleri ile işbirliği, tedarik zinciri çözümleri, askeri hareketlilik, erişilebilirlik ve askeri platformlar için sınır geçiş prosedürleri ile yakıtların ve yeni, yenilenebilir enerji çözümlerinin alınması, depolanması ve dağıtılması ile ilgili prosedürlerinin oluşturulması, çok uluslu operasyonlarda kullanılacak ulusal tıbbi destek kabiliyetlerinin ve konuşlandırılabilir saha hastanelerinin birlikte çalışabilirliğini sağlamak ve son olarak İnsansız hava araçları ve insansız kara araçları dahil olmak üzere tıbbi tahliye kabiliyetlerinin birlikte çalışabilirliğini sağlamaya yönelik öncelikli hedefler belirlenmiştir.

6) Deniz manevra kabiliyeti alanında deniz devriyesi, gözetleme uçağı, deniz muhabere istihbaratı, uzun menzilli kıyı radar ağları, insansız hava araçları tarafından oluşturulan taktik radar gözetimi, veri kaynaştırma sistemlerine dayalı deniz komuta kontrol kabiliyetini arttırma, modüler tasarımlı çok amaçlı savaş gemileri, açık deniz devriye gemileri, uzun menzilli lojistik destek, vuruş kabiliyetine sahip deniz havacılık ekipmanları ile anti-denizaltı hava uçağı gibi deniz kuvvetlerinin çok boyutlu korunmasına ve bu alanda ekipmanlar geliştirilmesini sağlayacak öncelikler belirlenmiştir.

7) Sualtı kontrolünün sağlanması alanında ise deniz kuvvetlerinin korunmasını sağlamak amacıyla belirlenen öncelikli alanlar olarak denizaltı savar kabiliyetleri, torpido önleme sistemleri, deniz mayını önleme sistemleri gibi ekipmanların geliştirilmesi olarak sıralanmıştır.

8) Hava üstünlüğünün sağlanması konusunda kabiliyetlerin geliştirilmesi alanında gelişmiş kabiliyetlere sahip yeni nesil hava muhaberesi platformları, uzaktan kumandalı uçak sistemleri, stratejik havadan havaya yakıt ikmali, balistik füze savunma kabiliyetleri, uzun menzilli radarlara, insansız hava araçlarına, taktiksel anti-füze kabiliyetlerine ve kısa menzilli hava savunma sistemlerine dayalı geçişe kapatma ve alan hakimiyeti kabiliyetlerinin sağlanması, istihbarat, gözetleme ve keşif hava

platformları geliştirme ve düşman hava savunmasını baskıda tutmaya yönelik kabiliyetlerin geliştirilmesini içeren öncelikler belirlenmiştir.

9) Havadan intikal yeteneğinin gelişine yönelik ise taktik hava taşımacılığı ve tıbbi tahliye gibi operasyonların sonraki aşamalarında kullanılan stratejik hava taşıma kabiliyetlerine yönelik öncelikler belirlenmiştir.

10) Askeri hava kabiliyetlerinin entegrasyonu alanında ise Tek Avrupa Gökyüzü düzenleyici çerçevesinde hava sahasına askeri erişim, kritik bilgilerin gizliliğini korumada esnek ve sağlam veri paylaşım ağı sağlama yeteneğinin geliştirilmesi, sivil havacılık sektörünün değişen bağlamına ve otomatik hava sahası yönetim faaliyetlerine uyarlanmış askeri hava-uzay komuta kontrol ve iletişimde navigasyon gözetimi kabiliyetlerine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir.

11) AB'nin hedeflerine ulaşmasına katkıda bulunan alanları arası kabiliyet geliştirme çabaları konusunda öncelik verilen çalışmalar olarak; OGSP'nin geliştirilmesi amacıyla gelecekteki askeri kabiliyetler için yenilikçi teknolojiler, yapay zeka çalışmaları, insansız sistemler, uzaktan kontrol edilebilen ya da otonom tıbbi sistemle, çoklu robotik sistemler, AB'nin özerk bir şekilde faaliyet göstermesine katkıda bulunabilecek OGSP daimi stratejik, askeri stratejik, taktik komuta ve kontrol, stabilizasyon ve kapasite geliştirme kabiliyetleri gibi birimlerin oluşturulmasına yönelik çalışmalar olarak sıralanabilmektedir.³⁰⁹

Kapasite Geliştirme Planı'nın ve buna bağlı 11 öncelikli alanın belirlenmesinin yanında, aynı yıl 2018 yılında Avusturya, Belçika, Estonya, Finlandiya, Almanya ve Letonya'yı içeren altı ASA üyesi ülke ilgili siber kabiliyetlerin bir araya getirilmesi ve paylaşılması konusunda işbirliğini içeren bir anlaşmaya varmışlar, bunun yanında Eylül 2018 tarihinde Avrupa'daki ilk havadan havaya yakıt ikmali konusundaki konferans ASA tarafından düzenlenerek yaklaşık iki yüze yakın uzman, savunma sanayi şirket temsilcileri, askeri ve siyasi karar alıcı bir araya getirilerek ASA ortak askeri kapasitenin geliştirilmesinde işbirliği forumu olarak çalışma yürütmüştür.³¹⁰

Sonuç olarak ASA, ortak askeri kapasitesinin geliştirilmesinde Kapasite Geliştirme Planı ile birlikte savunma kapasitesinin gelişimini desteklemek için program

³⁰⁹ Avrupa Savunma Ajansı, **2018 CDP Revision: The EU Capability Development Priorities**, 2018, ss. 8-18.

³¹⁰ ASA, '15 Years of Working Together'.

ve projeler üreten AB hükümetlerarası önceliklendirme aracı olarak hareket eden, çalışmalarına katılma konusunda üye devletlerin tercihlerine bağlı olarak esnekliğin sağlandığı savunma sanayinin önde gelen şirket yöneticileri, uzmanlar ve üye devletler arasında bir işbirliği forumu olarak hareket etmektedir.

Üye devletler ortak kapasite geliştirme amacıyla oluşturulan bu faaliyetlere tek başına hareket etmekten daha karlı olarak gördüğü alanlarda ASA'nın faaliyetlerine katılarak savunma konusundaki ekonomik yüklerini azaltıp 'daha azıyla daha etkili' kapasite geliştirme şansını yakalamaktadırlar. Bu durum liberal hükümetlerarasıcılık teorisinin ekonomik avantajlar söz konusu olduğunda devletler işbirliği yollarını arttırıp bu konudaki bütünleşme çabalarına daha sıcak bakmaktadır argümanını desteklemektedir. Bunun ışığında devletler kendi çıkarlarına uygun olarak savunma gereksinimleri çerçevesinde işbirliği yapacakları alanları belirleyip diğer devletlerle müzakerelere başlamaktadırlar. Bu bağlamda ASA, üye devletlerin savunma alanında gerçekleştirebilecekleri işbirliği konularının tartışıldığı bir platform sunmanın yanında, savunma alanında işbirliğini arttıracak programların oluşturulmasına teknik destek veren bir kurum olarak da çalışmalar yürütmektedir. ASA AB askeri kapasitesini geliştirme amacıyla savunma araştırmaları başta olmak üzere, siber savunma, askeri hareketliliğin sağlanması, hükümetler arası uydu haberleşmesi, deniz gözetimi, havadan havaya yakıt ikmal, el yapımı patlayıcı cihazları önleme, uzaktan kumandalı uçuş sistemleri, OGSP operasyonlarının yürütülmesine destek, Avrupa savunma sanayisi ve AB politikaları arasında ara yüzü sağlamak gibi birçok alanda çalışmalar yürütmektedir. Sözü edilen tüm bu faaliyetler AB ortak askeri kapasitesinin geliştirilmesi adına önemli bir katkı sunmaktadır.

3.2.2. AB Silahlanma İşbirliği ve ASA

Avrupa Savunma Ajansı'nın çalışma alanlarından bir diğeri AB bağlamında silahlanma işbirliğinin sağlanmasına yönelik silah sanayinin önde gelen firmalarının faaliyetlerini de kapsayacak şekilde üye devletler arasındaki işbirliğini koordineli bir şekilde optimize etmek, uyumlaştırılmasını sağlamak, mevcut çalışmaların gelişimine yönelik bilgi paylaşımını sağlamak ve bu alanda yapılacakların tartışıldığı bir platform olarak faaliyet göstermektir. Böylece AB düzeyinde parçalanmış savunma pazarının

yarattığı olumsuzluklar engellenerek, mevcut gereksinimlerin işbirliğiyle hızlı ve düşük maliyetle karşılandığı, savunma piyasalarındaki ulusal engellerin hükümetlerarası görüşmelerle uzlaşa sağlanarak üstesinden gelindiği bir seviyeye ulaşılması hedeflenmektedir.

ASA kurulduğu tarihten itibaren hükümetler ve savunma sanayi şirketleri arasında savunma tedarikinin sağlanmasına yönelik esnek, kolaylaştırıcı ve destekleyici rol üstlenen girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimlerle, Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma'nın 346. maddesinde yer alan '*her üye devlet, güvenliğine ilişkin temel çıkarların korunması için gerekli gördüğü silah, mühimmat ve savaş malzemesi üretimi veya ticareti ile ilgili tedbirleri alabilir; bu tedbirler, spesifik olarak askeri amaçlı olmayan ürünler bakımından iç pazardaki rekabet koşullarını olumsuz yönde etkileyemez*'³¹¹ hükmüyle AB iç pazarı ilkelerinden hariç tutulan savunma tedarikinin sağlanmasına yönelik düzenleyici ilkeler oluşturmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda ASA, AB içerisinde savunma tedarikinin sağlanmasında düzenleyici, hükümetlerarası ve bağlayıcı olmayan ilkeler hazırlayarak bu alandaki parçalanmış savunma sanayisinin önüne geçmeyi³¹² ve savunma teçhizatı pazarında şeffaflığın ve rekabet koşullarının oluşturulmasını hedeflemiştir.

Bu bağlamda ASA ilk olarak 2005 yılında Savunma Tedariki Davranış Kuralları (*Defence Procurement Code of Conduct*) hazırlayarak Avrupa Birliği İşleyişine İlişkin Antlaşma Madde 346'nın hükümlerinin uygulandığı savunma ihalelerinde rekabetin uygulanmasının teşvik edilmesini amaçlayan ve bağlayıcı olmayan, gönüllülüğe dayalı hükümetlerarası rejim oluşturulması adına bir adım atmıştır.³¹³ Savunma Tedariki Davranış Kuralları AR-GE, işbirlikçi alımlardan kimyasal, bakteriyolojik ve radyolojik mallar ve hizmetler, nükleer silahlar ve kriptografik ekipmanlar gibi konularda muafiyet sağlamaktadır.³¹⁴ Savunma Tedariki Davranış Kuralları ile gerçekleştirilen bir diğer yenilik Elektronik Duyuru Panosu'nun (*Electronic Bulletin Board*) oluşturulması olmuş,

³¹¹ Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma, <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>, s.137.

³¹² Alyson JK Bailes ve Sara Depauw (ed.), The EU Defence Market: Balancing Effectiveness with Responsibility Conference Report, **Flemish Peace Institute**, 2010, s. 29-30.

³¹³ ASA, EDA Market & Industry Policy, <https://www.eda.europa.eu/procurement-biz/information/eda-market-industry-policies>, (08.05.2019).

³¹⁴ Aris Georgopoulos, The EDA and EU Defence Procurement Integration, Karampekios ve Oikonomou (ed.) **The European Defence Agency: Arming Europe**, 2015, s. 122.

bu sayede ihale teklifleri, sözleşme bildirimleri bu portal üzerinden yayımlanmış, bu sistem 2013 yılına kadar sürdürülmüş daha sonra Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan Savunma ve Güvenlik Tedarik Direktifleri'nin de etkisiyle savunma ihaleleri AB Resmi Gazetesi'nde yayımlanması uygun görülmüş ve başka bir portal olan İhale Elektronik Günlüğü üzerinden sürdürülmüştür.³¹⁵ ASA'nın bu alanda çalışmalarının etkisi kısıtlı olsa da yeniliklerin başlatılmasına öncülük etmiştir.

ASA'nın bu alanda gerçekleştirdiği bir diğer yenilik benzer şekilde Savunma Tedariki Davranış Kuralları'nın yayımlanmasından kısa bir süre sonra Avrupa Havacılık ve Savunma Sanayicileri Birliği³¹⁶ (*Aerospace and Defence Industries Association of Europe*) İcra Komitesi, Tedarik Zincirinde En İyi Uygulama Kuralları'nı ortak olarak imzalayarak, teknik ve mali olarak bu kurallara uyacaklarını taahhüt etmişlerdir.³¹⁷ Tedarik Zincirinde En İyi Uygulama Kuralları da Savunma Tedariği Davranış Kuralları'na benzer bir şekilde hükümetlerarası ve yasal olarak bağlayıcı olmayan özellikler barındırmaktadır.

Bu çalışmalarının ardından ASA'nın 2008 yılında savunma tedariki konusuna getirdiği diğer bir yenilik özellikle savunma ve havacılık gibi yüksek bütçeli karmaşık ticari düzenlemelere tabii tutulan projelerin ödemeler dengesinde ortaya çıkabilecek olumsuz durumların önlenmesinde karşılıklı telafi edici düzenlemeleri barındıran Offset işlemlerine yönelik Offsetlerde Davranış Kuralları'nı (*Code of Conduct on Offsets*) yayımlamıştır. Aynı yıl, Ekim 2008'de, ASA tarafından gerçekleştirilen bir diğer girişim 2007 yılında kabul edilen Avrupa Savunma, Teknolojik ve Endüstriyel Temeli Stratejisi'nin uygulanmasını kolaylaştırma hedefiyle Avrupa Silahlanma İşbirliği Stratejisi'nin oluşturulması olmuştur. Avrupa Silahlanma İşbirliği Stratejisi OGSP'nin desteklenmesinde daha etkin ve verimli Avrupa silahlanma işbirliğini teşvik etmek ve geliştirmek amacıyla üye devletler tarafından kabul edilmiştir.³¹⁸

ASA'nın savunma tedariki konusunda gerçekleştirdiği bir diğer girişim 2011 yılında üye devletlerin operasyonel gereksinimlerinin uyumlaştırılmasının teşvik

---

³¹⁵ Georgopoulos, s. 124.

³¹⁶ Airbus, BAE Systems, Dassault, Fincantieri, GKN Aerospace, Liebherr, MBDA Missile Systems, Rolls-Royce, Safran, Thales'in dahil olduğu Avrupa'nın önde gelen 16 büyük şirketi ile 18 ülkede faaliyet gösteren Avrupa havacılık, uzay, savunma ve güvenlik şirketlerinin ortak girişimidir.

³¹⁷ ASA, '15 Years of Working Together'.

³¹⁸ Katia Vlachos-Dengler, 2015, s. 94.

edilmesi ve uyumlu etkin tedarik yöntemlerinin benimsenmesi amacıyla yola çıkarak havuzlama ve paylaşım girişimi ile bağlantılı çalışan, üye ülkelerin taleplerini birleştirebilecekleri yolları, yöntemleri ve alanları belirlemeyi hedefleyen Etkili Tedarik Yöntemi'nin başlatılması olmuştur. Sonraki süreçte 2009 yılında Avrupa Komisyonu tarafından bağlayıcı ve belirgin özelliklere sahip Savunma Tedarik Direktifi'nin kabul edilmesiyle Avrupa'daki bu konudaki yasal ortamın değişmeye başlamıştır. ASA'nın ortaya attığı Savunma Tedarikinde Davranış Kuralları ile oluşturulan savunma ihalelerinde rekabetin uygulanmasının teşvik edilmesini amaçlayan ve bağlayıcı olmayan, gönüllü hükümetlerarası rejimin gözden geçirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.³¹⁹ Bunun neticesinde 2014 tarihinde Savunma Tedarikinde Davranış Kuralları ile Tedarik Zincirinde En İyi Uygulama Davranış Kuralları ASA Yönetim Kurulu tarafından kaldırılmış, yerine tedarik zinciri ile ilgili konuları kapsamlı bir şekilde ele alarak sanayiye desteklemeyi amaçlayan ASA Tedarik Zinciri Eylem Planı isimli bir girişim oluşturulmuştur.

Bunların dışında ASA, AB silahlanma işbirliği konusunda çeşitli faaliyetler gerçekleştirmiştir. Bunlardan ilki, savunma pazarında faaliyet gösteren KOBİ'leri desteklemek için ulusal makamlarca uygulanabilecek olası önlemleri ve bağlayıcı olmayan önerileri içeren, 2013 yılında kabul edilen KOBİ'lere Yönelik Eylem Planı'nın oluşturulmasına öncülük etmesi olmuştur. İkinci olarak, üye devletlerin arz güvenliği konusunda birbirlerine karşılıklı desteğini ve işbirliklerini arttırmalarına yönelik gönüllü, yasal olarak bağlayıcı olmayan bir diğer mekanizma olan 2013 yılında kabul edilen Arz Güvenliği için Çerçeve Anlaşması (Framework Arrangement for Security of Supply) oluşturulmasına katkı sağlamıştır.³²⁰

Sonuç olarak, ASA silahlanma işbirliği alanında savunma tedarikini düzenleyici, bağlayıcı olmayan ilkeler öne sunarak, Avrupa Savunma Ekipmanları Piyasası'nın verimliliğini ve rekabetçiliğini teşvik edici kurallar ve girişimler öne sürerek hükümetler ile savunma sanayi paydaşları arasında AB düzenleyici uygulamalarına uyum sağlamalarını kolaylaştırmakta ve bu süreçlere siyasal boyut kazandırılmasına yardımcı olmaktadır.

³¹⁹ ASA, EDA Market & Industry Policy, <https://www.eda.europa.eu/procurement-biz/information/eda-market-industry-policies>, (09.05.2019).

³²⁰ ASA, EDA Market & Industry Policy.

3.2.3. AR-GE Çalışmaları ve ASA

Avrupa Savunma Ajansı'nın bir diğer önemli faaliyet alanı Avrupa savunma araştırma ve geliştirilme teknolojisinin arttırılmasını sağlamaktır. ASA bu bağlamda gelecekteki kapasite eksikliklerini ve gerekliliklerini sağlamak için üye devletler arasındaki ortak AR-GE çalışmalarını teşvik etmek, savunma AR-GE'sine yönelik faaliyetleri kendi projeleriyle desteklemek, üye devletler arasındaki AR-GE sözleşmelerini yönetmek ile savunma veya güvenlikle ilgili araştırma programları arasındaki tamamlayıcılığı ve sinerjiyi en üst düzeye çıkarmak için Avrupa Komisyonu ve Avrupa Uzay Ajansı gibi bu alanda faaliyet gösteren AB kurumlarıyla işbirliği yapmak gibi önemli görevler üstlenmiştir.³²¹

AR-GE yatırımları gelecekteki askeri kabiliyetlerin güçlendirilmesinde, silahlı kuvvetlere operasyonel fayda getirilmesinde ve bu alanda rekabet edilebilirliğin sağlanmasında önemli bir paya sahiptir. ASA kurulduğu 2004 yılından bu yana 1,1 milyar Avro değerinde iki yüze yakın AR-GE projesi yürütmüştür.³²² ASA için AR-GE programlarına desteğin önemi ASA'nın kuruluş hedeflerinden olan OGSP politikalarını desteklemek için kabiliyetler geliştirmek, bu kabiliyetleri gerçekleştirebilmek için üye devletler arasında işbirliğini arttırmak ve sonuç odaklı bir yaklaşımla AR-GE faaliyetlerini geliştirme amacıyla kabiliyet geliştirme konusunda önemli bir unsur olan kapasite geliştirme alanında faaliyet gösteren sanayi kuruluşları ile bu alanda gerçekleştirilen pazar faaliyetleri ile entegre bir şekilde çalışmalar sürdürmektir.³²³ Bu bağlamda ASA, AR-GE kapasitesini geliştirmek için dört yaklaşım geliştirmiştir. Bunlar sırasıyla; kısa ve orta vadeli ihtiyaçlara yönelik kabiliyetler geliştirme, uzun vadeli ihtiyaçlara yönelik teknolojiler geliştirmek için endüstriyel analiz gerçekleştirme, küresel mevcut teknoloji seviyesini yakalama odaklı geliştirilen teknoloji odaklı yaklaşım sergilemek ve son olarak stratejik araştırma ve teknoloji yol haritalarını

---

³²¹ Anja Dahlmann, Marcel Dickow and Lea Tisserant, The EDA and the field of Research and Technology, Karampekios ve Oikonomou (ed.) **The European Defence Agency: Arming Europe**, 2015, s. 102.

³²² ASA, **Factsheet: EDA at a Glance**, 2018.

³²³ ASA, **Towards Enhanced European Future Military Capabilities: European Defence Agency Role in Research and Technology**.

geliştirmek için Kabiliyet Teknolojisi Alanları (CapTechs) ağlarının geliştirilmesi yer almaktadır.³²⁴

ASA kuruluşundan kısa bir süre sonra AR-GE çalışmalarına başlamış, 2005 yılında uzaktan kumandalı hava sistemleri teknolojileri ile dijital görüş hattı ve ötesi veri bağlantılarının sağlanması konularında AR-GE faaliyetlerini yürütmek üzere Finlandiya merkezli Patria şirketi öncülüğündeki konsorsiyumla ilk AR-GE sözleşmesinin imzalamıştır. Ardından 2006 yılında Norveç de dahil olmak üzere 19 ülkenin 55 milyon Avro ile katıldığı silahlı kuvvetleri korumaya odaklanan beş askeri kabiliyet alanını içeren on sekiz askeri teknolojiyi incelemek ve üzerinde çalışmalar yapmayı hedefleyen ilk müşterek yatırım programını gerçekleştirmek üzerine çalışmalar başlatılmıştır. 2007 yılına gelindiğinde ise şubat ayında toplanan ikinci ASA yıllık konferansında üç ay sonra onaylanacak olan Avrupa Savunma, Teknolojik ve Endüstriyel Temeli Stratejisi'nin oluşturulmasına yönelik çalışmalar tartışılmıştır.³²⁵ Strateji, ulusal teknolojik ve endüstriyel merkezlerin kademeli olarak entegrasyonunu öngörerek, ASA'nın amaçlarından olan savunma kabiliyetleri geliştirme alanında savunma pazarının hem arz hem de talep tarafında bu alandaki politikaların ve savunma sanayisinin 'Avrupalılaştırılması' sağlanarak, üye devletlerin savunma gereksinimlerini destekleyen, daha az yinelenen ve daha işbirliğine dayalı bir ortam oluşturulması hedeflemektedir.³²⁶ Bu gelişmeyi önceki yıl hazırlık çalışmalarına başlanan müşterek hayatta kalabilme, bireysel koruma, güvenli taktik kablosuz iletişim, veri analizi, asimetrik bir ortamda görev planlama ve eğitim gibi beş kabiliyet alanını kapsayan gruplanmış on sekiz özel AR-GE hedefine ulaşılması için planlanan Kuvvet Koruması (*Force Protection*) alanında ilk müşterek yatırım programının sonuçlandırılması izlemiştir.³²⁷ 2008 yılında ASA'nın savaş durumunda olumsuz etki yaratabilecek yıkıcı

---

³²⁴ Dahlmann ve diğerleri, 2015, ss. 104-105.

³²⁵ ASA, '15 Years of Working Together'.

³²⁶ Marie-Louise Chagnaud, Christian Mölling and Torben Schütz, The EDA and the Development of a European Defence Technological and Industrial Base: Between Nationalisation and Globalisation, Karampekios ve Oikonomou (ed.) **The European Defence Agency: Arming Europe**, 2015, s. 207.

³²⁷ ASA Basın Açıklaması, Joint Investment Programme Force Protection: Signature of the 1st Contracts, 14 Aralık 2007, https://eda.europa.eu/docs/documents/JIP-FP_Press_Briefing.pdf, (13.05.2019).

savunma teknolojilerini önlemeye yönelik 15.5 milyon Avro yatırımı içeren ikinci müşterek yatırım ortaklığı programı savunma bakanları tarafından onaylanmıştır.³²⁸

Sonraki dönemde gerçekleştiren AR-GE alanındaki müşterek yatırım programları sırasıyla; 2008 ve 2013'te başlatılan yenilikçi kavramlar ve gelişmekte olan teknolojiler ile ilgili program, 2012'de başlatılan Avrupa Çerçeve İşbirliği kapsamında kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer faaliyetlere yönelik koruma programı ile yine aynı şekilde Avrupa Çerçeve İşbirliği kapsamında 2012 yılında başlatılan uzaktan kumandalı uçak sistemleri ve insansız denizcilik sistemleri çalışmalarını içeren müşterek ortak yatırım programlarıdır.³²⁹

Bu alanda gerçekleştirilen bir diğer önemli gelişme, 2008 yılında Avrupa hava taşımacılığı eksikliklerini gidermek amacıyla hizmet eden Avrupa Hava Taşımacılığı Filosu'nun oluşturulma girişimi 12 ülke tarafından niyet beyanı imzalanarak başlatılmış, aynı zamanda on üye ülke artı Norveç, deniz mayınları karşı önlemleri kapasiteleri arttırmaya yönelik birlikte çalışma taahhüdünde bulunmuşlardır. Sonraki yıl gerçekleştirilen 2009 ASA'nın dördüncü yıl konferansında helikopter kabiliyet eksikliklerine odaklanılmış, konferans Helikopter Eğitim Programı'nın ve ASA'nın ilk helikopter tatbikatının başlatılmasına öncülük etmiştir. Bunun yanı sıra, AB üye ülkelerinin ticari uydu iletişim hizmetleri tedarik süreçlerini düzenlemek için üç yıllık pilot proje hazırlanarak tedarik hücresi kurulmasına ilişkin çalışmalar başlatılmış, bu girişim daha sonra AB Uydu İletişim Pazarı olarak adlandırılan sürece evrilmiştir.³³⁰

Bunun yanı sıra 2000'li yılların sonunda, öne sürülen Kapasite Geliştirme Planı'yla ASA savunma ile ilgili kabiliyetler için temel bir destekleyici ve askeri operasyonlarla doğrudan ilişkili olarak değerlendirilen uzay alanına ilişkin de çeşitli faaliyetler üstlenmeye başlamıştır. ASA'nın katkıda bulunduğu başlıca faaliyetler olarak; 2009 yılında başlatılan Ortak Silahlanma İşbirliği Örgütü ile ASA'nın işbirliği örneğinden olan Çokuluslu Uzay Tabanlı Görüntüleme Sistemi, 2008 yılında ASA'nın belirlediği askeri ihtiyaçlar temelinde Avrupa Uzay Ajansı tarafından öncelik verilen uzay alanının gözetimi konusunda uzay durumsal farkındalığı programı, ASA ve Avrupa Uzay Ajansı'nın birlikte çalışmalar yürüttüğü insansız hava sistemlerini içeren

³²⁸ ASA, '15 Years of Working Together'.

³²⁹ Dahlmann ve diğerleri, 2015, s. 111.

³³⁰ ASA, '15 Years of Working Together'.

operasyonlar için daha geniş altyapıdaki uydu iletişimi ve uydu navigasyonu programları ve askeri uydu iletişiminin (Military Satellite Communications) gerçekleştirilmesine yönelik proje ve programlar olarak sıralanabilmektedir.³³¹

2010'lu yıllara gelindiğinde ise ASA, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Uzay Ajansı Eylül 2011 tarihinde Avrupa Çerçeve İşbirliği üzerinde anlaşarak, sivil ve askeri alanları içeren çift kullanımlı teknolojiler konusundaki araştırma gündemlerini kurumlar arası işbirliği ve istişare yoluyla resmileştirmişlerdir. Bu sayede kurumlar arasında AR-GE hedefleri arasında bilgi alışverişi sağlanmış ve çalışmaları arasında uyumun ve verimin artırılması sağlanarak tekrarlardan kaçınılmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra bu yıllarda 2007-2013 yılları arasını kapsayan FP7 olarak adlandırılan Avrupa Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı özellikle güvenlik araştırmaları temalı çift kullanımlı teknolojileri geliştirmeyi amaçlamıştır. Sonrasında kabul edilen Horizon 2020 olarak adlandırılan 2014-2020 yıllarını kapsayan AB araştırma ve yenilikçilik programı ise 80 milyar Avro tutarında fon sağlayarak Avrupa'nın rekabet edebilirliğine katkı sağlayan bugüne kadarki en büyük bütçeye sahip program olmakla birlikte, FP7 programı gibi belirli bir tema içermemesi ve ASA'ya bu programda daha fazla kurumsallaşmış rol vererek kapsamlı araştırma önceliklerini belirlemede daha çok sorumluluk üstlenmesine yol açmıştır.³³² Ayrıca, 2013 yılının Aralık ayında toplanan Avrupa Konseyi ASA'ya havadan havaya yakıt ikmali, uzaktan kumandalı uçak sistemleri, siber savunma ve devlet uydusu iletişimi gibi dört temel programın sorumluluğunu üstlenmesi için görevler vermiştir. Böylece ASA'nın görev alanları genişletilmiştir.

2015 yılından sonra ise değişen ve karmaşıklaşan güvenlik ortamını takiben gerçekleştirilen AR-GE çalışma alanları siber güvenlik ve hibrit tehditlere karşı yapılan çalışmaları da içerecek şekilde çeşitlenmiştir. Bu çerçevede ASA, Estonya'daki Avrupa Siber Güvenlik Girişimi, Avusturya Savunma Bakanlığı ve Avusturya İçişleri Bakanlığı'nın ortak girişimi olarak Viyana'da stratejik karar alım kursu ile siber kriz yönetimi tatbikatı düzenlenmiştir. Ardından 2016 yılında ASA bünyesinde Avrupa askeri kabiliyet gelişimi için hibrit tehditlerin etkilerini tanımlamak ve analiz etmek

---

³³¹ Karampekios ve Oikonomou, 2015, s. 252-255.

³³² Dahlmann ve diğerleri, 2015, s. 113.

amacıyla seksen uzmandan oluşan bir ekiple Hibrit Tehditler Masaüstü Tatbikatı (*Hybrid Threats Table Top Exercise*) gerçekleştirilmiştir. AR-GE alanında 2016 yılında gerçekleştirilen bir diğer girişim dönemin Hollanda AB başkanlığında geleceğin Avrupa savunma kabiliyetlerini etkileyebilecek siber, robotik ve yapay zeka gibi yeni ve gelecek vaat eden inovasyon geliştirilmesine odaklanan konferans Amsterdam'da düzenlenmiştir.

Avrupa güvenlik ve savunma politikaları açısından önemli değişimlere yol açan Avrupa Küresel Güvenlik Stratejisi'nin yayımlanmasından sonra gerçekleştirilen önemli çalışmalardan olan 2016 yılının ekim ayında 1.4 milyon Avro hibe ayrılarak AB bütçesinden savunma araştırmaları için doğrudan finanse edilen ilk pilot projelerin hayata geçirilmesi olmuştur. Bu pilot projeler daha sonra 2017 yılında kabul edilen Savunma Planı Hazırlık Eylem'inin başlatılarak AB'nin bir sonraki 2021-2027 yılları arasını kapsayan Çok Yıllık Mali Çerçevesi'nin bir parçası olacak tam kapsamlı Avrupa Savunma Araştırma Programı'na yol açması bakımından önem arz etmektedir. Bu pilot projeler sırasıyla Kentlerin Savaş Durumunda Binaların İçinde Farkındalık ve Gezinme (*Inside Building Awareness and Navigation for Urban Warfare- SPIDER*) araçları geliştirme projesi, Uzaktan Kumandalı Uçak Sistemi Tespit Etme ve Önleme (*Standardisation of Remotely Piloted Aircraft System (RPAS) Detect and Avoid TRAWA*) Standardizasyonu projesi ve İnsansız Heterojen Sensör Platformu (*Unmanned Heterogeneous Swarm of Sensor Platforms- EuroSWARM*) projeleridir.³³³ Aynı yıl gerçekleşen bir diğer gelişme ise ASA'nın Tek Avrupa Gökyüzü Hava Trafik Yönetimi Araştırma Ortak Girişimi ile hava trafik yönetiminde araştırma ve yeniliği teşvik eden bir işbirliği antlaşması imzalaması olmuştur.

2017 yılına gelindiğinde ise Mayıs ayında ASA'nın siber savunma alanında ilk projesi olan Avusturya, Belçika, Almanya, Estonya, Yunanistan, Finlandiya, İrlanda, Letonya, Hollanda, Portekiz ve İsveç'i içeren 11 ülkenin katılımıyla gerçekleşen havuzlama ve paylaşım projesi kapsamında olan, mevcut ve ortaya çıkan siber alan tesislerinin kullanılabilirliğini arttırmayı, siber savunma eğitimini, tatbikatları ve Avrupa düzeyindeki testleri geliştirmeyi amaçlayan Siber Aralıklar Federasyonu Projesi

---

³³³ ASA, Latest News, First EU Pilot Project in the Field of Defence Research Sees Grant Agreements Signed for €1.4 million, 28 Ekim 2016.

(The Cyber Ranges Federation Project) başlatılmıştır.³³⁴ Aynı ay toplanan üye ülkelerin savunma bakanlarından oluşan ASA Yönetim Kurulu ASA'nın Uzun Süreli İnceleme (Long Term Review) sonuçlarını yayımlamış, buna göre Ajans kabiliyet geliştirme destekleyen, AR-GE'den tedarikçilerle iletişime, tatbikatlardan eğitime kadar endüstriyel boyut da dahil olmak üzere bu alandaki faaliyetlere destek veren, işbirliği forumu, AB kurumları arasında bir bağlantı aracı ve AB tarafından finanse edilen savunmayla alakalı faaliyetlerde merkezi operatör olarak tanımlanarak ASA'nın savunma alanındaki önemi ortaya konmuştur.³³⁵

AR-GE alanında bir diğer önemli gelişme savunma araştırması için AB tarafından finanse edilen ilk büyük faaliyet olan AB savunması AR-GE temelini oluşturan Hazırlık Eylemi'nin ASA ile Avrupa Komisyonu'nun delegasyon antlaşmasıyla oluşturulması olmuştur. Bunun sonucunda ASA, AB savunma araştırmaları hazırlık eylemine yönelik deniz alanında durumsal farkındalık için teknolojiler, kuvvet koruma ve askeri sistemler alanında teknoloji ve teçhizat araştırmaları ile stratejik teknoloji öngörülerini alanı dahil olmak üzere üç alana yönelik 25 milyon Avro değerinde bütçe ayrılan teklif çağrılarını gerçekleştirmiştir.

2018 yılında ise ASA, savunma alanında yenilikçi ve çığır açan teknoloji, teçhizat ve hizmetleri öneren şirketler ve araştırma kuruluşları için ASA Savunma İnovasyon Ödülü başlatılarak AR-GE alanındaki çalışmalarını teşvik edici bir girişim başlatmıştır.³³⁶

Tüm bunların yanında ASA, AR-GE çalışmalarını düzenlemek ve üye devletler arasındaki ortak AR-GE projelerini desteklemek için Kabiliyet Teknoloji Alanı olarak adlandırılan (CapTechs) teknik uzmanlıklarını arttırmak için hükümetlerden, savunma sanayi kuruluşlarından, küçük ve orta ölçekli işletmelerden (KOBİ), akademi uzmanlarından oluşan ağlar oluşturmaktadır.³³⁷ ASA'nın desteklediği 12 Kabiliyet Teknoloji Alanları şu şekilde sıralanmaktadır;

---

³³⁴ ASA, Cyber Ranges: EDA's First Ever Cyber Defence Pooling & Sharing Project Launched By 11 Member States, Basın Merkezi, <https://www.eda.europa.eu/info-hub/press-centre/latest-news/2017/05/12/cyber-ranges-eda-s-first-ever-cyber-defence-pooling-sharing-project-launched-by-11-member-states>, (13.05.2019).

³³⁵ ASA, '15 Years of Working Together'.

³³⁶ ASA, '15 Years of Working Together'.

³³⁷ Anja Dahmann, Marcel Dickow and Lea Tisserant, 2015, s. 108.

- Teknoloji, Bileşenler ve Modüller Kabiliyet Teknoloji Alanı: istihbarat, gözetleme, hedef toplama ve keşif ve radyo frekansı, dalgaları, mikro-nano elektronik devreler, çip sistemleri karışık sinyal devreleri gibi alanlara yöneliktir.

- Radyo Frekans Sensörleri Teknolojileri Kabiliyet Teknoloji Alanı: radyo frekansı, manyetik ve elektronik teknolojisi uygulayan sensörler ve elektronik savaş sistemleri ile ilgilenir.

- Elektro Optik Sensörler Teknolojileri Kabiliyet Teknoloji Alanı: elektro optik teknolojisi uygulayan sensörler ve elektronik savaş sistemleri ile sinyal işleme, lazer radar teknolojileri, elektro-optik karşı önlem, hiperspektral ve multispektral görüntüleme ve görüntü işleme teknolojileri ile ilgilenmektedir.

- İletişim Bilgi Sistemleri ve Ağları Kabiliyet Teknoloji Alanı: Kriz yönetimi operasyonları için kilit faktörlerden olan iletişimin sağlanmasına yönelik akıllı taktik telsiz ile siber alana yönelik güvenliğin sağlanması AR-GE çalışmaları gibi alanları içermektedir.

- Malzeme ve Yapılar Kabiliyet Teknoloji Alanı: farklı alanlarda uygulanabilir malzemeler ve yapılar, üretim süreçleri, test prosedürleri ve çözümleri konusunda teknoloji geliştirmeyi amaçlamaktadır.

- Mühimmat Teknolojileri Kabiliyet Teknoloji Alanı: Mühimmat ve füze sistemleri gibi alanlarda teknoloji geliştirmeye yöneliktir.

- Hava Sistemleri Kabiliyet Teknoloji Alanı: özerk hava aracı operasyonu, kooperatif hava aracı operasyonu, algılama, sistem teşhis, kendi kendine onarım, güvenli komuta ve kontrol sistemleri, yeni nesil hava aracı dikey kaldırma sistemleri gibi alanlarda teknoloji üretilmesini hedeflemektedir.

- Zemin Sistemleri Kabiliyet Teknoloji Alanı: Yer platformları, insansız yer araçları, mayınlara karşı koruma gibi alanlarda teknoloji geliştirmeye yöneliktir.

- Rehberlik, Navigasyon ve Kontrol Kabiliyet Teknoloji Alanı: Bu alanlarda sürdürülen iç mekan navigasyonu, uçak rehberliği ve kontrolü gibi robotik teknolojileri kapsamaktadır.

- Deniz Sistemleri Kabiliyet Teknoloji Alanı: Yüzey ve deniz platformu sistemleri üretimi, deniz silah sistemleri, sualtı sensörleri, deniz kuvvetleri mürettebatı

için simülasyonlar, eğitim sistemleri, oşinografi, hava ve sudaki akustik ve elektromanyetik yayılım ile ilgili AR-GE çalışma alanlarını kapsamaktadır.

- Deneyleme, Sistem Mühendisliği, Savaş Laboratuvarı, Modelleme ve Simülasyon Kabiliyet Teknoloji Alanı: Sistemler arasında birlikte çalışabilirlik sorunlarını gidermek, maliyeti düşürmeyi hedefleyen araçlar geliştirmek, arayüzleri uyumlu hale getirmek, bulut sistemleri, veritabanı ortamını alanlarında AR-GE faaliyetlerinin düzenlenmesini kapsar.

- Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer Tehditlerin Önlenmesi ve Beşeri Faktörler Kabiliyet Teknoloji Alanı: Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer tehditlerin tespit edilmesi, tanımlanması ve izlenmesi, modellemesi ve simülasyonu, kişisel koruyucu donanımlar ve tehlike risk yönetimine yönelik teknolojiler geliştirmeyi hedeflemektedir.³³⁸

Özetle, ASA kuruluş hedeflerinden olan Avrupa savunma araştırma ve geliştirilme teknolojisinin artırılması, gelecekteki kapasite eksikliklerini ve gerekliliklerini sağlamak için üye devletler arasındaki ortak AR-GE çalışmalarını teşvik etmek, savunma AR-GE'sine yönelik faaliyetleri kendi projeleriyle desteklemek, savunma sanayi şirketlerinin ve hükümetlerin çalışmaları arasında arabuluculuk ederek bağlantının kurulmasına yardım etmek, AB'nin hedeflerinden olan toplam savunma harcamalarının %20'sini AR-GE dahil ekipman tedarikine ayrılması, toplam ekipman harcamalarının %35'inin Avrupa işbirlikçi ekipman tedarikine ayrılması ile toplam savunma AR-GE harcamalarının %20'sinin Avrupa işbirlikçi savunma AR-GE'sine ayrılması³³⁹ gibi amaçlara ulaşılması için çok yönlü çalışmalar yürütmektedir.

3.2.4. Daimi Yapılandırılmış İşbirliği Kapsamında ASA ve Yeni İşbirliği

Projeleri: 17 Proje

AB savunmasının güçlendirmesi ve askeri kabiliyetleri geliştirme adına son zamanlarda gerçekleştirilen yeni girişimlerden olan Daimi Yapılandırılmış İşbirliği

³³⁸ ASA, Expert Teams: Capability Technology Areas, <https://www.eda.europa.eu/aboutus/how-we-work/expert-teams/capability-technology-areas>, (15.05.2019).

³³⁹ ASA, 'Benchmarks', <https://www.eda.europa.eu/info-hub/defence-data-portal/Benchmarks>, (15.05.2019).

PESCO'nun oluşturulmasının temeli 2000'li yılların başlarında AB'nin önde gelen güçlerinden Fransa ve Birleşik Krallık'ın AB savunmasını güçlendirmek için üye devletlerin gerçekleştirmesi gereken kriterleri belirleme ve buna ulaşmalarını sağlamak olarak ortaya çıkarılsa da bu girişim uzun bir süre yalnızca kağıt üstünde kalmıştır.³⁴⁰ Üye devletler uzun bir süre, 2008 finansal krizinin de etkisiyle PESCO'ya katılım için gerekli kriterlerin belirlenmesi konusunda anlaşamamışlar, AB savunmasının geliştirilmesi konusundaki çalışmalar 'Havuzlama ve Paylaşım' bağlamındaki kabiliyet geliştirme çabaları ile³⁴¹ devletlerin kendi aralarındaki ikili girişimlerle sürdürülmüştür.

2015 yılından itibaren AB savunması ve güvenliği alanında yapılan çalışmalar ivme kazanmış, PESCO'nun kurulmasına yol açan süreç ilk olarak AB Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini'nin hazırladığı AB'nin giderek değişen ve karmaşıklaşan güvenlik tehditlerine karşı Avrupa Savunma Birliği'nin oluşturulmasına yönelik görüşleri içeren raporun Avrupa Parlamentosu'nda bu konuda yapılabileceklerin tartışılmasıyla başlamıştır. Avrupa Parlamentosu'ndaki en büyük siyasi gruplardan olan Avrupa Halk Partisi'nin 2015 yılında yayımladığı değerlendirmesinde Avrupa'da ortak savunma konusundaki en büyük engelin mevcut tüm askeri kabiliyetleri ve araçları tam olarak kullanma konusunda siyasi irade eksikliği olarak belirleyen açıklaması, Lizbon Antlaşması'nın şimdiye kadar kullanılmayan ortak güvenlik ve savunma politikasına ilişkin hükümlerinden 44. maddede yer alan bir görevin uygulanmasına istekli ve bu görev için yeteneğe sahip bir grup üye devlete emanet edilebilir hükmü ile 42.(6). maddesinde yer alan askeri kabiliyetler açısından daha yüksek kriterleri yerine getiren ve bu alanda daha bağlayıcı taahhütlerde bulunan devletlerin Daimi Yapılandırılmış İşbirliği (PESCO) oluşturabileceğine dair hükümlerin sonraki dönemde hayata geçirilmesi konusundaki çalışmalarını hızlandırıcı etkisi olmuştur.³⁴²

Daha sonra AB'nin 2016 yılında yayımladığı AB'nin küresel bir aktör olma yolunda yapılacaklarını değerlendirdiği Küresel Strateji Belgesi'nde temel prensip olarak Avrupalılar için AB vatandaşlarını korumak ve AB'nin karşı karşıya olduğu tehditlerle mücadele edebilmek için birlik olmanın önemi vurgulanmıştır. Bu durum daha güçlü bir savunma işbirliğinin oluşturulmasına AB'nin sivil güç olarak üstlendiği

³⁴⁰ Daniel Keohane, "Does the EU Need a Military Avant-Garde?", *Carnegie Europe*, 2017.

³⁴¹ Laura Chappell ve Petar Petrov, 2015, s. 193.

³⁴² Simon Duke, 2019, s. 28.

sorumluluğun yanında askeri güç unsuru olmasına yönelik çalışmaları da hızlandırıcı bir etki yaratmıştır. Bu dönemde yaşanan Brexit referandumunu sonrası Almanya ve Fransa'nın savunma bakanları AB'nin geleceği konusundaki tartışmalara cevap olarak AB savunmasını güçlendirmek ve AB vatandaşlarını korumak adına AB'nin askeri ve sivil enstrümanları kullanması ve birleştirilmesi gerektiğine yönelik açıklamalarda bulunmuşlar, benzer şekilde AB'nin savunma ve güvenlik konusunda üç öncü ülkesi İtalya, Fransa ve Almanya Ağustos 2016'da bir zirve düzenleyerek İtalya Dışişleri Bakanı'nın savunma alanında bütünleşmenin hızlandırılması için Schengen benzeri bir oluşuma gidilmesi görüşü desteklenerek tüm üye ülkelerin aynı hızda hareket etmesine gerek kalmayacağı, benzer hırs ve hedeflere inanan ülkelerin yapılan çalışmaları ileri taşıyabileceğini içeren görüşler öne sürmüşlerdir.³⁴³

Sonraki süreçte üye devletler AB'nin güvenliğini sağlamak adına Avrupa Savunma Fonu, Koordineli Yıllık Savunma İncelemesi toplantıları, Askeri Planlama ve Davranış Yeteneği biriminin oluşturulması, Muharebe Grupları için ortak finansman sağlanması gibi girişimler de bulunmuşlar, PESCO'nun oluşturulması da bu girişimler gibi Avrupa'da Güvenlik Birliği'nin sağlanmasına yönelik gerçekleştirilmeye çalışılan hamlelerden biridir.³⁴⁴

PESCO'nun oluşturulmasına yönelik atılan somut adımlardan ilki 13 Kasım 2017 tarihinde İrlanda, Portekiz, Danimarka, Malta ve Birleşik Krallık hariç 23 AB üye devletinin ortak bildiri imzalayarak PESCO bağlamında savunma işbirliği oluşturulmasına yönelik ortak projelere yatırım yaparak silahlı kuvvetlerinin operasyonel hazırlığına katkılarına attırmaya istekli olduklarına dair niyetlerini ortaya koymuşlardır.³⁴⁵ AB ülkelerinin büyük çoğunluğunun PESCO girişimine katılmasında, kapasite eksikliklerini tek başına kapatamayacakları, sınırları aşan küresel tehditlere yönelik birlik olmanın daha çok fayda sağlayacağı düşüncesi etkin olmuştur. Bununla

---

³⁴³ Simon Duke, 2019, s. 29.

³⁴⁴ Niklas Novaky, The EU's Permanent Structured Cooperation in defence: Keeping Sleeping Beauty from snoozing, European View, Cilt:17, Sayı:1, 2018, s. 98.

³⁴⁵ Avrupa Konseyi, 'Defence Cooperation: 23 Member States Sign Joint Notification on the Permanent Structured Cooperation (PESCO)', 13 Kasım 2017, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/11/13/defence-cooperation-23-member-states-sign-joint-notification-on-pesco/>, (29.03.2017).

birlikte PESCO çerçevesindeki taahhütte bulunacakları faaliyetlere kendilerinin karar verme esnekliğine sahip olmaları da önemli bir faktördür.

Bu gelişmenin ardından İrlanda ve Portekiz de 7 Aralık 2017 tarihinde PESCO'ya katılma kararlarını Konsey'e bildirmişler, böylece katılımcı üye devlet sayısı 25'e yükselmiştir. Bu kararı 11 Aralık 2017 tarihinde Konsey'in resmi olarak PESCO'nun başlatılması için PESCO bağlamında uygulanacak ilk 17 işbirliği projesini hayata geçirme konusundaki niyetlerini açıklayan bir bildiri üzerinde uzlaşma sağlamaları izlemiştir. 6 Mart 2018 tarihinde kesinleşen ilk 17 PESCO projesi sırasıyla;

1) *Avrupa Tıbbi Komutanlığı Projesi: Koordinatörlüğünü Almanya'nın yürüttüğü Çekya, İspanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Romanya, Slovakya ve İsveç'in katıldığı proje, AB'ye hızla konuşlanabilen kritik tıbbi kaynaklar sağlanması, tahliye olanaklarını arttırması, tıbbi kaynakların planlanması, yönetilmesi ve koordinesini kapsayan, ortak medikal hizmet ilkeleri ile AB'deki sağlık hizmetleri olanaklarının birlikte çalışabilirliği ve tutarlılığı konusunda hizmet sağlanması hedeflenmektedir.*

2) *Avrupa Güvenli Yazılım Tanımlı Radyo Projesi: Koordinatörlüğünü Fransa'nın üstlendiği, Belçika, Almanya, İspanya, İtalya, Hollanda, Polonya, Portekiz ve Finlandiya'nın katıldığı projenin hedefi Avrupa askeri telsizleri için ortak teknolojiler geliştirmek, bu teknolojiler için standartlar benimsemek ile AB platformları arasında çeşitli platformlarda ses ve veri iletişimini geliştiren güvenli bir askeri iletişim sistemi oluşturmaktır.*

3) *Avrupa'daki Lojistik Merkezler ve Operasyonlara Destek Ağı Projesi: Daha verimli askeri lojistik sunmayı ve mevcut Avrupa girişimlerinin tek bir lojistik çatı altında uluslararası çözümler üretip birleştirmeyi hedefleyerek, AB'nin ve NATO'nun en zorlu görevlerini yerine getirme kabiliyetini büyük ölçüde arttırması beklenen projenin koordinatörlüğünü Almanya üstlenmekte olup, Belçika, Bulgaristan, Yunanistan, İspanya, Fransa, Hırvatistan, İtalya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Macaristan, Hollanda, Polonya, Slovenya ve Slovakya dahil olmaktadır.*

4) *Askeri Hareketlilik Projesi: AB'nin uzun zamandır üye devletler arasında askeri hareketliliğin sağlanması için çalışmalar yürüttüğü projenin koordinatörlüğünü Hollanda üstlenmiş, projeye Belçika, Bulgaristan, Çekya, Almanya, Estonya, Yunanistan, Lüksemburg, Macaristan, İspanya, Fransa, Hırvatistan, Avusturya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Letonya, Litvanya, Polonya, Portekiz, Romanya, İsveç, Slovenya, Slovakya ve Finlandiya'nın dahil olduğu pek çok ülke bağlayıcı taahhütlerde bulunmuşlardır. Projenin temel hedefi askeri personel ve varlıkların AB sınırları içinde engelsiz hareketini sağlayarak yasal ve bürokratik engelleri düşürüp, askeri hareketliliği engelleyici etkisi olan altyapı sorunlarını engellemeyi hedeflemektedir.*

5) *Avrupa Birliği Eğitim Misyonu Yeterlilik Merkezi Projesi: Mevcut ve gelecekteki AB eğitim misyonları için eğitimli personel yetiştirilmesi ve personelin durumsal farkındalığı sağlanarak daha yetkin kılmak amacıyla oluşturulan projenin koordinatörlüğünü Almanya üstlenmekte, projeye Belçika, Çekya, Lüksemburg,*

Hollanda, İspanya, Fransa, Portekiz, Avusturya, İrlanda, , İtalya, Romanya ve İsveç katılmaktadır.

6) Avrupa Orduları için Avrupa Eğitim Sertifika Merkezi Projesi: Koordinatörlüğünü İtalya'nın üstlendiği ve Yunanistan'ın katılımcı olduğu proje, Avrupa ordularında prosedürlerin standardizasyonunu teşvik etmeyi amaçlayıp simülasyonlarla "insani yardım" ve "istikrar ve kapasite geliştirmeye destek" gibi senaryolar ile askerlerin ve sivil çalışanların OGSP görevlerini ve operasyonlarını planlamak ve yürütmek için uygun kurumsal tecrübe edinmesine katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

7) Enerji Operasyonel Fonksiyonu Projesi: Son operasyonlardan alınan dersler çerçevesinde askeri teçhizat ve ekipmanların kullanılabilmesi için yeni enerji tedarik sistemleri geliştirilmesi ile savaş sistemlerinin tasarlanmasında ve operasyonlarda enerji sorununun çözümüne yönelik destek sağlanması için oluşturulmuştur. Projenin koordinatörlüğünü Fransa üstlenmekte, Belçika, İspanya ve İtalya katılmaktadır.

8) Konuşlandırılabilir Afet Yardım Askeri Kabiliyet Paketi Projesi: Proje doğal afetler, sivil acil durumlar ve salgınlar dahil olmak üzere bir dizi acil durumu yönetebilecek hem AB önderliğinde hem de AB önderliğinde olmayan operasyonlarda konuşlandırılacak AB'deki ve diğer ülkelere yardım için çok uluslu bir uzman askeri paketi oluşturulmasını hedeflemektedir. Proje koordinatörü İtalya, katılımcı ülkeler Yunanistan, İspanya, Hırvatistan ve Avusturya'dır.

9) Mayına Karşı Tedbirler için Deniz (Yarı) Özerk Sistemleri (The Maritime (semi-) Autonomous Systems for Mine Countermeasures) Projesi: Proje ile AB'nin deniz güvenliğine katkı sağlayacak, deniz mayını karşı önlemleri için dünya çapında (yarı) otonom sualtı, yüzey ve hava teknolojileri karışımı sunulması hedeflenmektedir. Proje koordinatör ülkesi Belçika olup, katılımcı üye ülkeler Yunanistan, Letonya, Hollanda, Polonya, Portekiz ve Romanya'dır.

10) Liman ve Deniz Gözetleme ve Koruma Projesi: Proje ile deniz trafiği ve yapılarının emniyetinin sağlanması ile belirli deniz alanlarının gözetimi ve korunmasını sağlayabilecek yeni bir deniz kabiliyeti geliştirmek, potansiyel denizcilik tehditlerinin belirlenmesi için deniz sensörü, yazılım ve yüzey, su altı ve hava araçları platform sistemi oluşturulması hedeflenmektedir. Koordinatör ülke İtalya, katılımcı ülkeler Yunanistan, Polonya ve Portekiz'dir.

11) Deniz Gözetiminin Geliştirilmesi Projesi: Proje mevcut alt yapıyı kullanarak ve enerji güvenliği, çevresel zorluklar, güvenlik ve savunma gibi konularda AB denizcilik gözetimini, durumsal farkındalığı ve potansiyel hızlı tepki gücünü geliştirmekle alakalı kabiliyetleri geliştirmeyi hedeflemektedir. Proje koordinatörlüğünü Yunanistan üstlenmekte olup, projeye Bulgaristan, İrlanda, İspanya, Hırvatistan, İtalya ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi katılmaktadır.

12) Siber Tehditler ve Olay Müdahale Bilgi Paylaşma Platformu Projesi: Koordinatörlüğünü Yunanistan'ın üstlendiği, İspanya, İtalya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Macaristan, Avusturya ve Portekiz'in katıldığı proje, siber tehditlere karşı ortak istihbarat geliştirip, bunları ortak platform üzerinden üye devletlerle bilgi

paylaşılmasına odaklanarak, mevcut riskleri azaltıp siber savunma kabiliyetlerini arttırmayı hedeflemektedir.

13) *Hızlı Siber Müdahale Ekipleri ve Siber Güvenlikte Karşılıklı Yardım Projesi:* Proje, siber savunma alanındaki üye devletlerin uzmanları arasındaki etkileşimi artırıp, siber tehditleri tespit etmek, tanımak ve azaltmak için üye devletlere, AB kurumlarına, OGSP operasyonlarına katkı sağlayacak hızlı siber müdahale ekipleri oluşturarak siber savunma alanında gelişim sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Projenin koordinatör ülkesi Litvanya iken, projeye katılan ülkeler Estonya, Romanya, Hollanda, İspanya, Fransa, Polonya, Finlandiya ve Hırvatistan'dır.

14) *OGSP Operasyonları için Stratejik Komuta ve Kontrol Sistemi Projesi:* Proje ile askeri karar alma sürecine yardımcı üye devletlerin bilgi sistemlerinin bütünleştirilmesi sağlanarak, operasyonların planlanması ve yürütülmesine yardımcı olmak ile AB üye devletlerinin askeri kuvvetlerinin koordinasyonunun geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Projenin koordinatör ülkesi İspanya, katılımcı ülkeleri ise Fransa, Almanya, İtalya ve Portekiz'dir.

15) *Zırhlı Saldırı Aracı, Amfibi Hücum Aracı ve Hafif Zırhlı Araç Projesi:* Proje bahsi geçen araç türleri için prototip geliştirip OGSP operasyonlarının güçlendirilmesi ve Avrupa orduları arasında birlikte çalışabilirliği sağlayan savaş araçları geliştirilmesini hedeflemektedir. Proje koordinatörü İtalya, projeye katılma taahhüdünde bulunan ülkeler ise Yunanistan ve Slovakya'dır.

16) *Dolaylı Atış Desteği (The Indirect Fire Support- EuroArtillery) Projesi:* AB'nin askeri operasyonlarda muharebe yeteneği ihtiyacına katkıda bulunacak bir seyyar hassas topçu platformu geliştirmek hedeflenmiştir. Projenin koordinatör ülkesi Slovakya, diğer katılımcı ülkesi ise İtalya'dır.

17) *EUFOR Kriz Müdahale Operasyon Merkezi Projesi:* AB üye ülkelerinin ortak operasyonlara hazırlığını kolaylaştırıp, silahlı kuvvetlerin hazırlığını arttırarak operasyonlar konusunda taahhütlerde bulunmalarını kolaylaştıracak AB Muharebe Grupları'nın AB Küresel Stratejisi'ndeki en üst düzeye ulaşmasına yardımcı olacak bir operasyon merkezi oluşturulması amaçlanmaktadır. Projenin koordinatör ülkesi Almanya, katılımcı ülkeler ise İspanya, Fransa, İtalya ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'dir.³⁴⁶

Yayımlanan ilk 17 PESCO projesi genel olarak, eğitim, kara muhabere sistemleri, deniz, etkinleştirme ve ortaklık ile siber güvenlik ve C4ISR (Komuta, kontrol, muhabere, istihbarat, gözetleme ve keşif) alanlarını kapsayan beş alanda askeri kapasite geliştirme konularına odaklanmaktadır. İtalya, İspanya, Fransa, Yunanistan, Hollanda ve Almanya en çok projeye katılan ülkeler iken Almanya ve İtalya en çok

³⁴⁶ Avrupa Konseyi, Permanent Structured Cooperation (PESCO) First Collaborative PESCO Projects – Overview, <https://www.consilium.europa.eu/media/32079/pesco-overview-of-first-collaborative-of-projects-for-press.pdf>, (30.03.2019).

proje koordinatörlüğü yürüten ülkelerdendir. Ülkelerin katıldığı alanlar genel olarak değerlendirildiğinde Almanya daha çok bütünleşik savunma kurumları yapılarına yönelik projelere katılırken, Güney Avrupa ülkeleri denizcilik alanındaki projelere katıldıkları, AB üyesi Doğu Avrupa ülkelerinin ise siber savunma konularına öncelik verdiği görülmektedir.

Bunun yanı sıra 6 Mart 2018 tarihinde Avrupa Konseyi yayımladığı PESCO'nun uygulanmasıyla ilgili yol haritasında katılımcı devletlerin taahhütlerini yerine getirmesi için 2018-2020 yılları ile 2020-2025 yıllarını kapsayan iki aşama kabul edilmiştir. Yüksek Temsilci'nin PESCO'nun uygulanmasını ve katılımcı üye devletlerin ulusal uygulama planlarına uygun olarak taahhütleri yerine getirmesinin değerlendirilmesini de içeren yıllık raporu Konsey'e düzenli olarak sunması belirlenmiştir.³⁴⁷

Ardından PESCO süreci ile ilgili olarak 25 Haziran 2018 tarihinde Dışişleri Konseyi PESCO bağlamındaki projelerin uygulanmasına yönelik ortak yönetim kurallarını belirlemişlerdir. Buna göre her yıl kasım ayında Konsey'in değerlendirmede bulunması kararlaştırılmış, bu gerçekleştirebilmek için de katılımcı devletlerin ve proje koordinatörlerinin gerçekleştirilen gelişmeler ile ilgili PESCO Sekreteryasına bilgilendirme sunması kararlaştırılmıştır. Ayrıca, proje üyeleri işbirliği ve projenin yönetimiyle ilgili düzenlemeler ve proje kapsamıyla ilgili konularda oybirliğiyle özellikle projeye gerekli katkıların ve gerekliliklerin sağlanması, proje içindeki karar alma süreçleri, projeden ayrılma veya diğer üye ülkelerin projeye katılımı ya da gözlemci statüde bulunabilmesi konusunda anlaşmaya varması konusunda kararlar almışlardır. Bahsedilen bir diğer konu proje koordinatörlerinin yapması gerekenlerle ilgilidir. Buna göre proje koordinatörleri PESCO Sekreteryası tarafından oluşturulan ortak elektronik ortamdaki proje bilgilerini yılda en az bir kere proje tanım şablonunu güncellemesi, katılımcı üye ülkelere sunulan proje yönetimi destek araçlarını ASA çerçevesinde kullanabilmesi, proje kapsamında geliştirilen Kapasite Geliştirme Planı ve Koordineli Yıllık Savunma İncelemesi'nde belirtilen kabiliyet eksikliklerinin giderilmesine yönelik çabaları teşvik etmesi ve bağlayıcı taahhütlerin yerine getirilmesine katkıda bulunması gibi konularda çalışmalar yürütmesi öngörülmüştür.

---

³⁴⁷ AB Konseyi, 6 Mart 2018 Tarihli PESCO'nun Uygulanması için Bir Yol Haritası Belirlenmesiyle İlgili Tavsiye Kararı, Council of European Union Press, ss. 2-5, 2018.

Son olarak, PESCO bağlamındaki projelerin uygulanmasına yönelik ortak yönetim kurallarının 31 Aralık 2020 tarihine kadar tekrar gözden geçirilmesi kararlaştırılmıştır.³⁴⁸

PESCO bağlamında yaşanan bir sonraki önemli gelişme ise Konsey'in PESCO bağlamında yürütülen projeleri güncelleyerek, mevcut projelere ek olarak yeni 17 projeyi eklemesi olmuştur. Projeler var olan eğitim, siber savunma, AB çerçevesinde savunma alanındaki ortak yapıları etkinleştirme ile kapasite geliştirme ve operasyonel hazırlığı arttırmaya yönelik kara ve deniz alanındaki projelere havacılık ve uzay alanı da eklenerek projeler yedi kategoride sınıflandırılmıştır.

Tablo-1: 19 Kasım 2018 Tarihinde Eklenen 17 Yeni PESCO Proje Listesi

EĞİTİM VE OLANAKLAR ALANI	
1. Helikopter Sıcak Hava- Yüksek İrtifa Projesi (<i>Helicopter Hot and High Training</i>)	Koordinatör Ülke: Yunanistan Katılımcılar: İtalya, Romanya
2. AB Ortak İstihbarat Okulu Projesi (<i>Joint EU Intelligence School</i>)	Koordinatör Ülke: Yunanistan Katılımcılar: GKRY
3. AB Test ve Değerlendirme Merkezleri (<i>EU Test and Evaluation Centres</i>)	Koordinatör Ülke: Fransa Katılımcılar: İsveç, İspanya, Slovakya
KARA SİSTEMLERİ ALANI	
4. Entegre İnsansız Yer Sistemi Projesi (<i>Integrated Unmanned Ground System</i>)	Koordinatör Ülke: Estonya Katılımcılar: Belçika, Çekya, İspanya, Fransa, Letonya, Macaristan, Hollanda, Polonya, Finlandiya
5. Görüş Hattı Ötesinde AB Kara Savaş Alanı Füze Sistemleri Projesi (<i>EU Beyond Line Of Sight Land Battlefield Missile Systems</i>)	Koordinatör Ülke: Fransa Katılımcılar: Belçika, GKRY
DENİZ ALANI	
6. Konuşlandırılabilir Modüler Sualtı Müdahale Kabiliyet Paketi Projesi (<i>Deployable Modular Underwater Intervention Capability Package</i>)	Koordinatör Ülke: Bulgaristan Katılımcılar: Yunanistan, Fransa

³⁴⁸ AB Konseyi, 25 Haziran 2018 Tarihli PESCO Projeleri için Ortak Bir Yönetim Kuralları Seti Oluşturma Dışişleri Konseyi Kararları, **Council of European Union Press**, ss. 3-7, 2018.

HAVA SİSTEMLERİ ALANI	
7. Avrupa Orta İrtifa Uzun Dayanıklı Uzaktan Kumandalı Uçak Sistemleri Projesi (<i>European Medium Altitude Long Endurance Remotely Piloted Aircraft Systems –Eurodrone</i>)	Koordinatör Ülke: Almanya Katılımcılar: Çekya, Fransa, İspanya, İtalya
8. Avrupa Saldırı Helikopteri TIGER Mark III Projesi (<i>European Attack Helicopters TIGER Mark III</i>)	Koordinatör Ülke: Fransa Katılımcılar: Almanya, İspanya
9. Mukabil İnsansız Hava Sistemi Projesi (<i>Counter Unmanned Aerial System</i>)	Koordinatör Ülke: İtalya Katılımcılar: Çekya
SİBER GÜVENLİK VE C4ISR (KOMUTA, KONTROL, MUHABERE, İSTİHBARAT, GÖZETLEME VE KEŞİF) ALANI	
10. Avrupa Yüksek Atmosferli Hava Gemisi Platformu- Kalıcı İstihbarat, Gözetleme ve Keşif Yeteneği Projesi	Koordinatör Ülke: İtalya Katılımcılar: Fransa
11. Küçük Ölçekli Ortak Operasyonlar için Konuşlanabilir Özel Harekat Kuvvetleri Taktik Komuta ve Kontrol Komuta Yeri Projesi (<i>One Deployable Special Operations Forces Tactical Command and Control Command Post for Small Joint Operations</i>)	Koordinatör Ülke: Yunanistan Katılımcılar: GKRY
12. Gelecekteki Ortak İstihbarat, Gözetleme ve Keşif İşbirliği için Elektronik Harp Yeteneği ve Birlikte Çalışabilirlik Programı Projesi (<i>Electronic Warfare Capability and Interoperability Programme for Future Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance Cooperation</i>)	Koordinatör Ülke: Çekya Katılımcılar: Almanya
ETKİNLEŞTİRME, ORTAKLIK ALANI	
13. Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer Gözetim Hizmeti Projesi (<i>Chemical, Biological, Radiological and Nuclear Surveillance as a Service</i>)	Koordinatör Ülke: Avusturya Katılımcılar: Fransa, Hırvatistan, Macaristan, Slovenya
14. Üye Devletler Arasında Üs ve Destek Noktalarının İyileştirilmesi Projesi (<i>Co-Basing</i>)	Koordinatör Ülke: Fransa Katılımcılar: Belçika, Çekya, Almanya, İspanya, Hollanda
15. Jeo-Meteorolojik ve Oşinografik Destek Koordinasyon Unsuru Projesi (<i>Geo-meteorological and Oceanographic Support Coordination Element</i>)	Koordinatör Ülke: Almanya Katılımcılar: Yunanistan, Fransa, Romanya
UZAY ALANI	

16. AB Radyo Navigasyonu Çözümleri Projesi (<i>EU Radio Navigation Solution</i>)	Koordinatör Ülke: Fransa Katılımcılar: Belçika, Almanya, İspanya, İtalya
17. Avrupa Askeri Uzay Gözetleme Bilinci Ağı Projesi (<i>European Military Space Surveillance Awareness Network</i>)	Koordinatör Ülke: İtalya Katılımcılar: Fransa

Kaynak: Permanent Structured Cooperation (PESCO) updated list of PESCO projects - Overview - 19 November 2018, <https://www.consilium.europa.eu/media/37028/table-pesco-projects.pdf> , (02.04.2019).

Özetle, PESCO projeleri, Avrupa güvenlik ve savunma politikalarının gelişiminde katılımcı üye devletlerin stratejik olarak ilgilendikleri en az bir projede yer alma yükümlülüğü sunmasıyla katılacakları projelere yönelik bağlayıcı taahhütlerde bulunarak Avrupa askeri kapasite eksikliklerinin giderilmesi ve gerektiğinde daha başarılı operasyonlar yürütebilmesi açısından AB'nin belirlediği askeri kabiliyetler konusunda daha başarılı olma idealine ulaşması yolunda önemli bir adımdır.³⁴⁹ PESCO'nun getirdiği bir diğer yenilik AB'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'na yönelik gönüllü olarak sürdürülen çabalardan farklı olarak, projeye katılma taahhüdünde bulunan üye ülkelerin bu konuda yapacakları çalışmalara yönelik ulusal uygulama planları sunarak bu planların düzenli olarak değerlendirilmeye tabi tutulması olmuştur. PESCO sayesinde üye devletler arasında ortak işbirlikçi projeler yaratılarak AB çerçevesinde bölünmüş farklı silah sistemlerinin oluşması azaltılarak, operasyonel işbirliği artırılıp üye devletlerin birlikte çalışabilirlik potansiyeli artırması hedeflenmektedir. Böylece üye devletlerin güçlerini birleştirerek endüstriyel rekabet edebilme kapasitesinin artırılması öngörülmektedir. Bunun yanı sıra, PESCO AB bağlamında savunma alanında yeni girişimlerden olan Avrupa Savunma Fonu ve ASA'nın yürüttüğü Koordineli Yıllık Savunma İncelemesi toplantılarıyla bağlantılı olarak sürdürülmektedir. CARD girişimiyle ulusal savunma harcama planlarının sistematik olarak izlenmesi aracılığıyla üye devletlerin taahhütlerini yerine getirmesi ve yeni işbirlikçi projelerin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Oluşturulan Avrupa Savunma Fonu ise üye ülkelere AB bütçesinden ortak finansman yoluyla savunma işbirliğini

³⁴⁹ Sven Biscop, "European Defence: Give PESCO a Chance", **Survival**, 2018, ss.162-163.

geliştirmeleri için finansal teşvikler öne sürerek, bu alanda belirlenen %20 desteğe ek olarak %10 ilave katkı sağlayabileceği belirlenerek PESCO projelerine destek verilmiştir.³⁵⁰

PESCO bağlamında yapılan çalışmalarda ASA'nın rolü ise AB Askeri Personeli'ni de kapsayacak şekilde Avrupa Dış Eylem Servisi ile birlikte, PESCO çerçevesinde değerlendirilen tüm konularda üye devletler için irtibatı sağlayan Sekreteryaya görevi üstlenmesidir. 25 Haziran 2018 tarihinde yayımlanan PESCO projeleri için ortak bir yönetim kuralları seti oluşturmasıyla ilgili Dışişleri Konseyi Kararları'na göre PESCO Sekreteryası; ortak bir elektronik çalışma alanı kurarak ilgili bilgilerin paylaşılması amacıyla temas noktası sağlamak, PESCO projelerinin tekliflerinin değerlendirilmesine yönelik destekleyici ve koordine edici işlevler sağlamak, katılan Üye Devletler tarafından projeleri değerlendirmek için gerekli bilgileri sunmak ve raporlamak, proje önermek isteyen PESCO'ya katılan üye devletlere talep ettikleri takdirde proje sunulması konusunda destek olmak gibi çeşitli görevler üstlenmektedir.³⁵¹

Bu bağlamda ASA, PESCO projeleri konusunda üye devletler arasında savunma ve kapasite eksikliklerinin giderilmesi konusunda işbirliğini arttıran aracı ve düzenleyici bir kurum olma özelliğini sürdürmektedir. PESCO, liberal hükümetlerarasıcılık teorisinin de öngördüğü gibi üye devletlerin işbirliği yoluyla ulusal çıkarlarını gerçekleştirmelerine katkı sağlayan bir mekanizma sağlamaktadır. Üye devletler, ulusal egemenliklerine zarar vermeden kendi çıkarlarına uygun olarak stratejik ilgilerine göre katıldıkları projelerle bağlayıcı taahhütlerde bulunmaktadır. Üye devletlerin, ulusal çıkarlarının PESCO Sekreteryası gibi düzenleyici ve aracı bir kurum ve Avrupa Konseyi ile paylaşarak daha iyi korunacağını düşünmeleri sonucunda devletlerin birbirine olan güvensizlikleri giderilmektedir.

---

³⁵⁰ Avrupa Dış İlişkiler Servisi, **PESCO Factsheet**, Kasım 2018, ss. 3-4.

³⁵¹ AB Konseyi, 25 Haziran 2018 tarihli PESCO Projeleri için Ortak Bir Yönetim Kuralları Seti Oluşturma Dışişleri Konseyi Kararları, **Council of European Union Press**, s. 4.

3.3.Avrupa Savunma Ajansı'nın AB Operasyonel Kapasitesine Etkisi

AB'nin önem verdiği bir diğer konu AB'nin kendi görev ve operasyonlarını planlayabilmesi ve yürütebilmesi gerekliliğinin sağlanmasıdır. Özellikle 1990'lı yıllarda Yugoslavya'nın dağılma sürecinde AB'nin işbirliğinden yoksun yapısı ve meydana gelen insani krize zamanında tepki verememesi üye devletlere bu konuda çalışmalar yapma gereksinimini doğurmuş ve bu durum AGSP'nin kurulmasına yol açmıştır. AB 2003 yılında başlattığı ilk operasyonlardan bu yana 22'si sivil, 11'i askeri, biri karışık yapıda olmak üzere Afrika, Asya ve Avrupa dahil 3 kıtada 34 operasyon gerçekleştirmiştir. Hali hazırda 10 sivil, 6 askeri operasyon olmak üzere 16 devam eden AB operasyonu bulunmaktadır.³⁵²

Avrupa Savunma Ajansı'nın temel görevlerinden biri olarak OGSP operasyonlarının desteklenmesi yer almaktadır. ASA, bu amacını gerçekleştirmek için OGSP operasyonlarını ve görevlerini destekleyen Avrupa Dış İlişkiler Servisi, AB Askeri Komitesi Başkanı ve AB Askeri Personeli gibi bu alanda rol üstlenen diğer aktörlerle işbirliği içindedir. ASA, günümüzde de devam eden EUFOR Orta Afrika Cumhuriyeti, EUNAVFOR Akdeniz, EUFOR Althea Bosna-Hersek, EUTM Mali, EUTM Somali gibi OGSP askeri operasyonlarının yanında EUAM Ukrayna, EUCAP Sahel Mali, EUCAP Sahel Nijer, EUMM Gürcistan, EUCAP Somali gibi sivil operasyonlarıyla işbirliği yapmaktadır.³⁵³ Bu operasyonlardan Bosna-Hersek'teki EUFOR Althea operasyonda ASA, operasyon komutanıyla AB operasyonel görevini doğrudan desteklemek üzere 2014 yılının mayıs ayında tedarik antlaşması imzalamış, bu düzenlemeye göre ASA Bosna-Hersek'teki havadan yere gözetleme hizmetlerinin tedarikinde öncü bir rol üstlenmiştir.³⁵⁴

ASA AB operasyonlarını destekleyerek bu alandaki gereksinimlerin giderilmesi ve maliyeti azaltmak için uzmanlığını projeler sunarak paylaşmanın yanında üye devletlerin askeri kabiliyetlerinin gelişmesini ve kabiliyet eksikliklerinin giderilmesi açısından satın alma prosedürlerini destekleyerek savunma pazarı analizi, teknik uzmanlık ve satın alma deneyimlerini paylaşmaktadır. Bu bağlamda ASA'nın uzmanlık

³⁵² Avrupa Dış İlişkiler Servisi, Factsheet: EU Missions and Operations As part of the EU's Common Security and Defence Policy (CSDP), 2018.

³⁵³ ASA, Support to CSDP Operations, **EDA Publications**, s. 3.

³⁵⁴ ASA, '15 Years of Working Together'.

ve projeler açısından sunduğu hizmetler sırasıyla; siber bilinçlendirme seminerleri düzenlemek, operasyonlarda çalışacak farklı ülkelerden gelen personelin uyumlu çalışması için bir gereklilik olan personel yönetimini kolaylaştırmak amacıyla insan kaynakları yönetim yazılımı oluşturmak, Avrupa'daki ülkelerin farklı denizcilik sistemleri arasında iletişimi kolaylaştıran teknik çözümler sunan ASA'nın uzun soluklu projelerinden olan deniz operasyonlarında kullanılacak deniz gözetimi ağı, operasyonların planlanmasında ve yürütülmesinde önemli olan mekânsal bilgilerin sağlanmasına yönelik jeomekansal bilgi paylaşımı, operasyonlardaki yakıt yükünü azaltmak için akıllı enerji kampı oluşturulması, üye ülkelerin elindeki ihtiyaç fazlası savunma teçhizatını satmak veya aktarmak için çevrimiçi pazar programı oluşturmak gibi çalışmalardır.³⁵⁵

Böylece ASA, AB operasyonel kapasitesine operasyonların gereksinimlerine göre projeler üreterek, teknik destek sunarak ve düzenleyici prosedürler oluşturarak giderek artan bir şekilde destek vermektedir.

3.4. Avrupa Savunma Ajansı'nın ve Avrupa Savunma Politikalarının Liberal

Hükümetlerarasıcılık Teorisiyle Değerlendirilmesi

Önceki kısımlarda açıklandığı üzere Avrupa savunma kapasitesinin geliştirilmesi başta olmak üzere, Avrupa'da silahlanma işbirliğinin geliştirilmesi, savunma alanındaki AR-GE projelerinin geliştirmesi ve neticesinde AB operasyonel kapasitesine katkıda bulunmak gibi geniş bir alanda faaliyet gösteren ASA'nın Avrupa güvenlik ve savunma politikalarında dönemin dinamiklerinin de etkisiyle artan bir role sahiptir. Savunma alanında üye devletler arasında işbirliğini arttırıp özellikle ekonomik açıdan üye devletlere verdiği teknik destek ve uzlaştırıcı etkiyle ASA 'daha azıyla daha etkili' projelerin hayata geçirilmesine katkı sağlayarak, Avrupa bütünleşme teorilerinden liberal hükümetlerarasıcılığın argümanlarında ön gördüğü gibi ekonomik fayda sağlamayı temel alan, ulusal liderler tarafından kararlaştırılan rasyonel seçimlerle oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra dönemin dinamikleriyle değişen karmaşık güvenlik ortamına yönelik AB'nin vatandaşlarını koruma isteği ile AB'yi küresel bir aktör yapma

³⁵⁵ ASA, Support to CSDP Operations, ss. 4-7.

amacıyla oluşturulan strateji belgelerinin teşvik edici etkisinin yanında belirlenen NATO'nun üye devletlerin GSYH'nin %2'sini savunma harcamalarına ayırması ve bu savunma harcamalarının %20'sinin AR-GE harcamaları dahil olmak üzere temel askeri ekipman geliştirme hedefi standartlarına ulaşmasında devletlerin yalnız hareket etmesinden işbirliğiyle hem yükün paylaşılması hem de verimin artırılması gibi düşünceler üye devletleri savunma alanında işbirliği yapmaya yönlendirmiştir.

Avrupa güvenlik ve savunma politikalarının genel olarak seyri izlendiğinde üye devletlerin savunma alanındaki bütünleşme çabalarını egemenliklerinden taviz verme olarak gördüklerinden hükümetlerarası bir temelde, devletleri temel aktör olarak gören bir anlayışla sürdürülmüştür. Liberal hükümetlerarasıcılık kuramının tipik bir göstergesi olarak bu alandaki çalışmalarda Avrupa Parlamentosu'nun ve Avrupa Komisyonu'nun yetkileri oldukça kısıtlı bırakılmakla birlikte, genel olarak önemli kararlar Avrupa Konseyi'nin oyçokluğu ile gönüllülük esaslı karar alması ilkesine bırakılmıştır. AGSP/OGSP alanı bu çerçevede ulusüstü kurumların yetkisi olmadan, ulusüstü kurumların ancak dolaylı etkilerinin olduğu, üye devletlerin ulusal egemenlik anlayışı çerçevesinde ulusal tercih ve çıkarlarla dış güvenlik ve savunma politikasını şekillendirdiği görülmektedir. Kısaca, savunma politikalarındaki tüm önemli konuların ulus devletin yetkisinde olduğu söylenebilmektedir. Bu durumu, Avrupa güvenlik ve savunma politikaları alanında son gelişmelerden PESCO'nun oluşturulması ve üye ülkelerin PESCO projelerine katılmada kendi çıkarlarına uygun bulmaları durumunda bu projelerle işbirliğine katılıp katılmamalarına kendilerinin karar verdiği esnek bir yapının oluşturulması desteklemektedir. Üye devletler savunma alanında ekonomik olarak avantaj elde edebileceklerini düşündüklerinde gönüllülük esasıyla projelere katılma niyetlerini bildirip, katılmak istedikleri projelere yönelik taahhütlerde buldukları takdirde ASA'nın da görev aldığı PESCO Sekreteryası tarafından denetlenebilmekte, ancak Sekreteryası'nın oldukça kısıtlı yetkisi olmaktadır. Bu durum liberal hükümetlerarasıcılık teorisinin kurumların ortaya çıkmasına yönelik hükümetlerarası pazarlıklar neticesinde antlaşmaların uygulanması aşamasında amaçlanmayan, öngörülmeven ve genellikle istenmeyen sonuçları engelleyecek mekanizmaların oluşturulması çabasıyla ortaya çıkması ve devletlerin kendi çıkarlarına uygun kısıtlı yetkiler vermeleri argümanı ile uyum göstermektedir.

Avrupa bütünleşmesinin temel itici gücünü oluşturan ekonomik etkenler savunma ve güvenlik politikaları alanında da etkili olmaktadır. Savunma alanında üye devletler arasında işbirliğinin olmayışının sebep olduğu ekonomik kayıplar AB Komisyonu tarafından hazırlanan bir raporda ele alınmıştır. AB üyeleri arasında savunma alanında işbirliği olmayışı AB'ye yıllık olarak 25 milyar avro ile 100 milyar avro arasında bir kayba neden olmaktadır.³⁵⁶ Bununla birlikte, açıklanan verilerde savunma alanındaki ekipman alımlarının yaklaşık %80 oranında ulusal bazda sağlanması askeri kapasitelerin daha masraflı bir şekilde çoğalmasına neden olduğu vurgulanmıştır. Rapora göre savunma ve güvenlik alanında AB üye ülkeleri arasında işbirliğinin olmayışı bu alanda yapılan çalışmaların verimsizliğine, kabiliyet yetersizliklerine ve küresel çaplı rekabet eksikliğine sebep olduğu söylenmektedir. Üye devletler arasında yapılacak işbirliğinin üretim artışına katkı sağlayıp, maliyeti düşüreceğine ve daha büyük ekonomilerin fayda getireceği şeklinde açıklanan ölçek ekonomisi yaratılmasına katkı sağlayacağı dile getirilmektedir. Tüm bu ekonomik faktörler ulusal liderleri işbirliğine yönlendiren rasyonel seçimler yapmaya itmiştir.

Liberal hükümetlerarasıcılık teorisini destekleyen bir diğer husus, savunma sanayinin liberalleşmesiyle gerçekleşmiştir. Bu çerçevede savunma şirketlerinin rollerinin devletlerin silah tedariki sağlama ile kısıtlı olmasının ötesine geçerek küresel çapta faaliyet gösteren çokuluslu şirketlere evrilerek savunma kabiliyetlerinin gelişiminde önemli bir pay sahibi haline gelmesine sebep olmaktadır.³⁵⁷ Bu yüksek bütçeli, küresel şirketler lobi grupları aracılığıyla hükümetlerin kararlarını etkilemekte, savunma sanayi alanında devletler arasındaki kısıtlayıcı etkileri düşürerek, işbirliği yoluyla özellikle savunma ekipmanları geliştirilmesi adına ülkeler arasında ekipman geçişkenliğini engelleyen düzenlemeleri kaldırıp, askeri hareketlilik programlarını desteklemektedir. Aynı zamanda bu durum AB'nin 2016 yılında yayımlanan Küresel Güvenlik Stratejisi ile uyumluluk göstermekte, Avrupa savunma sanayinin üye devletlerin işbirliği ile ortak çalışmalar yürüterek küresel olarak rekabet edebilen güçlü bir konuma ulaşıp AB'nin küresel bir savunma aktörü olarak uluslararası sistemde güçlü bir konuma ulaşma arzusuyla da uyum göstermektedir. AB'nin savunmasında uzun

³⁵⁶Avrupa Komisyonu, Towards A European Defence Union, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/defence-union_en.pdf, (10.02.2019).

³⁵⁷Tangör, 2010, s. 65.

zamandır önemli bir partneri olan, NATO'nun en önemli üye ülkesi olan ABD'nin değişen uluslararası koşullarla ilgisini Uzakdoğu'ya kaydırmasıyla AB'nin kendi savunmasını kendisinin üstlenmesi gerekliliğinin ortaya çıkması ve özellikle bu konudaki tartışmaların NATO'da yük paylaşımı olarak kendini göstermesi Avrupalı devletlerin savunma alanında çabalarını arttırmalarını teşvik eden bir diğer girişim olmuştur. Günümüzün sınırları aşan güvenlik tehditleri değerlendirildiğinde, AB üyesi devletlerin tek başlarına bu sorunlarla başa çıkmaları zor olduğundan işbirliği yapmaları hem maliyeti düşürme hem de küresel olarak ihtiyaç duyulan daha güçlü savunma sanayisi oluşturmada bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelişmiş ABD'li savunma şirketlerinin de savunma teknolojisini paylaşmada isteksizlikleri göz önüne alındığında işbirliği yoluyla daha bütünleşmiş bir yapı oluşturulması gerekmektedir. Bu bağlamda ASA hükümetleri ve savunma sanayinin önde gelen şirketlerini bir araya getiren, önemli savunma kabiliyetleri geliştirilmesi konusunda gelen isteklerin masaya yatırıldığı, iletişim maliyetini azaltan bir platform görevi üstlenerek, üye devletler arasında savunma işbirliğini teşvik eden bir kurum olarak çalışmaktadır. Bu durum Moravcsik'in öne sürdüğü kısıtlı yetki verilerek oluşturulan kurumlar üye ülkelerin çıkar ve stratejilerini değiştirmeden üye ülkelerin ulusal çıkarları kapsamında belirlenen, kendileri için en iyi sonuca ulaşacakları seçeneklerin belirlenip, bu tercihlere göre stratejilerini belirledikleri argümanı ile uyum göstermektedir. ASA'nın da yönetim kurulunu üye devletlerin savunma bakanları tarafından oluşturulduğu düşünüldüğünde üye devletlerin tercihleri kapsamında kararların alındığı görülmektedir.

Liberal hükümetlerarasıcılık teorisinin öne sürdüğü bir diğer görüş, dış politikaya yönelik karar alımında ulusal tercihlerin ve çıkarların etkin olmasıdır. Bu tercihlerin belirlenmesinde iç siyasetteki aktörler, özellikle de ekonomik çıkar grupları etkili olmaktadır. Gerçekleştirilecek işbirlikleri neticesinde AB ile bütünleşme durumunda kazanılacak ekonomik avantajlar ve güvenlik konusundaki edinimler daha fazla ise iç politikadaki çıkar grupları bütünleşme yolundaki adımlar konusunda daha teşvik edici bir rol üstlenmektedirler. Bu bağlamda Avrupa savunma sanayinin önde gelen temsilcilerinden Avrupa Havacılık, Savunma ve Uzay Şirketi olan Airbus, Thales, BAE Systems, MBDA, Leonardo gibi şirketlerin lobi grupları savunma alanındaki

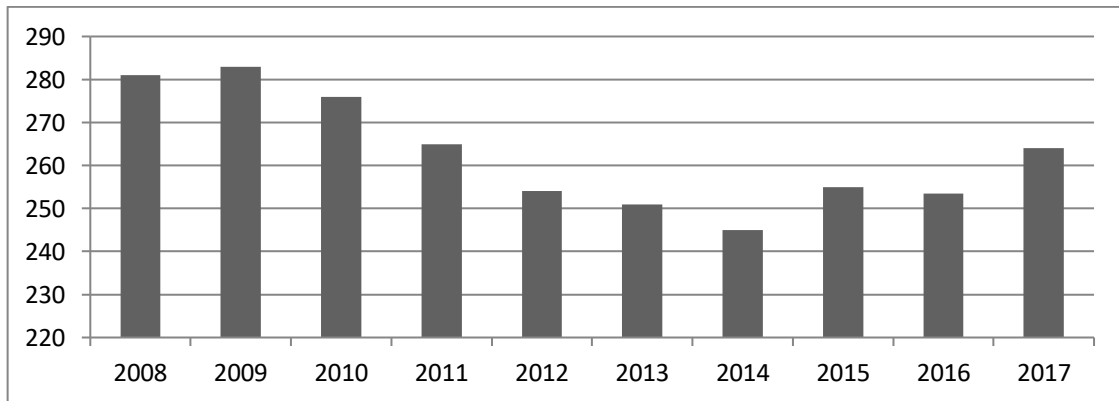
bütünleşmeyi ve ASA'nın bu alanda gerçekleştirdiği program ve projeleri destekleyici bir role sahiptirler.

Daha bütünleşik bir Avrupa savunma sanayisinin kurulması için gerekli düzenlemeleri ve devletlerarası iletişimi kolaylaştıracak bir ajansın varlığı sayesinde kurulacak devletlerarasındaki işbirlikleri, küresel olarak rekabet edebilecek bir Avrupa savunma sanayisi yaratılması açısından önem arz etmektedir. Bu bakımdan güçlü bir savunma sanayisi kurarak üye devletlerarasındaki prosedürel farklılıkları azaltmak isteyen Avrupa'daki savunma şirketleri, lobi faaliyetleri gerçekleştirerek ASA'nın kuruluşunda önemli bir etkiye sahip olmuşlardır. Üye devletlerin özellikle AR-GE alanı dahil olmak üzere savunma bütçelerindeki düşüş ve 2000'li yılların başlarında ortak işbirliği projelerinden olan A400M stratejik uçak geliştirme programından bazı üye devletlerin çekilmesi gibi durumlar hükümetlerarası düzeyde savunma işbirliğinin arttırılmasına yardımcı olacak, araştırma, geliştirme ve savunma edinimi konularında faaliyet gösterecek ABD'deki Savunma İleri Araştırma Projeleri Ajansı (DARPA)'ya benzer aracı bir kurum oluşturulmasına yönelik Avrupa'nın önde gelen bugünkü adı Airbus Grup olan Avrupa Havacılık, Savunma ve Uzay Şirketi (EADS) yöneticileri Ajansın kurulması için üye devletlere çağrıda bulunarak ASA'nın kuruluşunda öncü bir rol üstlenmiştir. Bu fikri daha sonra Fransız savunma şirketi Thales'in yöneticileri desteklemiştir. 2003 yılında ise BAE Systems, Thales ve EADS gibi savunma şirketlerinin yöneticileri 'Hareket Zamanı' (*Time to Act*) adlı bir bildiri yayımlayarak savunma ve güvenlik programlarının başlatılması için en iyi platform olarak silahlanma ve stratejik araştırmalar konusunda faaliyet gösterecek bir savunma ajansının kurulması gerekliliği üzerinde durmuşlardır. Sözü edilen şirketler, Avrupa savunma sanayisinin güçlendirilmesi yolunda çalışmalar yürütülmesi gerektiğini söylemişlerdir. Bu girişime bir diğer destek de Avrupa'daki diğer bir önemli etkiye sahip iç politika unsurlarından olan bürokratlar tarafından desteklenmiştir. Savunma şirketlerinin lobi gruplarından gelen savunma ajansı oluşturma çağrısı değerlendirilerek 'Savunma Çalışma Grubu' (*Working Group on Defence*) oluşturulmuş, bu çalışma grubuna Kurumsal İlişkiler ve Bölgesel İlişkilerden sorumlu Avrupa Komisyonu üyesi Michel Barnier başkanlık ederek ASA'nın kurulmasına yönelik önemli bir görev üstlenmiştir. Bunun yanı sıra, yine benzer bir şekilde, dönemin Birleşik Krallık'ın savunma bakanlığının Stratejik

İlişkiler Müdürlüğünde genel başkan görevini yürüterek Savunma Çalışma Grubu'na katılan, daha sonra ASA'nın 2004 yılında kurulmasıyla ilk İcra Direktörü görevini üstlenecek olan Nick Witney'in çalışmaları olmuştur. 2003 yılında Selanik AB Zirvesi'nde üye ülkelerin de hükümetlerarası bir yapıda Ajans oluşturma fikrine yönelik olumlu tutumlarıyla ASA kurulmuştur.³⁵⁸

Öte yandan, diğer önemli iç politika unsuru olan seçmenlerin bütünlük bir Avrupa savunmasının oluşturulmasına yönelik istekleri de hükümetlerin bu konuda karar alımını etkileyen diğer bir faktörü oluşturmaktadır. Günümüzde AB'nin maruz kaldığı sınırları aşan güvenlik tehditleriyle baş edebilmesi, dünyanın daha dengesiz ve öngörülemez bir yapıya dönüştüğü algısıyla ülkelerin işbirliği yapmadan bu tehditlerle tek başına başa çıkamayacağı fikri Eurobarometer'in Nisan 2017'de yaptığı ankette belirtilmiştir. Anket sonuçlarına göre Birlik içerisinde yaşayan AB vatandaşlarının dörtte üçü, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikaları'nı ve AB'nin birlik vatandaşlarını korumak için çalışmalar yapmasını desteklemektedir.³⁵⁹ İç politika unsurlarından gelen bu talepler Avrupa güvenlik ve savunma politikalarını ilgilendiren konularda ulusal liderleri 2015 yılından itibaren savunma harcamalarının yeniden artışa geçmesine ve son üç yıl içerisinde önceki yıllardan daha fazla başarılı girişimde bulunmasına sebep olmuştur.

Şekil 3: 2008-2017 Yılları Arasında Avrupalı NATO Üyelerinin Reel Olarak Toplam Savunma Harcaması

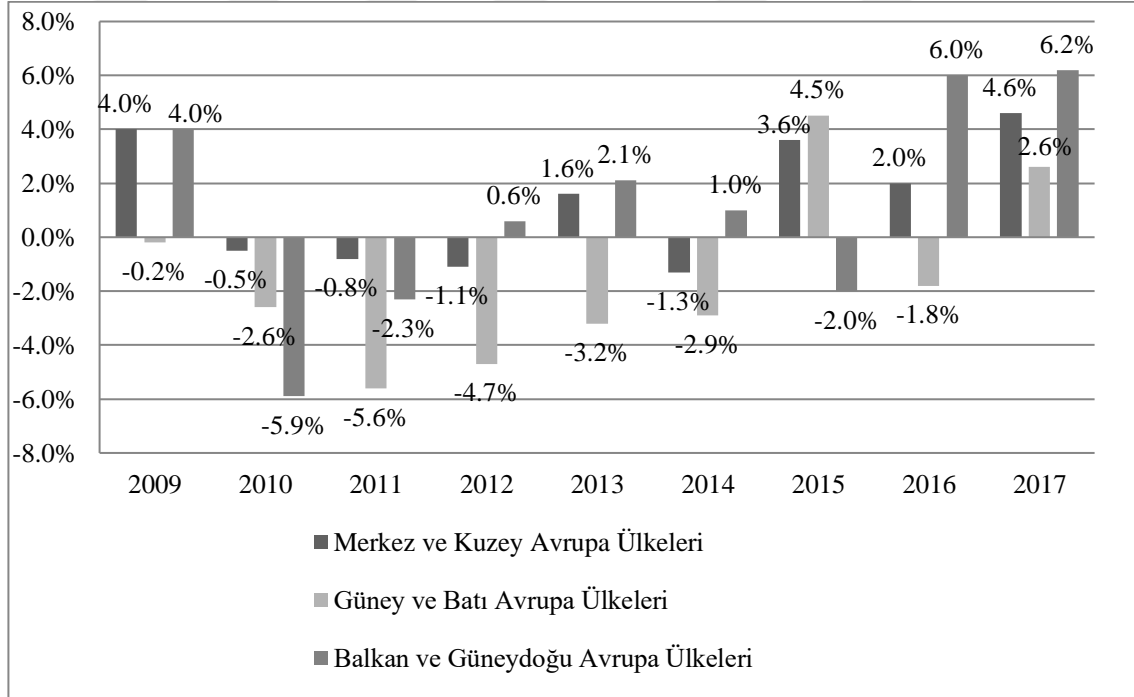
Kaynak: IISS Military Balance database'den akt. Béraud-Sudreau ve Gleigh, 2018, s.54.

³⁵⁸ Avrupa Savunma Ajansı, '15 Years of Working Together', www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/the-birth-of-an-agency, (26.04.2019).

³⁵⁹ Avrupa Savunma Ajansı, '15 Years of Working Together'.

Gerçekleşen küresel krizin etkisiyle 2009 yılından itibaren kademeli olarak azalan savunma harcamalarının 2015 yılından itibaren yeniden artışa geçme sebebi Fransa, İspanya, İtalya gibi ülkelerde işsizlik oranlarına rağmen genel olarak 2017 yılından itibaren birçok üye devletin ekonomik büyüme oranlarındaki artışın savunma bütçelerindeki artışa yansımalarıdır.³⁶⁰ Bir diğer faktör, Birliğin özellikle doğusunda bulunan ülkeler tarafından Rusya'nın artan saldırgan tutumu ve askeri yayılmacılığı ile Birliğin güneyindeki ülkelerin mülteci krizi olgusunu tehdit olarak algılaması ve savunma harcamalarını arttırması olmuştur. Bu tehditlerin yanında, AB sınırları içerisinde meydana gelen terörist saldırılar ve Birliğe yönelik siber saldırılar gibi faktörler de devletleri bu ortak sınırları aşan tehditlere karşı, kamuoyundan gelen taleplerle birlikte işbirliğine yönelik çalışmalarını arttırmaya teşvik etmiştir.

Şekil 4: 2009–2017 Yılları Arasındaki Avrupalı NATO Üye Ülkelerinin Bölgelere Göre Savunma Harcamalarındaki Artış Hızı

Kaynak: IISS Military Balance database'den akt. Béraud-Sudreau ve Gleigh, 2018, s. 60.

³⁶⁰ Lucie Béraud-Sudreau & Bastian Giegerich, "NATO Defence Spending and European Threat Perceptions", *Survival*, 2018, s. 53.

Tüm bunların yanında, uzun yıllar süren savunma kesintilerinin etkisi olarak ortaya çıkan üye devletlerin silahlı kuvvetlerinin birlikte kullanılabilirliği ile özellikle 2011 Libya Müdahalesi sonrası daha belirginleşen hazırlık ve kabiliyet eksiklikleri, AB'nin karşı karşıya olduğu tehditleri önlemede yetersiz kaldığını gözler önüne sermiştir. Ayrıca, Brexit kararıyla AB'nin savunma ve güvenlik konusunda önde gelen, nükleer güce sahip olmasının yanında BMGK üyesi olan Birleşik Krallık'ın Birlikten ayrılma kararı alması da önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte ABD'de başkanlık görevi yürüten Donald Trump'ın NATO içerisinde yükün paylaşılması konusundaki ısrarı ve İttifak'ın varlığını ve geleceğini sorgulayan tehditkar söylemleri AB ülkelerinin savunma ve güvenlik konusunda ilerleme kaydetmeye yönelik ulusal kararlar almasını gerekli kılmıştır. Böylece Moravcsik'in de öngördüğü gibi karşılıklı yarar sağlayıp, uluslararası arenada daha güçlü bir pozisyonda bulunmak isteyen Avrupalı devletler mevcut koşulların da etkisiyle işbirliğine yönelmişlerdir. Bu amaçlarla liberal hükümetlerarasıcılık teorisinin öngördüğü hükümetlerarası pazarlıklar başlatılmış, bu sürecin çıktısı olarak Koordineli Yıllık Savunma İncelemesi (CARD), Avrupa Savunma Fonu, Daimi Yapılandırılmış İşbirliği (PESCO) gibi yeni girişimler oluşturulmuştur. Devletler temel aktör olarak varlıklarını sürdürmeye devam etmiş, PESCO gibi bir girişimle zorlu görevler üstlenmeye kararlı öncü devletler belirlenen kriterlere uygun olarak bağlayıcı taahhütlerde buldukları, devlet tercihlerine göre şekillenen esnek bir yapıda güvenlik ve savunma alanlarında AB bütünleşme çabaları devam ettirilmiştir.

Bununla birlikte Konsey'in siyasi otoritesi altında yarı otonom hükümetlerarası bir yapıda kurulan Avrupa Savunma Ajansı bu süreçte savunma kapasitesinin geliştirilmesini desteklenmesinde katkı sağlamaktadır. Katılan üye devletlerin teknoloji ve kapasite geliştirme faaliyetlerinde bulunmaları için AB düzeyinde tercih edilen işbirliği forumu olarak ve AB tarafından finanse edilen savunma faaliyetlerine ilişkin bilgiler ile AB politikalarını oluşturan askeri görüşleri üye devletler yararına koordine eden bir arayüz olarak varlığını sürdürmektedir.³⁶¹ Özetle, AB güvenlik ve savunma politikaları devletlerin egemenliklerini ulusüstü bir otoriteye devretme konularındaki

---

³⁶¹ Daniel Fiott ve Jacob Bund, **EUISS Yearbook of European Security**, European Union Institute for Security Studies, 2018, s. 140.

çekinceleri dolayısıyla 'a la carte' bir model olarak ulusal tercihler temelinde, iç politika çıkar gruplarının etkisiyle öncü ve istekli devletler tarafından sürdürülen hükümetlerarası bir yapıda geliştirilmeye devam etmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEĞİŞEN ULUSLARARASI SİSTEMDE AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKALARI

Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikaları kapsamında son üç yılda değişen uluslararası güvenlik ortamındaki tehditleri engelleyebilmek, AB'nin sivil güç olmanın yanında küresel etkiye sahip bir askeri bir güç olmasını desteklemek, Brexit kararıyla AB içerisinde önemli bir savunma gücüne sahip olan Birleşik Krallık'ın ayrılma kararının olumsuz etkisini azaltmak ve üye devletler arasındaki parçalanmış savunma pazarının yarattığı olumsuz etkileri azaltıp mali açıdan daha verimli, küresel düzeyde rekabetçi Avrupa savunma sanayisine sahip stratejik güvenlik aktörü olarak AB'nin küresel sistemde yerini alabilmesi için bir dizi yenilik gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda ilk olarak 2016 yılının haziran ayında Avrupa Küresel Strateji Belgesi yayımlanmıştır.

Bu belge 2003 yılında yayımlanan önceki Avrupa Güvenlik Strateji Belgesi'nden farklı olarak stratejik bir vizyon sunmaktan ziyade eyleme yönelik bir politika belgesi olma özelliği göstermektedir.³⁶² Avrupa Küresel Strateji Belgesi'nde AB'nin dış ilişkilerinde öncelik verdiği alanlar, savunma ve güvenliğin sağlanmasına yönelik terörizmle mücadele, siber güvenlik, enerji güvenliği ve stratejik iletişimin sağlanması olarak sıralanmıştır. Bununla birlikte belgede OGSP'nin yeniden güçlendirilmesi, muharebe gruplarının konuşlandırılmasının önündeki engellerin kaldırılması, üye devletlerin savunma işbirliğine yönelmelerinin gerekliliği, gelecekteki askeri teknolojilere yönelik çalışmaların arttırılması, üye ülkelerin savunma alanında daha bağlayıcı taahhütlerde bulunması yer almaktadır. Bu alanda kapasite eksikliklerinin giderilmesi ve savunma taahhütlerinin gerçekleştirilmesi için öne sürdükleri askeri planlarının tartışılmasını sağlayacak, AB düzeyinde yıllık koordineli bir inceleme platformunun oluşturulması gibi konular da ayrıca ele alınmıştır. Bununla birlikte, belgede değinilen bir diğer konu AB bağlamında ele alınan savunma planlamasının ve kabiliyet gelişimi çalışmalarının NATO'nun savunma planlama süreci çalışmaları ile tam uyumlu bir şekilde sürdürülmesi gerektiği, AB'nin güvenlik ve

³⁶² Münevver Cebeci, "AB'nin Güvenlik ve Savunma Politikalarından Güncel Tartışmalar", ATAUM 30. Yıl Armağanı: Hukuki, Siyasi ve İktisadi Yönleriyle Avrupa Bütünleşmesinde Son Gelişmeler ve Türkiye-AB İlişkileri, 2018, s. 166.

savunma konusundaki girişimlerinin NATO'nun çalışmalarına katkı sağladığına ve NATO ile AB'nin birbirini tamamlayıcı özelliklerine vurgu yapılmıştır.

Avrupa Küresel Strateji Belgesi'nin yayımlanması daha sonra gerçekleştirilen, ASA'nın Sekretarya görevini üstlendiği Koordineli Yıllık Savunma İncelemesi ve Avrupa Savunma Fonu gibi girişimlerin başlatılmasına ön ayak olmuştur. Bu girişimlerle AB hedeflediği giderek karmaşıklaşan ve belirsizleşen uluslararası konjonktürdeki sorunlara cevap vermek ile kendi iç dinamiklerinden kaynaklanan Avrupa güvenliği ve savunmasını ilgilendiren sorunları çözmeye yönelik yeni bir yol haritası çizmektedir.

Bu çalışmalar ayrıca, üye devletlerin GSYH'lerinin %2'sini savunma harcamalarına ayırarak NATO içerisinde yük paylaşımı tartışmalarını azaltmaları, savunma harcamalarının da %20'sini AR-GE çalışmalarına ayırarak savunma ekipmanı geliştirmesi hedefleriyle uygun bir çizgide sürdürülmektedir. Yürütülen bu çalışmalar üye devletlerin işbirliği yaparak hedeflerine daha az maliyetle, tek başına savunma çalışmaları yürütmekten daha karlı bir şekilde ulaşabilmelerini sağlaması açısından önem arz etmektedir. AB'nin gerçekleştirdiği çalışmaların NATO açısından önemi AB'nin savunma alanında NATO'ya rakip olmadan, NATO bağlamındaki çalışmaları tamamlayıcı olarak NATO ile geleneksel işbirliği içerisinde sürdürülmesidir. AB içerisindeki Atlantikçi kanatta bulunan üye devletler tarafından da yoğun bir şekilde desteklenen NATO-AB arasındaki ortak programlar üye devletlerin savunma alanındaki girişimlerine önemli destek sağlanmaktadır.

2016 Avrupa Küresel Strateji Belgesi'nin yayımlanması ve Brexit kararıyla AB iç dinamiklerindeki sorunların etkileri AB üye ülkelerinin izlediği politikalar üzerinde çeşitli etkiler yaratmakta, özellikle Fransa ve Almanya gibi AB'nin önde gelen devletlerini değişen dinamiklere yönelik izlediği politikalar AB'nin güvenlik ve savunma politikalarının geleceğini belirlemekte önemli etkilere sahip olmaktadır. Bu çerçevede bu bölümde ilk olarak değişen ve karmaşıklaşan uluslararası güvenlik tehditlerinin önlenmesine yönelik bu alanda faaliyetlerde bulunan iki örgüt olan NATO ile AB'nin çalışmalarına ve işbirliğinde buldukları alanlara değinilecektir. Bununla birlikte AB için önemli bir savunma aktörü olan Birleşik Krallık'ın ayrılma kararı aldığı Brexit referandumu kararı sonrası dönüşen Avrupa Güvenlik ve savunma Politikaları

değerlendirilerek, AB'nin önde gelen ülkelerinden Fransa, Almanya'nın değişen dinamiklere yönelik güvenlik ve savunma politikalarına yer verilecektir.

4.1. NATO-AB İlişkileri ve ASA

AB'nin küresel sistemde daha etkin, daha güçlü, karşı karşıya olduğu problemlerin üstesinden gelebilecek bir seviyeye ulaşması için güvenlik ve savunma stratejilerinin ve hedeflerinin açıklandığı AB Küresel Stratejisi'nin yayımlanmasından birkaç gün sonra, AB-NATO Ortak Deklarasyonu yayımlanmıştır.

Ortak Deklarasyonda iki örgütün sınırlarının güneyinden ve doğusundan kaynaklanan giderek karmaşıklaşan tehditlere karşı iki örgütün birbirini tamamlayıcılığına dikkat çekilerek, iki örgüt arasındaki işbirliği çalışmalarının artırılması gerekliliği vurgulanmış, daha güçlü bir NATO'nun daha güçlü bir AB ile pekiştirileceği söylenmiştir. Bunu gerçekleştirebilmek için iki örgüt arasında durum analizi, tehditleri önleme ve tehditlere karşı erken tespit sağlanması üzerinde birlikte çalışmak, istihbarat paylaşımı dahilinde hibrit tehditlere karşı koyma yeteneğini arttırmak, deniz ve göç alanında operasyonel işbirliğinin artırılması, denizlerde durumsal farkındalığın sağlanarak gerçekleştirilen faaliyetlerin koordinasyonu arttırmak, artan siber güvenlik tehditlerine karşı operasyon, tatbikat ve eğitim faaliyetlerinin eşgüdümünü sağlamak, tutarlı, tamamlayıcı ve birlikte çalışabilir savunma kabiliyetleri geliştirmek, araştırma ve savunma sanayi alanında işbirliğini geliştirmek, iki örgüt arasında hibrit tehditleri de kapsayacak şekilde paralel ve koordineli alıştırmalar konusunda tatbikatlar düzenlemek yer almaktadır.³⁶³ Deklarasyonda ayrıca, alınan kararların hızla gerçekleştirilebilmesi için Aralık 2016'ya kadar somut projeler geliştirilmesi hedeflenmiştir.³⁶⁴

Aralık 2016 tarihinde ise Ortak Deklarasyon'da alınan kararların uygulanmasına yönelik sonuçlar kabul edilmiştir. Buna göre Ortak Deklarasyon'da belirlenen alanlarda Avrupa Konseyi daha fazla ilerleme sağlanabilmesi için AB Dış İlişkiler Servisi, Komisyon, Avrupa Savunma Ajansı ve NATO tarafından ortaklaşa geliştirilen Ortak

³⁶³ Jolyon Howorth, "EU-NATO Cooperation: the Key to Europe's Security Future", *European Security*, 2017, s. 455.

³⁶⁴ EU-NATO Joint Declaration, 10 Temmuz 2016.

Deklarasyon'un uygulanmasına yönelik 42 adet ortak eylem teklifi içeren savunma paketini onaylamıştır. Buna göre hibrit tehditler, deniz alanını da kapsayacak şekilde operasyonel işbirliği, siber güvenlik, savunma kabiliyetlerinin geliştirilmesi, savunma sanayinin gelişimine destek olabilecek araştırma faaliyetlerinin geliştirilmesi, koordineli tatbikatlar ve kapasite geliştirme olmak üzere yedi alanda işbirliğinin artırılması hedeflenmektedir.

Avrupa'nın savunması konusunda önemli bir alan olan hibrit tehditleri önleme alanında gelişme sağlamak için 22 adet eylem planı belirlenmiştir. Savunma Paketi'nde en çok pay ayrılan 22 adet eylem planı içerisinde; 2017 yılında Helsinki'de Avrupa Hibrit Tehditlere Karşı Mükemmeliyet Merkezi'nin (*European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats*) kurulması, AB Dış Eylem Servisi'nin istihbarat organı olan AB İstihbarat ve Durum Merkezi'nin tamamlayıcı unsuru olarak çalışmalar yürütecek Hibrit Füzyon Hücresi'nin (Hybrid Fusion Cell) oluşturulması, AB ile NATO personeli arasında stratejik iletişim konusunda işbirliği yapılarak sosyal medya alanları dahil olmak üzere ortak eğilimlerin analizinin yapılarak yanlış bilgilendirmeleri önlemeye ve pozitif algının oluşturulmasına yönelik çalışmalar yapılması yer almaktadır.

Bununla birlikte AB Entegre Siyasi Kriz Müdahalesi düzenlemeleri ile NATO'nun Kriz Müdahale Sistemi prosedürlerini senkronize etmeye çalışarak iki örgütün hibrit tehditlere karşı faaliyetlerini desteklemek de önemli konulardandır. AB Kabiliyet Geliştirme Planı ile NATO Savunma Planlama Süreci arasındaki daha fazla tutarlılığın sağlanması için çalışmalar yürütülmektedir. Benzer şekilde siber güvenlik alanında ise siber savunma gereklilikleri ile standartlarının iki örgüt arasında birlikte çalışabilirliğinin sağlanması için ortak personel katılımlı eğitim kursları düzenlenmektedir. NATO İşbirlikçi Siber Savunma Mükemmeliyet Merkezi (NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence) ile AB'nin inovasyon alanında ilgili savunma sanayi aktörleriyle birlikte çalışmalar yürüterek siber savunma alanını geliştirmesi ve siber güvenlik alanında ortak tatbikatlar oluşturulması gibi ortak eylem kararları belirlenmiştir.

İki örgütün ortak çalışmalarda bulunduğu bir diğer alan ortak savunma kabiliyeti geliştirilmesidir. Bu bağlamda NATO Akıllı Savunma (Smart Defence) ile AB Havuzlama ve Paylaşım programları kapsamında gerçekleştirilen havadan havaya yakıt

ikmal aracı projesi, hava taşımacılık ekipmanları geliştirilmesi, uydu haberleşmesi, siber savunma ve uzaktan kumandalı uçak sistemleri gibi çok uluslu projelerin geliştirilmesi için görüşmelerde bulunulmuştur. Bu görüşmeler neticesinde iki örgütün çok uluslu projelerinin birbirleriyle tutarlılık göstermesi için teknik konularda düzenli olarak diyalog kurulması kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede başta askeri havacılık alanı olmak üzere iki örgütün faaliyetlerinde standardizasyon çalışmaları gerçekleştirerek birlikte çalışabilirliğin artırılması ve gereksiz tekrarlardan kaçınılmanın sağlanması konusunda NATO ve ASA uzmanları arasında yakın işbirliğinin kurulması kararlaştırılmıştır.

Bu çalışmaları tamamlayan bir diğer alan ise Batı Balkanlar, Doğu ve Güney'deki komşu bölgelerdeki ortak çalışmalar yürütülen Gürcistan, Moldova, Ukrayna, Ürdün, Fas ve Tunus gibi ülkelerin kapasitelerinin ve tehditlere karşı dirençlerinin artırılmasıdır. Böylece bu komşu bölgelerde güvenliğin sağlanması konusunda onlara destek olma çalışmaları yürüten NATO ve AB personeli arasında işbirliğinin ilerletilmesi hedeflenmektedir.

İki örgüt arasında denizcilik konularını içeren operasyonel işbirliği konusu alanında ise Akdeniz'de NATO'nun Deniz Muhafızı Operasyonu ile AB'nin EU NAVFOR MED Sophia Operasyonu'nda işbirliği ve koordinasyonun artırılması için bilgi paylaşımı ve lojistik desteği sağlayan pratik etkileşimin oluşturulması hedeflenmiştir. Akdeniz ve Hint Okyanusu'ndaki korsanlıkla mücadele faaliyetlerinden öğrenilen deneyimlerden yola çıkarak 2017 yılında seminer düzenlenmesi planlanmıştır. Deniz alanı dışında Batı Balkanlar'da NATO ile AB arasında havacılık konusunda daha fazla işbirliğinin sağlanması için çalışmalar yürütülmesi kararlaştırılmıştır.

Bir diğer alan olan ortak tatbikatlar alanında ise iki örgütün katılımıyla hibrit unsurlar içeren, savunma paketinde yer alan girişimlerin uygulanmasının üçte birinden fazlası tatbikatlar sırasında test edilmiştir. Bunlar arasında CMX17 adlı NATO önderliğinde 2017 yılında gerçekleştirecek kriz yönetimi tatbikatı ile AB'nin liderliğini üstlendiği 2018 yılında ML18 isimli çok katmanlı kriz yönetimi tatbikatı (*Multi-Layer Crisis Management Exercise*) yer almaktadır.³⁶⁵

---

³⁶⁵ AB Konsey Kararı, Avrupa Konseyi Başkanı, Avrupa Komisyonu Başkanı ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü Genel Sekreteri tarafından Ortak Deklarasyonun Uygulanmasına Dair Konsey Sonuçları, 6 Aralık 2016, ss. 5-10.

5 Aralık 2017 tarihinde NATO ile AB arasında Ortak Deklarasyonun uygulanmasına yönelik ikinci ilerleme raporu hazırlanmış, belirlenen yedi alanın uygulanmasına yönelik 42 eylem kararına ek olarak terörle mücadele, kadın hakları, barış ve güvelik ile askeri hareketlilik olmak üzere yeni alanları içeren eylemler oluşturulmuştur. Böylece belirlenen eylem sayısı 74'e yükselmiştir. ASA belirlenen 74 eylemde 30'unun uygulanmasında yer almış, iki örgüt arasında belirlenen bu programlar AB ülkelerinin son yıllarda savunma ve güvenliğin sağlanması açısından önemli bir unsur olan hibrit tehditlere karşı mücadelenin yanında, siber güvenlik gibi yeni alanlarda da Birlik'in kapasitesinin artırılmasına katkı sağlamıştır.

Bunun yanında AB savunma alanında PESCO kapsamında üye ülkelerin bağlayıcı taahhütlerde bulunduğu savunma programları geliştirmeye devam etmiştir. Aralık 2017 tarihindeki Avrupa Konseyi toplantısı sırasında Avrupa Konseyi Başkanı Donald Tusk, PESCO çalışmalarının NATO İttifakı'nı zayıflatmasından ziyade, güçlü bir Avrupa savunmasının oluşturulmasına katkı sağlayarak NATO'nun çalışmalarını güçlendirdiğini dile getirdiği bir konuşma gerçekleştirmiştir.³⁶⁶

2018 yılında ise iki yılda bir rutin olarak toplanan NATO Zirvesi 11-12 Temmuz tarihinde toplanmış, toplantı sırasında ABD yönetimi AB'yi NATO bağlamında savunma harcamaları hedefi olan üye devletlerin GSYH'lerinin %2'yi sağlamamaları dolayısıyla eşit yük paylaşımının gerçekleştirilememesi konusunda eleştirmiştir. Zirve sonucunda bu durumla ilgili üye ülkelerin 2024 yılına kadar üçte ikisinin %2'lik hedefe ulaşacağına yer verilmesiyle birlikte 24 Müttefik ülkenin savunma harcamalarının %20'sini AR-GE harcamaları dahil olmak üzere temel ekipman geliştirmesine ayırması hedefini de yakalayacağı bildirilmiştir. Bunun yanı sıra zirve sırasında ikinci AB-NATO Ortak Deklarasyonu yayımlanmış, bu deklarasyonda önceki kararlaştırılan eylemlere yönelik başta krizlere hazırlıklı olma durumunu güçlendiren hibrit tehditlere cevap verme kabiliyetlerinin artırılmasının yanında, dezenformasyon faaliyetlerinin önlenmesi, siber saldırıları önlemeye yönelik çalışmalar, ortak tatbikatlar gibi alanlarda iki örgüt arasında çalışmaların sürülmeye devam edilip, belirlenen alanlardaki

---

³⁶⁶ Avrupa Konseyi Basın Açıklaması, Reinforcing European Defence: Remarks by President Donald Tusk at the Event on PESCO, 14 Aralık 2017, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/12/14/reinforcing-european-defence-remarks-by-president-donald-tusk-at-the-pesco-event/>, (25.05.2019).

çalışmaların derinleştirilmesine yönelik faaliyetlerin sürdürüleceğine dikkat çekilmiştir. Bunun yanında, ülkeler arasında askeri hareketliliğin sağlanabilmesi, terörle mücadeleye destek verilmesi, kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer risklere karşı çalışmaların sürdürüleceği belirtilmiştir. Deklarasyonda ayrıca, AB'nin Avrupa güvenlik ve savunma politikalarını güçlendirme çabalarından PESCO ile Avrupa Savunma Fonu'nun kurulması gibi faaliyetlerinin memnuniyetle karşılandığı dile getirilmiştir. Böylece güçlü bir Avrupa savunmasının güçlü bir NATO savunmasını sağlayacağı belirtilerek, bu çabaların yük ve sorumlulukların eşit bir şekilde paylaşılmasına katkı sağlayacağı vurgulanmıştır.³⁶⁷

Özetle, NATO-AB işbirliğinin sürdürülmesi değişen ve karmaşık bir yapıya bürünen küresel güvenlik tehditlerin önlenmesi ve üye ülkelerin güvenliğinin sağlanması açısından bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. İki örgütün belirlediği öncelikli alanlar ve bu alanlarda yürüttüğü çalışmalar ASA'nın da geliştirmeye çalıştığı siber güvenlik, hibrit tehditlerin önlenmesi, deniz ve kara alanlarında savunmanın güçlendirilmesi, savunma sanayinin gelişimine destek olabilecek araştırma faaliyetlerinin geliştirilmesi gibi konularda AB ülkelerinin savunma çalışmalarına önemli katkılar sağlamaktadır. AB'nin girişimlerde bulunduğu ASA projeleri başta olmak üzere PESCO projeleri, savunma AR-GE'si çalışmalarını destekleyen Avrupa Savunma Fonu ve üye devletlerin ulusal savunma planlarının değerlendirilmesi ve uyumlulaştırılması için bir platform sunan CARD girişimi, NATO'nun çalışmalarını da güçlendirmesi açısından desteklenmektedir. Gerçekleştirilen NATO Zirveleri ve yayımlanan AB-NATO Ortak Deklarasyonlarıyla iki örgüt savunma alanında işbirliği çalışmalarını ve transatlantik güvenlik ilişkilerini sürdürme niyetleri ile NATO'nun Avrupa kıtasının savunulmasında temel aktör olmasına devam edeceğini göstermektedir.

---

³⁶⁷ AB-NATO Ortak Deklarasyonu, 10.07.2018, https://www.consilium.europa.eu/media/36096/nato_eu_final_eng.pdf, (26.05.2019).

4.2. Brexit Referandumunu Sonrası Dönüşen Avrupa Güvenlik ve Savunma

Politikaları

AB'nin küresel bir aktör olarak mevcut sistemde yer alma idealini duyurduğu AB Küresel Strateji Belgesi'nin yayımlanmasının yanında, bu süreçte AB güvenlik ve savunma politikalarını etkileyen bir diğer faktör AB içerisindeki önemli güvenlik aktörlerinden olan, savunma alanında sahip olduğu gelişmiş teknolojisi ve sanayisiyle küresel etkiye sahip Birleşik Krallık'ın 23 Haziran 2016 tarihinde Brexit Referandumuyla Lizbon Antlaşması'nın 50. Maddesine dayanarak %51.8 oyla AB'den ayrılma kararı almış olmasıdır.

Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılması, AB güvenlik ve savunmaları için AB içerisinde nükleer güce sahip, BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi olan Avrupa'daki iki ülkeden birini kaybetmesi ve NATO'nun %2'lik savunma harcaması yapma hedefini yakalayan, Avrupa'nın en çok savunma harcaması yapan ülkelerinden birini kaybetmesi anlamına gelmektedir.³⁶⁸ Öte yandan, Birleşik Krallık'ın uzun zamandır OGSP alanındaki projelere ve çalışmalara kısıtlı katılımının olması ve ilgisizliği dolayısıyla bu alanda faaliyet gösteren ana aktörlerden biri olmaması, kurulması hedeflenen NATO'dan bağımsız AB operasyonel karargahı ve ASA'nın bütçesinin arttırılması çabalarını veto etmesi gibi savunma alanında yapılan daha bütünleşik yapının kurulmasına engel olması sorununun ortadan kalkmasıyla AB güvenlik ve savunma politikalarına etkisinin beklenilen aksine daha az olacağı öngörülmektedir.³⁶⁹ Bununla birlikte, sonraki süreçte AB güvenlik ve savunma politikaları açısından Fransa ve Almanya gibi AB'nin önemli savunma aktörlerinin alacağı kararlar, diğer Atlantikçi üye ülkelerin Avrupa savunma çalışmalarına yönelik tutumları ve NATO bağlamında gerçekleştirilen çalışmaların AB'nin kendi savunmasını güçlendirmesine ve daha fazla sorumluluk almasını destekleyecek şekilde gerçekleştirilmesi önem arz etmektedir. Bu çerçevede tezin sonraki kısmında AB savunması alanında öncü üye devletlerden Fransa ve Almanya'nın Avrupa güvenlik ve savunma Politikaları ile ASA'ya yönelik tutumları

³⁶⁸ Yeliz Şahin, "Brexit ve Trump Çağında AB Güvenlik ve Savunma Politikaları", **İKV Değerlendirme Notu**, Mayıs 2017, s. 2.

³⁶⁹ Claudia Major ve Alicia von Voss, "European Defence in View of Brexit", **German Institute for International and Security Affairs**, 2017, s. 2.

ile değişen uluslararası güvenlik ortamına yönelik yenilenen politikalarına yer verilen bir analiz sunulmaktadır.

4.3. Avrupa Güvenlik Savunma Politikası ve Avrupa Savunma Ajansı ile İlgili Üye Ülkelerin Yaklaşımları

Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın gelişim süreci incelendiğinde üye devletlerin seçimleri, istekleri, yürüttükleri politikalar ile bu alana yönelik gerçekleştirdikleri hükümetlerarası görüşmeler belirleyici olmaktadır. Avrupa Savunma Ajansı'nın yönetim kurulunu üye devletlerin savunma bakanlarının oluşturulduğu düşünüldüğünde devletlerin savunma ve güvenlik politikaları Ajans'ın çalışmalarında önemli olmaktadır. Fransa ve Birleşik Krallık AGSP'nin oluşturulmasında ve ASA'nın kurulması gibi konularda belirleyici bir rol üstlenmiştir. Almanya'nın son zamanlarda geleneksel olarak bağlı bulunduğu çok taraflılık ilkesiyle uyumlu bir şekilde Avrupa güvenliği ve savunması bağlamında işbirliği olanaklarını destekleyici adımlar atarak askeri savunma kapasitesini artırma yolundaki girişimleriyle AB içerisinde önemli bir güvenlik aktörü rolü üstlenmeye başlamıştır.³⁷⁰ Birleşik Krallık, Almanya ve Fransa savunma harcamaları yönünden AB içerisindeki devletlerin harcamalarının yarısından fazlasını karşılamaları, AB içerisinde başat aktör olmaları, gelişmiş teknolojileri ve ekonomileriyle Avrupa güvenlik ve savunması konularında aldıkları kararlar belirleyici olmaktadır. Bu çerçevede tezin bu bölümünde bu üç büyük Avrupalı devletin ASA'ya yönelik yaklaşımları ve değişen uluslararası güvenlik ortamına yönelik yenilenen güvenlik ve savunma politikaları ele alınmaktadır.

---

³⁷⁰ Håkon Lunde Saxi, "British-German Defence and Security Relations After Brexit: Quo Vadis, 'Silent Alliance'?", **The United Kingdom's Defence After Brexit: Britain's Alliances, Coalitions, and Partnerships**, Rob Johnson, Janne Haaland Matlary (ed.), Palgrave MacMillan, 2018, s. 130.

4.4. Fransa'nın Yaklaşımı

Tarihsel perspektiften değerlendirildiğinde, 1998 yılında St. Malo Zirvesinde Birleşik Krallık ile birlikte AGSP'nin temellerini atan Fransa, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikalarının gelişiminde öncü bir ülkedir. Airbus, Thales, DCNS Group, Safran, Dassault Havacılık ve Nexter gibi şirketleriyle dünya savunma pazarında önemli bir paya sahip olmasının yanında, nükleer güce sahip bir ülke olması, BM Güvenlik Konseyi daimi üyeliğinin bulunması, OGSP askeri ve sivil misyonlarına en çok katkı sağlayan AB ülkelerinden olması, AB askeri operasyonlarında kullanılan askeri karargahlardan birini bulundurması³⁷¹ ve 2018 NATO verilerine göre 52,025 milyon dolarla³⁷² yükün paylaşılması konusunda önem arz eden savunma harcamaları bakımından %2 standardını tam karşılamasa da İttifak'ın en çok harcama yapan üçüncü ülkesi olması gibi sebeplerle savunma ve güvenlik politikalarında AB'nin öncü devletlerinden biridir.

Fransa, geleneksel olarak güvenlik ve savunma politikasında, milliyetçi çizgide kendi egemenlik haklarından taviz vermeden, dünya tarihindeki önemine ve cumhuriyet, demokrasi gibi değerlerin dünyaya yayılmasındaki öncülüğünün altını çizen kültürel-evrensel bir retorikle Fransa'yı eski ihtişamlı günlerine döndürme gayretindedir. Atlantikçi politikalarından ziyade Avrupa'nın öncü ülkesi olarak güçlü bir küresel ve Avrupa rolü üstlenmesi temelinde bir yaklaşım izlemiştir.³⁷³ Fransa, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde otonom bir savunma sanayisi kurup hükümetlerarası düzeyde diğer devletlerle işbirliği yürütülmesini hedefleyen bir güvenlik ve savunma politikası izlerken, 1980 sonrası dönemde bu politikası küçük de olsa değişikliğe uğramaya başlamış, özellikle Batı Almanya'nın bağımsız güvenlik politikası izleyerek gelişmesi ve Fransa'da gerçekleşen bütçe kısıtlamalarının Fransız savunma şirketlerinin üzerindeki etkisini kırabilmek için silahlanma işbirliğine yönelip Fransa öncülüğünde Batı Avrupa için daha bağımsız savunma yeteneği geliştirmeye yönelmiştir. Fransa'nın Avrupa bütünleşme sürecine yönelik güvenlik söylemi, AB'nin entegrasyon süreci

---

³⁷¹ Şahin, 2017, s. 2.

³⁷² NATO, Defence Expenditure of NATO Countries (2011-2018), **NATO Public Diplomacy Division**, 2018, s. 7.

³⁷³ Falk Ostermann, **Security, Defence Discourse and Identity in NATO and Europe: How France Changed Foreign Policy**, Routledge, 2019, s. 4.

sonucunun Fransa'ya benzer değerlere sahip, Fransa'nın baskın olduğu bir yapı meydana getirirse Fransa'nın otonom savunma politikası fikrinden uzaklaşabileceği, böylece Fransa'nın savunulmasının AB'nin savunulmasıyla yakından ilişkili olduğu, AB'nin askeri gelişimine vurgu yapan, işbirliğine öncelik veren hedefler etrafında temellenmiştir.³⁷⁴ Bu süreçte ülkenin ekonomik koşulların Fransa'nın tek başına istediği etkiyi gerçekleştirememesine yol açmasıyla Fransa AB ülkeleriyle işbirliğine yönelerek, AB güvenlik ve savunma politikalarına yön vermeye çalışmış, bunun sonucunda 'güçlü Avrupa, güçlü Fransa' yaklaşımı belirginleşmiştir.³⁷⁵

1990'lı yıllardan itibaren Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle Avrupalı devletler önemli bir tehdit unsuru olarak görülen Sovyetler'in dağılmasıyla savunma harcamalarında kademeli olarak azalışa yönelmiştir. Artan teknoloji maliyetleri ve ABD savunma sanayisi ile tek başına rekabet edemeyeceklerini fark eden Fransa ve Birleşik Krallık gibi öncü AB devletleri bu dönemde kendi aralarında işbirliğine giderek Niyet Mektubu Çerçeve Antlaşması ve Ortak Silahlanma İşbirliği Örgütü'nü kurmuşlardır. Fransa, bu dönemde küresel olarak başat konumda olan neoliberal politikaların etkisiyle, savunma pazarı halen devlet tarafından ağırlıklı olarak yönlendirilse de³⁷⁶, savunma sanayisinin özelleştirilmeye başlamıştır. Daha sonra Fransa ve Birleşik Krallık AB'nin özellikle Yugoslavya'nın dağılması sürecinde AB'ye komşu üstelik Avrupa kıtasında gerçekleşen sorunun çözümüne yönelik ortak politikalarının kurulamaması, AB'nin prestijine zarar veren zayıf konumda olması durumunun çözümüne yönelik St. Malo Zirvesinde bir araya gelerek AGSP'yi başlatmış, ardından askeri kabiliyetleri geliştirme amacıyla Avrupa Savunma Ajansı'nı hayata geçirmek için Avrupalı devletler 2003 yılındaki AB Selanik Zirvesinde uzlaşmışlardır. Fransa, ASA'yı silahlanma konusundaki kararlarda etkin bir kurum olarak, NATO'ya bağımlı olmadan, özerk olarak projeler yürütebilecek bir yapıda, AB dışındaki üçüncü devletleri ASA'nın çalışmalarına katılmasını engellemek amacıyla oy çoğunluğuyla değil oybirliğiyle

---

³⁷⁴ Jocelyn Mawdsley, "France, the UK and the EDA", Karampekios ve Oikonomou (ed.) **The European Defence Agency: Arming Europe**, New York, Routledge Yayınları, 2015, ss. 143-144.

³⁷⁵ Melek Fırat, "Soğuk Savaş Sonrasında Fransa'nın Dış Politikası", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Sayı:64, 2009, s. 115.

³⁷⁶ Antonio Calcara, State-Defence Industry Relations in the European Context: French and UK Interactions with the European Defence Agency, **European Security**, 2017, s. 532.

hareket eden bir kurum olarak oluşturmaya çalışmıştır.³⁷⁷ 2003 yılından itibaren gerçekleştirilen AGSP operasyonlarında kapasite eksiklikleriyle AB'nin istenen etkiye sahip olmaması, savunma ve güvenlik konusunda belirlenen hedeflere ulaşılamaması, 2008 finansal krizinin Avrupa ortak güvenlik ve savunma politikasına negatif etkileri gibi nedenlerle Avrupa'nın bu süreçte savunma ve güvenlik politikalarında beklenen gelişimi gösterememesi gibi nedenler sonucunda AGSP'yi güçlendirme amacındaki geleneksel Fransız politikasından vazgeçilerek daha pragmatik bir politika izlenmiştir. Fransa Avrupa savunmasını güçlendirme isteğinden vazgeçmese de, bu dönemde AB devletleri arasındaki yakın entegrasyonu sağlama amacından vazgeçmiştir. Bu argümanı 2009 yılında NATO çalışmalarına yeniden katılarak ve 2010 yılında Lancaster Antlaşması'nı Birleşik Krallık ile imzalayarak ikili antlaşmalar çerçevesinde güvenlik ve savunma çalışmalarını güçlendirmeyi seçmesi desteklemiştir.³⁷⁸

İmzalanan Lancaster Antlaşması iki ülkenin silahlı kuvvetler arasındaki işbirliği, nükleer silah teknolojisinin ortak gelişimi ve entegre füze savunma sisteminin oluşturulması gibi konuları içermektedir.³⁷⁹ Bu durum Avrupa'nın finansal bütçe kısıtlamalarıyla uğraştığı bir dönemde diğer istekli öncü devletler için de savunma işbirliği için yenilikçi bir yapı oluşturduğu ve savunma işbirliğini derinleştirmek için bir örnek ve test alanı olduğu konusunda açıklama yapılmış, ardından AB seviyesinde Almanya ve İsveç'in öncülüğünde havuzlama ve paylaşım konusunda Gent Girişimi başlatılmış³⁸⁰, öncü ve istekli devletler arasında işbirliğini sağlamaya yönelik Lizbon Antlaşması'nda yer alan PESCO yapısının kurulmasına zemin hazırlamıştır. Bu gelişmelerin arkasından gerçekleşen 2011 yılındaki Libya Müdahalesinde AB'li devletler arasında görüş ayrılıkları, kapasite eksiklikleri ve ekipmanlar arasındaki uyumsuzluk sonucunda operasyonda istenen başarı sağlanamamış, bunun etkisiyle Fransa bu sorunların giderilmesi için ASA'nın AB seviyesindeki kabiliyet geliştirme girişimlerini desteklemiştir.

---

³⁷⁷ Mawdsley, s. 148.

³⁷⁸ Pernille Rieker, "France and European Defence: Continuity in Long-term Objectives, Change in Strategy", **Finnish Institute of International Affairs Briefing Paper** 253, 2018, s. 4.

³⁷⁹ Mawdsley, s. 150.

³⁸⁰ Ben Jones, "Franco-British Military Cooperation: A New Engine for European Defence?", **European Union Institute for Security Studies Occasional Paper** 88, 2011, s. 39.

Fransa, 2013 yılında yayınladığı savunma ve güvenlik üzerine hazırlanan Beyaz Kitap'ta askeri strateji için dört ilke olarak sırasıyla; silahlı kuvvetlerin yapısının karmaşıklaşan güvenlik tehditlerini karşılayacak şekilde yapılandırılması, farklı tipteki operasyonlar için yeterli ekipmanın ve eğitim seviyesinin sağlanması, dört binden fazla şirketle Fransız ekonomisine büyük katkı sağlayan Fransa savunma sanayisinin temelini oluşturduğu stratejik özerkliği sağlaması ve son olarak çok yönlü, nadir ve ultra gelişmiş ileri teknoloji askeri kabiliyetlerin geliştirilmesi olarak açıklamıştır.³⁸¹ Bunun yanında Fransa yayınladığı Beyaz Kitap'ta bu amaçlarını gerçekleştirebilmek ve son on yılda gerçekleşen AGSP operasyonlarındaki eksikliklerden elde edilen derslerle Avrupalı devletlerin askeri ve sivil alanlarda krizleri önlemek amacıyla daha bütünleşik bir yapı kurmaya hevesli AB üyeleriyle ikili ve çok taraflı antlaşmalar yaparak ilerleme sağlamaya hazır olduğunu belirtmiştir.³⁸² ASA konusunda ise Beyaz Kitap'ta AB üye ülkeleri arasında gelecekteki Avrupa savunması konusunda teknolojik ve endüstriyel işbirliği girişimlerini harekete geçirebilecek bir katalizör rolü oynayan, üye ülkeler arasında güçlü ortaklıklar kurulmasına zemin hazırlayan bir kurum olarak Fransa tarafından desteklendiği değerlendirilmektedir.

Özetle Fransa, AB'nin savunma alanındaki bütünleşmesini Fransa'nın savunduğu ilkeleri ve Fransa benzeri bir yapı kurarak bu alanda lider konumunu korumak, tarihsel olarak Almanya'nın savunma alanındaki gelişimini kontrol altında tutup kendisine rakip olabilecek seviyeye gelmesine engel olmak amacıyla desteklemektedir. Bu çerçevede, Fransa, gerek ikili gerek çokuluslu işbirliği projelerine katılarak liberal hükümetlerarasıcılık teorisinin öngördüğü gibi daha güçlü bir pozisyonda yer almanın tek başına hareket etmekten daha karlı olduğu durumlarda işbirliğine yönelmeyi tercih etmektedir. Artan maliyetlerin paylaşıldığı ulusal ve sektörel çıkarlarına uygun bir şekilde hareket ederek, ASA gibi, parçalanmış savunma pazarı arasında işbirliğinin sağlanmasına yardımcı olan, AB üye ülkeleri arasında güçlü ortaklıklar kurulmasına zemin hazırlayan girişimleri desteklemektedir.

---

³⁸¹ French White Paper: Defence and National Security, 2013, s. 84.

³⁸² French White Paper: Defence and National Security, s. 64.

4.4.1. Fransa'nın Yenilenen Savunma Politikaları

2013 yılında yayımlanan Beyaz Kitap'ın ardından yaşanan süreçte küresel güvenlik ortamı gittikçe karmaşık bir yapıya bürünmüş, Avrupa'ya yönelik tehditler artmış ve dolayısıyla Fransa yaşanan bu gelişmelerden en çok etkilenen ülkelerden biri olmuştur. Bu süreçte, Fransa'da Paris ve Nice başta olmak üzere birçok Avrupa kenti terörist saldırılara maruz kalmış bunun sonucunda Fransa'nın talebiyle AB tarihinde ilk kez Karşılıklı Yardım Hükümü uygulanmıştır. Ortadoğu ve Afrika ülkelerinde görülen siyasi istikrarsızlıklar sonucu Avrupa'ya başlayan göç hareketi sonucu mülteci krizi yaşanmış ve bunun sonucunda düzensiz göçmenlerin yarattığı sorunlar hedef ve transit ülkeler arasındaki dağılımı konusunda Avrupalı devletler arasında anlaşmazlıklara yol açmıştır. Bunun yanında Rusya'nın AB'nin doğu komşularına doğru saldırgan tutumu AB'nin doğu sınırlarının güvenliğini tehdit etmiştir. ABD'de seçilen Trump hükümetinin öngörülmez politikaları neticesinde NATO'nun geleceğine ve ABD'nin AB güvenliğine katkısından vazgeçmesi gibi kaygılarla güçlü bir AB güvenlik ve savunma politikasına ihtiyaç duyulmuştur. Bununla birlikte Brexit referandumuyla Birleşik Krallık'ın AB'den çıkma kararı AB'nin geleceğini etkileyen önemli tartışmalara neden olmuştur. Böylesine karmaşık bir ortamda Avrupa'nın tehditlerle baş edebilmesi ve küresel bir aktör olarak uluslararası sistemde yer alabilmesi için Avrupa Küresel Strateji Belgesi yayımlanmış, Fransa da bu aşamada Strateji Belgesi'nde alınan kararların uygulanmasında Almanya ile birlikte AB'nin öncü ve destekleyici ülkelerinden biri olmuştur. Bunun bir göstergesi olarak, 13 Temmuz 2017 tarihinde Almanya ve Fransa arasında yapılan ikili zirvede, Avrupa'nın savunma çalışmalarını güçlendirmek adına, Avrupa yeni nesil savaş uçağı projesi geliştirme fikri gibi örnekler verilebilir. Ortak projeler yoluyla AB'nin ortak kapasite eksikliklerinin giderilmesi ve ulusal savunmalarını güçlendirmesine katkı sağlayan PESCO sürecinin başlatılması yönünde girişim başlatmışlardır. Bu girişimi takiben Konsey PESCO'nun başlatılması adına kararlar almış, Almanya ve Fransa'nın liderliğinin etkisiyle diğer ülkelerde PESCO'ya katılma bildirimlerini rekor sayılabilecek oldukça kısa bir sürede onaylamışlardır.³⁸³

³⁸³ Sven Biscop, "European Defence: Give a PESCO Chance", **Survival**, 2018, ss. 162-163.

Fransa, PESCO bağlamında oluşturulan 34 projeden 21'nde görev alarak AB güvenlik ve savunma politikasının gelişiminde PESCO çerçevesinde bağlayıcı taahhütlerde bulunarak desteğini açıkça ortaya koymuştur. Fransa'nın PESCO bağlamında katıldığı projeler sırasıyla; eğitim alanında AB eğitim misyonu yeterlilik merkezi, AB test ve değerlendirme merkezi programı, arazi formasyon sistemi alanında EUFOR Kriz Müdahale Operasyon Merkezi, entegre insansız zemin sistemi, AB görüş hattı ötesinde kara savaş alanı füze sistemleri, denizcilik alanında konuşlanabilir modüler sualtı müdahale kabiliyeti paketi programı, hava sistemi alanında uzaktan kumandalı Avrupa orta irtifa uzun dayanıklı uçak sistemleri ile Avrupa saldırı helikopteri Tiger Mark 3 programı, Siber ve C4ISR (komuta, kontrol, muhabere, bilgisayar, istihbarat, gözetleme ve keşif) alanında Avrupa güvenli yazılım tanımlı radyosu, siber hızlı müdahale ekipleri ve siber güvenlikte karşılıklı yardım, OGSP görev ve misyonları için stratejik komuta ve kontrol sistemi, Avrupa yüksek atmosferli zeplin platformu-Kalıcı istihbarat gözetleme ve keşif yeteneği, uzay çalışmaları alanında AB radyo navigasyon çözümleri, Avrupa askeri uzay gözetleme farkındalık ağı oluşturma programı, etkinleştirme ve ortaklık alanında ise Avrupa Tıbbi Komutanlığı, Avrupa Lojistik aktarma merkezi ağı ve operasyonlara destek programı, proje üye devletleri arasında askeri hareketlilik programı, enerji operasyonel fonksiyonu programı, hizmet olarak kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer gözetim programı, co-basing (üye devletler arasında üs ve destek noktalarının iyileştirilmesi) programı ve son olarak jeo-meteorolojik ve oşinografik destek koordinasyon unsuru programlarıdır.³⁸⁴ Bununla birlikte Fransa, Ortak Silahlanma İşbirliği Teşkilatı (OCCAR) bağlamında da A400M teknik ve stratejik askeri ulaştırma uçağı projesi, Cobra uzun menzilli savaş radarı, FREMM deniz savunma projesi, FSAF-PAAMS havadan havaya yeni nesil füze sistemleri, MMCM deniz mayın önleme, MALE-RPAS orta irtifa uzaktan kumandalı uçak sistemi programı ile MUSİS çokuluslu uzay tabanlı görüntüleme sistemleri geliştirmek için birçok ülkeyle çalışmalar yürütmektedir.

Kültürel geçmişi ve ulusal politikaları etrafında şekillenen küresel güvenliğin sağlanmasında kendisine özel bir sorumluluk düştüğü algısıyla hareket eden Fransa,

³⁸⁴ Avrupa Konseyi, Permanent Structured Cooperation (PESCO) Updated List of PESCO Projects - Overview - 19 November 2018, <https://www.consilium.europa.eu/media/37028/table-pesco-projects.pdf>, (23.02.2019).

dünya genelinde Batı Afrika kıyılarında Corymbe operasyonu, kolonyalizm geçmişinin bulunduğu Sahel bölgesinde terörist faaliyetlerin engellenmesi ve bölgesel istikrarın sağlanması amacıyla OGSP operasyonlarına katılmıştır. Bunun yanı sıra, Barkhane operasyonu, Somali açıklarında korsancılıkla mücadele için Atalanta operasyonu, Akdeniz’de insan kaçakçılığı ve insan ticaretini engelleme amacıyla oluşturulan EUNAVFOR Med operasyonu ile Suriye ve Irak’ta DAESH terör örgütü ile mücadelede Chammal operasyonu gibi geniş bir coğrafyada operasyonlar yürütmektedir. Savunma ve güvenlik alanında askeri kabiliyetlerini ikili işbirliği projeleri, PESCO bağlamında AB projeleri ile geliştirmeye çalışan Fransa, son olarak Fransa cumhurbaşkanı Emmanuel Macron’un çabalarıyla Avrupa Müdahale Girişimi’ni (EI2) başlatmıştır. Avrupa Müdahale Girişimiyle, PESCO bağlamında bürokratik süreçlerle yavaş ilerleyen projelerin yerine NATO ve AB dışında istekli ülkelerle, ortak stratejik kültür oluşturarak krizlere daha hızlı cevap verebilen ve PESCO’nun uygulanmasını kolaylaştıracak bir yapı oluşturulması hedeflenmektedir.³⁸⁵

Özetle, Fransa çok taraflılık ilkesine bağlı olarak AB bağlamında yapılan ASA’nın da sekretarya olarak görev üstlendiği PESCO çalışmaları, CARD toplantıları, Avrupa Savunma Fonu gibi çalışmalarla, NATO çerçevesindeki çalışmaları desteklemektedir. İkili işbirliği çalışmalarıyla kendi savunmasını güçlendirmek adına çalışmalar yürüterek Avrupa’nın karşılaştığı çok yönlü güvenlik tehditleri ile baş etmeye çalışmaktadır. Avrupa’nın ve dolayısıyla Fransa’nın güçlü küresel aktör olarak üzerine düşen küresel güvenliği sağlama sorumluluğunu alarak ve bunları gerçekleştirmek için işbirliği çalışmalarına yönelerek karşılıklı fayda anlayışıyla ortak güvenlik ve savunma politikaları geliştirmesi için çalışmalar yürütmektedir.

4.5. Almanya’nın Yaklaşımı

Almanya AB içinde bütçe fazlası veren en güçlü ekonomiye sahip olması, dış politikasında çok taraflılık ilkesine bağlı olarak Avrupa entegrasyon sürecine önemli teşvikleri bulunan ülkelerden biri olmasının yanı sıra Rheinmetall, Diehl Defence gibi

---

³⁸⁵ Rieker, ss. 7-8.

AB'nin önde gelen silah sanayisi firmalarına sahip olması ile MBDA ve Airbus gibi savunma şirketlerinde pay sahibi olması ve GSYH'nin AB içinde en yüksek olması dolayısıyla ASA'ya en çok katkıda bulunan devlet olmasıyla Avrupa güvenlik ve savunma politikaları konusunda da önemli bir aktördür.

Almanya İkinci Dünya Savaşı sonrası yarattığı negatif algı dolayısıyla soğuk savaş sonrası dış politikasında anti-militarist, barışçıl bir kültür geliştirerek askeri etki yerine sivil güç unsurları olan politik, kültürel, ekonomik etkilere dayanan bir anlayış geliştirmiştir.³⁸⁶ Bu anlayışın geliştirilmesindeki bir diğer faktör ise Doğu ve Batı Almanya'nın yeniden birleşmesi konusunda bölgesel ve uluslararası destek görme çabalarıdır. Tüm bu nedenler Almanya'yı yalnızca kendini savunmada güç kullanımını savunan, diğer devletlerce tehdit algısı uyandırmayan, dış, güvenlik ve savunma politikasında çok taraflılığa ve bunun sonucu olarak uluslararası organizasyonlara ve uluslararası hukuka bağlılığını vurgulayan bir güvenlik algısı geliştirmelerine yol açmıştır.³⁸⁷ Böylece, 1955 yılında NATO'ya katıldığından bu yana güvenlik ve savunma politikalarını NATO'yla paralel bir doğrultuda oluşturmuş, NATO güvenlik şemsiyesi altında ABD'yle ve AB içerisinde Birleşik Krallık'ın öncülüğünü üstlendiği Atlantikçi kanatla iyi ilişkiler geliştirmiştir. Diğer yandan İkinci Dünya Savaşı'nın izlerini silmek ve komşularıyla barışçıl politikalar üstlenmek amacıyla Avrupa bütünleşmesini destekleyerek AB içerisinde özellikle Fransa'nın desteklediği Avrupa yanlısı oluşum arasında köprü rolü üstlenen bir aktör olmuştur. Almanya'nın köprü rolü üstlenmesindeki bir diğer faktör olarak Almanya'nın batısında Fransa ve Birleşik Krallık ile doğusunda Rusya gibi güçlü devletlerle komşu olmasıyla Avrupa'nın ortasında hassas bir jeopolitik konumda bulunmasının etkisiyle Fransa, Rusya, Birleşik Krallık ve ABD ile güçlü ilişkiler sürdürme gerekliliği sayılabilmektedir.³⁸⁸

Soğuk Savaş sonrası dönemde ise Sovyet tehdidinin ortadan kalkmasıyla güvenlik odaklı transatlantik ilişkiler değişikliğe uğramaya başlamıştır. Bunun sonucunda ABD AB'deki asker sayısını kademeli olarak azaltmaya başlayarak, ilgisini

---

³⁸⁶ Anja Dalgaard-Nielsen, **Germany, Pacifism and Peace Enforcement**, Manchester University Press, 2006, s. 10.

³⁸⁷ Tom Dyson, "Germany's Limited Leadership in the EDA: International and Domestic Constraints on Defence Cooperation", Karampekios ve Oikonomou (ed.) **The European Defence Agency: Arming Europe**, New York, Routledge Yayınları, 2015, s. 163.

³⁸⁸ Dyson, s.161.

AB'nin savunmasından Uzakdoğu'da yükselen güçlerin gelişmesini dengelemek ve dünyanın başat gücü olma çabalarını sürdürmeye yöneltmiştir. AB azalan savunma harcamalarının olumsuz etkisini giderebilecek ortak güvenlik ve savunma politikaları geliştirmeye çalışmıştır. Bunun sonucu olarak Almanya'nın da içinde bulunduğu Avrupa'nın savunma sanayi açısından önde gelen altı ülkesi azalan savunma bütçelerini arttırmak amacıyla Avrupa savunmasını yeniden yapılandırmak için önlemler içeren Niyet Mektubu'nu imzalamışlardır. Bu gelişmeyi Almanya'nın Fransa ve Birleşik Krallık ile birlikte Avrupa Konseyi tarafından 1999 yılında Köln'de kabul edilen AGSP'nin kurulumuyla ilgili deklarasyonu hazırlayan öncü ülkelerden biri olması izlemiştir.³⁸⁹

AGSP operasyonları konusunda Almanya'nın siyasi olarak etkili olmuşken eylem olarak etkili olmamış, bu dönemde 2003 yılında Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde bulunan Artemis Operasyonuna yaptığı çatışma dışı küçük katkılar sağlamasıyla Almanya'nın AGSP operasyonlarına katkısı oldukça sınırlı kalmıştır. Bunun nedeni olarak Almanya'nın Afrika'daki operasyonlara ilgi eksikliği, gücün son çare olarak kullanılmasına verilen önem ve bazı üye devletlerin eski sömürgelerine müdahaleyi meşrulaştırmak için bir kılıf olarak kullanıldığı yönündeki artan şüphe gösterilebilmektedir.³⁹⁰

Bu dönemde Avrupalı devletler savunma işbirliğini arttırmak, kapasite eksikliklerini gidermek, savunma kapasitelerini arttırmak ve AR-GE çalışmalarını teşvik etme amacıyla ajans oluşturma çabasına girmişler, bunun sonucunda ASA'yı 2004 yılında kurmuşlardır. Ajansın kuruluş aşamasında üye devletler ASA'nın kurumsal yapısı ve yasal sorumlulukları konusunda Fransa ve Birleşik Krallık'ın öncülüğünde iki farklı görüş ortaya atılmasıyla fikir ayrılığı yaşamışlardır. Almanya, Fransa'nın ASA'nın ortak Avrupa savunması alanında güçlü bir hukuksal ve finansal dayanağı olmasından ziyade, Birleşik Krallık'ın öne sürdüğü ASA'nın hükümetlerarası yapıya bağlı kalarak sınırlı yetki ve bütçeye sahip olması yönündeki görüşünü desteklemiştir. Bunun yanında Almanya, ASA'nın üye devletlerin AR-GE çalışmalarını

³⁸⁹ Ronja Kempin, "From Reluctance to Policy, A New German Stance on the CSDP", Daniel Fiott (ed.) **Academia Press for Egmont**, 2015, s. 33.

³⁹⁰ Laura Chappell, Jocelyn Mawdsley, Petar Petrov (ed.), **The EU Strategy and Security Policy: Regional and Strategic Challenges**, Routledge, 2016, s. 175.

koordine etmesi böylece diğer gelişmiş AB üye devletlerine göre az olan AR-GE harcamalarından kaynaklanan açığı telafi edecek bir kurum olarak değerlendirmiştir.³⁹¹ Almanya kabiliyet geliştirme adına ASA bağlamında, helikopter eğitim programı, denizde gözetim programı, havadan havaya yakıt ikmali ve tıbbi sahra hastanesi programı gibi az sayıda projede yer almış, bu projelerde lider rolü üstlenmemiştir. Almanya'ya göre AB'nin kabiliyet gelişimi öncelikle eğitim, standardizasyon ile sertifikasyon konularına odaklanmalı ve bunu geliştirebilmek için NATO ve Ortak Silahlanma İşbirliği Teşkilatı gibi kurumlarla çalışmanın daha kolay olduğunu vurgulamaktadır.³⁹²

2009 yılında Lizbon Antlaşması'nın imzalanmasının ardından Almanya İsveç ile birlikte 2010 yılında Gent Girişimi olarak anılan operasyonel kapasite geliştirilmesi alanında gerçekleşen küresel mali krizin etkisini azaltma ve üye devletlerin savunmaları konusunda işbirliği geliştirerek maliyet verimliliğini hedefleyen ortak fon havuzlama ve paylaşım girişimini başlatmıştır. Bu girişime rağmen, Almanya bu dönemde 2010 yılında Avrupa'nın önde gelen savunma şirketlerinden BAE Systems ve EADS'ın birleşmesini engelleyerek AR-GE alanında fazla verimlilik sağlayabilecek, Avrupa'da savunma pazarının parçalı yapısının önüne geçip Avrupalı bir savunma devi, rekabet gücü yüksek bir şirket oluşturulup Avrupa'daki silahlanma üzerindeki parçalanmanın durdurulmasına engel olmuştur.³⁹³ Almanya'nın bu girişimi, olası bir şirket birleşmesi durumunda ortaya çıkacak yeni şirketin uluslararası ortak yönetim stratejisinde Almanya'ya düşen etkinin azalacağı ve EADS firmasında çalışan bin beş yüz Alman çalışanın gelecekteki iş güvenliğini koruma anlayışı Alman Şansölyesi Merkel'in bu girişime engel olmasına yol açmıştır. Benzer bir şekilde Almanya'yı ASA'nın ortak silahlanma ve silah tedariki edinimine mesafeli yaklaşmasının arkasında yatan neden ise Almanya'nın kuzey kıyılarında ve Bavyera bölgesinde yoğunlaşan ulusal silahlanma sanayisinin üzerinde oluşabilecek, uluslararası rekabetçiliğin azalmasına yol açabilecek negatif sonuçları azaltmaktır. Buradaki silah şirketlerinin Alman karar alıcılar üzerindeki iç politikada sürdürülen siyasi lobi faaliyetlerinin etkili olması ve Soğuk Savaş sonrası çokuluslu savunma ihale projelerinden NH-90 ve Tiger helikopter

---

³⁹¹ Dyson, 2015, s. 157.

³⁹² Campell, 2016, s. 176

³⁹³ Dyson, 2015, s. 163.

projeleri gibi gecikme ve fazla para harcanmasına yol açan olumsuz deneyimlerin yarattığı algı yer almaktadır.³⁹⁴

Sonraki süreçte, 2011 yılında gerçekleştirilen Libya müdahalesinde Almanya yer almamıştır. Bu kararın arkasında, Almanya'nın dış müdahale konusunda kısıtlayıcı bir savunma kültürüne bağlı olarak askeri müdahaleye karşı politik duruş sergilemesi, operasyonun sonucunun belirsizlik içermesi³⁹⁵ ve operasyonun öncü güçlerinden Birleşik Krallık ve Fransa gibi Kuzey Afrika'dan enerji tedarikiyle ilgili çıkarlarının bulunmaması³⁹⁶ gibi faktörler yer almaktadır. Bu kararla Almanya gibi AB'de önemli bir devletin operasyona katılmaması, Libya operasyonunda ABD'nin desteği olmadan Avrupalı ülkelerin operasyonu sürdürmede karşılaştığı zorluklar ve Avrupa'da siyasi konularda bütüncül yaklaşım oluşturmanın zorluğu gibi sorunları gözler önüne sermiştir. Libya müdahalesine Almanya'nın katılmaması ve arka planda kalması ABD tarafından Almanya'yı denizaşırı kuvvetlerin konuşlandırılabilmesi konusunda reform yapmaya zorlamıştır. Bunun üzerine 30 Mayıs 2012 tarihinde Alman dış politika uzmanları 'Avrupa'nın güvenlik politikasında hareket etme kabiliyetinin güçlendirilmesi' isimli OGSP bağlamında çok taraflı operasyonlarda öncü yönetici ülkelerden biri olabilmesi için bir makale yayınlamışlar, bu durum Alman iç politikasında Alman Sosyal Demokrat Partisi (SPD) tarafından muhalefet edilmiştir.³⁹⁷ Sonraki dönemlerde OGSP operasyonlarında sivil uzmanlar, gümrük memurları, Alman silahlı kuvvetleri (*Bundeswehr*) bünyesinde çalışan askerlerin görevlendirilmesi gibi konularda ön şart olarak Federal Meclis yetkililerinin oy kullanması ve bu çerçevede olumlu karara varmaları sonucunda, Alman Federal Meclisi üyelerine bilgilendirerek³⁹⁸ katılımı mümkün olmuştur.

Özetle Almanya, tarihsel süreçlerin etkisiyle çok taraflılık ilkesi ve sivil güç unsuru olarak uluslararası örgütlerle hareket edip ve uluslararası hukuk ilkelerine bağlı

---

³⁹⁴ Dyson, s.159.

³⁹⁵ Sarah Brockmeier, "Germany and the Intervention in Libya", *Survival*, 2013, s. 74.

³⁹⁶ Tom Dyson, *European Defence Cooperation in EU Law and IR Theory*, Palgrave MacMillan, 2013, s. 170.

³⁹⁷ Jo Inge Bekkevold, Ian Bowers, Michael Raska (ed.), *Security, Strategy and Military Change in the 21st Century: Cross-Regional Perspectives*, Routledge, 2015, s.187.

³⁹⁸ Almanya Federal Dış İlişkiler Ofisi, Common Security and Defence Policy (CSDP), <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/europa/aussenpolitik/gsvp-start-node>, (07.03.2019).

olarak güç kullanımından kaçınan³⁹⁹ geleneksel bir savunma ve güvenlik politikası geliştirmiştir. Bu durum AB'nin en güçlü ekonomisi olarak ASA'ya en çok fon sağlayan ülke olmasına rağmen liderlik rolü üstlenmekten kaçınmasına yol açmıştır. Öte yandan, bu duruma yol açan bir diğer faktör iç politika unsurlarından savunma şirketlerini korumak amacıyla Alman hükümetini AB içinde bütünleşik sistemden uzak durmaya teşvik eden lobi faaliyetleriyle, sadece kendi çıkarlarına uygun olan belirli projelerde yer alma eğilimidir. ASA bağlamında Ar-Ge çalışmalarına katkı sağlayan projelere yönelerek liderlik rolünden uzak durmasına yol açmıştır. Almanya sonraki süreçte değişen ve karmaşıklaşan güvenlik tehditleriyle asker sayısını arttırıp, Brexit süreci ile Birleşik Krallık'ın yarattığı boşluğu doldurmaya başlayarak AB savunmasında daha fazla inisiyatif almaya başlamasıyla güvenlik ve savunma alanlarında da Almanya'nın 'gönülsüz lider' olarak nitelendirilmesine yol açmıştır.

4.5.1. Almanya'nın Yenilenen Savunma Politikası

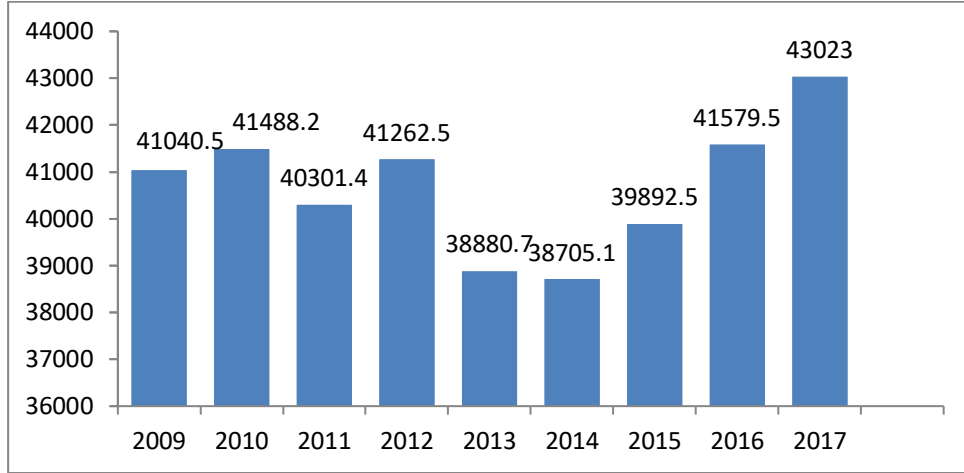
Almanya, 2013'te Angela Merkel'in üçüncü kez seçilmesiyle yeni hükümet yeni bir güvenlik politikası belirlemeye başlamış, 2014 Münih Güvenlik Konferansı'nda Almanya dışişleri bakanı Frank-Walter Steinmeier ve Almanya savunma bakanı Ursula von der Leyen hükümeti dış politika alanında yeni sorumluluklar üstlenmesi konusunda çağrıda bulunmuşlardır.⁴⁰⁰ Bunun üzerine Almanya düzenlenen bu konferanstan sonra kapsamlı bir şekilde, askeri konularda daha aktif, bağlı bulunduğu çok taraflılık ilkesiyle uyumlu bir şekilde müttefikleriyle ortak çalışmalar yürüterek, küresel mali kriz etkisiyle azalan savunma harcamalarını arttırma yolunda önemli adımlar atmıştır.⁴⁰¹

³⁹⁹ Kemal İnat, "Birleşme Sonrasında Almanya'nın Dış Politikası: 'Normalleşme'nin Son Adımları", **Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2009, s. 3.

⁴⁰⁰ Claudia Major, Germany: The (Not So) Timid Leader, **Carnegie Europe**, 2017.

⁴⁰¹ Şahin, 2017, s. 5.

Şekil 5: 2009-2017 Yılları Arasında Almanya'nın Yıllık Savunma Harcamaları

Kaynak: SIPRI'den akt. Germany Military Expenditure, www.tradingeconomics.com, (15.03.2019).

Bu tarihten sonra Almanya, Rusya'nın Kırım ve Doğu Ukrayna'daki saldırgan tutumunun önlenmesine yönelik çokuluslu diplomatik müzakere kanalının oluşturulmasında ve Minsk Antlaşmaları'nın imzalanmasında politik olarak aktif rol oynamıştır.⁴⁰² Bunun yanı sıra, 2014 NATO Galler Zirvesi'nde Rusya'nın tutumunun tehdit olarak açıklanması üzerine AB'nin doğusunda bulunan üye ülkelerin savunmasını destekleme adına yapılan çalışmalara Almanya'nın katkısının artmasıyla Almanya NATO içinde önemli bir aktör olmuştur.⁴⁰³ Bu süreçte Avrupa, tehdit olarak algılanan Rusya'nın saldırgan tutumunun yanında, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da görülen siyasal istikrarsızlık sonucu Avrupa'ya yoğun göç hareketi yaşanmış ve böylece Avrupa'da mülteci krizi yaşanmış, daha sonrasında bu durumla bağlantılı görülen AB sınırlarında 2015 yılında Paris saldırısıyla tırmanışa geçen terör eylemleri Almanya dahil pek çok ülkeyi olumsuz etkilemiştir. Almanya böylesine karmaşık ve hızla değişen güvenlik ortamına yönelik stratejini 2016 yılında yayımladığı Beyaz Kitap ile ortaya koymuştur. Beyaz Kitap'ta Almanya'nın başlıca güvenlik sorunları olarak uluslararası terörizm, siber güvenlik tehditleri, devletlerarası çatışmalar ve hibrit tehditler, kırılğan devletler ve kötü yönetim sonucu açığa çıkan tehditler, kitle imha silahlarının yayılımı, bilgi ve

⁴⁰² Desmond Dinan, Neill Nugent, William E. Paterson (ed.), **The European Union in Crisis**, Palgrave-MacMillan, 2017, s. 222.

⁴⁰³ Claudia Major, 2017.

iletifim sistemlerine, tedarik hatlarına, ulaştırma ve ticaret yollarına ve güvenli hammadde ve enerji tedarikine yönelik tehditler, iklim değişimi ile kontrolsüz ve düzensiz göç olarak açıklanmış, bu sorunların çözümünde uluslararası hukukun üstünlüğüne dayalı uluslararası düzeni sürdürme, Avrupa entegrasyonunun derinleştirilmesi ve transatlantik ortaklığın güçlendirilmesinin önemine dikkat çekilmiştir.⁴⁰⁴ Beyaz Kitap'ta ayrıca, Almanya'nın kriz yönetimi alanını güçlendirme amacıyla OGSP'nin etkinliğini arttırmaya çalıştığı ve bunun NATO'nun Avrupa ayağını güçlendirici etkisi olduğu ile silahlı kuvvetlerin entegrasyonu çerçevesinde Almanya'nın Fransız-Alman Tugayı, NATO'nun deniz gücü, Almanya-Hollanda birlikleri, Almanya-Polonya-Danimarka çokuluslu birlikleri, Çokuluslu Ortak Merkez'in (*Multinational Joint Headquarters*) Almanya'da bulunması, Çok Yüksek Hazırlıklı Ortak Görev Gücü ile NATO Müdahale Gücü'ne katkı sağlaması, NATO Çerçeve Ülkeler Konsepti bağlamında Almanya liderliğinde çokuluslu kabiliyet geliştirme projelerinin başlatılması, AB'nin hızlı tepki kuvveti olan AB Muharebe Gruplarına katkı sağlaması ile Havadan Erken İhbar Kontrol Uçağı (AWACS) ve İttifak Yer Gözetimi programlarında rol alması, NATO bağlamında kabiliyet havuzunun oluşturulması, Avrupa Hava Taşımacılığı Komutanlığı ve denizde gözetim kuvvetine katkı sağlaması gibi Almanya'nın güvenlik ve savunma alanında çok taraflılık ilkesine uygun bir şekilde önemli görevler üstlendiğı açıklanmıştır.⁴⁰⁵

Beyaz Kitap ile aynı zamanlarda yayımlanan Avrupa Küresel Güvenlik Stratejisi de benzer amaçlar güderek AB'nin karşılaştığı zorlukların üstesinden gelip küresel aktör olarak varlığını sürdürme hedefini açıklamış, bu tarihten sonra AB bağlamında yapılan güvenlik ve savunma alanındaki çalışmalar yoğun olarak sürdürülmüştür. Bu çalışmalar arasında askeri araştırmalar geliştirmek ve ortak silahlanma için fon sağlamak amacıyla oluşturulan Avrupa Savunma Fonu'nun başlatılması, PESCO bağlamında istekli üye ülkelerin bağlayıcı taahhütlerde bulunularak oluşturulan ortak projeler, her üye ülkedeki askeri potansiyeli ve bunların gelişim süreçlerini, araştırma ve geliştirmeyi ve endüstriyel potansiyelleri yıllık olarak gözden geçirmesi için oluşturulan CARD girişimi

---

⁴⁰⁴ German Federal Government, White Paper on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr, 2016, s. 24-33.

⁴⁰⁵ German Federal Government, White Paper, s.77.

yer almaktadır.⁴⁰⁶ Almanya bu yeni girişimleri destekleyen bir politika izlemiş, bunun yanı sıra AB-NATO işbirliği çerçevesinde 2016 Varşova Zirvesinde kararlaştırılan Birliğin doğusundaki ülkeleri Rus tehdidine karşı korumak amacıyla başlatılan çokuluslu muharebe grubu oluşturulmasını içeren *Enhanced Forward Presence* girişiminde Litvanya'nın korunmasında öncü rol oynamıştır. Bunun yanında Almanya, Ortak Silahlanma İşbirliği Örgütü (OCCAR) bağlamında Tiger çok yönlü savaş uçağı, A400M teknik ve stratejik askeri uçak projesi, Boxer tekerlekli zırhlı araç, Cobra uzun menzilli savaş radarı, MALE-RPAS orta irtifa uzaktan kumandalı savaş uçağı projesine katılmaktadır. 34 PESCO projesinden 13'üne katılarak ortak çalışmalar yürütülmesi için taahhütte bulunmaktadır. Almanya'nın katılmayı taahhüt ettiği projeler sırasıyla; eğitim alanında Avrupa Birliği eğitim misyonu yeterlilik merkezi, kara muhaberesi sistemleri alanında EUFOR Kriz Müdahale Operasyon Merkezi, hava sistemi alanında uzaktan kumandalı Avrupa orta irtifa uzun dayanıklı uçak sistemleri ile Avrupa saldırı helikopteri Tiger Mark 3 programı, Siber ve C4ISR (komuta, kontrol, muhabere, bilgisayar, istihbarat, gözetleme ve keşif) alanında Avrupa güvenli yazılım tanımlı radyosu, OGSP görev ve misyonları için stratejik komuta ve kontrol sistemi, elektronik harp yeteneği ve birlikte çalışabilirlik programı gelecekteki ortak istihbarat, gözetleme ve keşif işbirliği, uzay çalışmaları alanında AB radyo seyrüsefer haber çözme projesi, etkinleştirme ve ortaklık alanında ise Avrupa Tıbbi Komutanlığı, Avrupa Lojistik aktarma merkezi ağı ve operasyonlara destek programı, proje üye devletleri arasında askeri hareketlilik programı, co-basing (üye devletler arasında üs ve destek noktalarının iyileştirilmesi) programı ve son olarak jeo-meteorolojik ve oşinografik destek koordinasyon unsuru programlarıdır.⁴⁰⁷

Bunun yanında Almanya güvenlik ve savunma stratejilerini açıkladığı Beyaz Kitap'ta 'Avrupa'da ortak kapasitelerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için ortaklar kazanmaya çalışıyoruz. Çok uluslu çözümler ve Avrupa Savunma Ajansı projeleriyle kabiliyet boşluklarını kapatmaya devam edeceğiz' şeklinde açıklamada bulunmuştur.⁴⁰⁸ Aynı zamanda 'Avrupa Komisyonu, Avrupa Savunma Ajansı ve kilit ortaklarla birlikte,

⁴⁰⁶ Karolina Czerska-Shaw, Marcin Galent, Bożena Gierat-Bieroń (ed.), "Visions and Revisions of Europe", **Universitätsverlag Göttingen Studies in Euroculture**, Volume 4, 2018, s. 17.

⁴⁰⁷ Avrupa Konseyi, PESCO Listesi, 2018.

⁴⁰⁸ German Federal Government, 2016 White Paper, s. 73.

savunma sanayilerinin Avrupalılaştırmasını yoğunlaştırmayı hedefliyoruz'⁴⁰⁹ şeklindeki bir ifadeyle ASA'nın faaliyetlerine desteğini dile getirmiştir.

Son yıllarda Almanya'nın uzlaştığı bir diğer savunma girişimi; Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un 2017 yılında Sorbonne konuşmasında ortaya attığı ana fikre dayanmaktadır. Avrupalı ülkelerin ortak stratejik kültür geliştirerek ortak askeri operasyonların daha etkin bir şekilde, AB karar alma sürecindeki bürokratik olarak ağır işleyen süreçlere takılmadan Avrupa'nın karşı karşıya olduğu sorunlara hızlı yanıt verecek olan⁴¹⁰ Avrupa Müdahale Girişimi'ne 2018 yılının haziran ayında imzaladığı niyet mektubu ile katılma kararı almıştır. Avrupa Savunma Girişimi kimi çevrelerce AB ve NATO'ya rakip olma açısından eleştirilmektedir. Ancak Fransa, girişimin AB projeleri kabiliyetlere ve dolayısıyla teçhizat, lojistik gibi operasyonlar için uzun vadeli hedeflere odaklanmaktadır. Girişimin kısa sürede operasyonlar yürütülmesine odaklandığını, bu sayede AB'ye ve NATO'ya Avrupa savunmasına işbirliği yoğunlaştırarak katkı sağladığını, Danimarka ve Birleşik Krallık gibi AB güvenlik ve savunma politikalarının dışında kalmayı seçen ülkeleri de katarak verimi arttıracığını söylemiştir.⁴¹¹

Sonuç olarak, Almanya, çok taraflılık ilkesine bağlı bir şekilde, AB güvenlik ve savunma politikalarının gelişim sürecinde etkisi günden güne artan, NATO bağlamında savunma hedefine tam olarak ulaşılmaması sonucu eleştiri olsa da savunma harcamalarını aşamalı olarak arttırmaktadır. Almanya, NATO'nun önemli bir ortağı ve Brexit süreciyle AB içerisinde Birleşik Krallık'ın yarattığı boşluğu doldurabilecek 'gönülsüz' lider ülke olma konumundadır. Bununla birlikte, Birlik içerisinde savunma alanında etkisini günden güne arttıran ve önemli girişimlerde öncü rol oynayan AB içerisinde önemli bir güvenlik ve savunma aktörüdür.

⁴⁰⁹ German Federal Government, 2016 White Paper, s. 74.

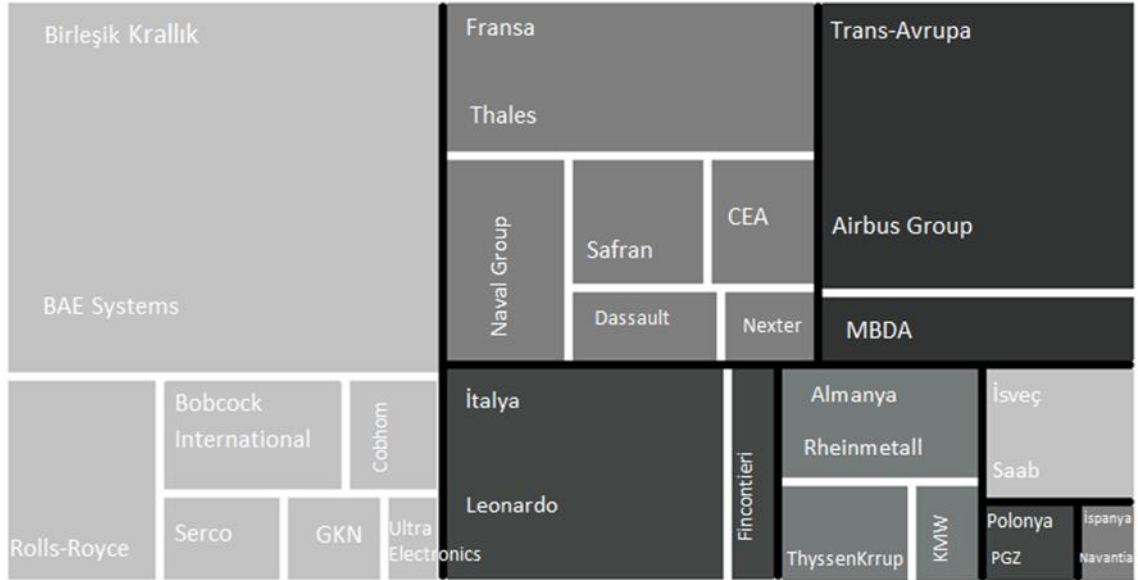
⁴¹⁰ Christian Mölling ve Claudia Major, Why Joining France's European Intervention Initiative is the Right Decision for Germany, **Egmont Royal Institute For International Relations**, 15 Haziran 2018, <http://www.egmontinstitute.be/why-joining-frances-european-intervention-initiative-is-the-right-decision-for-germany/> (11.03.2019).

⁴¹¹ Mölling ve Major, 2018.

4.6. Birleşik Krallık'ın Yaklaşımı

Birleşik Krallık, AB üye devletleri arasında BAE Systems, Rolls-Royce, GKN Aerospace, Babcock International, Cobham, Serco, Meggitt, Ultra Electronics ve QinetiQ Plc gibi küresel ölçekte önemli savunma şirketlerinin varlığı, BM Güvenlik Konseyi daimi üye devletlerinden biri olması, nükleer güce sahip olması, NATO'nun hedeflediği şekilde GSYH'sinin yüzde 2'sini savunma harcamalarına ayırması ve AB içerisinde en güçlü ve donanımlı ordulardan birini barındırmasıyla savunma ve güvenlik alanında önde gelen ülkelerden biri olmuştur. Birleşik Krallık'ın geleneksel savunma ve silahlanma politikası pragmatik bir çizgide, hükümetlerin savunma pazarına müdahalesini minimum seviyede tutan, bu alanda çalışan firmaları serbest piyasa dinamiklerine göre ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir biçimde işbirliklerini şekillendirdikleri bir yapıda seyretmektedir.⁴¹²

Şekil 6: Avrupa'daki Savunma Şirketleri'nin Büyüklüklerinin Ünelere Göre Payları

Kaynak: SIPRI'den akt. European Parliament, Directorate-General for External Policies Policy Department's Study: CSDP After Brexit the Way Forward, 2018, s. 24.

⁴¹² Mawdsley, s. 139.

Birleşik Krallık'ın AB'nin güvenlik ve savunma politikalarına yaklaşımı benzer bir şekilde pragmatik bir çizgide seyretmiş, Avrupa güvenlik ve savunma politikalarının oluşumunda Fransa ile birlikte öncü bir devlet olarak yer almıştır. AGSP'nin kurulmasında temel amaç dönemin uluslararası dinamiklerinden olan Avrupa kıtası sınırları içerisinde Balkanlarda yaşanan Yugoslavya krizine Avrupalı devletlerin ortak bir tutum sergileyerek müdahalede bulunamaması ve üye devletlerin savunma ekipmanlarının birbirinden farklı olması sebebiyle birlikte çalışabilirliklerinin düşük olması izlemiştir. Bu durumun etkisini en aza indirmek ve sonraki süreçte gerçekleştirilecek AB'nin üstleneceği operasyonlara üye devletlerin askeri kapasitelerinin uyumunu ve gelişimini sağlamak için, siyasi amaçlardan çok askeri kapasitenin gelişimini temel alan Avrupa Savunma Ajansı'nın kurulması Birleşik Krallık tarafından desteklenmiştir.⁴¹³ Birleşik Krallık için ASA, Avrupa Komisyonu'nun savunma ve silahlanma sektörüne yönelik düzenlemelerinin yarattığı güvensizliği ortadan kaldırıp, üye devletlerin askeri savunma kapasitelerinin artırılmasında aracı olacak bir lobi faaliyetleri olarak görülen kurumsal hükümetlerarası bir Ajans olarak görülmüştür.⁴¹⁴ ASA'nın kurulumunda Avrupa'nın önde gelen devletleri fikir ayrılığı yaşamış, Birleşik Krallık'ın yanında Almanya ve İtalya ASA'nın faaliyetlerini minimal seviyede tutmak isterken, Fransa ASA'yı Avrupa bütünleşme sürecinde otonom Avrupa savunma ve güvenlik politikasının kurulması için önemli bir adım olarak görmüştür. Ayrıca, Ajansın çalışmalarına üçüncü ülkelerin katılımı tartışmalı bir konu olarak yer almış, Birleşik Krallık kendi görüşüne uygun olarak AB üyesi olmayan Norveç gibi ülkelerin ASA'ya katılımının çoğunluk kararıyla mümkün kılındığı bir düzenlemenin sağlanması konusunda başarı elde etmiştir. Bunun yanı sıra, Birleşik Krallık ASA'nın mali çerçevesini üye ülkelerin savunma bakanlarının oybirliğiyle karar verdiği ve üye ülkelerin veto hakkının bulunmasını sağladığı bir yapıda şekil almasını sağlamıştır.⁴¹⁵

Birleşik Krallık'ın ASA ve AGSP'ye yönelik politikası NATO ile yakın ilişki içerisinde, askeri kapasite yönünden daha gelişmiş, daha yetenekli bir Avrupa'nın

---

⁴¹³ Calcara, 2017, s. 535.

⁴¹⁴ Mawdsley, s. 148.

⁴¹⁵ Mawdsley, ss. 148-149.

oluşturulması sağlanarak, İttifak'ın güvenlik yükünün paylaşılmasına katkı sağlaması ve NATO'nun çalışmalarına tamamlayıcı bir yapıda olması hedeflenerek İttifak'ı güçlendirici bir etki yaratması üzerinedir. Bu bağlamda Birleşik Krallık AGSP'yi NATO'nun askeri kabiliyetler açısından küçük bir paydaşı olarak değerlendirerek, AGSP'nin kurulumundan sonra üye devletlerin askeri kabiliyetlerini ve eşgüdümünü iyileştirmeye yönelik Temel Hedef 2003, Muharebe Grupları, AB'nin üstlendiği kriz yönetimi misyonunun başlatılması dahil olmak üzere AB'nin güvenlik girişimlerinde öncü bir rol oynamıştır.⁴¹⁶ Sonraki süreçte Birleşik Krallık'ın ASA ve AGSP'ye yönelik algısı Temel Hedef kataloglarında belirlenen askeri kabiliyet eksikliklerinin giderilmesinde istenen seviyeye ulaşmada kayda değer başarı elde edilememesi ile değişmiş, Birleşik Krallık ASA'nın personel sayısında ve bütçesinde artışın sağlanmasını veto ederek bu alana yatırım yapılmasını desteklememiştir.⁴¹⁷ Bunun neticesinde, yaşanan 2008 finansal krizinin de etkisiyle Birleşik Krallık işbirliği tercihini AB dışında ikili antlaşmalarla yürütme kararı almış, pragmatik ve kar odaklı bir yaklaşımla askeri ekipman geliştirme ve işbirliği yapma konusunda kendisi gibi bu alanda gelişmiş bir ülke olan Fransa ile 2010 yılında Lancaster House Antlaşmasını imzalamıştır. Bu antlaşma ile iki ülke arasında silahlı kuvvetlerinin işbirliğini ve savunma sanayi kapasitesini arttırmayı ve nükleer silah teknolojilerinin ortak gelişimini sağlamayı hedeflemişlerdir. Bununla birlikte antlaşma iki ülke arasında müşterek yurtdışı seferi kuvveti (*joint expeditionary force*), havuzlama ve paylaşım konusunda entegre uçak gemisi vuruş kuvveti oluşturulması, A400M filolarının eğitim ve bakımının paylaşılması ve sonraki süreçte iki ülkenin silahlanma politikalarında yakınsama sağlanarak endüstriyel işbirliğine giden sürecin önünü açmıştır. Sonraki süreçte ise iki devlet ortak kompleks silah ve füze savunma sistemleri geliştirme programları konusunda işbirliğini geliştirme adına düzenli görüşmelerini sürdürmüşlerdir.⁴¹⁸

---

⁴¹⁶ Nicholas Wright, **The EU's Common Foreign and Security Policy in Germany and the UK: Co-operation, Co-optation and Competition**, Palgrave-Macmillan, 2019, s. 50.

⁴¹⁷ Mawdsley, 2015, s. 149.

⁴¹⁸ UK Ministry of Defence, Equipment Cooperation: United Kingdom and France, 2018, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/742833/UKFR_EquipmentCooperationA5.pdf, (05.05.2019).

Yaşanan bu gelişmelerin yanı sıra Birleşik Krallık, AB çerçevesindeki OGSP operasyonlarına NATO'yu destekleyici bulunduğu alanlarda daha ılımlı yaklaşım göstermiş, 2016 yılında AB'den ayrılma kararının alınmasına kadar olan süreçte deniz alanına yönelik iki operasyona katılmıştır. Bunlardan ilki, operasyon merkezi Birleşik Krallık'ta bulunan Northwood üssünden gerçekleştirilen Somali kıyılarında korsanlığı önlemeye yönelik EUNAVFOR Atalanta operasyonu olmuş, bir diğeri ise 2015 sonbaharından itibaren Libya merkezli insan kaçakçılığı ve yasadışı göç ile mücadele etmek için gerçekleştirilen EUNAVFOR Med-Sophia operasyonuna iki kraliyet donanmasıyla destek vermesi olmuştur.⁴¹⁹ Ortak projelerle askeri kabiliyet geliştirme çalışmalarına katılma konusunda ise Birleşik Krallık Atlantikçi bir yaklaşımla AB'den ziyade NATO çerçevesinde yapılan çalışmalara katılmayı uygun bulmuştur. AB bağlamında havuzlama ve paylaşım programlarından Helikopter eğitimi, denizcilik alanındaki askeri kapasite geliştirme programından olan Marsur ve Avrupa uydu haberleşme tedarik hücresi gibi programlara katılmış, fakat bu projelerin hiçbirinde liderlik üstlenmemiştir.⁴²⁰

Özetle, Birleşik Krallık'ın ASA'ya ve çalışmalarına bakış açısı ASA'dan beklediği gelişmeyi sağlayamaması sonucunda ASA'nın çalışmalarına tutumunu değiştirmiş ve kurumun gelişimine yönelik çalışmaları veto etmesiyle son bulmuştur. Bu durumun diğer nedenleri ise Birleşik Krallık'ın geleneksel Atlantikçi bakış açısıyla NATO dışında savunma çalışmalarına sıcak bakmaması ve yapılan çalışmaları gereksiz tekrar olarak görmesidir. Diğer Avrupa ülkelerine göre nispeten daha gelişmiş askeri teknolojiye sahip olması sebebiyle işbirliğinde kar odaklı olarak, küçük Avrupa ülkelerinden ziyade bu alanda gelişmiş ülkelerle öncü teknolojiler yaratabilmek için işbirliğini tercih etmesi olmuştur. 2016 yılında gerçekleştirilen Brexit referandumuyla AB'den çıkma kararı alan Birleşik Krallık'ın ASA'ya ve PESCO'ya yönelik çalışmalara katılımı konusunda izleyeceği yaklaşım Brexit süreci sonuçlanmadığı için belirsizliğini korumaktadır.

---

⁴¹⁹ Laura Chappell, 2016, s. 177.

⁴²⁰ Karampekios ve Oikonomou, s. 198.

SONUÇ

Avrupa bütünleşme süreci açısından ortak güvenlik ve savunma politikalarının oluşturulması, bütünleşmenin başlangıcından beri gayret edilmesine rağmen üye ülkelerin egemenlikleri konusundaki kaygıları, görüş ayrılıkları ve üye ülkelerin birbirinden farklı düzeyde askeri kapasitelerinin bulunması gibi nedenlerden ötürü uzun ve zor bir süreç olmuştur. Soğuk Savaş yılları boyunca Avrupa güvenliği ve savunması ABD'nin koruması altında sürdürülmüş, Avrupalı devletlerin bu alandaki otonom çalışmaları oldukça kısıtlı bir seviyede gerçekleşmiştir. Soğuk Savaş sonrası Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla güvenlik ve savunma odaklı transatlantik ilişkiler değişikliğe uğramaya başlamış, Uzakdoğu'da yeni güçlerin yükselişe geçmesiyle ABD ilgisini bu coğrafyaya yönlendirmiştir. Bunun sonucunda ABD, AB'nin savunma alanında kendi harcamalarını karşıladığı operasyonlarda ABD ile ortak hareket edip, NATO operasyonlarını tamamlayabilen ancak NATO'dan bağımsız olmayan bir yapıda kendi savunma politikasını inşa etmesi konusunda teşvik etmiştir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesinin Avrupalı devletler için bir başka sonucu savunma harcamalarını giderek azaltmaları olmuştur. Bunun sonucu olarak üye ülkeler daralan savunma bütçeleri karşısında Avrupa savunmasını yeniden yapılandırmak için Avrupa savunma sanayisini güçlendirecek, savunma alanında öncü ülkelerle rekabet edebilecek hale getirip küresel pazarda ihracat payını arttıracak yeni yollar aramaya başlamışlardır. Bunun üzerine AB üyesi ülkeler silahlanma alanında işbirliğini arttırmak için daha etkin ve verimli düzenlemeler oluşturmak amacıyla Ortak Silahlanma İşbirliği Örgütü'nü kurmuşlardır. Fransa, Almanya, İtalya, İspanya, İsveç ve Birleşik Krallık dahil olmak üzere Avrupa'nın savunma sanayi açısından önde gelen altı ülkesi savunma sanayisini yeniden güçlendirmek için Niyet Mektubu isimli bir bildiri yayımlamışlardır.

Aynı süreçte Yugoslavya'nın dağılmasıyla Avrupa kıtasında, AB'nin sınırlarında gerçekleşen krizi önleyememesi AB'nin daha güçlü bir dış politika, güvenlik ve savunmasına ihtiyacı olduğunu gözler önüne sermiştir. Bunun üzerine, Avrupa'nın uluslararası sahnede tam rol oynamasını sağlayacak, ODGP hükümlerini hayata geçirip, uluslararası krizlere yanıt verebilecek, otonom askeri kapasiteye sahip, çok uluslu güçlü ve rekabetçi savunma pazarı ve teknolojisinin gelişimini destekleyecek AGSP'nin oluşturulmasına karar verilmiştir. AGSP'nin kabul edilmesiyle AB'nin askeri

kabiliyet geliştirme çalışmaları hız kazanmış, AB'nin daha önceden belirlediği barışı koruma, insani yardım ve kriz yönetimi alanlarını içeren Petersberg Görevleri'nin uygulamasını kolaylaştıracak hedeflerin de yer aldığı Temel Hedef 2003 üzerinde uzlaşmış ve bu çerçevede Avrupa Kabiliyet Eylem Planı olarak adlandırılan bir yol haritası belirlenmiştir.

Ardından, 2003 yılında, Birleşik Krallık ve Fransa Le Touquet Zirvesi'nde bir araya gelmişler, AGSP'nin kapsamının AB'nin demokrasiyi, insan haklarını ve küresel olarak iyi yönetişimi desteklemesi için dış politika bağlamında AB'nin yeni yetenek hedeflerini belirlemesi gerektiği üzerinde durmuşlardır. Bu amacı desteklemek için hükümetlerarası bir savunma kabiliyeti geliştirme ve satın alma ajansının kurulabileceğini dile getirmişlerdir. Aynı yıl, 2003 yılında Selanik'te düzenlenen AB Zirvesi'nde üye devletler kabiliyet geliştirme, aralarındaki işbirliğini artırma adına faaliyetler yürütecek, siyasi olarak üye devletlerin kapasite taahhütlerini yerine getirme yolundaki ilerlemelerini yönlendirme ve değerlendirme konusunda önemli görevler üstlenecek bir ajans formülü üzerinde uzlaşmışlardır.

ASA'nın kuruluşuna katkı sağlayan bir diğer etken, iç politika unsurlarından savunma sanayinin liberalleşmesiyle savunma kapasitesinin geliştirilmesinde önemli bir paya sahip olan, küresel çapta faaliyet gösteren Avrupa'daki alanında öncü savunma şirketlerinden olan BAE Systems, Thales ve EADS gibi şirket yöneticilerinin bir bildiri yayımlamasıdır. Bu bildiri ile Avrupa savunma sanayinin daha fazla güçlendirilmesine katkı sağlayacak, gelecekte önemli savunma ve güvenlik programlarını başlatmak için platform görevi göreceği yeni bir Avrupa silahlanma ve stratejik araştırma ajansı oluşturulması gerekliliği dile getirilmiştir. Bu durum liberal hükümetlerarasıcılık teorisinin de belirttiği gibi "AB bütünleşmesinde AB ile elde edebilecek ekonomik avantajlar veya güvenlik konusundaki kazanımlar daha fazla ise iç politikadaki çıkar grupları bütünleşme sürecini destekler" argümanını desteklemektedir. Böylece liberal hükümetlerarasıcılık teorisinin ilk aşamasını oluşturan ulusal tercihlerin oluşumu ve hükümetlerin politikalarının belirlenmesinde iç politika unsurlarından ekonomik çıkar gruplarının, özellikle savunma alanında küresel çapta faaliyet gösteren şirketlerin, önemli katkıları olmuştur.

Aynı zamanda ASA'nın kurulması Avrupalı devletlerin giderek azalan savunma harcamalarından kaynaklanan kayıpların işbirliği yoluyla önlenmesini amaçlamaktadır. AB'nin ihtiyaç duyduğu savunma envanterini tek başına geliştirebilecek bir Avrupa ülkesinin olmaması sebebiyle kapasite geliştirilmesi için çokuluslu işbirliği programlarına ihtiyaç duyulması ve azalan ABD güvenlik korumasının yerini yerel unsurlar arasındaki işbirliği ile güçlendirilmesi ihtiyacı da diğer nedenlerdir. Bu çerçevede AB üyesi ülkeler ASA'nın faaliyet alanını belirlemek için hükümetlerarası pazarlıklar başlatmışlardır. Bu durum liberal hükümetlerarasıcılık teorisinin ikinci aşaması olan uluslararası pazarlıkların başlatılmasıyla uyum göstermektedir. Ulusal tercihlerin belirlenmesinin ardından bunları uluslararası arenaya taşıyan hükümetler çeşitli müzakereler gerçekleştirerek antlaşmaya varmak için aralarında sıkı pazarlıklar gerçekleştirmektedir. Bu durum genellikle üye devletlerin pazarlık gücüne bağlı olarak neticelenmektedir. Buna örnek olarak ASA'nın kurulmasında AB içerisinde savunma alanında öncü ülkelerden olan Fransa ve Birleşik Krallık'ın Ajans'ın çalışma alanına ilişkin farklı tutumları bulunması dolayısıyla gerçekleştirilen müzakereler ve ASA kuruluş ekibinin çalışmaları verilebilmektedir. Fransa ASA'nın silahlanma alanında çalışmalara odaklanmasını desteklerken, Birleşik Krallık kabiliyet geliştirilmesine odaklanmasını istemiş, sonuç olarak ASA'nın her iki alanda da faaliyet gösteren bir AB kurumu olarak kurulmasına karar verilmiştir.

2004 yılında ASA, AB Konseyi'nin siyasi otoritesi altında, yönetim kurulunun AB üyesi devletlerin savunma bakanlarının oluşturduğu, 'a la carte' bir yaklaşımla maliyet açısından verimliliği esas alan, savunma alanında işbirliğini teşvik eden, üye ülkelerin stratejik önceliklerine ve operasyonel gerekliliklerine göre projelere katıldıkları hükümetlerarası bir yapıda kurulmuştur. ASA, liberal hükümetlerarasıcılık teorisinin de öngördüğü gibi üye devletlerin ulusal çıkarlarının uzlaştırılması, karşılıklı güvensizliklerin ve belirsizliklerin ortadan kaldırılması, pazarlık sürecinde ve müzakerelerde arabulucu bir rol üstlenilmesi doğrultusunda üye devletlerin stratejik rasyonel tercihleri ve uzlaşılan hükümetlerarası pazarlıkları sonucunda düzenleyici ve aracı bir kurum olarak oluşturulmuştur. ASA'nın başlıca faaliyet alanları üye devletlerin savunma kapasitelerini güçlendirmek, Avrupa'da silahlanma alanında işbirliğini teşvik etmek ve geliştirmek, Avrupa savunma sanayisini güçlendirerek uluslararası rekabet

gücü yüksek Avrupa savunma pazarının kurulması için çeşitli düzenlemeler öne sürmek ve Avrupa savunmasını güçlendirmek için AR-GE programlarını geliştirme amacıyla teknik destek sunmaktır. ASA savunma alanında faaliyet gösteren ve çalışmalar yürüten önemli aktörleri, uzmanları ve hükümetleri bir araya getirerek savunma alanında yapılabilecek çalışmaların değerlendirildiği bir tartışma platformu da sunmaktadır.

ASA'nın faaliyet gösterdiği bir diğer alan, Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma'nın 346. maddesinde bulunan silah, mühimmat, savaş malzemesi ve ticaretine yönelik savunma tedarikinin sağlanmasında belirlenen tek pazar ilkelerinden farklı olarak rekabetçi alım kurallarının dışında tutulduğu savunma alanında düzenleyici, hükümetlerarası ve bağlayıcı olmayan ilkeler hazırlanarak bu alandaki parçalanmış savunma sanayisinin önüne geçmeyi ve savunma teçhizatı pazarında şeffaflığın ve rekabet koşullarının oluşturulması amacıyla satın alma prosedürleri geliştirmesidir. Bu bağlamda ASA kuruluşundan itibaren Savunma Tedariki Davranış Kuralları ve Etkili Tedarik Yöntemi gibi belgeler öne sürerek savunma pazarının ilkelerini düzenlenmesine yardımcı olacak uyumlu satın alma yöntemlerinin teşvik edilmesine yönelik girişimlerde bulunmuştur.

ASA'nın kurulmasına yol açan Ortak Eylem kararında belirlenen maddelerin 2007 yılında imzalanan Lizbon Antlaşması'nda yer almasıyla ASA hukuki temele dayanarak kurumsallaşmıştır. Lizbon Antlaşması'ndan sonraki süreçte AB'nin karşı karşıya kaldığı sorunlar küresel dinamiklerin etkisiyle çeşitlenmeye başlamış, AB gerçekleştirdiği operasyonlarda ve dış politika alanında kendinden beklenenleri gerçekleştirememiş, kapasitesi ile beklentileri arasında boşluğun artması sebebiyle çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır. Bunun üzerine dönemin ODGP Yüksek Temsilcisi Javier Solana 'Değişen Dünyada Beklentileri Sağlamak' isimli bir bildiri yayımlamış, AB'ye yönelik tehditlere enerji güvenliği, iklim değişikliği ve siber güvenlik gibi alanları eklemiş, Avrupa Güvenlik Stratejisi'ni güçlendirmesi, kapasite ve beklenti eksikliklerinin kapatılması için AB'nin kararlılığının sürdürüleceğini dile getirmiştir. Bu süreçte Avrupa güvenlik ve savunma politikalarını etkileyen bir diğer faktör, gerçekleşen küresel finansal krizin etkisiyle üye devletlerin savunma harcamalarını azaltmaları ve işbirliği fırsatlarını AB düzeyi dışında aramaları olmuştur. 2006 yılından 2011 yılına kadar savunma harcamaları %10 düşüş göstermiş, 2011-2012 yılları arasında ise bu

oran %3'e ulaşmıştır. Bu olumsuz koşullara rağmen ASA bu süreçte helikopter eğitim programı, denizde gözetim programı ve insansız uçak sistemleri geliştirmek için projeler yürütmeye devam etmiştir. 2009 yılında ASA, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Uzay Ajansı arasında güvenlik, uzay ve savunma ile ilgili araştırma programlarının tamamlanmasını en üst düzeye çıkaracak 'Güvenlik ve Savunma Araştırmaları için Avrupa Çerçeve İşbirliği' isimli antlaşmada aracı kurum olarak faaliyet göstermiştir.

Küresel finansal krizin Avrupa güvenlik ve savunma alanında yarattığı olumsuz etkilere karşın Avrupa savunma ve güvenlik alanında üye devletlerin işbirliği yapmaları gerekliliğini gözler önüne seren bir diğer gelişme 2011 Libya Müdahalesi olmuştur. Libya Müdahalesi'nde AB üyesi devletler arasında ekipman uyumsuzluklarının olması operasyonun başarısını etkilemiş, ABD'nin desteği olmadan AB üyesi ülkelerin bir ortak bir operasyon yürütemeyeceğini göstermiştir. Bu süreçten sonra NATO bağlamında yük paylaşımı tartışmaları şiddetlenmiş, AB'nin kabiliyet geliştirme programlarına odaklanarak, savunma harcamalarını arttırıp, askeri ekipmanların uyumlu hale getirmeleri gerektiği konusu sıklıkla gündeme gelmiştir. Bunun sonucunda 2013 yılının Aralık ayında Konsey Lizbon Antlaşması'ndan beri ilk kez güvenlik teması altında toplanmıştır. Bu tarihten sonra ASA sıklıkla Konsey'in kararlarında yer almaya başlamıştır. Sonraki süreçte ise AB'nin karşı karşıya olduğu güvenlik tehditlerinin giderek devletlerin sınırlarını aşan, zorlu ve karmaşık bir yapıya bürünmesiyle AB'nin karşılaştığı tehditlere cevap veren, AB'nin dönüştürücü ve normatif güç aktörü olma özelliğinin yanı sıra stratejik güvenlik aktörü olarak da küresel sistemde yerini alma isteğini vurgulayan Avrupa Küresel Güvenlik Belgesi 2016 yılında yayımlanmıştır. AB'nin güçlü bir savunma ve güvenlik politikasına sahip olması Birlik'in güney ülkeleri açısından mülteci krizi başta olmak üzere Akdeniz'de güvenliğinin sağlanması, kaçakçılığın önüne geçilmesi açısından önem arz ederken, Birlik'in doğusundaki ülkeler açısından Rusya'nın artan saldırgan tutumuna karşı caydırıcılık kazanmak ile siber güvenlik ve hibrit tehditlerin önlenmesi gibi konularda önem arz etmektedir. Ayrıca bu durum Avrupa savunması konusunda önemli bir aktör olan NATO'nun Avrupa kanadının güçlendirilmesi ve güvenliğinin sağlanması açısından da önemli bir fırsat olarak görülmektedir.

Avrupa Küresel Güvenlik Belgesi ile AB güvenliğinin sağlanması için sağlam temelli bir Avrupa savunmasına ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır. Bunun için savunma şirketleriyle diyalog halinde ve bölgesel ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği içinde, Avrupa savunma AR-GE'sinin ve teknolojisinin geliştirilmesi için AB finansmanının ve Çok Yıllık Mali Çerçevesi'nin gözden geçirilerek askeri teknolojilerdeki yenilik ve yatırım çalışmalarına hız verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bunun gerçekleştirilebilmesi için üye ülkelerin norm olarak savunma işbirliğine yönelmeleri gerektiğinin ve savunma alanındaki gönüllü yaklaşımın gerçek bir bağlılığa dönüştürülerek kabiliyet eksikliklerinin giderilmesi için çalışmalar yapılması gerekliliğinin altı çizilmiştir. Buradan hareketle sonraki süreçte, Koordineli Yıllık Savunma İncelemesi, Avrupa Savunma Fonu ve Daimi Yapılandırılmış İşbirliği gibi AB savunması açısından önemli girişimlerin yanında Avrupa savunmasında önemli diğer bir aktör olan NATO ile AB arasındaki işbirliğini arttıracak yeni düzenlemeleri içeren Ortak Deklarasyon imzalanmıştır. Avrupa savunmasının güçlendirilmesi amacıyla iki örgüt arasında savunma kabiliyetini güçlendirme, deniz ve göç alanlarını kapsayacak şekilde operasyonel işbirliği, siber güvenlik ve savunma, ortak tatbikatlar, Doğu ve Güney ortaklarının kapasite geliştirme programlarını destekleme, savunma sanayisini ve AR-GE'sini geliştirme, hibrit tehditlere karşı koyma gibi yedi alanı kapsayan 42 eylem önerisi ortaya atılmıştır. Daha sonra bu önerilere 32 eylem planı daha eklenerek sayısı 74'e ulaşmış, ASA'da bu eylem önerilerinin 30'nun uygulanmasında yer almıştır.

Bununla birlikte Avrupa Küresel Strateji Belgesi'nin yayımlanmasından sonra ASA'nın görev aldığı bir diğer yeni girişim, AB Askeri Personeli ile birlikte CARD Sekreteryası görevini üstlenmesi olmuştur. CARD Sekreteryasının başlıca görev alanı olarak üye devletlerin ulusal savunma planlarını ve harcama planlarının revize edilen Kapasite Gelişim Planı'nda belirlenen AB kabiliyet geliştirme öncelikleriyle uyumlu bir çizgide ilerlemesini kolaylaştırıp, bu çerçevede üye devletlerin katkılarının analiz edilmesini sağlamaktır. Daha sonra elde edilen analizi üye devletlerle karara bağlanıp savunma işbirliği için yeni fırsatları AB savunma bakanlarına raporlamak yer almaktadır.

Bir diğer önemli yeni girişim, Avrupa savunma sanayisini Avrupa'nın mevcut ve gelecekteki güvenlik ihtiyaçlarını karşılayabilmesi bağlamında üye devletlerin birlikte

hareket etme kabiliyetini arttırma, yeni teknolojilere yatırım yapma, ortak AR-GE faaliyetleri sürdürme, üye devletlerin savunma harcamalarındaki durgunluk veya negatif büyüme oranlarının azaltılmasına katkı sağlama gibi konularda üye ülkelere destek verecek Avrupa Savunma Fonu'nun kurulması olmuştur. 2017 yılının haziran ayında Avrupa Savunma Fonu'nun oluşturulmasında planlanan 'araştırma penceresi' olarak adlandırılan boyutunu hayata geçirmek için Avrupa Komisyonu ve ASA arasında bir antlaşma imzalanmış, bunun sonucunda ASA'ya Savunma Planı Hazırlık Eylemi'ni başlatma görevi verilmiştir. Bunun üzerine ASA, AB desteğiyle yürütülen savunma AR-GE'sinin katma değerinin arttırılması ve kabiliyet eksikliklerinin giderilmesi için Savunma Planı Hazırlık Eylemi oluşturma çalışmalarında yer almıştır.

Ardından, ASA'nın bu dönemde görev alanına eklenen bir diğer yeni girişim Eylül 2017 tarihinde ASA bünyesinde Avrupa içinde sınır ötesi askeri taşımacılık konulu özel bir çalışma grubu kurulması görevinin verilmesi olmuştur. Buradaki amaç, üye devletler arasındaki askeri ekipman geçişkenliğini ve askeri müdahaleleri engelleyen fiziki, prosedürel ya da düzenleyici engelleri aşmak için bir dizi operasyonel önlem içeren bir yol haritası sunulmasıdır. Bu çerçevede Yüksek Temsilci ve Avrupa Komisyonu'nun ortaklaşa sunduğu Askeri Hareketlilik Eylem Planı'nın oluşturulmasında ASA dolaylı bir rol üstlenmiştir. Bununla birlikte, Avrupa güvenlik ve savunma politikaları ve ASA'nın çalışmaları özerk bir Avrupa ordusu oluşturulmasından ziyade, NATO'nun Avrupa kanadının güçlendirilmesi amacı taşımaktadır. Böylece İttifak içerisinde üye devletlerin kendilerine düşen savunma harcamaları paylarını karşılaması, üye ülkeler arasındaki ekipman uyumsuzluklarının giderilerek ileride gerçekleşebilecek ortak operasyonların başarılarının arttırılması hedeflenmektedir. ABD'nin Avrupa savunma ve güvenlik politikaları alanında gerçekleştirilen çalışmaları, NATO'ya rakip olmadığı ve gereksiz tekrara düşmediği sürece destekleme eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu çerçevede NATO ile AB'nin karşı karşıya olduğu karmaşık güvenlik tehditlerine karşı iki örgüt ortak çalışma alanlarını belirleyen deklarasyonlar ve tatbikatlarla aralarındaki işbirliğini geliştirmektedir.

Son yıllarda Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikaları açısından gerçekleştirilen en önemli girişim, ülkelerin stratejik önceliklerine ve operasyonel gerekliliklerine göre

işbirliği projelerine katılmaya karar verdikten sonra bu projelerin hayata geçirilmesi için bağlayıcı taahhütlerde buldukları PESCO projeleridir. ASA'ya verilen rol ise üye devletlerin bağlayıcı taahhütler bağlamındaki katkılarına ve katılımına ilişkin raporun hazırlanmasında Yüksek Temsilci'ye yardımcı olmaktır. Kapasite geliştirme alanındaki projelerin hazırlanmasının kolaylaştırılması için çalışmalar yürütmek ve proje tekliflerinin değerlendirilmesinde koordine çalışmaları üstlenerek mevcut girişimlerdeki ikilemelerin engellenmesini sağlamak ASA'nın üstlendiği diğer önemli görevlerdendir. Ayrıca ASA, PESCO projelerinin uygulanmasında PESCO Sekreteryası görevi üstlenerek üye ülkelerin ulusal planlarının ve taahhütlerinin uygulanması hakkında geri bildirimde bulunmak, üye ülkelerin kendi istekleri doğrultusunda ulusal uygulama planlarının kalitesini iyileştirmek için katılan her ülkeye destek vermek gibi ek görevler üstlenmektedir.

Sonuç olarak, AB son yıllarda yayımladığı Küresel Güvenlik Strateji Belgesi'yle uluslararası sistemde etkin bir aktör olma iddiasını sürdürmüştür. Bunun sonucunda Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikaları'nı yeniden canlandırma adına pek çok yeni girişimde bulunmuştur. Uluslararası sistemde etkin bir aktör olmanın yolu savunma kapasitesini geliştirilmesiyle yakından ilişkili olduğundan bu alanda faaliyet gösteren Avrupa Savunma Ajansı'na düşen rol giderek artmaktadır. Avrupa Savunma Ajansı savunma sektöründen firma temsilcilerini, uzmanları ve hükümet yetkililerini bir araya getirip Birlik'in bütünleşmesi açısından önemli olan işbirliğini sağlamak adına önemli projelerin geliştirilmesinde ve uygulanmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Bunun yanı sıra ASA'nın görev alanına güncel girişimlerden PESCO ve CARD çalışmalarında Sekreteryası görevi eklenmesiyle çalışma alanı giderek artmaktadır. Sonraki süreçte de AB'nin kendi geleceğini kurgulaması ve güçlü bir aktör olması açısından AGSP'yi güçlendirme çalışmalarına devam edeceği ve bunun sonucu olarak da ASA gibi teknik olduğu kadar siyasi birçok alanda faaliyet gösteren, çok yönlü bir Ajans'a ihtiyaç duyulacağı öngörülmektedir.

KAYNAKLAR

Kitaplar ve Makaleler

Akçay, Belgin ve Göçmen, İlke (ed.), **Avrupa Birliği: Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar**, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.

Aydın, Sabir. **Siyasi ve Hukuki Olarak Avrupa Birliği**, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2008.

Bailes, Alyson J.K. ve Depauw, Sara, “The EU Defence Market: Balancing Effectiveness with Responsibility Conference Report”, **Flemish Peace Institute**, 2010, pp.1-81.

Baylis, John ve Doper, Jon (ed.). **The United States and Europe: Beyond the Neo-Conservative Divide?**, Routledge, 2006.

Bekkevold, Jo Inge, Bowers, Ian ve Raska, Michael (ed.). **Security, Strategy and Military Change in the 21st Century: Cross-Regional Perspectives**, Routledge, 2015.

Béraud-Sudreau, Lucie ve Giegerich, Bastian. “NATO Defence Spending and European Threat Perceptions”, **Survival**, 2018, pp. 53-74.

Bicchi, Federica ve Carta, Caterina. “The COREU Network and the Circulation of Information Within EU Foreign Policy” , **Journal of European Integration**, Vol: 34, pp. 465-484.

Bindi, Federiga (ed.), **The Foreign Policy of the European Union: Assessing Europe’s Role in the World**, The Brookings Institution, Washington, 2010.

Bird, Tim. “The European Union and Counter-insurgency: Capability, Credibility, and Political Will”, **Contemporary Security Policy**, Sayı: 28, 2007, pp.182-196.

Biscop, Sven ve Anderson, Jan Joel (ed.), **The EU and European Security Strategy: Forging a Global Europe**, Routledge, 2008.

Biscop, Sven ve Coelmont, Jo. "Pooling & Sharing: From Slow March to Quick March?", **Egmont Policy Brief**, No:23, 2011, pp. 1-4.

Biscop, Sven. "European Defence: Give PESCO a Chance", **Survival**, 2018, pp. 161-180.

Boulègue, Mathieu. "Did the Russian General Staff Experiment with Free Play During VOSTOK-2018?", **Defense & Security Analysis**, 2019, pp. 103-105.

Brockmeier, Sarah. "Germany and the Intervention in Libya", **Survival Global Politics and Strategy**, Vol: 55:6, 2013, pp.63-90.

Bulmer, Simon. "Domestic Politics and European Community Policy-Making", **Journal of Common Market Studies**, 1983, Vol:21, ss. 349-364.

Calcara, Antonio, "State-Defence Industry Relations in the European Context: French and UK Interactions with the European Defence Agency", **European Security**, Vol: 26-4, 2017, pp. 527-551.

Cameron, Fraser. **An Introduction to European Foreign Policy**, Routledge Yayınları, 2012.

Cebeci, Münevver. "AB'nin Güvenlik ve Savunma Politikalarından Güncel Tartışmalar", **Hukuki, Siyasi ve İktisadi Yönleriyle Avrupa Bütünleşmesinde Son Gelişmeler ve Türkiye-AB İlişkileri**, 2018, pp. 151-179.

Chagnaud, Marie-Louise, Mölling, Christian ve Schütz, Torben. "The EDA and the Development of a European Defence Technological and Industrial Base: Between Nationalisation and Globalisation", Ed. Karampekios ve Oikonomou, **The European Defence Agency: Arming Europe**, 2015, pp.207-225.

Chappell, Laura ve Petrov, Petar. "The EDA and Military Capability Development: Making Pooling and Sharing Work", Ed. Karampekios ve Oikonomou, **The European Defence Agency: Arming Europe**, New York, Routledge Yayınları, 2015, pp.191-207.

Chappell, Laura, Mawdsley, Jocelyn ve Petrov Petar (ed.), **The EU Strategy and Security Policy: Regional and Strategic Challenges**, Routledge, 2016.

Chrysochoou, Dimitris N. **Theorizing European Integration**, 2. Basım, Routhledge Press, 2009.

Cini, Michelle ve Borragan, Nieves Perez-Solorzano. **European Union Politics**, 3. Basım, Oxford University Press, 2009.

Clarke, Michael ve Hague, Rod. **European Defence Co-operation: America, Britain and NATO**, Manchester University Press, 1990.

Czerska-Shaw, Karolina, Galent, Marcin, Gierat-Bieroń Bożena, “Visions and Revisions of Europe”, **Universitätsverlag Göttingen Studies in Euroculture**, Vol: 4, 2018, pp. 1-161.

Dalgaard-Nielsen, Anja. **Germany, Pacifism and Peace Enforcement**, Manchester University Press, 2006.

Dedman, Martin J. **The Origins and Development of the European Union 1945-95: A History of European Integration**, Routhledge, New York, 1996.

Demertzis, Maria ve Fredriksson, Gustav. “The EU Response to US Trade Tariffs”, **Intereconomics Review of European Economic Policy**, Vol:53, 2018, pp.260-268.

Demir, Sertif. “21. Yüzyılda Barış ve Güvenliğin Tesisinde NATO’nun Rolü”, **Gazi Üniversitesi Akademik Bakış**, Cilt 9, Sayı 18, 2016, pp. 235-252.

Dempsey, Judy. “NATO’s Eastern Flank and its Future Relationship with Russia”, **Carnegie Europe**, 23.10.2017, <https://carnegieeurope.eu/2017/10/23/nato-s-eastern-flank-and-its-future-relationship-with-russia-pub-73499>, (22.11.2018).

Dinan, Desmond, Nugent, Neill ve Paterson, William E. (ed.). **The European Union in Crisis**, Palgrave-Macmillan, 2017.

Dinan, Desmond. **Avrupa Birliği Ansiklopedisi**, 1. Basım, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2005.

Dinan, Desmond. **Avrupa Birliği Tarihi**, 1. Basım, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2008.

Doğan, Nejat. “NATO’nun Örgütsel Değişimi, ‘1949-1999: Kuzey Atlantik İttifakından Avrupa- Atlantik Güvenlik Örgütüne’ ”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt: 60, Sayı:3, 2005, pp. 69-108.

Duke, Simon. **The Elusive Quest for European Security**, Macmillan Yayınları, 2000.

Duke, Simon. **Will Brexit Damage Our Security and Defence?: The Impact on the UK and EU**, Macmillan Yayınları, 2019.

Dyson, Tom ve Konstadinides, Theodore. **European Defence Cooperation in EU Law and IR Theory**, Palgrave Macmillan, 2013.

Dyson, Tom. “Germany’s Limited Leadership in the EDA: International and Domestic Constrains on Defence Cooperation”, Ed. Karampekios ve Oikonomou, **The European Defence Agency: Arming Europe**, New York, Routledge Yayınları, 2015, pp. 155-171.

Efe, Haydar. “AB’nin Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası Oluşturma Çabaları”, **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:3, Yıl:3, Sayı:2, 2007, pp. 1-31.

Efe, Haydar. “Soğuk Savaş Döneminde Avrupa’da Ortak Dış Politika Oluşturma Çabaları”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:9, No:1, 2010, pp. 37-62.

Eliassen, Kjell A. (ed.). **Foreign and Security Policy in the European Union**, SAGE Publications, Londra, 1998.

Fırat, Melek. “Soğuk Savaş Sonrasında Fransa’nın Dış Politikası”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Sayı:64, 2009, pp. 115-163.

Fiott, Daniel. “The CARD on the EU Table”, **European Union Institute for Security Studies**, 2017, pp. 1-2.

Flanagan, Stephen J. “Nato's Return to the North Atlantic: Implications for the Defense of Northern Europe”, **Finnish Institute of International Affairs Birefing Paper**, 2018, pp. 1-6.

Floyd, Rita. “Collective Securitisation in the EU: Normative Dimensions”, **West European Politics**, 2018, pp. 391-412.

Franke, Ulrike. “Now What? Lessons for Europe from the NATO Summit”, **Texas National Security Review**, Volume:1, Issue:4, 2018, pp. 136-139.

Ganzle, Stefan ve Sens, Allen G. (ed.). **The Changing Politics of European Security: Europe Alone?**, Palgrave Macmillan, 2007.

Grant, Charles. “Resolving the Rows over ESDP”, **Centre for European Reform Opinion**, 2003, pp. 1-3.

Grevi, Giovanni. Schmitt, Burkard. “Long Term Vision”, **European Union Institute for Security Studies**, 01.05.2006, <https://www.iss.europa.eu/content/long-term-vision>, (18.06.2018).

Halikiopoulou, Daphne. “A Right-wing Populist Momentum? A Review of 2017 Elections Across Europe”, **JCMS Annual review of the European Union**, Vol: 56, 2018, pp.63-73.

Hill, Christopher ve Smith, Karen E. (ed.), **European Foreign Policy: Key Documents**, Routledge, New York, 2000.

Hobolt, Sara B. “The Brexit Vote: A Divided Nation, A Divided Continent”, **Journal of European Public Policy**, Vol: 23:9, 2016, pp. 1259-1277.

Howorth, Jolyon **Security and the Defence Policy in the European Union**, Palgrave Macmillan, 2007.

Howorth, Jolyon. “EU-NATO Cooperation: the Key to Europe’s Security Future”, **European Security**, 2017, pp. 454-459.

Hyde-Prince, Adrian. **European Security in the Twenty-first Century: The Challenge of Multipolarity**, Routledge Press, 2007.

İnat, Kemal. “Birleşme Sonrasında Almanya’nın Dış Politikası: ‘Normalleşme’nin Son Adımları”, **Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2009, pp. 1-37.

Jones, Ben. “Franco-British Military Cooperation: A New Engine for European Defence?”, **European Union Institute for Security Studies Occasional Paper**, Vol: 88, 2011, pp. 1-57.

Judt, Tony. **Postwar: A History of Europe since 1945**, the Penguin Press, 1. Basım, 2005.

Karampekios, Nikolaos, Oikonomou, Iraklis (ed.), **European Defence Agency: Arming Europe**, 1. Baskı, Routledge, New York, 2015.

Karampekios, Nikolaos, Oikonomou, Iraklis ve Carayannis, Elias G. (ed.), **The Emergence of EU Defence Research Policy: From Innovation to Militarization**, Springer, 2018.

Karluk, Rıdvan. **Avrupa Birliği: Kuruluşu, Genişlemesi ve Kurumları**, Beta Basım Yayıncılık, İstanbul, 2011.

Kempin, Ronja. "From Reluctance to Policy, A New German Stance on the CSDP", Ed. Daniel Fiott, **Academia Press for Egmont**, 2015, pp. 33-35.

Keohane, Daniel. "Europe's New Defence Agency", **Centre for European Reform**, 2004, pp. 1-6.

Keskin, Serdar. "Nato-Rusya İlişkileri", **Giresun Üniversitesi Karadeniz Stratejik Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları**, No:5, 2009.

Kocamaz, Sinem. "Lizbon Antlaşması Çerçevesinde Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının Geleceği", **Ege Akademik Bakış**, Vol: 10, 2010, pp. 951-980.

Kocamaz, Sinem. **Tony Blair Döneminde İngiltere'nin Transatlantik İlişkilerinin Avrupa Birliği Bütünleşme Sürecine Etkisi**, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2011.

Larivé, Maxime H. A. **Debating European Security and Defense Policy: Understanding the Complexity**, Routledge, 2014.

Lindley-French, Julian. **A Chronology of European Security and Defence 1945-2007**, Oxford University Press, 2007.

Lundestad, Geir. **The United States and Western Europe since 1945**, Oxford University Press, 2003.

Major, Claudia ve Von Voss, Alicia. “European Defence in View of Brexit”, **German Institute for International and Security Affairs**, 2017, pp. 1-4.

Major, Claudia. “Germany: The (Not So) Timid Leader”, **Carnegie Europe**, 03.02.2017, <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/67896>, (28.03.2019).

Mammadov, Halit. **Rus Dış Politikasında Stratejik-Zihinsel Süreklilik ve Putin’in Dış Politika Doktrini**, Ahmet Yesevi Üniversitesi, Ankara, 2014.

Merand, Frederic. **European Defence Policy: Beyond the Nation State**, Oxford University Press, 2008.

Merlingen, Michael ve Ostrauskaite, Rasa (ed.), **European Security and Defence Policy: An Implementation Perspective**, Routledge, 2008.

Mogherini, Federica. “Serving European Security – Towards Defence Cooperation Becoming ‘the Norm’ ”, **European Defence Matters**, Sayı: 11, 2016, pp. 8-11.

Moravcsik, Andrew. **The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht**, Cornell University Press, New York, 1998.

Morkaya, Mehmet Akif. **Avrupa Birliği’nin Yönetsel Askerî Kapasitesi ve Belirsiz Müzakere Başlığı: Dış, Güvenlik ve Savunma Politikası**, 1. Baskı, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2014.

Möckli, Daniel. **European Foreign Policy during the Cold War: Heath, Brandt, Pompidou and the Short Dream of Political Unity**, I.B. Tauris, New York, 2009.

Mölling, Christian ve Major, Claudia. “Why Joining France’s European Intervention Initiative is the Right Decision for Germany”, 15 Haziran 2018, **Egmont Royal Institute for International Relations**, <http://www.egmontinstitute.be/why-joining-frances-european-intervention-initiative-is-the-right-decision-for-germany/>, (19.03.2019).

Nail, Thomas. “A Tale of Two Crises: Migration and Terrorism after the Paris Attacks”, **Studies in Ethnicity and Nationalism**, Vol: 16, No: 1, 2016, pp. 158-167.

Nelson, Brent F. ve Stubb Alexander C-G. (ed.). **The European Union: Readings on the Theory and Practice of the European Integration**, 1994.

Nielsen, Christian Axboe. "The Kosovo Precedent and the Rhetorical Deployment of Former Yugoslav Analogies in the Cases of Abkhazia and South Ossetia", **Southeast European and Black Sea Studies**, Vol: 9:1, 2009, pp.171-189.

Novaky, Niklas. "The EU's Permanent Structured Cooperation in Defence: Keeping Sleeping Beauty from Snoozing", **European View**, Cilt:17, Sayı:1, 2018, pp.97-104.

Nugent, Neill. **The Government and Politics of the European Union**, 4. Baskı, Macmillan Press, London, 1999.

Oksamytna, Kseniya. "The European Union Training Mission in Somalia: Lessons Learnt for EU Security Sector Reform", IAI Working Papers 11, **Istituto Affari Internazionali**, 2011, pp. 2-12.

Ostermann, Falk. **Security, Defence Discourse and Identity in NATO and Europe: How France Changed Foreign Policy**, Routledge, 2019.

Pirozzi, Nicoletta. "The Civilian CSDP Compact A Success Story for the EU's Crisis Management Cinderella?" **European Union Institute for Security Studies**, Issue: 9, 2018, pp. 1-8.

Pollack, Marc A., Wallace, Helen ve Wallace, William (ed.), **Policy Making in the European Union**, 5. Basım, Oxford University Press, 2005.

Richardson, Jeremy (ed.), **European Union: Power and Policy Making**, 3. Basım, Routledge, 2006.

Riddervold, Marianne ve Akasemi Newsome. "Transatlantic Relations in the Times of Uncertainty: Crises and EU-US Relations", **Journal of European Integration**, 2018, pp.505-521.

Rieker, Pernille. "France and European Defence: Continuity in Long-term Objectives, Change in Strategy", **Finnish Institute of International Affairs Briefing Paper 253**, 2018, pp. 1-8.

Rosamon, Ben. **Theories of European Integration**, Palgrave, 1. Basım, New York, 2000.

Roy, Sudeshna, Cooper, Dana and Murphy, Brian M. (ed.), **Transatlantic Relations and Modern Diplomacy: An Interdisciplinary Examination**, Routledge, 2014.

Saxi, Håkon Lunde. “British-German Defence and Security Relations After Brexit: Quo Vadis, ‘Silent Alliance’?”, **The United Kingdom’s Defence After Brexit: Britain’s Alliances, Coalitions, and Partnerships**, Ed. Rob Johnson, Janne Haaland Matlary, Palgrave MacMillan, 2018, pp. 127-158.

Shepherd, Alistair J.K. “EU Military Capability Development and the EDA: Ideas, Interests and Institutions”, **The European Defence Agency: Arming Europe**, Ed. Karampekios ve Oikonomou, , Routledge Yayınları, New York 2015, pp.65-84.

Simion, Eduard. “NATO-EU Cooperation”, **International Conference Knowledge-Based Organization**, Cilt 24, Sayı:1, 2018, pp. 211-214.

Şahin, Yeliz. “Brexit ve Trump Çağında AB Güvenlik ve Savunma Politikaları”, **İKV Değerlendirme Notu**, Mayıs 2017, pp. 1-15.

Tangör, Burak. **Avrupa Birliği’nin Dış Güvenlik ve Savunma Politikaları: OGSP**, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara, 2010.

Tocci, Nathalie. **Framing the EU Global Strategy: A Stronger Europe in a Fragile World**, Palgrave Studies in European Politics, 2017.

Ülger, İrfan Kaya. **Avrupa Birliğinde Siyasal Bütünleşme: Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası’nın Oluşumu**, 1. Baskı, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2002.

Warleigh-Lack, Alex. **European Union- The Basics**, 2. Baskı, Routledge Press, New York, 2009.

Wiener, Antje ve Diez, Thomas. **European Integration Theory**, Oxford University Press, 2009.

Wright, Nicholas. **The EU’s Common Foreign and Security Policy in Germany and the UK: Co-operation, Co-optation and Competition**, Palgrave-Macmillan, 2019.

Yıldız, Uğur Burç (ed.), **Avrupa Birliği'nin Dış İlişkileri: Bölgesel Politikalar, Bölgeler ve Uluslararası Aktörler ile İlişkiler**, Nobel Yayınları, 1. Basım, Ankara, 2015.

Raporlar ve Resmi Kaynaklar

AB Konsey Kararı, AB-NATO Ortak Deklarasyonun Uygulanmasına Dair Konsey Sonuçları, 6 Aralık 2016.

AB Konseyi, 25 Haziran 2018 Tarihli PESCO Projeleri için Ortak Bir Yönetim Kuralları Seti Oluşturma Dışışleri Konseyi Kararları, **Council of European Union Press**, 2018.

AB-NATO Ortak Deklarasyonu, 10.07.2018

Almanya Federal Dış İlişkiler Ofisi, 'Common Security and Defence Policy (CSDP)', <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/europa/aussenpolitik/gsvp-start-node>, (18.03.2019).

ASA, 'EDA Market & Industry Policy', <https://www.eda.europa.eu/procurement-biz/information/eda-market-industry-policies>, (08.05.2019).

ASA, 'Expert Teams: Capability Technology Areas', <https://www.eda.europa.eu/aboutus/how-we-work/expert-teams/capability-technology-areas>, (15.05.2019).

ASA, "Joint Investment Programme Force Protection: Signature of the 1st Contracts", **Basın Açıklaması**, 14.12.2007.

ASA, **Benchmarks**, <https://www.eda.europa.eu/info-hub/defence-data-portal/Benchmarks>, (15.05.2019).

ASA, **Factsheet: EDA at a Glance**, 2018.

Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma, <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf> (14.07.2019).

Avrupa Dış İlişkiler Servisi, EU Launches Exercise to Test Crisis Management Mechanisms in Response to Cyber and Hybrid Threats, **Basın Bülteni**, 28.09.2017.

Avrupa Dış İlişkiler Servisi, **Factsheet: EU Missions and Operations As part of the EU's Common Security and Defence Policy (CSDP)**, 2018.

Avrupa Dış İlişkiler Servisi, **Factsheet: The Military Planning and Conduct Capablity**, Kasım 2018.

Avrupa Dış İlişkiler Servisi, **PESCO Factsheet**, Kasım 2018.

Avrupa Komisyonu, 'A Europe That Defends: Commission Opens Debate on Moving Towards a Security and Defence Union', **Basın Bülteni**, 07.06.2017.

Avrupa Komisyonu, 'A European Defence Fund: €5.5 Billion Per Year to Boost Europe's Defence Capabilities', **Basın Bülteni**, 07.06.2017.

Avrupa Komisyonu, Askeri Hareketlilik Eylem Planı Konusunda Avrupa Parlamentosu ve Konseyine Ortak İletişim Deklarasyonu, 28.03.2018.

Avrupa Komisyonu, White Paper on the Future of Europe: Reflections and Scenarios for the EU27 by 2025, 1 Mart 2017.

Avrupa Konseyi Brüksel Zirvesi Sonuçları, 28.06.2018.

Avrupa Konseyi Kararı, Council Decision Establishing Permanent Structured Cooperation (PESCO) and Determining the List of Participating Member States, 08.12.2017.

Avrupa Konseyi Kararı, Council Decision of 4 August 2016 Concerning the Financial Rules of the European Defence Agency and Repealing Decision 2007/643/CFSP, **Official Journal of the European Union**, 2016.

Avrupa Konseyi Kararları, 14.12.2018.

Avrupa Konseyi, 'Security and Defence Cooperation: EU Will Enhance Its Capacity to Act as A Security Provider, Its Strategic Autonomy, and Its Ability to Cooperate with Partners', **Basın Bülteni**, 25 Haziran 2018.

Avrupa Konseyi, Civilian Headline Goal 2008, Brussels European Council on 17 December 2004.

Avrupa Konseyi, Council Conclusions on Security and Defence in the Context of the EU Global Strategy, 19 Kasım 2018.

Avrupa Konseyi, Declaration on Strengthening Capabilities, Brüksel, 11.12.2018.

Avrupa Konseyi, Defence Cooperation: 23 Member States Sign Joint Notification on the Permanent Structured Cooperation (PESCO), 13.11.2017.

Avrupa Konseyi, Permanent Structured Cooperation (PESCO) First Collaborative PESCO Projects – Overview, 2017.

Avrupa Konseyi, Permanent Structured Cooperation (PESCO) Updated List of PESCO Projects Overview 19.11.2018, <https://www.consilium.europa.eu/media/37028/table-pesco-projects.pdf>, (23.02.2019).

Avrupa Savunma Ajansı, ‘15 Years of Working Together’ <https://www.eda.europa.eu/aboutus/our-history/15-years>, (10.02.2019).

Avrupa Savunma Ajansı, ‘Capability, Armament & Planning Directorate’, <https://eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/Organisation/capability-armament-planning-directorate>, (19.05.2019).

Avrupa Savunma Ajansı, ‘Industry Synergies & Enablers Directorate’, <https://eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/Organisation/industry-synergies-enablers-directorate>, (19.05.2019).

Avrupa Savunma Ajansı, ‘Research, Technology & Innovation Directorate’, <https://eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/Organisation/research-technology-innovation-directorate>, (19.05.2019).

Avrupa Savunma Ajansı, **2018 CDP Revision: The EU Capability Development Priorities**, 2018.

Avrupa Savunma Ajansı, Countering Hybrid Threats: EDA Hosts First Table Top Exercise, 11.03.2016, <https://www.eda.europa.eu/info-hub/press-centre/latest->

[news/2016/03/11/countering-hybrid-threats-eda-hosts-first-table-top-exercise](#),
(10.01.2019).

Avrupa Savunma Ajansı, **Factsheet: Capability Development Plan**, 28.06.2018.

Conference On Security and Co-Operation in Europe Final Act, Helsinki, 1975.

Council Decision (CFSP) 2015/1835 Defining the Statute, Seat and the Operational Rules of the European Defence Agency, **Official Journal of the European Union**, 266/55-74, 2015.

Council of the European Union, Council Conclusions on Security and Defence in the Context of the EU Global Strategy Council Conclusions (13 November 2017).

ASA, Factsheet, European Framework Cooperation for Security and Defence Research.

ASA, Latest News: “EDA & OCCAR Build Links, Seeking Efficiencies through Cooperation”, 27.07.2012, <https://www.eda.europa.eu/info-hub/press-centre/latest-news/2012/07/27/eda-occar-build-links-seeking-efficiencies-through-cooperation>
(18.02.2018).

ASA, Preparatory Action on Defence Research, 14.09.2018.

EU-NATO Joint Declaration, 08.07.2016.

European Commission, European Agenda on Security: First Report on Progress Towards an Effective and Sustainable Security Union, **Press Release**, 12.10.2016.

European Council Brussels Meeting Conclusions, 23,06.2017.

European Council, 19/20 December 2013, Conclusions, 2013.

European Defence Agency (EDA), **10 Years of Working Together**, 2014.

European Defence Agency, Coordinated Annual Review on Defence (CARD).

European Defence: From Vision to Action, **European Defence Matters, Magazine of European Defence Agency**, Issue: 12, 2017.

European Parliament, Directorate-General for External Policies Policy Department's Study: **CSDP After Brexit the Way Forward**, 2018.

European Security Strategy: A Secure Europe in a Better World, Brussels, 12.12.2003.

European Security: a Common Concept of the 27 WEU Countries, Madrid, 14.11.1995.

European Union External Action Service, 60th Anniversary of the Signing of the Treaties of Rome – Rome, 25.03.2017.

European Union External Action Service, **Defence Package Factsheet**, 2017.

European Union External Action Service, Remarks by Federica Mogherini at the Press Conference Following the Informal Meeting of EU Ministers of Defence, 28.04. 2017.

European Union Global Strategy, **From Shared Vision to Common Action: Implementing the EU Global Strategy Year 1**, 2017.

French White Paper: Defence and National Security, 2013.

German Federal Government, White Paper on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr, 2016.

NATO Brüksel Zirve Deklarasyonu, 11-12 Temmuz 2018.

NATO Factsheet, **Warsaw Summit Key Decisions**, Şubat 2017.

NATO Wales Summit Declaration, **Press Release**, 05.09.2014.

NATO, **Defence Expenditure of NATO Countries (2011-2018)**, NATO Public Diplomacy Division, 2018.

The Code of Conduct on Defence Procurement, Brussel, 21.11.2005.

UK Ministry of Defence, Equipment Cooperation: United Kingdom and France, 2018.

ÖZGEÇMİŞ

Göksel YÜKSEL, 30 Mart 1993 yılında İzmir’de doğdu. İlköğrenimini Konak Misak-1 Milli İlköğretim Okulu’nda, ortaöğrenimini İzmir Bornova Yunus Emre Anadolu Lisesi’nde (Almanca) tamamladı. Yüksek öğrenimini ise 2011-2016 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler (İngilizce) bölümünde şeref öğrencisi olarak tamamladı. 2014 yılı Bahar Dönemi süresince Erasmus Öğrenci Değişim Hareketliliği Programı ile Polonya’nın Gdansk şehrinde eğitim aldı. Aynı zamanda Anadolu Üniversitesi Uzaktan Eğitim Programı İşletme Bölümünden 2018 yılında mezun oldu. 2016 yılında lisans eğitimini tamamlamasının ardından Ege Üniversitesi’nde Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde yüksek lisans eğitimine başladı.